

בעזהשׁי"ת

קונמרם

אשׁי ישראל

שיחות נלהכות ברשפי אש שלהבתי-ה לעבודת השי"ת באמת
בדרכו הסלולה של רבינו הקדוש צדיק יסוד עולם נחל נובע מקור חכמה
מוהר"ן מברסלב זצוק"ל

שנשמעו מפי רבי ישראל רוב אודעסר זצ"ל

- אידיש -

משולב עם תרגום ללה"ק

בתוספת מראי מקומות וצייונים

רח' נחום 9, ירושלים
05-5678910-6

חודש אלול שנת ה'תשע"ו

- - - עס איז נישט מעגליך אפילו איין ווארט
צו דערציילן, איר ווייסט נישט וואס דאס מיינט!
מ'דארף גוט צולייגן די אויערן און די הארץ, גוט
גוט צו יעדער ווארט, צו קענען זוכה זיין צו דאס
וואס מען דארף! - און אזוי צום סיפורי מעשיות,
און אזוי צום ליקוטי מוהר"ן, דאס איז דער עיקר
- דאס שיינט אונז אריין דעם אור התורה! אן
דעם איז סתום אלסדינג!

**אונזערע אלע דיבורים איז נאר וועגן דעם,
אז מיר זאלן זיך פון דעם ארויסלערנען וויאזוי
מיר דארפן האבן דעם רבי'ן. און דאס איז דא
דא! אלעס, אלעס, פון דעם אנהויב ביז די ענדע!**

- - -

(מתוך השיחות)

קו מיוחד לשמוע את השיחות

ארה"ק; 079-5850923

חו"ל; 1-641-715-3800 ואח"כ #125377

להשיג הקלטות, או הקונטרס הזו, נא להתקשר אל;

breslov.kval@gmail.com

דבר המעתיק

מה נכבד היום בהגלות נגלות שיחות יקרות האלו שנשמעו מפי הרב החסיד רבי ישראל בער אודעסר זצ"ל, המעוררים את הלב בהתעוררות נפלא לעבודת השי"ת והתקשרות לצדיק האמת ה"ה רביה"ק מוהר"ן זצ"ל ותלמידו מוהרנ"ת זצ"ל בתמימות ובפשטות.

על אף שכבר מפורסם בשער בת רבים הרבה שיחות ממנו ז"ל, עדיין יש פרטים רבים שמתגלים כאן לראשונה, ועוד מעלה יתירה איתנייהו בהו, כי אלו נאמרו במקורם בשפת ה'אידיש' המדוברת, ויהיה בזה תועלת להמורגלים יותר בשפה זו. ולתועלת הציבור הרחב תירגמנו אותו גם בלשון הקודש שיובנו לכל.

כמו כן הוספנו בתחתית הגליון מראי מקומות בכל מקום שמזכיר איזה ענין מספרי רביז"ל, אפילו אם לא נאמרו בשמם, להראות כי הדברים ממקום קדוש יהלכון, ולפעמים העתקנו את הענין במלואו ע"ד 'אותיות מחכימות'.

השתדלנו ככל היותר להשאיר את סגנון הלשון כאופן וכסדר אמירתם ממש, חוץ מאיזה שינויים קלים במקום שראינו שלא יובנו הדברים בלא"ה. וכמובן שאינו דומה ראייה לשמיעה, ומהיות טוב להאזין את השיחות המוקלטות בעצמם כדי לקבל את ההתעוררות ביותר.

יש לציין כי יש בידינו עוד שיחות כאלו שלא הספקנו לעת עתה להעתיקם ולעורכם לדפוס, ואנו מקווים שייצא לאור בקרב הימים, ליתר פרטים יש להתקשר למס' הנ"ל. כמו כן נפשינו בשאלתנו ועמינו בבקשתינו, שמי שיש תחת ידו עוד שיחות מעין זה, שלא לימנע טוב מבעליו, ו'מן היושר לגלות את הסגולה לעם הסגולה', ויואיל בטובו למוסרם בידינו או למי שיש בידו להעתיקם כראוי ולהפיצם בקרב ישראל, ותבוא עליו ברכה.

קראנו שם הקונטרס 'אשי ישראל', על שם ה'אש' היוקדת של רבינו הנמסרת לנו דרך תלמידיו היקרים, ובתוכם הצדיקים התמימים שמסרו נפשם ומאודם למען ההתקרבות לרביז"ל ולמען הפצת דעתו הקדושה בעולם, ה"ה רבי 'ישראל' דוב זצ"ל בעל השיחות היקרות האלו, עם מורו הקדוש רבי 'ישראל' קארדונער זצ"ל שעבודתו בקודש במסירת נפש מתואר הרבה בשיחות קודש דלהלן. אשם - שהוא אש רביז"ל - לא תכבה לעולם, לאורו נסע ונלך עד ביאת המשיח ב"ב.

מפתח הענינים

א	סיפור התקרבותו
ט"ז	נוסחאות וניגונים מאנ"ש
י"ח	התבודדות
כ"ז	מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד
כ"ח	התבודדות כשאין לו דיבורים
ל"א	שמחת שבת
ל"ד	פרנסה
ל"ו	רבי ישראל קארדונער זצ"ל
מ"ב	ספרי רבינו הקדוש
נ"ג	רבי נתן ב"ר פנחס יהושע בייטלמאכער ז"ל
נ"ד	העיקר והיסוד שהכל תלוי בו
נ"ט	רבי נפתלי כהן ז"ל
ס"ב	הנסיעות לאנ"ש בירושלים עיה"ק
ס"ד	רבי גדליה בערגער ז"ל
ס"ז	זמירות שבת
ע"ח	ליקוטי תפלות
ע"ט	התקרבות רבי ישראל קארדונער זצ"ל
פ"ד	למען תזכור
פ"ז	הקיבוץ בראש השנה
פ"ט	מעשה מ'רב ובן-יחיד'
צ'	'א פאבריק פון אידישקייט'
צ"ד	הבעל תפלה
ק'	האמת מנצח תמיד
ק"ד	הסבל הנורא בימי נעוריו
ק"ט	מסירת נפש למען הדפסה
קי"ב	העיקר למשוך עצמו אל התכלית
קי"ז	ניצחתי ואנצח
ק"כ	קדושת הברית
קכ"ד	ה'קלויז'
קכ"ז	בך רבינו נגילה...
קל"ג	רבי אלטר קרעמענטשווער ז"ל
קמ"ד	רבי שלמה וועקסלער זצ"ל
קמ"ז	רביה"ק; "אני סוד מכל העולם"
ק"ג	מוהרנ"ת זצ"ל

☞ סיפור התקרבותו ☞

- דער אייבערשטער האט געוואלט אז איך זאל צוקומען צום רב'ן, האט ער געמאכט אזעלכע סיבות וואס איך זאל געוואויר ווערן פון דעם ספר (השתפכות הנפש)*, אין דעם ספר פלעג איך האבן התבודדות, און איך האב געזעהן פלאות וואס מען קען גארנישט אויסרעדן מיטן מויל, וואס מען קען גאר נישט דערציילן - איך האב געזעהן פלאות!

איך פלעג מיר ארויס'גנב'ענען אין פעלד ארויס מיט די בלעטלעך, איך האב מיך געוואלט ראטעווען, איך האב געטוהן וואס דארטן שטייט, האב איך געזעהן עפעס אזעלכע - שידוד הטבע! שידוד הטבע!

איך פלעג לערנען ספרים - ספרי חסידות, ספרי מוסר, כדי איך זאל מיך ראטעווען. אבער וואס איך האב געזעהן דא האב איך נאכנישט געזעהן אין מיין לעבן! האט מיר דער אויבערשטער געוויזן - דער אייבערשטער האט געוואלט - דער רצון הבורא איז געווען אז איך זאל צוקומען צום רב'ן - אז איך מוז האבן דעם רב'ן, איז געווארן פון די אלע וואס איז געווען א נגד דעם רב'ן - איז געווארן אש און פארערך!

- איך האב געזעהן רבי ישראל'ן (קארדונער זצ"ל) - האב איך געזעהן אז דאס איז גאר עפעס אנדערש, גאר עפעס אנדערש, דאס איז עולם הזה - און דאס איז עולם הבא, פונקט צוויי הפכים!

*

- - הקב"ה רצה שאתקרב לרבינו, אז עשה סיבות כאלה שיהיה נודע לי מהספר (השתפכות הנפש)* - מהספר עשיתי התבודדות, וראיתי פלאות כאלה - שאי אפשר לספר בפה - ראיתי פלאות!

הייתי גונב את עצמי לשדות עם הספר, רציתי למלט את נפשי. אז עשיתי מה שכתוב שם, וראיתי כזה - שידוד הטבע! שידוד הטבע!

הייתי לומד בספרים - ספרי חסידות, ספרי מוסר, כדי להציל את נפשי. אבל מה שראיתי כאן לא ראיתי בחיי! הקב"ה הראה לי - הקב"ה רצה שאתקרב לרבינו - שאני מוכרח להתקרב לרבינו, אז נעשה מכל ההתנגדות - אין ואפס!

ראיתי את רבי ישראל (קארדונער זצ"ל) - אז ראיתי שזה ענין אחר לגמרי! זה עולם הזה - זה עולם הבא! שני הפכים לגמרי!

*

* ראה להלן הסיפור המלא איך מצא את הספר.

ווייטער - אזוי איז געווען כסדר - - ווארן דער הייליגער רבי האט געזאגט: "צו מיר איז שווער מקורב צו ווערן!"* מען דארף זיך אויסרייניגן פון די כבוד און פון די הבלי עולם הזה! אריינגיין מיט א בויך - מיט גאות - צו מיט עסן און טרינקען - צו מיט געלט?! - - דער מענטש איז מסובב תמיד מיט מניעות - דאס איז אלץ מניעות! מניעות צום אמת'ן תכלית!

נו, האב איך געזעהן אז דער אייבערשטער האט אויף מיר רחמנות - - עס איז א וואונדער וויאזוי איך בין ארויס - - איך האב שוין אפגעמאכט ביי מיר אז איך וועל נישט זיין קיין ברסלב'ער חסיד! איך וועל לערנען די ספרים - אבער נישט זיין קיין ברסלב'ער!...

אבער דער אייבערשטער האט אויף מיר רחמנות געהאט, איך האב זוכה געווען צו זעהן וואס דא טוהט זיך - איך האב נאר געהערט פון רבי ישראל'ן א דאווענען, א תפילה, צו א דיבור, און זיין הנהגה, און זיינע מצוות - - איך האב געזעהן אז די וועלט שלאפט! אז דא איז דאס ארט! אז דא איז דאס ארט פון צו זעהן - פון צו זיך מתקרב זיין צו השי"ת באמת - איז נאר דא!

און אוודאי - דעמאלטס האב איך דאך נישט געוואוסט וואס איך ווייס היינט. וואס מער צייט עס גייט אוועק - זעה איך וואס עס טוהט זיך - ווי אזוי דער וועלט זעהט אויס, און ווי אזוי די רבי - - יא. און דער עיקר - וואס איך האב געקענט רבי ישראל'ן!

*

וכן אחר כך - - רבינו הקדוש אמר; להתקרב אלי הוא דבר קשה מאוד! * צריכים להתנקות מהכבוד ומהבלי עולם הזה! להתקרב עם בטן מלא - בגאות - אכילה ושת' - עם כסף?! האדם מסובב תמיד עם מניעות - זה הכל מניעות להתכלית האמת!

נו, ראיתי שהקב"ה מרחם עלי - - זה פלא איך שיצאתי - - כבר החלטתי שאני לא אהיה חסיד ברסלב! אני ילמוד בהספרים - אבל לא להיות ברסלב'ר!...

אבל השי"ת ריחם עלי, וזכיתי לראות מה שנעשה פה - רק שמעתי מרבי ישראל תפלה, או דיבור, הנהגה שלו, או המצוות שלו - - אז ראיתי שהעולם ישן! פה זה המקום! פה זה המקום שיש מה לראות - שיכולים להתקרב אל השי"ת באמת - רק פה!

ובודאי - אז עדיין לא ידעתי כל מה שאני יודע עכשיו. ככל מה שחולף זמן אני רואה מה שנעשה - איך שהעולם נראה - ואיך שרבינו - - כן. אבל העיקר - מה שהכרתי את רבי ישראל!

*

* חיי מוהר"ן אות שי"ח (מעלת המתקרבים אליו אות כ"ח).

איך האב געקענט נאך פון די זקנים, איך האב געקענט רבי שלמה וועקסלער. ער איז געווען אזא חידוש - - רבי חיים זונענפעלד [גאב"ד העדה החרדית] האט פאר איהם דרך ארץ געהאט! רבי שלמה איז געווען די נשמה זיינע, ער האט אין איהם נוהג כבוד געווען! רבי שלמה רבי שלמה!

*

איז דאס איז אינגאנצן עולה פלא! עולה פלאות! פלאי פלאות! - וויאזוי בין איך ארויס פון מצרים?!* וויאזוי בין איך ארויס - וויאזוי בין איך צוגעקומען צום רבין?!

איך האב געטוהן אזעלכע זאכן וואס איז געווען ממש - אזא מין אכזריות. איך האב געהאט א טאטן וואס איז געווען א סגי נהור, אן ארימאן, ער איז געווען א פארביטערטע מענטש. א סגי נהור דאס איז - דער אייבערשטער זאל אפהיטן - - א מענטש איז קראנק - אדער ער שטארבט אדער ער לעבט, און דאס איז געלעבט און געמוטשעט - א מענטש לעבט און ער זעהט נישט?!

און דער טאטע האט מיך אזוי געבעטן - ער האט מיך געגעבן רשות - איך קען זיין וואספארא חסיד - איך קען מיך אויסקלייבן וואס איך וויל! טאמער געפעלט דיר בעסער א אנדערע חסידות קענסטו זיין, נאר ברסלב נישט!

הכרתי עוד מהזקנים, הכרתי את רבי שלמה וקסלר. הוא היה כזה חידוש - הוא היה - - רבי חיים זוננפלד [גאב"ד העדה החרדית] היה לו דרך ארץ מלפניו! רבי שלמה היה הנשמה שלו, הוא היה נוהג בו כבוד! רבי שלמה רבי שלמה!

*

כל זה עולה פלא! עולה פלאות! פלאי פלאות! - איך זה שיצאתי ממצרים?!* איך זה שיצאתי - איך זה שזכיתי להתקרב לרבינו?!

היינטי עושה מעשים כאלה שהיו ממש - כזה אכזריות. האבא שלי היה סגי נהור (- עיור), ועני, היה אדם מדוכא. סגי נהור זה - רחמנא לילצלן - יש אדם חולה - או שהוא חי או שהוא מת, וזה - חיי צער - חי ואינו יכול לראות?!

ואבא ביקש ממני כל כך - הוא נתן לי רשות שאני יכול לבחור באיזה חסידות שאני רוצה - מה שלבי חפץ - רק ברסלב לא!

* [עי' ליקוטי הלכות או"ח, הלכות ברכת הודאה ה"ו אות ס"ז; כי בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כי בודאי לא על חנם גמל עלינו חסד כזה בנסים ונפלאות ונוראות כאלה, שהוציאנו ממצרים ונתן לנו את התורה וכו', וקרבונו לצדיקי אמת בכל דור ודור, שזה החסד בודאי ישאר קיים לנצח וכו'.]

האב איך געדארפט זיך נישט מאכן וויסנדיג, און נישט זאגן - "טאטע ס'קען אנדערש נישט זיין, איך וועל דיר נישט פאלגן!" - - איך האב איהם אזוי מצער געווען.

עס קען טאקע זיין אז דאס איז געווען ריבוי אור, איך האב געדארפט האבן שכל, כ'האב נישט געדארפט אזוי זאגן - אזוי 'גירא בעינא דשיטנא', כ'האב נישט געדארפט זאגן - "אז עס קען אנדערש נישט זיין", און "דו וועסט נישט פועלן", און "איך וועל נישט פאלגן". איך האב מיך נישט געדארפט מאכן וויסנדיג, יא - - הערן וואס ער זאגט, און ענטפערן; "איך וועל זעהן", "איך וועל מיך בארעכענען", "דערווייל זאל עס הענגען" - - ניין! איך בין געווען אזוי - - אבער פונדעסטוועגן - בדיעבד איז דאס געווען גוט.

און די גאנצע וועלט, די משפחה, און די גאנצע שטאט האט געזעהן וואספארא אכזר איך בין, וויאזוי איך פאלג נישט קיין טאטע'ן און קיין מאמע'ן, און איך קוק נישט אויף די גאנצע וועלט, און דאס איז געווען א קידוש ה' א גרויסער.

*

און נאכדעם, ווען רבי ישראל האט געלעבט, און ער איז געווען אין טבריא, ער האט געווען אונזער כתר, ער איז געווען גאר עפעס אנדערש - -

אזוי ווי רבי נתן האט זיך צוגעזונגען בשעת די מתנגדים האבן געוואלט איהם הרג'ענען - - ער האט געפארן וועגן חתונה מאכן א קינד, און די מתנגדים זענען געוואויר געווארן, זענען זיי ארויס געגאנגען, זיי האבן געוואלט הרג'נען, און ער האט זיך אויסבאהאלטן, און רבי נתן טולטשינער האט איהם געזוכט - ער איז געפארן מיט רבי

לא הייתי צריך לעשות כזה עסק, ולא להגיד לו - "אבא, זה לא יכול להיות, אני לא יציית לך!"
ציערתי אותו מאוד.

יתכן שזה היה ריבוי אור, הייתי צריך שיהיה לי שכל, ולא להגיד ככה, בבחינת 'גירא בעינא דשיטנא', לא הייתי צריך להגיד "זה לא יכול להיות בשום אופן", "אתה לא תפעול אצלי כלום" וכדומה. הייתי צריך שלא לעשות כזה עסק, לשמוע אל מה שהוא אומר לי, ולענות לו; "אני אראה", "אני אחשוב", "שיהיה תלוי לעת עתה" - לא! אני הייתי כזה - - אבל אף על פי כן - בדיעבד זה היה טוב.

וכל העולם, והמשפחה, וכל העיר, ראו איך שאני אכזר כזה, איך שאני לא שומע לאבא ולאמא, ואיך שאני לא מסתכל על כל העולם - וזה היה קידוש השם גדול.

*

- ואחר כך, בזמנו של רבי ישראל - הוא היה בטבריה, הוא היה ה'כתר' שלנו, הוא היה ענין אחר לגמרי - -

כמו שרבי נתן שר לעצמו, בעת שהמתנגדים רצו להרגו - - הוא נסע לחתונת בנו, והמתנגדים נודע להם כי רבי נתן מגיע, אז יצאו לקראתו מחוץ לעיר, ורצו להורגו. ורבי נתן החביא את עצמו,

נחמן טולטשינער צוזאמען, האט ער געזעהן פון דערווייטענס ווי רבי נתן - - די מתנגדים האבן איהם נישט געפונען - ער האט זיך באהאלטן פון זיי, - האט רבי נחמן טולטשינער געזעהן ווי רבי נתן טאנצט בשמחה גדולה; **"רבונו של עולם"** - האט ער געזונגען מיט דעם ניגון - (מנגן): **"אונזער גרויסקייט און אונזער שיינקייט וועט מען זעהן לעתיד לבא, ווען משיח וועט קומען!"***

דא שטייען מענטשן און מען וויל איהם הרג'נען - - ס'טייטש, ער גייט חתונה מאכן א קינד! וואו האט מען געהערט אז א טאטע וואס גייט חתונה מאכן א קינד - אפילו דעם ערגסטן - זאל מען איהם מבזה זיין - זאל מען איהם וועלן הרג'נען!?

און רבי נתן האט זיך געדארפט אויסבאהאלטן, האט ער זיך אויסבאהאלטן, און האט איבערגעלאזט דעם וואגן, און ער האט זיך אויסבאהאלטן, ער איז אוועק ערגעץ אין א וואלד, און רבי נחמן טולטשינער האט איהם געזוכט - רבי נתנ'ען, רבי נחמן טולטשינער איז איהם געגאנגען זוכן, האט ער איהם געפונען, ער האט געזעהן ווי ער שטייט און טאנצט: **"אונזער גרויסקייט און אונזער שיינקייט וועט מען זעהן לעתיד לבא, ווען משיח וועט קומען!"...**

*

נו, און מיר זענען ב"ה זוכה אין דער וועלט - הגם עס איז נישט דאס וואס עס דארף זיין - אבער עס איז אויכעט א קידוש ה'. יעדער נפש וואס קומט צו צום הייליגן רבי'ן איז א קידוש ה' - נאך אזא מחלוקת, נאך אזא הסתרה.

ואחר כך רבי נחמן טולטשינער חיפש אותו - הוא נסע עם רבי נחמן טולטשינער, ורבי נחמן ראה מרחוק איך שרבי נתן - שם במחבואו - איך שמרקד ושר בשמחה גדולה; **"רבונו של עולם, גדולתינו ותפארתינו יתגלה לעתיד לבוא, כשיבא משיח!"***

עומדים כאן אנשים שרוצים להורגו - היתכן, הוא הולך לחתן את בנו! איפוא שמעו דבר כזה - שאבא ההולך לחתן את בנו - אפילו הגרוע ביותר - שיבזו אותו כל כך - שירצו להורגו? ורבי נתן היה צריך להחביא את עצמו, ועזב את העגלה, והחביא את עצמו באיזה מקום ביער, ורבי נחמן טולטשינער הלך לחפש אותו, ומצא אותו עומד ומרקד; **"גדולתינו ותפארתינו יתגלה לעתיד לבוא, כשיבוא משיח!"...**

*

נו, ואנחנו זוכים כאן בעולם הזה - הגם שזה לא ממש איך שצריך להיות - אבל זה גם כן קידוש השם. כל נפש שמגיע לרבינו הקדוש הוא קידוש השם - אחר מחלוקת שכזה, אחר הסתרה שכזה.

* ע"פ ליקוטי מוהר"ן תו"ס"ו אות ג'; כי עיקר גדולתינו ותפארתינו יתגלה לעתיד לבוא, שאז ידעו ויראו הכל את גדולתינו, כי אז יראו הכל את גדולת ותפארת הצדיקים והכשרים, אשריהם אשרי חלקם, מה רב טובך הצפון להם וכו'. [ראה הסיפור המלא בשיח שרפי קודש ג' - קל"ה].

ווער ס'וויל - - דער הייליגער רבי - וויאזוי מען איז - - דער הייליגער רבי זוכט עצות, תחבולות, וויאזוי אונז ארויסצושלעפן פון די אלע הבלי עולם הזה. דאס איז דאך עפעס א זאך! עס איז נישט ווי עס באדארף צו זיין?! עס איז נישט רבי ישראל?! אבער עס ווערט דערפון - - עס לוינט זיך צו קומען!

*

אט קומט ראש השנה - אסאך אידן קומען צום רבי'ן וועגן א תיקון - אויף ראש השנה. איך מיינ היינטיגעס יאר - ווער ווייסט צו עס וועט זיין אפילו ארט - אפילו צו שטיין!

נאך פאר א יארן - פאר צוויי יארן - האב איך גערעדט מיט אזעלכע אידן וואס זענען געקומען אויף ראש השנה, פרעג איך זיי; ווער האט אייך מקרב געווען? וואו האט איר געהערט? זאגט ער; קיינער האט אונז נישט מקרב געווען, מיר האבן נישט געהערט פון קיינעם, מיר האבן געקויפט די ספרים - - אין חיי מוהר"ן האט ער געזעהן וויאזוי דער הייליגער רבי זאגט וועגן זיין ראש השנה, איז ער געקומען אויף ראש השנה! פון דעם חיי מוהר"ן איז ער געקומען אויף ראש השנה! פון ליקוטי מוהר"ן איז ער געקומען אויף ראש השנה! און פון דעם ליקוטי תפילות איז ער געקומען אויף ראש השנה!

איז דא תפילות פון ראש השנה, און מען דארף זיך שוין צוגרייטן צו ראש השנה, מען דארף שוין זאגן די תפילות פון ראש השנה, אז מען זאל זוכה זיין צו וויסן פון ראש השנה - אז עס גייט ראש השנה!

מי שרוצה - - רבינו הקדוש - איך שהוא, רבינו הקדוש מחפש עצות, תחבולות, איך למשוך אותנו מכל הבלי עולם הזה האלו. זה ענין מיוחד! זה לא כמו שצריך?! זה לא כמו רבי ישראל! אבל נעשה מזה - - סוף כל סוף מרויחים מכל זה!

*

הנה מגיע ראש השנה - הרבה יהודים מגיעים לרבינו בשביל תיקון - בראש השנה. אני חושב שבשנה הזאת - מי יודע אם יהיה מקום - אפילו רק לעמוד!

כבר מלפני שנה, שנתיים, דיברתי עם יהודים שבאו לכאן על ראש השנה, שאלתי אותם; מי קירב אתכם? מאיפוא שמעתם? ענה; אף אחד לא קירב אותנו! לא שמענו מאף אחד! קנינו את הספרים - - בחיי מוהר"ן ראיתי איך שרבינו הקדוש מדבר על הראש השנה שלו, אז באתי לראש השנה! מהחיי מוהר"ן בא לראש השנה! מהליקוטי מוהר"ן בא לראש השנה! מהליקוטי תפלות בא לראש השנה!

יש תפלות לראש השנה - צריכים כבר להכין את עצמו לראש השנה - צריכים כבר להגיד את התפלות על ראש השנה, שנזכה לדעת מראש השנה - שמגיע ראש השנה!

*

רבי ישראל ע"ה האט תמיד געברענט ווי א פייער צו השי"ת, אבער 'אלול' איז געווען גאר עפעס אנדערש! עס איז איבער געגאנגען די גאנצע - - גאר עפעס אנדערש! עס האט געברענט דער "וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו"! עס האט געברענט א פייער!

ער איז געווען אין מירון, און זיין התבודדות - אלע זיינע עבודות - 'אלול' איז געווען גאר עפעס אנדערש ווי א גאנץ יאר! גאר אן אנדערע פייער! ער איז געווען תמיד א פייער, דאס האב איך געזעהן!

*

און ברוך השם, דער הייליגער רבי זאגט אז התקרבות צום צדיק ביגיעות ובטירחות - איז מען זוכה מער מקבל צו זיין פונעם צדיק! דער עיקר איז געווען פון די יגיעות וטירחות!

דא בין איך געווען דער גיבור צווישן די חסידים גדולי עולם, יא. און איך בין געווען א פרומער, און איך בין געווען תמיד מיט זיי. נו, פלוצלינג - וואס איז דא געשעהן?! עס געפונט זיך איין רבי ישראל, א איד אן ארימאן - - און דא האט דער אייבערשטער צוגעפירט סיבות אז איך זאל זוכה זיין זיך צו האלטן ביים הייליגן רבי'ן.

*

רבי ישראל עליו השלום תמיד בער כאש להשם יתברך, אבל 'אלול' היה ענין אחר לגמרי! זה עבר על הכל - ענין אחר לגמרי! את ה"וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו" בער! אש בוער!

הוא היה במירון, וההתבודדות שלו, כל העבודות שלו - ב'אלול' היו אחרות לגמרי מכל השנה! אש אחר! הוא תמיד היה אש, זה אני ראיתי!

*

וברוך השם, רבינו הקדוש אומר - כשמתקרבים אל הצדיק ביגיעות ובטירחות אז זוכים לקבל מהצדיק יותר! העיקר הוא מהיגיעות והטירחות!

אז פה אני הייתי הגיבור מתוך החסידים גדולי עולם, כן. אני הייתי תמיד עמהם. נו, פתאום... מה קרה פה?! נמצא רבי ישראל אחד, יהודי עני - - והקב"ה סיבב שאני זוכה לישראל אצל רבינו הקדוש.

* ליקוטי מוהר"ן תו קפ"ה. [וז"ל ספר ליקוטי עצות ערך מניעות אות ה; על ידי היגיעות והטירחות ושכירת מניעות שיש להאדם בתחלת ההתקרבות, כגון שיש לו מניעות מאביו וחוטנו ואשתנו וכיוצא בהם שארי מניעות, והוא צריך להתייגע לטרוח ולהתחזק מאד לשברם. על ידי זה הוא עושה כלי לקבל בתוכה קדושה וטהרה אחר כך. וכל מי שיש לו יגיעות וטירחות יותר בתחלת התקרבותו, יש לו כלי גדול ביותר לקבל בתוכה קדושה וטהרה].

*

עס איז געווען דארט אין טבר' - 'רבי לייזשקא' האט מען איהם גערופן. רבי אליעזר, ער איז געווען א כהן, און פאר חביבות האט מען איהם גערופן 'רבי לייזשקא', און ער איז געווען א זקן - צוריק מיט זיבעציג יאר איז ער שוין דעמאלט אלט געווען ניינציג יאר, און ער האט געטראגן א שבר - א קריק, האט ער געשלעפט אויף דער ערד. און ער איז געגאנגען פון מעריב שפעטער פון יעדן איינעם. נו, פון שוהל ביז זיין שטוב, ווי גרויס איז שוין גאנץ טבריא, פון שוהל ביז זיין שטוב איז נישט געווען אזא - - נו אבער ער איז געגאנגען קוים יעדע טריט, און ער האט געטראגן מיט זיך א קריק, און איך האב איהם אפגעפירט - איך בין געגאנגען, איך האב איהם געהאלפן האלטן ער זאל נישט פאלן, נאך מעריב, און איך בין געגאנגען מיט איהם - ביינאכט - עס איז נישט געווען קיינער אין גאס. און איך האב מיך אויסגערעדט מיין הארץ פאר איהם, איך האב געוואלט הערן פון איהם דיבורים וואס איך זאל נוצן צו אידישקייט - צו יראת שמים.

- און דער רבי לייזשקא ער האט מיר געזאגט אויף רבי ישראל'ן - אז ער איז אזעלכס, א חידוש! יא, דער רבי לייזשקא - -

*

[- רבי ישראל איז געווען צוויי מאהל אין ארץ ישראל, איינמאל איז ער געקומען - דאס ערשטע מאהל - איז ער דא געווען עטליכע וואכן, ער איז געקומען - גיין ד' אמות אין ארץ ישראל, אבער ער איז צוריק געפארן. און דאס צווייטע מאהל איז ער שוין געקומען להשתקע אין ירושלים - ער איז געזעצן אין ירושלים, אבער דער אייבערשטער האט צוגעפירט סיבות אז מען האט איהם ארויס געפירט פון ירושלים מען האט איהם אריין געטראגן קיין מירון!...]

*

שם בטבר' היה זקן אחד, קראו אותו 'רבי לייזשקא', רבי אליעזר הכהן, ומחמת חביבות קראו אותו 'רבי לייזשקא', הוא היה אז זקן בן תשעים, היה לו [גיבן?], הוא סחב את עצמו ככה. הוא הלך לביתו אחר ערבית מאוחר מכולם. נו, מבית-הכנסת עד לביתו, טבר' זה לא עיר גדולה, מהבית-הכנסת עד לביתו לא היה רחוק כל כך. נו, אבל הוא פסע לאט, אז אני הייתי נושא אותו, הלכתי ביחד עמו, שלא יפול. אז אחרי ערבית, מאוחר בלילה, הרחוב כבר היה ריק מאיש. ואני שפכתי לפניו כל לבי, רצייתי לשמוע ממנו דיבורים שיועילו לי - ליהדות - ליראת שמים.

והרבי לייזשקא הזה אמר לי על רבי ישראל - שהוא משהו כזה, חידוש! כן, רבי לייזשקא - -

*

[- רבי ישראל היה שתי פעמים בארץ ישראל, פעם אחד הוא בא, בפעם ראשון, היה פה כמה שבועות, הוא בא כדי ללכת ארבע אמות בארץ ישראל, אבל הוא חזר לחו"ל. בפעם השנית הוא בא כבר להשתקע, אז הוא התגורר בירושלים, אבל הקב"ה סיבב סיבות שיצא מירושלים ובא למירון!...]

*

- און דער רבי לייזשקא האט מיך געוויזן גרויס התקרבות, ער האט מיך זייער ליב געהאט - אן ערליכע איד האט ליב תמימות. און א גאנצן וועג פלעג איך רעדן מיט איהם, און דערנאך אז ער איז געקומען - אז ער איז אריינגעגאנגען צו זיך אין שטוב אריין, האט ער מיך אריין גענומען אין שטוב אריין, ער האט זיך געזעצט ביים טיש און האט מיט מיר גערעדט.

*

- און דאס איז געווען נאך איידער די התקרבות צו רבי ישראל'ן. ווען איך בין נתקרב געווארן בין איך אלט געווען זיבעצן יאר - און נאך פאר די בר מצוה ביז די זיבעצן יאר האב איך געהאט אן עסק - איך האב געלעבט א לעבן, איך האב נישט געוואוסט פונעם רבי'ן. און פלוצלינג האט דער אייבערשטער רחמנות געהאט אויף מיר, איז געווארן א בריאת עולם!

איך האב געפונען דעם השתפכות הנפש אין מיסט, נעם איך דאס און איך גיי דאס אריינווארפן אין דער גניזה אריין, איידער איך האב עס אריין געווארפן אין גניזה אריין - זעה איך אז דער נאמען פונעם ספר איז "השתפכות הנפש"! און איך האב דעמאלט געלערנט אסאך ספרים, ספרי מוסר, און אסאך ספרים פון צדיקים. נו, און אזא נאמען פון א ספר האב איך נאכנישט געהערט און נישט געזעהן. איך האב מיך געקלערט לאמיר אריינקוקן, לאמיר זעהן וואס דאס איז, אפשר איז דאס גוט פאר מיר. האב איך אנגעהויבן צו קוקן אינעווייניג, פריער האב איך נאר געזעהן דעם נאמען פונעם ספר

*

ורבי לייזשקא הראה לי התקרבות גדול, הוא אהב אותי - יהודי כשר אוהב תמימות. ובכל הדרך דיברתי עמו, ואחר כך כשהגיע לביתו הוא הכניס אותי לבית שלו, הוא ישב אצל השולחן ודיבר עמי

--

*

- וכל זה היה לפני שהתקרבתי לרבי ישראל, כשנתקרבתי אליו הייתי בן שבע עשרה שנה. ומקודם שנעשיתי בר מצוה עד שנעשיתי בן שבע עשרה שנה היה לי עסק - היה לי חיים כזה, לא ידעתי כלום מרבינו. ופתאום הקב"ה ריחם עלי, ונעשה בריאת עולם!

מצאתי את ההשתפכות הנפש באשפה, אני לוקח אותו לזרוק אותו בגניזה. קודם שזרקתי בגניזה אני רואה שהשם של הספר הוא "השתפכות הנפש"! ואני למדתי אז הרבה ספרים, ספרי מוסר, והרבה ספרים של צדיקים. נו, אני עדיין לא שמעתי ולא ראיתי ספר עם שם כזה, אז חשבתי שאסתכל בפנים לראות מה זה, אולי זה טוב בשבילי. הסתכלתי - מקודם ראיתי שהשם של הספר

"השתפכות הנפש", איך האב אנגעהויבן צו קוקן און זעהן - נאר געלייגט דאס אויג אויף דעם בלעטל וואס איך האב געפונען - עס איז געווען אהן טעוועלעך - האב איך געזעהן תיכף אז דאס איז א השגחה - אז דאס איז גוט פאר מיר!

פלעג איך נעמען די בלעטלעך און ארויסגיין צווישן די פעלדער, ווארן די ישיבה איז געשטאנען צווישן פעלדער. און איך האב געזעהן וואס איך האב געזעהן -

נו, בין איך געוואויר געווארן אז די בלעטלעך זענען פון די ספרי ברסלב וואס מען טאר נישט קוקן אין זיי...

- איך האב געזעהן וואס דא טוהט זיך - איך האב געזעהן די בלעטלעך וואס עס איז דא אין זיי, וויאזוי דאס האט מיך געראטעוועט. נו, דער אייבערשטער האט צוגעפירט אזעלכע סיבות וואס איך בין געוואויר געווארן פון די - -

* - - - האב איך איהם געזאגט אז פאר מיר איז דאס גוט! עס איז נישט זיין עסק! פאר מיר איז דאס גוט!! אזוי? ביסט אזא מחוצף? אזא עזות פנים?! האט ער מיר אויסגעריסן דעם בלעטלעך און דאס צוגענומען, און איך בין געבליבן א יתום - אהן די בלעטלעך!

נו, שטעלט זיך פאר, וואספארא תענוג איך האב געהאט פון די בלעטלעך - האט ער מיר דאס צוגענומען, האט ער מיר צוגענומען די נשמה!

הוא "השתפכות הנפש", אבל תיכף כשהסתכלתי בפנים, רק שמתי עין על הדף שפתחתי - זה היה בלי כריכה - אז ראיתי שזה השגחה - שזה טוב בשבילי!

הייתי נוהג לקחת את הדפים של הספר, ולצאת בין השדות, כי הישיבה היה עומד בין שדות, וראיתי מה שראיתי -

נו, ואז נודע לי שהדפים האלו הם מספרי ברסלב שאסור להסתכל בהם...

- ראיתי מה שנעשה פה - ראיתי הדפים מה שיש בהם, איך שזה הציל אותי. נו, הקב"ה סיבב שנודע לי - -

* - - - אז אמרתי לו שבשבילי זה טוב! זה לא העסק שלך! בשבילי זה טוב! (אז הוא אמר) כן?! אתה חוצפן כזה?! עז פנים כזה?! אז הוא קרע את הדפים ממני, ולקח אותם, ונשארתי יתום - בלי הדפים!

נו, תציירו בעצמכם - איזה תענוג שהיה לי מהדפים האלו - והוא לקח אותם ממני - הוא לקח ממני את הנשמה!

* נפסק קצת ההקלטה, נראה שמספר המעשה איך שבחור אחד מהישיבה הבחין איך שמסתכל בספר השתפכות הנפש, והתחיל לטעון עמו שאסור להסתכל בו כי הוא מספרי ברסלב...

אבער איך בין געוואויר געווארן - פון התקרבות צום רבי'ן - אז דאס איז פון די ברסלב'ע ספרים וואס מען טאר נישט קוקן אין זיי... האב איך אנגעהויבן נאכצופרעגן ביי די חסידים - עס זענען געווען טייערע אידן, יראי ה', חסידים, האב איך געפרעגט וואס איז דאס? ! להאב דערציילט איך האב געפונען א ספר און דאס האט מיך געראטעוועט מער פון אלע ספרים, און קומט צו דער און דער - און זאגט מיר אז דאס איז פון די ברסלב'ע ספרים מען טאר נישט קוקן אין זיי - ווער איז דאס דער ברסלב'ער? וואס איז דאס ברסלב?

ער [- רבי לייזשקא] האט געוואוסט, האט ער מיר געזאגט - אז עס איז געווען א גרויסער צדיק און א גאון און ער האט געהייסן רבי נחמן ברסלב'ער! פרעג איך איהם אז ער איז אזא גאון אזא צדיק - פארוואס זאגט ער אז מען טאר נישט קוקן אין זיינע ספרים? זאגט ער; עס איז געווען מחלוקת, און איך זאג - זאגט ער - לדעתי, דארף מען נישט קוקן אויף די מחלוקת - אנשים כערכנו - ! יא, אזוי האט ער מיך אזוי געזאגט...

איך האב איהם פארציילט ווי ער האט אויסגעריסן דעם ספר, האט עס איהם פארדראסן. אבער ער איז געווען טאקע פון די יחידי סגולה - איינער וואס האט געהאלטן אז מען טאר נישט זיין א חולק אויפ'ן רבי'ן רבי נחמן, יא. אבער דאס רוב - די אלע - זענען געווען מתנגדים.

און איך האב דעם ספר שוין נישט געהאט, בין איך אבער געוואויר געווארן אז עס איז דא ברסלב! פריער האב איך נישט געוואוסט אז עס איז דא אויף דער וועלט א מין חסידות וואס הייסט 'ברסלב', בין איך געוואויר געווארן אז עס איז דא - -

אבל נודע לי - מההתקרבות לרבינו - שזה מספרי ברסלב שאסור להסתכל בהם... אז התחלתי לחקור בין החסידים - היו שמה יהודים יקרים, יראי השם, חסידים, אז שאלתי מה זה? סיפורי שמצאתי ספר שהציל אותו יותר מכל הספרים, והנה בא פלוני אלמוני ואומר שזה מספרי ברסלב שאסור להסתכל בהם - מי הוא זה הברסלב'ר? מה זה ברסלב?

הוא [- רבי לייזשקא] ידע, והוא אמר לי - היה צדיק גדול וגאון קראו לו 'רבי נחמן מברסלב!' שאלתי אותו אם הוא כזה גאון - כזה צדיק, למה הוא אומר שאסור להסתכל בספרים שלו? ענה; היה מחלוקת עליו, ואני אומר - הוא המשך - לדעתי אין צריך להסתכל על המחלוקת - אנשים כערכינו - ! כן, כך הוא אמר...

אז סיפורי לו איך שהוא קרע את הספר, והוא רגז על זה. אבל באמת הוא היה מיחידי סגולה - רק אחד שסבר שאסור לחלוק על רבינו רבי נחמן, כן. אבל הרוב - כולם - היו מתנגדים.

ואני כבר לא היה לי את הספר, אבל נודע לי שיש דבר כזה 'ברסלב'! מקודם לא הייתי יודע בכלל שיש בעולם חסידות כזה בשם 'ברסלב', ואז נודע לי שיש דבר כזה - -

נו, און איך האב שוין פארזוכט דעם טעם פון דעם ספר, פלעג איך מיר ארויסגיין - אהן דעם ספר - פלעג איך מיר ארויסגיין התבודדות צווישן די פעלדער, ווארן די ישיבה איז געשטאנען צווישן פעלדער. פלעג איך מיר ארויסגיין, און איך האב געבעטן און געוויינט פאר השי"ת - - איך האב איהם אפגעדאנקט וואס ער האט מיך מזמין געווען דעם ספר, און אז אצינד האב איך איהם נישט - האב איך איהם געבעטן; "רבנו של עולם, האב אויף מיר רחמנות אז איך זאל זוכה זיין אז ער זאל מיר מזמין זיין - ספרי ברסלב - וחסידי ברסלב!" דאס האב איך געבעטן פאר השי"ת.

נו, אנשים כערכנו - - איך בעט, מי יודע - - איך בעט - - אבער איך האב געזעהן די פעולות פון דעם בעטן, האב איך געזעהן - ס'האט נישט געדויערט קיין סאך - איז געזעצן רבי ישראל ברסלב'ער, [אזוי האט איהם גערופן די גאנצע וועלט, און אזוי שטייט אויך אויף זיין מציבה...] - נו, און ער איז געזעצן אין מירון, און זיין גאנצע עבודה איז געווען בהצנע, אין מירון איז התבודדות, תורה ותפילה. אבער ער איז געווען אליין דארטן, ער איז געווען אין גן עדן, ער האט דארטן עוסק געווען אין עבודת ה' - על פי די תורות פונעם רבין - מיט די תפילות, מיט די הלכות. נו, ער איז געווען אין גן עדן. פון וואגעט איז געווארן רבי ישראל'ן - אויב נישט פון די הייליגע דיבורים! אויב נישט פון די תורות?! - פון די תפילות - פון די ספרים!?

נו, ווען מען זאל איהם אפגיבן די גאנצע געלט פון דער וועלט, וואלט ער נישט פארלאזט מירון און פארן קיין טבריא. ווי אזוי נעמט מען ארויס אזעלכן פון מירון קיין טבריא - צו ישראל בער'ן?! ווי אזוי קען דאס זיין?! נו, דער אייבערשטער איז א כל יכול, ער האט געוואלט אז איך זאל רבי ישראל'ן האבן אין טבריא, האט ער אויסגעפירט

נו, ואני כבר טעמתי את הטעם של הספר, הייתי יוצא לחוץ - בלי הספר - הייתי יוצא להתבודד בין השדות, כי הישיבה היה עומד בין שדות. הייתי יוצא לחוץ, והייתי מתחנן ובוכה לפני השם יתברך - - נתתי לו הודאה על שהזמין לי את הספר הזה, ושעשיו שוב אין לי - והייתי מתחנן; רבנו של עולם, רחם עלי שאזכה שיזמין לי - ספרי ברסלב - וחסידי ברסלב! כך התחננתי לפני השם יתברך.

נו, אנשים כערכנו - - אני מתחנן, מי יודע - - אבל אני ראיתי את הפעולות של התפלה, אז ראיתי - לא ארך הזמן - והיה רבי ישראל ברסלב'ר [כך קראו לו העולם, וכך כתוב על המציבה שלו...] - היה יושב במירון, וכל עבודתו היה בהצנע, במירון יש התבודדות, תורה ותפלה. אבל הוא היה יושב שם לבד, הוא היה בגן-עדן, היה עוסק שמה בעבודת השם - על פי התורות של רבינו - עם התפלות, עם ההלכות. נו, הוא היה בגן עדן. מאיפוא נעשה רבי ישראל - אם לא מהדיבורים הקדושים! אם לא מהתורות, מהתפלות, מהספרים!?

נו, אם היה נותנים לו כל הון דעלמא, לא היה עוזב את מירון ולנסוע לטבריה - - איך מוציאים אדם כזה ממירון לטבריה - לישראל בער! איך זה יכול להיות?! נו, הקב"ה הוא כל יכול, הוא רצה

זיינס! און ער האט איהם ארויס גענומען פון צפת, און ער האט איהם געברענגט קיין טבריא!

און דעמאלט איז נאכנישט געווען קיין טעקסיס, עס איז געווען אייזלעך, האט דער אייבערשטער צוגעפירט סיבות אז רבי ישראל איז שוין געפארן קיין טבריא - ער האט נישט געוואלט פארן - אבער דער אייבערשטער האט זיך אויסגעפירט זיינס, ער איז געפארן קיין טבריא!

אז ער איז געקומען קיין טבריא, איז פונעם אייזעלע - האט דער אייבערשטער צוגעפירט סיבות - אז מען האט איהם אריינגעפירט צו אונז אין שטוב אריין. ער איז געקומען דאנערשטאג און מיר האבן אנגעהויבן די וואך זונטאג צו באקן ברויט, צו פארקויפן. נו, און ער האט געדארפט האבן א ברויט'ל, און ביי אונז איז געבליבן א ברויט'ל, און ער האט באגענגט א קרוב משפחה און יענער האט איהם געברענגט צו אונז, און ביי אונז איז געווען א שטוב מיט נאך קינדער, גרעסערע און קלענערע, האט השי"ת געפירט אז איך האב ארויסגעטראגן דעם ברויט'ל, און אזוי ווי איך האב איהם געזעהן - האב איך געזעהן עפעס א צורה נישט פון עולם הזה! איך האב געקלערט אז דאס איז פון די ל"ו - -

איך האב געבעטן דעם אייבערשטן אז ער זאל מיר מזמין זיין איינער וואס זאל מיר קענען א טובה טוהן אין אידישקייט, האב איך געזעהן - - איך האב געבעטן פאר ברסלב'ע חסידים, אבער השי"ת האט געשיקט גאר פון די ל"ו צדיקים...

און אזוי איז געווארן א בריאת עולם! אזוי איז געווארן פון אזא מין הסתרה - - עס איז געווען אזוי ווייט רבי ישראל זאל קומען קיין טבריא - פארלאזן מירון און פארן קיין

שאני יהיה לי את רבי ישראל בטבריה, אז הוא גמר את שלו! הוא הוציא אותו מצפת, והביא אותו לטבריה!

ואז עדיין לא היה מוניות, היה חמורים, והקב"ה סיבב סיבות שרבי ישראל כבר נסע לטבריה - הוא לא רצה לנסוע - אבל הקב"ה גמר את שלו, והוא נסע לטבריה!

הוא הגיע לטבריה, ותיכף מהחמור - הקב"ה סיבב - שהכניסו אותו אל הבית שלנו, הוא בא ביום חמישי, ואנחנו התחלנו לאפות באותו השבוע ביום ראשון לחם בשביל למכור. נו, הוא היה צריך לחם, ואצלינו נשאר לחמניות. הוא פגש איזה קרוב משפחה שלנו, והלה הכניס אותו אצלינו, ולנו היה בית עם עוד ילדים, גדולים וקטנים, והקב"ה סיבב שאני הוצאתי לו את הלחמניה, ותיכף שראיתי אותו - ראיתי כזה צורה, לא מעולם הזה! חשבתי שהוא מהל"ו צדיקים - -

אני התחננתי לפני הקב"ה שיזמין לי מישהו שיוכל לעשות לי טובה ביהדות - ביקשתי על חסידי ברסלב, והנה שלח לי מהל"ו צדיקים...

וככה נעשה בריאת עולם! וככה נעשה ממין הסתרה שכזה - - היה כזה רחוק שרבי ישראל יבוא לטבריה - לעזוב את מירון ולנסוע לטבריה, אבל הקב"ה רצה כך - - "כי הוא אמר ויהי הוא צוה

טבריא, אבער דער אייבערשטער האט געוואלט - - "כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד!"
 ער האט אויסגעפירט זיינס! ער האט געברענגט רבי ישראל'ן קיין טבריא - צו אונז אין
 שטוב אריין, און עס איז געווארן דערפון א בריאת עולם!

*

און אזוי מיר, דארף מען זיך ארויסלערנען א לימוד אזוי טאקע צו זיין, וואס
 מעהרער זיך איבערגעבן צום רבין. און דאס איז דער גאנצער תכלית אונזערע! די געלט
 איז גארנישט - - ניין!

און אזוי פון יעדן דיבור פונעם הייליגן רבין, פון יעדער ענין פונעם הייליגן רבין,
 דארף מען זיך ארויסנעמען דערפון - אז מען דארף זיך לויפן צום הייליגן רבין! מען
 דארף האבן דעם הייליגן רבין אזוי ווי מען דארף האבן די נשמה! און מען דארף נישט
 קוקן אויף דער וועלט! און מען דארף זעהן אז מען זאל פאלגן דעם רבין, און מען זאל
 נישט זיין קיין חכם - אזוי ווי דער הייליגער רבי לערנט אונז!

מיר דארפן נישט אונזער שכל, מיר דארפן נישט גארנישט! מיר האבן גרייט
 אלסדיג! דער הייליגער רבי האט אונז צוגעגרייט אלסדיג וואס מיר דארפן! וואס יעדער
 איד דארף, און וואס ער דארף האבן יעדן טאג און יעדן צייט - כל ימי חייו! וואס ער
 דארף האבן - האט ער אלעס צוגעגרייט - דער הייליגער רבי!

ויעמוד!" והוא גמר את שלו! הוא הביא את רבי ישראל לטבריה - תיכף להבית שלנו, ונעשה מזה
 בריאת עולם!

*

וכמו כן אנחנו צריכים ליקח מזה לימוד, להיות מסור לרבינו ככה, ככל היותר, שזה כל התכלית
 שלנו! הכסף לא כלום - - לא!

וכן כל דיבור מרבינו הקדוש, כל ענין של רבינו הקדוש - צריכים להוציא מזה - - שצריכים
 להיות מסור לרבינו! אנחנו צריכים את רבינו הקדוש כמו שצריכים את הנשמה! ואין להסתכל על
 העולם! וצריכים לשמוע לרבינו ולעשות כמו שהוא מצוה, ולא להיות חכם - רק כמו שרבינו מלמד
 אותנו!

אין אנו צריכים לשכל שלנו, לא צריכים לכולם! הכל מוכן! רבינו הקדוש כבר הכין לנו את כל מה
 שאנו צריכים! מה שכל יהודי צריך, מה שהוא צריך לכל יום ולכל עת - כל ימי חייו! כל מה שהוא
 צריך - כבר הכין לנו הכל - רבינו הקדוש!

נאר וואס דען, אז מ'איז נישט משים לב, און מ'וויל זיין נאר א נאמען - זיין א ברסלב'ער און שוין, ב"ה איך בין א ברסלב'ער... נו, דארף מען זעהן אז מען זאל זיין אזא ברסלב'ער - -

* * *

- - יעדע דיבור איז א נחל נובע, יעדע דיבור פון הייליגן רבי'ן איז א נחל נובע, יעדע ענין וואס ציהט זיך פון הייליגן רבי'ן.

נו, מען זעהט ארויס פלאות פון הייליגן רבי'ן, ווארן וועדליג דער הייליגע רבי איז א מתנגד אויף די אלע חכמות און אויף די אלע פילוסופיא, מיט די חקירות, מיט חכמות און לשונות, וואס די גאנצע וועלט איז אין דעם משוקע, וואלט מען נישט געדארפט רעדן פון איהם אפילו אין דער וועלט! עס איז נישטא מיט וועם צו רעדן! אז ער איז א מתנגד - - אזוי ווי די מדינה פון געלט - ער רעדט קעגן אונזער אמונה - - עס קען אנדערש נישט זיין - דאס מוז זיין דער בעל תפילה!*

* * *

רק מה?! לא משימים את הלב! רוצים רק את השם - להיות ברסלב'ר וזהו! ברוך השם שאני ברסלב'ר!... נו, צריכים להיות כזה ברסלב'ר - -

* * *

- - כל דיבור הוא נחל נובע, כל דיבור מרבינו הוא נחל נובע - כל ענין הנמשך מרבינו הקדוש.

נו, רואים פלאות יוצאים מרבינו הקדוש, כי לפי מה שרבינו הקדוש הוא כזה מתנגד על כל החכמות ועל כל הפילוסופיא והחקירות, והחכמות ולשונות - מה שכל העולם משוקעים בזה, אז לא היו צריכים העולם לדבר ממנו כלל! אין עם מי לדבר! הוא מתנגד - - כמו המדינה של עשירות - הוא מדבר נגד האמונה שלנו! - - בודאי הוא הבעל תפילה!*

* * *

נוסחאות וניגונים מאנ"ש

[בתוך שיחה מניגוני אנ"ש, מנגן 'אנא בכח' כמו שנוהגים לשיר בחנוכה כל תיבה ז' פעמים. ואח"כ 'במוצאי יום מנוחה' ו'חדש ששוני' שמנגנים במוצאי שבת. ואח"כ מדבר מהפיוט 'אדיר איום ונורא';

"אדיר איום ונורא" - עס איז באוואוסט, מסתמא היינט זינגט מען אויס אויך אזוי, ס'איז בכוונה. דאס איז זייער א התעוררות - ס'איז געברענגט אין די מכתבים* - רבי נתן איז געווען - אין די צייט פון די מחלוקת איז ער געווען אין טירהאוויצע - האט מען געזונגען דעם ניגון; (מנגן): **"אדיר איום ונורא, בצר לי לך אקרא, ה' לי ולא אירא - לי ולא אירא"**.

ס'איז זייער א התעוררות ניגון, ס'געווען אין די צייט פון די מחלוקת - רבי נתן איז געווען אין טירהאוויצע, שרייבט ער - מ'האט געטאנצן מיט דעם ניגון, יא; **"אדיר איום ונורא, בצר לי לך אקרא"**, זיי זענען געווען נעבעך "בצר" - רבי נתן מיט זיינע מענטשן זענען געווען אין גרויסע סכנות, ס'איז אסאך אוועקגעפאלן, זיי זענען נישט געגאנגען צו רבי נתן'ען - זיי האבן מורא געהאט, ס'געווען אזעלכע וואס האבן זיך מוסר נפש געווען - וואס האבן נישט געקוקט - מ'דארף האבן פרנסה?! - ס'נישטא קיין שום כח אין דער וועלט וואס זאל קענען אפרייסן, אבער יענמאלט איז געווען אזוי - - (ממשיך לנגן הפיוט הנ"ל).

[בתוך שיחה מניגוני אנ"ש, מנגן 'אנא בכח' כמו שנוהגים לשיר בחנוכה כל תיבה ז' פעמים. ואח"כ 'במוצאי יום מנוחה' ו'חדש ששוני' שמנגנים במוצאי שבת. ואח"כ מדבר מהפיוט 'אדיר איום ונורא';

"אדיר איום ונורא" - - זה ידוע, מסתמא גם היום מנגנים ככה, זה בכוונה. זה התעוררות גדולה, מובא בהמכתבים* - רבי נתן היה פעם בתקופת המחלוקת בטירהוביצה, ואז ניגנו ניגון זה; (מנגן); **"אדיר איום ונורא, בצר לי לך אקרא, ה' לי ולא אירא - לי ולא אירא"**.

זה ניגון של התעוררות מאוד, זה היה בתקופת המחלוקת, רבי נתן היה בטירהוביצה, הוא כותב שרקדו עם ניגון זה, כן; **"אדיר איום ונורא, בצר לי לך אקרא"**, הם היו "בצר" - רבי נתן ואנשיו היו בסכנות גדולות, ואכן הרבה נפלו בהם, לא הלכו לרבי נתן - הם נתייראו, היה כמה שמסרו נפשם, לא הסתכלו על כלום - הלוא צריכים פרנסה?! - אין כח בעולם שיוכל להפריד, אבל אז היה ככה - - (ממשיך לנגן הפיוט הנ"ל).

* מכתב קס"ג מיום ג' משפטים תקצ"ה; והייתי בטירהאוויצע על שבת העבר ושמחנו שם ורקדתי קצת, ואנשי שלומנו שמחו ורקדו הרבה בעזרת השם יתברך, ובפרט במוצאי שבת היו מרקדים מתוך צעקה גדולה להשם יתברך כנגון נפלא המשבר הלב מאד, וצעקנו הרבה זך ונקי כפים חון פורשי כנפים, 'פדה עמך מעזים צאנך מיד גוזזים', בזכרי זאת הנה אלפים דמעות זלגו עיני, חננו ה' חננו כי רב שבענו בזו וכו'.

אה, "פדה עמך מעזים" - די עזות פני'מער - די זענען אזעלכע עזים - פדה עמך מעזים - אין טירהאויצע האט מען געטאנצן אסאך אויף "פדה עמך מעזים"...

*

(מנגן בתנועה שמנגנים היום על שני חרוזים האחרונים של "שב ה' את שבות יעקב" וכו' ו"תתן אמת ליעקב" וכו'): **אמר ה' ליעקב - יא טאטע יא, יא פאטער יא, אל תירא עבדי יעקב - ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן דאך פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין.**

בחר ה' ביעקב - יא טאטע יא, יא פאטער יא, אל תירא עבדי יעקב - ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן דאך פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין - -

כ'געדענק, מ'האמיר געהאט אזא מין התעוררות, איך בין נישט געווארן מיד, יעדער שטיקעלע נאכאמאל; ניין - ניין - [ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין וכו']. ס'האט אריינגעזעצט ביי מיר אזא אמונה, אזא אמונה און שמחה - (מנגן): **אל תירא עבדי יעקב, ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין!**

גאל ה' את יעקב - יא טאטע יא, יא פאטער יא, אל תירא עבדי יעקב - ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין!

אה, "פדה עמך מעזים" - עזי פנים כאלו - פדה עמך מעזים - בטירהוביצה רקדו הרבה על "פדה עמך מעזים"...

*

(מנגן בתנועה שמנגנים היום על שני חרוזים האחרונים של "שב ה' את שבות יעקב" וכו' ו"תתן אמת ליעקב" וכו'): **אמר ה' ליעקב - יא טאטע יא, יא פאטער יא, אל תירא עבדי יעקב - ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן דאך פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין.** [תרגום; אמר ה' ליעקב - כן אבא כן, כן אבא כן, אל תירא עבדי יעקב - לא אבא לא, לא אבא לא, הלוא אין לנו מורא מאף אחד, רק ממך לבד].

בחר ה' ביעקב - יא טאטע יא, יא פאטער יא, אל תירא עבדי יעקב - ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן דאך פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין - -

אני זוכר, היה לנו התעוררות כזה, לא נעשיתי עייף, כל קטע עוד הפעם; לא - לא - [לא אבא לא, וכו']. זה קבע בי אמונה כזה, אמונה ושמוחה כזה - (מנגן): **אל תירא עבדי יעקב, ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין!**

גאל ה' את יעקב - יא טאטע יא, יא פאטער יא, אל תירא עבדי יעקב - ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין!

גאל ה' את יעקב - איי איי איי - דער אייבערשטער לייזט אונז אויס בכל דור ודור - מיט דעם גואל צדק, דער אמת'ער גואל, גאל ה' את יעקב!

(מנגן:) **גאל ה' את יעקב - יא טאטע יא, יא פאטער יא, אל תירא עבדי יעקב - ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן דאך פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין - מיר האבן דאך פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין!**

דער ניגון איז אזא מין התבודדות - "מיר האבן דאך פאר קיינעם קיין מורא נישט נאר פאר דיר אליין!" אזוי דארף מען וויסן ווען מ'רעדט צו השי"ת, דאס הייסט; מיר האלטן נאכנישט דערביי, מיר זענען נאך ווייט פון דעם, אבער מ'בענקט דערצו, און מ'זאגט עס מיט'ן מויל; "מיר האבן פאר קיינעם מורא נישט נאר פאר דיר אליין!"

*

התבודדות

איי איי איי - אוי דארף מען זיין שטארק, אוי וויי - דארף מען זיין שטארק אין התבודדות, און בכלל אין אלע הנהגות - אין אלע תיקונים וואס דער הייליגער רבי האט געברענגט אויף דער וועלט. יעדער דיבור וואס איז ארויסגעגאנגען פון הייליגן רבין דארף מען זעהן - דארף מען זיין א גרויסער גיבור אז מ'זאל עס האלטן - אז מ'זאל זיך האלטן דערביי.

גאל ה' את יעקב - איי איי איי - השי"ת גואל אותנו בכל דור ודור - עם הגואל צדק, הגואל האמתי, גאל ה' את יעקב!

(מנגן:) **גאל ה' את יעקב - יא טאטע יא, יא פאטער יא, אל תירא עבדי יעקב - ניין טאטע ניין, ניין פאטער ניין, מיר האבן דאך פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין - מיר האבן דאך פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאר פאר דיר אליין!**

הניגון הזה הוא כמין התבודדות - "אין לנו מורא מאף אחד רק ממך לבד!" ככה צריכים לדעת כשמדברים עם השי"ת, זאת אומרת; עדיין אין אנו מחזיקים בזה, אנחנו רחוקים מזה, אבל מתגעגעים לזה, ואומרים אותו בפה; "אין לנו מורא מאף אחד רק ממך לבד!"

התבודדות

איי איי איי - אוי צריכים להיות חזק, אוי ווי, צריכים להיות חזק בהתבודדות, ובכלל בכל ההנהגות - בכל התיקונים שרבינו הקדוש הביא לעולם. כל דיבור שיצא מפי רבינו הקדוש צריכים לראות - צריכים להיות גיבור גדול לקיים אותו - שנאחו בו.

למשל, דעמאלטס אין צייט פון ר' נתנען איז געווען גרויסע מתנגדים, און אפילו היינט וואס איז נישטא קיין גרויסע התנגדות אזוי ווי דעמאלטס, איז אויכעט דא כוחות, מניעות פון יענעם - און פון זיך אליין. דער מוח איז ווייט, מ'פיהלט זיך צובראכן, מ'פיהלט זיך ווייט, מ'פיהלט זיך מיוואש. נאך אלעמען - אז דער רבי האט אזוי געשריגן: **"זייט אייך נישט מייאש"**,* איז אזוי! מ'דארף זיין שטארק! אז דער הייליגער רבי זאגט **"זייט אייך נישט מייאש"** - איז דוקא שטארקט זיך די גרעסטע כוחות אז מ'זאל זיך יא מייאש זיין!... דארף מען זיין א גרויסער גיבור!

יעדער דיבור וואס איז ארויסגעגאנגען פון הייליגן רבי'ן איז תלוי אין דעם אונזער גאנצער גאולה, אונזער גאנצער תקוה, און דער גאנצער תיקון - בזה ובבא!

אין דעם ווארט וואס דער הייליגער רבי האט געזאגט; **"זייט אייך נישט מייאש"** - אין דעם דא פאר אלע אידן דער עיקר תקוה - טובה! - דאס איז עס! זיך נישט מייאש זיין! און דוקא דאס איז שווערער פון אלסדינג. מ'זאגט עס, און מ'טאנצט... און מ'גייט נעבעך - און מ'איז זיך פארט מייאש! ס'איז אזוי ווי א קליפה - דער אייבערשטער זאל אפהיטן - אזוי ווי א דיבוק וואס קלעבט זיך אהן אינעם מענטשן און ס'לאזט איהם נישט רוהען! ער וויל נאר אראפווארפן!...

*

למשל, אז בזמן רבי נתן היה מתנגדים גדולים, ואפילו היום שאין התנגדות גדולה כמו אז, אבל עדיין יש כוחות, מניעות מאחרים - ומעצמו. המוח הוא רחוק, מרגישים שבור, מרגישים רחוק, מרגישים מיוואש. אחרי כל זה - אם רבינו צעק כל כך; **"זייט אייך נישט מייאש"*** ["אל תתייאשו!"] אז היא ככה! צריכים להיות חזק! אם רבינו הקדוש אומר **"זייט אייך נישט מייאש"** - אז דוקא מתגברים הכוחות הכי גדולות שאכן נתייאש!... אז צריכים להיות גיבור גדול!

כל דיבור שיצא מפי רבינו הקדוש תלוי בזה כל הגאולה שלנו, כל התקוה שלנו, כל התיקון - בזה ובבא!

במילה הזו שרבינו הקדוש אמר; **"זייט אייך נישט מייאש"** - יש בזה לכל היהודים עיקר התקוה! הטובה! - זהו זה! שלא להתייאש! ודוקא זה קשה מן הכל. אומרים אותן, ורוקדים... ועדיין מתייאשים! זה כמו קליפה - השם יצילנו - כמו דיבוק שמתדבק אל האדם ואין מניח אותו לנוח! הוא רוצה רק להפיל!...

*

* עי' שיחות הר"ן אות קנ"ג; ואז צעק מעומק הלב, "גיוואלד זייט אייך ניט מייאש!" (אהה! אל תיאשו את עצמכם!) ואמר בזה הלשון "קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין!" ואי אפשר לצייר הרמזים שרמז לנו בתנועותיו הקדושים איך להתחזק עד אין קץ ותכלית.

און אזוי התבודדות, מ'גייט האבן התבודדות - פון וואנעט ווייס איך פון התבודדות? די וועלט ווייסט פון התבודדות?! דער הייליגער רבי האט דאך געזאגט אן הנהגה פון התבודדות! * אז א שעה צייט זאל מען ווערן - זאל מען אפשטארבן פון דער וועלט! מ'זאל אוועקגיין אויף א ארט - - פלוצלינג ווערט מען א געשטארבענער!...

נו, איינס; ס'איז שווער, ווייל ס'ווייזט זיך עפעס אויס ווי א גרינגע זאך - זיך גיין אויסרעדן דאס הארץ פאר השי"ת?! מ'מאכט נישט דערפון אזא חיוב. אז דער הייליגער רבי האט עס געזאגט פאר אונז - דארף עס זיין חיוב גדול אזוי ווי תפלין! אזוי ווי יעדער מצוה! ווארן דער הייליגער רבי האט געוואוסט אז דאס איז אונזער תיקון בזה ובבא,* אונזער גאנצער גאולה! איין ווארט; "התבודדות"!

און שוין - אז מ'רייסט זיך שוין אפ, ער גייט שוין האבן התבודדות, מ'קומט צו גיין אויף דעם ארט וואו מ'גייט, און מ'ווייל עפעס רעדן, מ'ווייל עפעס משיג זיין, עפעס פיהלן - אז איך זאל מיר אומקערן פון שלעכטן וועג, צו כדומה - וואס יעדער איינער האט - - דער הייליגער רבי האט געהייסן בעטן אפילו אויף א קנעפל וואס פעהלט! רבי נתנ'ען האט געפעהלט א קנעפל. - דער הייליגער רבי האט געהאלטן אז מ'זאל גיין ריין,* ס'זאל נישט פעהלן קיין קנעפל, ס'זאל נישט זיין צוריסן. האט איהם געפעהלט א קנעפל, האט דער הייליגער רבי גערעדט מיט איהם וועגן דעם קנעפל, האט ער געזאגט אז ער האט נישט ווער ס'זאל עס איהם צונייען, האט [דער רבי געזאגט]; "מ'דארף בעטן דעם

וכן בהתבודדות, הולכים להתבודד - מאיפוא אנו יודעים מהתבודדות? וכי העולם יודעים מהתבודדות? רבינו הקדוש הוא אמר לנו הנהגה של התבודדות! * שמשך שעה אחד נהיה - מתים מן העולם! שנלך למקום מיוחד - - פתאום נעשים כמתים!...

נו, דבר ראשון; זה קשה, שזה נראה כמו דבר קל - לילך ולשפוך שיחתו לפני השי"ת?! לא עושים מזה חיוב כל כך. אם רבינו הקדוש אמר את זה לנו - צריך להיות חיוב גדול כמו תפלין! כמו כל מצוה! כי רבינו הקדוש ידע שזהו התיקון שלנו בזה ובבא,* כל הגאולה שלנו! מילה אחד; "התבודדות"!

ואחרי זה - כבר לוקחים את עצמו, וכבר הולכים להתבודד, ומגיע למקום שהולך, ורוצים לךָר קצת, רוצים להשיג משהו, להרגיש משהו - כדי שאשוב מדרכי הרע, וכדומה - כל מה שרוצה להתפלל - - רבינו הקדוש ציוה להתפלל אפילו על כפתור שחסר לו! לרבי נתן היה חסר לו כפתור, רבינו הקדוש ציוה שילכו במלבושים נקיים,* שלא יחסר כפתור, שלא יהיה קרוע. היה חסר לו

* ליקוטי מוהר"ן תניינא תו"כ"ה. [זו"ל ספר שיחות הר"ן אות ס"ח, הזהיר מאד כמה פעמים על ענין השיחה בינו לבין קונו וכו', כי מי שירגיל עצמו לנהוג הנהגה זו בכל יום על כל פנים שעה אחת בודאי יזכה להתקרב אליו יתברך באמת].

* [זו"ל שיחות הר"ן אות קפ"ה; גם זאת היתה הנהגה כללית שהזהיר את כל אחד ואחד, דהיינו להתבודד בכל יום ויפרש שיחתו לפני השם יתברך וכו', ואמר בפירוש בזה הלשון 'כל הנהגה והנהגה שאני מצוה לעשות הוא סגולה, ותקון, ומועיל על מה שעבר, ועל העתיד, ולאחר ההסתלקות של האדם, ולימות המשיח, ולתחית המתים, ולעתידי לבוא'.]

* עי' ליקוטי מוהר"ן תו"כ"ט אות ג', חיי מוהר"ן אות ר"א ותכ"ב.

אייבערשטן דערויף! אויף אזא קלייניגקייט!"* נו - און מיר זענען נישט גרייט צו דעם, מיר זענען נישט זוכה צו זעהן אז מיר זאלן דאס מקיים זיין.

על כל פנים, אז מ'קומט שוין האבן התבודדות - ווערט מען אזוי ווי א שטיין; איך ווייס נישט! כ'האב פארגעסן אינגאנצן וואו איך בין אין דער וועלט! איך ווייס גארנישט! אזוי ווי א שטיין! נו, דארף מען זיין שטארק, און זאגן; "רבונו של עולם", "רבונו של עולם", און נאכאמאל - "רבונו של עולם".*

ביי די וועלט איז אזא מין זאך עפעס - מ'קען עס נישט פארשטיין, מ'קען דאס נישט פארדיינען! אויף דעם ארט זאל מען זיצן און לערנען!... ס'איז דער היפוך פון דער וועלט! - און ס'איז אזא לייכטע זאך!...* ס'נישט טראגן שטיינער - ס'נישט טראגן א משא!...

כפתור, אז רבינו הקדוש דיבר איתו מהכפתור, ענה לו כי אין לו מי שיתפרו בבגדו, אמר לו [רביה"ק]; "צריכים לבקש מהש"ת על זה! גם על דבר קטן כזה!"* נו - ואנחנו לא מוכנים לזה, לא זוכים לראות שנקיים את זה.

על כל פנים, כשכבר באים להתבודד - אז נעשים כמו אבן; אני לא יודע! שכחתי לגמרי איפוא אני בעולם! אני לא יודע כלום! כמו אבן! נו, צריכים להיות חזק, ולהגיד; "רבונו של עולם", "רבונו של עולם", ועוד הפעם - "רבונו של עולם".*

אצל העולם דבר זה הוא - לא יכולים להבין אותו, לא יכולים לעכל אותו! במקום להתבודד ישב וילמוד!...! זה היפוך מהעולם! - וזה דבר קל מאוד!...! זה לא לישא אבנים - לישא איזה משאוי!...

* ליקוטי עיי שיחות הר"ן אות רל"ג. [וז"ל שם; שמעתי מאיש אחד מאנשיו, שפעם אחת דיבר רבינו ז"ל עמו מענין בגדים, ואמר לו שעל כל דבר צריכין להתפלל, היינו אם בגדו קרוע וצריך לבגד, יתפלל להשם יתברך שיתן לו בגד ללבוש, וכן בכל כיוצא בזה דבר גדול ודבר קטן, על הכל ירגיל עצמו להתפלל תמיד להשם יתברך, על כל מה שיחסר לו, אף על פי שהעיקר להתפלל על העיקר, דהיינו על עבודת השם יתברך, לזכות להתקרב אליו יתברך, אף על פי כן גם על זה צריכין להתפלל].

* עיי חיי מוהר"ן אות ת"מ, [וז"ל, אמר אפילו כשאין יכולין לדבר בהתבודדות רק תיבת 'רבונו של עולם' גם כן טוב מאוד].

* [עיי חיי מוהר"ן אות תקנ"ח; שמענו פעם אחת משיחותיו הקדושות שאמר בפיו הקדוש, שהעבודה הגדולה שבגדולות בעבודת השם, קלה ביותר לעשות מעסק קנין שמטריחין עצמן בשביל פרנסה ועסקי העולם הזה וכו'. שעל עסקי פרנסת העולם הזה מטריחין עצמן כל כך ביגיעות כאלה על ספק ריוח קטן, והעבודה הגדולה שבגדולות היא התפלה, ואעפ"כ כשעומדין להתפלל מתפללין וגומרין התפלה. (הובא בליקוטי הלכות הל' תפלת ערביה ד' אות ז').]

אין די שעה פון התבודדות, ווער שמועסט ביינאכט און אין פעלד - - נו, און אפילו מ'זאל גיין האלבע נאכט אין התבודדות - - חצות?! אויף דעם פארלייגט זיך דער בעל דבר אהן א שיעור! אי דאס אויפשטיין, און אז מ'שטייט שוין אויף איז מען אין א חושך, מ'קען נישט עפענען דאס מויל.

דער הייליגער רבי זאגט; מ'קען זיך אויסגיסן דאס הארץ ביי חצות ווי התבודדות! מ'קען זיך אויסרעדן דאס הארץ פאר השי"ת מיט יעדן דיבור פון חצות! און אזוי פון תהלים! * און אזוי איז דער תהלים ביי אונז - און אזוי דער חצות - ס'איז פארשלאפן! אבער אז מ'איז שטארק, און מ'רירט זיך נישט - - איך שטעל נישט אפ! אויפן זייגער - א שעה! איך דארף שטיין א שעה צייט! איך וועל זאגן א דיבור, איך וועל בענקען צו השי"ת ער זאל מיר געבן דיבורים - איך דארף שטיין א שעה צייט! *

*

ואותו השעה של התבודדות, כל שכן בלילה ובשדה - - נו, אפילו אם ילך בחצי הלילה לעשות התבודדות - - חצות?! על זה מתגבר הבעל דבר בלי שיעור! בין על הקימה, ואפילו כשכבר קמים נמצאים בחושך, לא יכולים לפתוח את הפה.

רבינו הקדוש אומר; יכולים לשפוך שיחתו בחצות כמו התבודדות! יכולים לשפוך שיחתו לפני השי"ת בכל דיבור מחצות! וכן מתהלים! * ואצלינו - התהלים וכן החצות - רדום!... אבל אם חזקים בזה, ולא זזים - - אני לא מפסיק! שעה אחד על השעון! אני צריך לעמוד שעה אחד! אני אגיד איזה דיבור, אני יתגעגע להשי"ת שיתן לי דיבורים - אני צריך לעמוד משך שעה! *

*

* ליקוטי מוהר"ן תניינא תו ק"א, [זו"ל; אמר שעל ידי אמירת תיקון חצות יכולין לפרש שיחתו את כל אשר עם לבבו כמו על ידי התבודדות, כי מסתמא אין אומרים על העבר, ועיקר אמירת חצות הוא על מה שנעשה עכשיו עם האדם, וכשיאמר חצות בבחינה זו, יכולין למצוא כל אשר עם לבבו בתוך אמירת חצות. וכן אמירת תהלים וכיוצא, צריך לראות שימצא את עצמו בתוך כל מזמורי תהלים ובתוך כל התחנונות ובקשות וסליחות וכיוצא וכו'].

* עיי ליקוטי מוהר"ן תניינא תו כ"ה, [זו"ל שם, דהיינו לקבוע לו על כל פנים שעה או יותר, להתבודד לבדו באיזה חדר או בשדה, ולפרש שיחתו בינו לבין קונו בטענות ואמתלאות, בדברי חן ורצוי ופיוס, לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך, שיקרבו אליו לעבודתו באמת וכו'. ואפילו אם לפעמים נסתתמין דבריו, ואינו יכול לפתח פיו לדבר לפניו יתברך כלל, אף על פי כן זה בעצמו טוב מאד, דהיינו ההכנה שהוא מוכן ועומד לפניו יתברך, וחפץ ומשתוקק לדבר אך שאינו יכול, זה בעצמו גם כן טוב מאד. וגם יוכל לעשות לו שיחה ותפלה מזה בעצמו, ועל זה בעצמו יצעק ויתחנן לפניו יתברך שנתרחק כל כך עד שאינו יכול אפילו לדבר, ויבקש מאתו יתברך רחמים ותחנונים שיחמל עליו ויפתח פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו].

און אזוי איז בכלל אין יעדן דיבור פונעם הייליגן רבי'ן! און מיר זענען נעבעך - מיר נעמען עס אהן ווי עפעס א ענין פון חסידות - ניין! די אלע זאכן וואס זענען ארויס פון הייליגן רבי'נס מויל - דאס האט דער הייליגער רבי אונז געגיבן, דאס זענען אזעלכע מתנות - מ'ווייסט נישט וואס דאס איז! אבער אז מ'איז שטארק אין דעם - -

למשל, רבי ישראל (קארדונער זצ"ל) - האט ער דען נישט געהאט דאס אייניגע וואס מיר? ער האט אויכעט - - ס'איז איהם אנגעקומען שווער!

'התבודדות' - יעדער הנהגה פון הייליגן רבי'ן, יעדער עבודה פון עבודת השם - יעדער דבר שבקדושה קומט אהן שווער! נאר דאס אז מ'זאל זיך מקשר זיין צום הייליגן רבי'ן, צו טוהן דאס וואס דער הייליגער רבי הייסט - איז די גאנצער וועלט דער היפוך! וואס הייסט?! אוועקגיין אין פעלד ביינאכט?! התבודדות?! זיך אויסרעדן דאס הארץ פאר השי"ת?!...

נו, אפילו חסידים - ליטוויקעס איז נישטא וואס צו רעדן - נאר אפילו חסידים ווייסן נישט פון דעם אינגאנצן! ווארן ס'איז סתום ונעלם פון אלע עולמות! אפילו גרויסע צדיקים, גרויסע צדיקים! אבער אנטקעגן רבי'ן? איז אפילו נישט קיין - - - כקליפת השום! אפילו גאר די גרעסטע צדיקים - אמיתיים! פון שקרנים רעדט מען דאך נישט, מ'רעדט פון צדיקי אמת! אבער קעגן הייליגן רבי'ן - ווען זיי ווייסן ווען פון דעם סוד פון הייליגן רבי'ן, וואלטן זיי געווארן אזוי ווי רבי נתן - וואלטן זיי געלאפן אז דער הייליגער

וכן הוא בכל דיבור של רבינו הקדוש! ואנחנו לא - - - מקבלים אותו כמו איזה ענין של חסידות - לא! כל הדברים שיצאו מפי רבינו הקדוש - זה מה שנתן לנו רבינו הקדוש, זה מתנות כאלו - לא יודעים מה זה! אבל אם חזקים בזה -

- למשל, רבי ישראל (קארדונער זצ"ל) - האם לא היה אצלו אותו דבר? היה לו גם כן - - הגיע לו בקושי!

התבודדות - כל הנהגה של רבינו הקדוש, כל עבודה מעבודת השם - כל דבר שבקדושה מגיע בקושי! אבל זה שנתקשר עצמנו אל רבינו הקדוש - לעשות כל מה שרבינו הקדוש מצוה - העולם הם ההיפוך! מה זה?! ללכת בשדה בלילה?! התבודדות?! לשפוך שיחו לפני השי"ת?!...

נו, אפילו חסידים - ליטאים אין מה לדבר - אבל אפילו חסידים לא יודעים כלל מזה! כי הוא סתום ונעלם מכל העולמות! אפילו צדיקים גדולים, צדיקים גדולים! אבל לעומת רבינו? אפילו לא - - - כקליפת השום! אפילו הצדיקים הכי גדולים - אמיתיים! משקרנים לא מדברים כלל, מדברים מצדיקי אמת! אבל לעומת רבינו הקדוש - אם היו יודעים מהסוד של רבינו הקדוש, היו נעשים כמו

* עיי' שיחות הר"ן אות קפ"ה; וכל מה שצוה לעשות, אפילו היה נראה דבר קל ופשוט מאד, היה כבד מאד על האדם לעשות, והיה מונח עליו כל מיני כבדות והיו עליו כמה וכמה מניעות אף על פי שהדבר היה דבר פשוט].

* עיי' חיי מוהר"ן אות ר"צ.

רבי זאל זיי מדריך זיין, אז דער הייליגער רבי זאל זיי צוברענגען! ווארן דער הייליגער רבי לערנט אונז א וועג - נישט צו שטיין! מ'שטעלט זיך נישט אפ!*

די וועלט, ס'טוהט זיך אזוי - אפילו חצות, צו פארטאג'ס, נו, אזוי פיהרט ער זיך אלע זיבעציג יאר, ס'איז נישטא קיין; מעהרער - ווייניגער. דאס איז אזא מין קביעות - תורתך קבע, קביעות! ער איז געוואוינט אז מ'דארף דאווענען!... ניין! איך האב געזעהן וויאזוי די וועלט האט געדאוונט - און וויאזוי רבי ישראל האט געדאוונט! ער איז געווען איינער אליין!

*

און איך בין מגודל געווארן צווישן אנשי מעשה, חסידים, פרומע, נו - אבער דאס איז דער דרך חדש, דעם הייליגן רבי'נס וועג איז א דרך חדש, מ'גייט האבן התבודדות - דאס איז דרך ישן, אבער דער הייליגער רבי האט געזאגט; כ'האב אראפגעברענגט אזעלכע שערי תפלה וואס איז נאכנישט געווען מיום בריאת העולם!... ס'איז שוין דאכט זיך

רבי נתן - היו רצים אחר רבינו הקדוש שידריך אותם, שיביא אותם! כי רבינו הקדוש מלמד אותנו דרך - לא לעמוד! לא עומדים!*

אצל העולם מתנהג ככה - אפילו חצות, או בהשכמה, נו, הוא מתנהג כן כל השבעים שנה, אין אצלו; פחות - או יותר. זה מין קביעות - תורתך קבע, קביעות! הוא רגיל בזה שצריכים להתפלל!... לא! אני ראיתי איך שהעולם מתפלל - ואיך שרבי ישראל מתפלל! הוא היה יחיד!

*

ואני נתגדלתי בין חסידים, אנשי מעשה, יראים, נו - אבל זה הוא דרך חדש, הדרך של רבינו הוא דרך חדש, הולכים לעשות התבודדות - זה דרך ישן, אבער רבינו הקדוש אמר; אני הורדתי לעולם

* עיי ליקוטי הלכות או"ח, הל' תפילין ה', [זו"ל באות ט' - וכל זה מקבלים כח מבחינת הזמן דקדושה שהוא העיור הנ"ל, שהוא בחינת זמן שבזקנים, סבא דסבין, שזכה לזקנה דקדושה כזה עד שאמר שהוא זמן מאד ויניק מאד וכו' וכנ"ל, שמונו מקבלים כל הצדיקים כח להתחזק בעבודתם, לחדש כוחם ועבודתם בכל פעם וכו'].

* עיי חיי מוהר"ן אות שצ"ב. [ובספר השתפכות הנפש בהקדמה; עד שבא אדמו"ר הק' אור האורות אור הגנוז והצפון הרב רבי נחמן זצוק"ל מברסלב, בעל המחבר ספרי "לקוטי מוהר"ן" ושאר ספרים, וחיידש הדרך הישן והקדוש הזה, שדרכו בו אבותינו מעולם, ועסק הרבה בתפלה ותחנונים, והתבודדות בשדות וביערים, כאשר יסופר לקמן בהנהגותיו הקדושות עיי"ש. ואמר שכל עסקו הוא תפלה, (עיי "לקוטי מוהר"ן" חלק ב' סימן צ"ג), והוא האיר עינינו בחשכת אפילתנו ללמד אותנו דרכים ישרים איך להתנהג בזה. ואמר פעם אחת לאנשיו; תנו לבכם לי ואוליך אתכם על דרך חדש - שהוא הדרך הישן שדרכו בו אבותינו מעולם. וגילה לנו אשר אין שום עצה להנצל מגודל התגברות היצר, שתמיד הוא שוקק ומתאוה להכשיל את האדם, רק על ידי התבודדות, אשר כל אדם באיזה מקום וזמן שהוא, ובאיזה מדרגה שהוא, כפי אשר כל אחד יודע את נגעי לבבו ומכאובי נפשו, יקבע לעצמו מקום מיוחד לשפוך שם לבבו לפניו יתברך מכל מה שעובר עליו, בלשון שאנו מדברים בו, ולבקשו שיקרבו לעבודתו יתברך וכו'].

געדרוקט אין די ספרים.* דער רבי האט אזוי געזאגט - אז ער האט אראפגעצויגן אזעלכע שערי תפלה וואס איז נאכנישט געווען אין דער וועלט!...

נו, זעהט מען דעם ליקוטי תפלות - לאמיר זעהן, לאמיר נעמען אלע תפלות וואס זענען געווען אין דער וועלט מיום בריאת העולם, צו ס'איז דא אזעלכע (תפלות) אזוי ווי די ליקוטי תפלות!...

איי איי איי, און פון וואנעט האט רבי נתן גענומען דעם ליקוטי תפלות? אלץ פון רבי'ן! דער הייליגער רבי האט איהם געהייסן! און אזוי די ליקוטי הלכות, די חידושים זיינע - אלץ וואס דער הייליגער רבי האט איהם מסמיך געווען...

*

[חזר לענין ראשון, להניגונים שקיבל מרבו רבי ישראל זצ"ל]

[אין סידור שטייט (בפיוט 'אליהו הנביא' שאומרים במוצאי שבת); "אליהו הנביא, אליהו התשבי, אליהו הגלעדי". און ער האט געזאגט פארקערט, ער האט געזאגט: "אליהו הגלעדי - אליהו התשבי"! כ'האב איהם געוואלט פרעגן און כ'האב איהם נישט געפרעגט - וואס איז דער שינוי.

(מנגן כמה מהחרוזים של הפיוט אליהו הנביא).

שערי תפלה כאלו שלא היו עדיין מיום בריאת העולם!... כמדומה לי שזה כבר נדפס.* ככה אמר רבינו - שהוריד שערי תפלה כאלו שלא היו עדיין בעולם!...

נו, רואים את ה'ליקוטי תפלות' - נראה, ניקח כל התפלות שהיו בעולם מיום בריאת העולם, אם יש תפלות כאלו כמו ה'ליקוטי תפלות!...

איי איי איי, ומאיפוא לקח רבי נתן את ה'ליקוטי תפלות? הכל מרבינו! רבינו הקדוש ציוה אותו כן! וכן ה'ליקוטי הלכות, החידושים שלו - כל מה שרבינו הקדוש הסמיך אותו...

*

[חזר לענין ראשון, להניגונים שקיבל מרבו רבי ישראל זצ"ל]

[בסידור כתוב (בפיוט 'אליהו הנביא' שאומרים במוצאי שבת); "אליהו הנביא, אליהו התשבי, אליהו הגלעדי". אבל הוא אמר בהיפוך, הוא אמר; "אליהו הגלעדי - אליהו התשבי"! רציתי לשאול אותו ולא שאלתי - מה זה השינוי.

(מנגן כמה מהחרוזים של הפיוט אליהו הנביא).

* [עי' כע"ז בספר ביאור הליקוטים על ליקוטי מוהר"ן, תו' ט' שער ה'. ועי' גם כוכבי אור חלק אנשי מוהר"ן אות כ"ה (ג) על ענין ה'ליקוטי תפלות].

אפשר דארף מען זאגן אזוי ווי ס'שטייט אין סידור, ס'זאל נישט זיין - ס'זאל נישט הייסן עפעס א שינוי. ער האט אזוי געזאגט, און כ'האב אלעמאל געוואלט פרעגן פארוואס ער איז משנה, און כ'האב נישט געפרעגט, און עד היום ווייס איך נישט וואס איז דאס].

אזוי איז עס, אז דער מענטש לעבט - מיינט מען - ווייסט מען דאך נישט - כ'האב זיך נישט וואס צו איילן, מ'מיינט אז ס'איז נאך דא צייט. גייט נעבעך אוועק יארן, און מ'איז נישט זוכה צו זיין וואס מ'דארף...

* * *

אולי צריכים להגיד כמו שכתוב בסידור, שלא יהיה שינוי. הוא אמר ככה, מעולם רציתי לשאול אותו למה הוא משנה, ולא שאלתי, ועד היום איני יודע מה זה].

כן הוא תמיד, כשהאדם חי - אז חושבים - אין לי מה למהר, חושבים שעדיין יש זמן. חולפים ועוברים שנים, ולא זוכים אל מה שצריכים...

* * *

מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד

דער הייליגער רבי לאזט אונז נישט זיין בעצבות. "עצבות ועצלות" דאס זענען צוויי אזעלכע מזיקים* - און נעבעך מ'פאלט אריין אין עצבות - אי אין עצלות... און דערפאר האט מען נישט קיין חיות אין אידישקייט אזוי ווי ס'דארף צו זיין.

נאכמער, דער הייליגער רבי האט אונז אנגעזאגט; נישט נאר - נישט האבן קיין עצבות און עצלות, נאר - זיין פריילעך! אזוי ווי אין די סיפורי מעשיות שטייט* - אז דער מלך האט איהם געזאגט; אין די שטערן זעה איך אז דו וועסט אמאל אראפ פון דער מלוכה, זאלסטו זעהן אז דו זאלסט נישט האבן קיין עצבות - נאר זאלסט פריילעך זיין! קודם כל - קיין עצבות - דאס [זיכער נישט], נאר וואס דען? פארקערט - נאך מעהרער - ער זאל פריילעך זיין!

נו, דער הייליגער רבי זאגט - נאר תמיד פריילעך זיין*. נו, איז עס דאך א מצוה! דער הייליגער רבי רעדט אזויפיל פון שמחה, און רבי נתן אין ליקוטי הלכות, און ליקוטי עצות, וואס דער הייליגער רבי רעדט אין שיחות הר"ן - - אין די שיחות הר"ן איז דא אזעלכע שיחות פון שמחה, אז דאכט זיך מ'קען שוין נישט - - וויאזוי קען מען זיך אפשר פון דעם?! נו, און די בחירה איז אזוי גרויס, און מ'ווייסט נישט - - דער הייליגער רבי האט דאס אראפגעברענגט פאר א דרך!

רבינו הקדוש אינו מניח אותנו להיות בעצבות. "עצבות ועצלות" הם שני מזיקים כאלו* - - ולדאבונו נופלים בין בעצבות - ובין בעצלות... ועל כן אין לנו חיות ביהדות כמו שצריך.

ויותר מזה, רבינו הקדוש הזהיר אותנו; לא רק - שלא נהיה בעצבות ובעצלות, רק - להיות בשמחה! כמו שכתוב בסיפורי מעשיות* - שהמלך אמר לו; אני חוזה בכוכבים שאתה עתיד לירד מן המלוכה, בכך תראה שלא יהיה לך עצבות - רק תהיה בשמחה! קודם כל - עצבות - זה לא, רק מה? להיפוך - יותר מזה - שיהיה בשמחה!

נו, רבינו הקדוש אומר - רק להיות בשמחה תמיד*. נו, אם כן זהו מצוה! רבינו הקדוש מדבר כל כך משמחה, ורבי נתן בליקוטי הלכות, ובליקוטי עצות, מה שרבינו הקדוש מדבר בשיחות הר"ן - - בשיחות הר"ן יש שיחות משמחה כאלו, שכמדומה שכבר אי אפשר - - איך יכולים להיפרד מזה?! נו, והבחירה הוא כל כך גדול, ולא יודעים - - רבינו הקדוש הוריד את זה לדרך!

* עי' ליקוטי עצות, ערך שמחה אות כ"ג, וז"ל; צריך ליהרר מאד מעצבות ועצלות כי עיקר נשיכת הנחש היא עצבות ועצלות רח"ל (ע"פ ליקוטי מוהר"ן תו קפ"ט)

* מעשה י"ג - השבעה בעטליריס, בתחילת המעשה.

* ליקוטי מוהר"ן תניינא תו כ"ד; מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד.

*

התבודדות כשאין לך דיבורים

התבודדות, גוט - מ'קען אמאל האבן - אז ס'איז מיר שלעכט גיי איך האבן התבודדות אמאל, אבער אלע טאג א שעה צייט?!...

רבי שלמה וועקסלער איז געווען א איש קדוש און א תלמיד חכם - אן אמת'ער תלמיד חכם, און איך האב געזעהן ביי איהם אזעלעכ'ס - אזא מאמין - אזא אמונה ווי ער האט געהאט - איך בין נתפעל געווארן! איך האב איהם געזעהן, האב איך געזעהן אז איך שטיי אינגאנצן אינדרויסן! כ'האב געהערט זיין אמונה, בין איך בטל געווארן לגמרי!

איז דער רבי שלמה האט מיר געזאגט אז ער קען נישט האבן קיין התבודדות!... ער האט נישט קיין דיבורים!... נו, און איך בין אויך אין דער צרה... נאר איך האב געקענט א איד וואס ער האט געהאט התבודדות, מיט אזויפיל טרערן, מיט אזויפיל דיבורים, אז ער האט זיך געמוזט נייטן ער זאל מפסיק זיין, ער זאל גיין דאווענען!...

דאס הייסט - די גמרא זאגט דאך אז תפלה איז פון די **"דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם"***! און ווער שמועסט "התבודדות"?! זיך גיין אויסרעדן דאס הארץ פאר השם יתברך - איז די זאך נישט אזוי ווי תפלה - תפלת שחרית צו

*

התבודדות כשאין לך דיבורים

התבודדות, טוב - יכולים פעם - כשלא הולך לו אזי עושים פעם התבודדות, אבל כל יום למשך שעה?!...

רבי שלמה וקסלר היה איש קדוש ותלמיד חכם - תלמיד חכם אמת, ואני ראיתי אצלו כזה - כזה 'מאמין' - כזה 'אמונה' שהיה לו - התפעלתי ממנו! אני ראיתי אותו, אז ראיתי שאני עומד בחוץ לגמרי! שמעתי האמונה שלו, נעשיתי בטל לגמרי!

ורבי שלמה אמר לי שהוא אינו יכול לעשות התבודדות!... אין לו דיבורים!... נו, גם אני באותו הצרה... אבל אני הכרתי יהודי שהיה לו התבודדות, עם כל כך דמעות, עם כל כך דיבורים, שהיה צריך להכריח את עצמו להפסיק, היה צריך לילך להתפלל!...

זאת אומרת - הגמרא אומרת שתפלה הוא **"מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם"***! וכל שכן "התבודדות", לילך לשפוך לבבו לפני השם יתברך - זה לא כמו תפלה -

* ברכות דף ו' ע"ב.

מוסף - - נו, מ'איז נישט גענוג שטארק אין דעם, און מ'פארלירט נעבעך דורך דעם דאס גאנצע חיות! דאס איז דאך אונזער גאנצע חיות!...

איך געדענק, רבי נפתלי כהן (מאנ"ש בירושלים, חותנו של רבי אברהם ב"ר נחמן בזו"ש) האט מיר געזאגט - איך פלעג מיך באקלאגן פאר איהם אז איך קען נישט האבן קיין התבודדות, איך האב נישט קיין דיבורים - איך גיי, און איך בין ווי א שטיין! האט ער מיר געזאגט; אז דו וועסט זאגן אסאך ליקוטי תפלות וועסטו קענען האבן התבודדות! ווארן דער ליקוטי תפלות איז א 'שיעור' אויף התבודדות - ס'איז א לימוד וויאזוי צו האבן התבודדות! - האט ער מיר געזאגט; אז דו ווילסט אויף דיר רחמנות האבן - אז דו ווילסט קענען האבן התבודדות, זאלסטו זאגן אסאך תפלות!

דער הייליגער רבי איז מגלה דעם אייבערשטנס גרויסקייט! * און דורכ'ן הייליגן רבי'ן ווערט מען געוואר פון אייבערשטנס גרויסקייט! און אהן איהם - ווייסט מען גארנישט!

יא, ס'איז דא זאכן וואס ס'איז גרינג דאכט זיך, און מ'זוכט עס נישט אזוי שטארק, און דאס איז א עיקר גדול. למשל - התבודדות, ס'איז א גרינגע זאך, און ס'איז אזא נייטיגע זאך, און מ'האט נישט קיין צייט... ווארן אז מ'דארף געלט - אז כ'וועל פארברענגען א שעה צוויי וועל איך פארדינען - אפילו איך האב עפעס אנדערש וואס צו טוהן. נו, אויף דעם!?

תפלת שחרית או מוסף - - נו, לא חזקים בזה כראוי, ועל ידי זה אובדים כל החיות! זה כל החיות שלנו!...

אני זוכר, רבי נפתלי כהן (מאנ"ש בירושלים, חותנו של רבי אברהם ב"ר נחמן בזו"ש) אמר לי - הייתי קובל לפניו שאי אפשר לי לעשות התבודדות, אין לי דיבורים - אני הולך, ואני כמו אבן! אז אמר לי; אם תגיד הרבה ליקוטי תפלות אז תוכל לעשות התבודדות! כי הליקוטי תפלות זה כמו 'שיעור' על התבודדות - זה 'לימוד' איך לעשות התבודדות! - הוא אמר לי; אם אתה רוצה לרחם עליך - אם אתה רוצה שתוכל לעשות התבודדות, אז תגיד הרבה תפלות!

רבינו הקדוש מגלה לנו גדולת השם! * ועל ידי רבינו הקדוש נודעים מגדולת השם! ובלתו - אין יודעים כלום!

כן, יש דברים שנראים כדברים קלים, ולא מחפשים אחריהם כראוי, אבל הם עיקר גדול. למשל - התבודדות, זה דבר קל, אבל הוא מוכרח מאוד, ואין לו זמן... כי כשצריכים כסף - אם אבלה שעה או שתים אז ארויח - אפילו אם יש לי דבר אחר מה לעשות. נו, אבל על זה!?

* ע"י חיי מוהר"ן אות רפ"ד.

נו, ווייזט אויס אז דער רבי האט געוואלט טאקע אז מ'זאל האבן א שיעור קבוע אין התבודדות, אי א מקום - און אי א זמן! זמן - דער עיקר זמן איז חצות,* אבער טאמער האט ער אן אנדער זמן - זאל עס זיין בקביעות! אז ס'קומט צו גיין די צייט - בין איך פארנומען!...

למשל, היינט - איך האב נישט געוואוסט צוריק מיט פופציג יאר דאס וואס איך ווייס אצינדער, איך שעהם זיך - - דעם ליקוטי מוהר"ן, צו די ליקוטי תפלות - ס'איז נישט געווען דאס. פארוואס'זשע? ווען איך זאל האבן רבי ישראל'ן - וואלט איך ווען - אבער כ'האב נישט געהאט וועם - - כ'בין געווען ווי א יתום, איך בין געבליבן אליין! אבער עס גייט נישט פארלוירן - דאס בענקעכץ מיטן וועלן.

איז אצינדער אז דער רבנו של עולם גיבט מיר לעבן - זעה איך אצינדער למפרע - ווי טייער די עבודה פשוטה איז, אפילו אהן חיות! און אפילו עס דאכט זיך מיר אז איך שטיי אינדרויסן - אינגאנצן ווייט.

*

נו, משמע שרבינו אכן רצה שנהיה לנו שיעור קבוע בהתבודדות, בין מקום - ובין זמן! זמן - עיקר הזמן הוא חצות,* אבל אם יש לו זמן אחר - שיהיה בקביעות! כשמגיע הזמן - אני עסוק!...

למשל, היום - לא הייתי יודע לפני חמשים שנה מה שאני יודע עכשיו, אני מתבייש - - הליקוטי מוהר"ן, או הליקוטי תפלות - זה לא היה ככה. למה?! אם היה לי רבי ישראל - אז הייתי - - אבל לא היה לי מי - - הייתי יתום, נשארתי לבד! אבל זה לא הולך לאיבוד - הגעגועים והרצונות.

ועכשיו שהרבנו של עולם נותן לי חיים - אני רואה עכשיו למפרע - איך יקרה היא העבודה הפשוטה, אפילו בלי חיות! ואפילו אם נדמה לי שאני עומד בחוץ לגמרי - רחוק לגמרי.

*

* ליקוטי מוהר"ן תו' נ"ד בסופו.

שמחת שבת

- 'שמחת שבת', שמחת שבת האב איך געזעהן אזא שמחה! אבער איך - עד היום מוטשע איך מיר איך זאל זיין פריילעך! ווארן דער הייליגער רבי האט אזוי מזהיר געווען אויף שמחה - אפילו אינמיטן די וואך, ווער שמועסט שבת?!* שבת איז דאך - אזא מין הייליגער דעת ווי די שמחה פון שבת - דאס איז אזעלכע הייליגע מוחין, אזעלכעס - וואס כ'האב געזעהן מיט די אויגן, עין בעין!

נו, און מיר זענען נעבעך אינדרויסן, ס'איז שווער! וואס איז אזוי שווער צו זיין פריילעך?! שבת קען מען דאך אוודאי פריילעך זיין, מ'האט גוטע מאכלים אויכעט...* און מ'האט נישט קיין ארבעט, און מ'טאר נישט מהרהר זיין אין קיין שום עסק און מסחר, און קיין שום דאגה - גארנישט!

און אזוי נעבעך - מ'בלאנדזשעט, אנעם רבין בלאנדזשעט מען! כאטש מ'איז א ברסלב'ער חסיד, אבער מ'קען נעבעך אזוי בלאנדזשען און שלאפן אלע יארן - און זיין א ברסלב'ער! אז מ'איז נישט משים לב, מ'האט נישט אויף זיך רחמנות באמת.

*

שמחת שבת

- 'שמחת שבת', שמחת שבת ראיתי שמחה כזה! אבל אני - עד היום אני מתייגע שאהיה בשמחה! כי רבינו הקדוש הזהיר כל כך על שמחה - אפילו באמצע השבוע, אבל שבת?!* שבת הלא הוא - מין דעת כזה כמו השמחה של שבת, זה 'מוחין' כאלו - מה שראיתי בעיניים, עין בעין!

נו, אבל אנחנו בחוץ, זה קשה! למה זה כל כך קשה להיות בשמחה?! בשבת הלא יכולים בודאי להיות בשמחה, יש לנו גם מאכלים טובים...* ואין לנו עבודה, ואסור להרהר בשום עסק ומסחר, ושום דאגה - כלום!

וככה אנחנו תועים, בלי רבינו תועים! אף על פי שהוא חסיד ברסלב, אבל יכולים לתעות ככה ולישן כל השנים - ולהיות ברסלב'ר! לא משימים לב, לא מרחמים על עצמו באמת.

*

* עי' ליקוטי מוהר"ן תניינא תו י"ז. [וז"ל בספר ליקוטי עצות ערך שבת אות כ'; צריך ליזהר מאד מאד להיות אך שמח וטוב לב בשבת, כי מעלות וקדושת שבת גדולה ויקרה מאד וכו', כי עיקר מצות כבוד שבת קודש היא השמחה, להיות שמח מאד בשבת קדש, ולבלי להראות ח"ו שום עצבות ודאגה כלל בשבת וכו'. ושם אות י"ט: ע"י השמחה של שבת זוכה לחירות, ואז הדעת בשלמות ואינו מבולבל, ועל ידי זה יזכה ליראה עם דעת וכו'].

* [עי' שיחות הר"ן אות קנ"ה; והוכיח אותנו ואותי ביותר להתגבר להיות שמח וטוב לב כשבת ולהרבות בתענוגי שבת וכו', ואמר הלא גם בעל הבית פשוט הוא שמח בשבת בהדגים והזופיצא שלו...]

[חזור לענין התבודדות בלי דיבורים כדלעיל]

איז וואס איז? אז אפילו מ'גייט האבן התבודדות - און כ'האב נישט געהאט קיין דיבורים, כ'האב פארברענגט א שעה צייט און כ'האב נישט געהאט קיין דיבורים! האב איך נאר געזאגט: "רבונו של עולם!" איך האב געגעבן א קרעכץ! און דער קרעכץ איז אויכעט נעבעך - נישט פון טיפ'ן הארץ ווי מען דארף, נאר ס'איז פארשלאפן. איך מוטשע זיך, מ'מוטשעט זיך, אבער דאס גייט נישט פארלוירן! דוקא דאס ווערט נישט פארלוירן! אונז דאכט זיך; אז מ'זאגט מיט התלהבות, מיט כח, נו, דאס פארשטיי איך! אבער פראסט?!

נו אוודאי, דער תכלית איז אז מ'זאל פיהלן דאס חיות, דער עיקר איז אז מ'זאל פיהלן דאס חיות. אבער ס'גייט נישט לאיבוד! קיין שום טריט - אז מ'גייט האבן התבודדות - כ'האב נישט געקענט האבן קיין התבודדות, אבער איך האב מקיים געווען דעם שעה, אז איך זאל מיר מתבודד זיין צו השם יתברך, איך זאל רעדן פאר איהם, איז דאס וואס מ'טוהט דארף מען זיין שטארק אין דעם! און מען דארף גלייבן! אז דער הייליגער רבי האט אזוי געהייסן טוהן - דארף מען אזוי צו טוהן! און דאס איז פאר אונז א גרויסער תיקון! יא.

און אזוי אלע עבודות - נישט אראפפאלן! ווארן נעבעך - אז מ'פיהלט זיך אז מ'האט נאכנישט אויסגערייניגט די תאוות הגוף, און מ'האט דעם יצר הרע נאכנישט גע'הרג'עט - - און מ'קען איהם הרגענען! מיט'ן כח פונעם הייליגן רבי'ן הרגעט מען

[חזור לענין התבודדות בלי דיבורים כדלעיל]

אז מה?! שאפילו שהולכים לעשות התבודדות - ואין לי דיבורים, ביליתי משך שעה ולא היה לי דיבורים! אמרתי רק; "רבונו של עולם!" עשיתי אנחה! וגם האנחה עצמה הוא - לא מעומק הלב כראוי, רק רדום. אני מתייגע, מתייגע, אבל זה לא הולך לאיבוד! דוקא זה לא הולך לאיבוד! * אצלינו נדמה; אם אומרים בהתלהבות, בכח, נו, זה אני מבין! אבל סתם פשוט?!

נו, בודאי התכלית היא שנרגיש את החיות, העיקר הוא שנרגיש את החיות. אבל זה לא הולך לאיבוד! שום פסיעה - כשהולכים לעשות התבודדות - לא יכולתי לעשות התבודדות, אבל קיימתי את ה'שעה', שאתבודד לפני השם יתברך, שאדבר לפניו, אז כל מה שעושים צריכים להיות חזק בזה! וצריכים להאמין בזה! אם רבינו הקדוש ציוה אותנו ככה - צריכים לעשות ככה! וזהו לנו תיקון גדול! כן.

וכן כל העבודות - לא ליפול! אם מרגישים שעדיין לא נטהרנו מתאוות הגוף, שלא הרגנו עדיין את היצר הרע - - ויכולים להרוג אותנו! בכוחו של רבינו הקדוש הורגים אותנו... - - נו, איך יכול להיות לי

* עיי' עלים לתרופה מכתב מיום ב' בהעלותך תק"צ. [וז"ל; אשרי אדם שומע לו לשקוד על דלתי תורתו ושיחותיו הקדושים יום יום, להתחיל בכל פעם מחדש להשתוקק ולכסוף בכיסופין ורצונות חדשים דקדושה, ולהוציא הכיסופין בפיו בדברי שיחות ותחנונים וצעקות ושועות וגניחות ואנחות, ולפרש שיחתו בכל יום כבן לפני אביו, יהיה איך שיהיה, יהיה איך שיהיה, ואפילו אם לא יוכל לדבר כלל, יחזק את עצמו, ויכין את עצמו בכל פעם לצעוק ולהתחנן איך שיוכל, איך שיוכל, כי שום צעקה ודיבור אינו נאבד, ואפילו רצון בעלמא אינו נאבד, כי לית רעותא טבא דאתאבד].

איהם!... - - נו, וויאזוי קען איך האבן א פנים צו רעדן צו השם יתברך - זיך אויסרעדן דאס הארץ?! אז איך זעה אז איך בין אינגאנצן נישט ווי מען דארף?! ווער שמועסט פון הייליגן רבין - פון הייליגן רבין זענען מיר זייער ווייט! ווען מיר זאלן זיין נאנט צו איהם - ווי מער מ'איז נאנט צו איהם, און וואס מער מ'איז מקיים בפשיטות זיינע הייליגע הנהגות - זיינע הייליגע דיבורים - אפילו א חוט השערה, גאר א גרינגע זאך - וואס ער הייסט דארף מען זיין שטארק, איבערגעבן מיין מוח, ער הייסט אזוי טוהן - וואס גייט מיר אהן?! איך דארף אזוי טוהן!... יא, אזוי! און דאס גייט נישט לאיבוד, דאס נעמט זיך צוזאמען - -

למשל, איך בין צוגעקומען צו רבי ישראל'ן. נו, אינעם ערשטן טאג האב איך שוין געפיהלט אלסדינג? האב איך שוין געוואוסט אלסדינג? און פונדעסטוועגן - ווער האט מיר געגיבן כח פון ערשטן טאג אז איך זאל בלייבן שטיין אנטקעגן אזעלכע מתנגדים - אנטקעגן אזעלכע צרות?! ווייזט אויס אז דער איבערשטער האט רחמנות און מ'גיבט א שוין אז מ'זאל פיהלן.* אבער ס'איז נישט דאס וואס - -

אז כ'האב געהערט רבי ישראל'ן זאגן תהלים, צו תפלות, האב איך געקלערט; וויאזוי קען זיין איך זאל צוקומען צו דעם?! וויאזוי קען מען צוקומען?! ס'איז מיר געווארן פינסטער פאר די אויגן - וויאזוי קומט מען צו צו אזעלעכס?! צו אזא מין עבודה?! צו אזא מין לעבן?! וויאזוי?! אצינדער זעה איך אז - ס'איז מעגליך! מ'דארף

פנים לדבר לפני השם יתברך - לשפוך שיחי לפני?! כשאני רואה שעדיין אני לגמרי לא כמו שצריך להיות?! כל שכן מרבינו הקדוש - מרבינו הקדוש אנו רחוקים לגמרי! אם היינו מקורבים אליו - - ככל שמקורבים אליו ביותר, וככל מה שמקיימים בפשיטות הנהגותיו הקדושים ביותר - הדיבורים הקדושים שלו - אפילו חוט השערה, דבר קל מאוד - מה שהוא מצוה צריכים להיות חזק בזה, למסור כל המח, אם הוא מצוה לעשות ככה - - מה איכפת לי?! אני צריך לעשות ככה!... כן, ככה! וזה לא הולך לאיבוד, כל זה מצטרף יחד - -

למשל, כשנתקרבתי לרבי ישראל. נו, ביום ראשון כבר הרגשתי הכל?! כבר ידעתי הכל?! ועם כל זה - מי נתן לי את הכח מיום הראשון לעמוד נגד מתנגדים כאלו - נגד צרות כאלו?! משמע מזה שהקב"ה מרחם ומאיר לו התנוצצות שירגיש כבר משהו.* אבל עדיין זה לא מה - -

כששמעתי רבי ישראל אומר תהלים או תפלות, חשבת; איך יכול להיות שאני יגיע לזה?! איך מגיעים?! נעשה לי חושך בעיניים - איך מגיעים לזה?! לעבודה כזה?! לחיים כזה?! איך?! עכשיו אני

* עי' ליקוטי הלכות או"ח ברכת הריח וברכת הודאה הלכה ד' אות י"ח, [ו"ל]; וזה בחינת הבא ליטהר מסייעין לו, ובפרט כשאדם רוצה להשיג איזה קדושה הנוגעת לכלל יהדותו, כגון להתקרב לצדיקים וכשרים אמתיים, שאז מתגברים כנגדו המניעות בלי שיעור, אך השי"ת עוזרו ומסייעו בכל פעם, והסיוע הוא ששולח עליו הארה וקדושה מהצדיק בעצמו, ועל ידי ההארה הזאת יש לו כח לשבר המניעות ולבוא להצדיק האמת].

נאר גלייבן! - פון וואנעט איז ער אזוי געווארן?! פון רבי'ן! נו, ווער ס'ווייל מקבל זיין פון רבי'ן! וועדליג ער וויל, וועדליג ער לעבט!...

ס'איז נישט שייך צו זאגן; "ס'איז געווען א רבי ישראל" - צו ס'איז געווען אנדערע חידושים פון אונזערע מענטשן - אזעלכע הייליגע, אזעלכע קדושים, אזוי ווי דער הייליגער רבי האט [געמאכט מיט] זיינע מענטשן. אוודאי איז דא מדרגות, אבער דער קלענסטער* - וועדליג מ'ווייל, וועדליג די מסירות נפש, און וועדליג מ'פאלגט דעם הייליגן רבי'ן!

*

פרנסה

ביים הייליגן רבי'ן האט זיך איינער אמאל באקלאגט אויף פרנסה - ער האט געדארפט האבן פרנסה. האט דער הייליגער רבי געזאגט; וויאזוי ער האט א הארץ - ס'איז נישטא מער צו זארגן נאר אויף פרנסה?!* און ער האט געזאגט - אז 'ברויט' מיט 'אוגערקעס' איז א גוט מאכל!* הייסט עס - הכרחיות! א שטיקל ברויט מיט א שטיקל אוגערקע! הכרחיות! נו, איז וואס'זשע?! אויף הכרחיות דארף מען נישט זיין

רואה - אפשר! צריכים רק להאמין! - מאיפוא הוא נעשה כן?! מרבינו! נו, מי שרוצה לקבל מרבינו! כפי הרצון, כפי שהוא חי!...

לא שייך להגיד; "פעם היה רבי ישראל" - או שאר חידושים מאנשי שלומינו - קדושים כאלו, כמו שרבינו הקדוש עשה עם אנשיו. בודאי יש מדרגות, אבל הקטן ביותר* - הכל כפי הרצון, כפי המסירות נפש, וכפי שמצייתים לרבינו הקדוש!

*

פרנסה

אחד התאונן פעם אל רבינו הקדוש על פרנסה - היה נצרך לפרנסה. אז אמר לו רבינו הקדוש; איך יש לו לב - אין כבר על מה לדאוג רק על פרנסה?!* ואמר - ש'לחם' ו'מלפפון' הוא מאכל טוב! היינו - הכרחיות! פרוסת לחם עם חתיכת מלפפון!* הכרחיות! נו, אז מה?! על הכרחיות אין צריכים להיות

* [עי' חיי מוהר"ן אות ש"ד; שמעתי בשמו שאמר, הפחות שבאנשי אני מוליך אותו בדרך של צדיק גדול מאד וכו']

* [עי' חיי מוהר"ן אות ר"מ; שמעתי שפעם אחת היה איש אחד מאנ"ש קובל לפניו מאד על חסרון פרנסתו, אמר לו רבנו ז"ל איני יודע איך יש לכם לב כזה לכלכל אותי בהבלי עולם הזה וכו', אני צריך לייגע את עצמי עם כל אחד מכם לעשות עמו איזה תיקון, ואתם מבבלבלין אותי בהבלים כאלה].

* [עי' חיי מוהר"ן אות תקכ"ח; פעם אחת דיברו לפניו מדאגת פרנסה, גער בהם ואמר, מה לדאוג על פרנסה, הלא לחם עם אייגיקים (- קשוא, מלפפון) הוא מאכל טוב].

אריינגעטוהן - דארף מען נישט פארברענגען אזויפיל צייט, אזויפיל דאגות - א שטיקל ברויט מיט א אוגערקע!... אבער נעבעך אזוי איז אלסדינג - דירות, מיט מלבושים.

דער טשעהרינ'ער רב (מתלמידיו של מוהרנ"ת, מח"ס אוצר היראה, דרך חסידים, לשון חסידים ועוד) - איז געווען אזא גאון און אזא צדיק, האב איך געהערט אז ער האט געלעבט אין שטוב אזוי ווי דער גרעסטער ארימאן! בהכרחיות! בצמצום גדול! יא. ער האט געהאט גוטע געהאלט, ער איז געווען א גאון, ער איז געווען דער ראש בית דין, יא. און ער האט געקענט לעבן אזוי ווי די וועלט. ניין! ער האט געלעבט אין שטוב אזוי ווי אן ארימאן, בהכרחיות! יא.

*

איך האב געזעהן, דער אייבערשטער האט מיר געגעבן אז איך האב נישט קיין כשרונות, איך האב נישט קיין כשרונות, און דער אייבערשטער האט אזוי געוואלט, און איך בין נישט געווען צופרידן, מיר איז געווען קשה אויפ'ן רבונג של עולם - וואס האט ער מיר נישט געגיבן איך זאל זיין א בעל מוח, וואלט איך געקענט עפעס אויפטוהן - וואלט איך געקענט מקרב זיין מענטשן מער. נו, ס'איז אלץ שטותים! אלע קשיות - אזוי, א מענטש ווייסט וואספארא גלגול ער איז געווען?! - וואס ער דארף מתקן זיין אין די עטליכע יאר אויף די וועלט!...!

מונג בזה - לא צריכים לבלות כל כך זמן, כל כך דאגות - פרוסת לחם עם מלפפון!... וכן עם דירות ומלבושים.

הרב מטשערין (מתלמידיו של מוהרנ"ת, מח"ס אוצר היראה, דרך חסידים, לשון חסידים ועוד) - היה גאון כזה וצדיק כזה, ושמעתי עליו שהוא היה חי בבית שלו כמו העני הכי גדול! בהכרחיות! בצמצום גדול! כן. היה לו משכורת טוב, הוא היה גאון - הראש בית דין, כן. והוא היה יכול לחיות כמו העולם. לא! הוא חי בביתו כמו עני, בהכרחיות! כן.

*

ראיתי, שהשם יתברך סיבב עמי שלא היה לי כשרונות, אין לי כשרונות, והשם יתברך כך רצה, אבל אני לא הייתי מרוצה בזה, היה לי קשה על הרבונג של עולם - למה לא נתן לי שאהיה בעל מח, אז הייתי יכול לפעול - לקרב יותר אנשים. נו, זה הכל שטויות! כל הקושיות - האם האדם יודע איזה גלגול היה?! - מה שהוא צריך לתקן בשנים שלו בזה העולם!...!

❧ רבי ישראל קארדזנער זצ"ל ❧

דאס איז אן עיקר גדול - דאס עניויות, דאס וואס מען איז נישט זוכה ביים רבין איז עס נישט בסדר! ער איז אן עניו - אבער ס'איז דא אסאך מיני עניויות... אזוי ווי אמת - איז דא כמה מיני אמת, אזוי איז יעדער מדה.

אבער ביי רבי ישראל עליו השלום - האב איך געזעהן אזעלעכס - זיין אן עובד השם - און זיין אזא "אפס", אזא "אין", אזא "אפס" - "גארנישט"! וויאזוי קען דאס זיין אין דער וועלט? וויאזוי קען דאס זיין? דאס איז נאר אין כח פון הייליגן רבין! דער כח פון הייליגן רבי'נס תורות איז אזעלעכס - וואס מען אנטלויפט פון די הבלי העולם הזה!^{*}

וואס איז גדלות? מ'האט הנאה אז יענער האלט פון מיר - ער האט א נאמען אויף דער וועלט!... און ער איז געווען פון דעם אזוי אויסגערייניגט, אזוי ווי דער הייליגער רבי זאגט, אז מ'דארף אויסרייניגן דעם גוף אזוי ווי א פעלעכל - א פעל האט דאך א ריח פון נבילה, אבער מ'ארבעט עס אויס אזוי - אז עס האט נאך א שיינעם ריח! אזוי האט דער הייליגער רבי געוואלט אז מען זאל אויסרייניגן דעם גוף!^{*}

זהו עיקר גדול - עניויות, מה שלא זוכים אצל רבינו זה לא בסדר! הוא עניו - אבל יש הרבה מיני עניויות... כמו אמת - יש הרבה מיני אמת, וכן בכל מדה.

אבל אצל רבי ישראל עליו השלום - ראיתי כזה - להיות עובד השם - ולהיות כזה 'אפס', כזה 'אין', כזה 'אפס' - 'כלום!' איך יכול להיות כזה בעולם? איך זה יכול להיות?! זה רק בכוחו של רבינו הקדוש!^{*} בכוחם של התורות של רבינו הקדוש נעשה כזה - שבורחים מהבלי העולם הזה!^{*}

מה זה גדלות? יש לו הנאה מה שאחרים מחשיבים אותו - שיש לו שם בעולם!... והוא היה נקי מזה לגמרי, כמו שרבינו הקדוש אומר, שצריכים לטהר את הגוף כמו עור - עור יש לו ריח של נבילה, אבל מעבדים אותו כל כך - שיש לו גם ריח יפה! ככה רבינו הקדוש רצה שנטהר את הגוף!^{*}

* [עי' ליקוטי הלכות יו"ד - הלכות ערלה הלכה ה' אות ז'; וע"כ באמת עיקר שבירת הגאות שהוא כלל הכל, הוא על ידי הצדיק האמת, שכבר זכה לבחינת בטול בתכלית באמת וכו', וכל מה שמתקרב יותר להצדיק האמת כמו כן מרגיש שפלותו יותר, כי עיקר ביטול הגאות הוא על ידי הצדיק שזכה לבחינת מה באמת כנ"ל].

* עי' ליקוטי מוהר"ן קמא תורה קנ"ז; אם יתדבק עצמו לדברי התורה היוצאים מפי הצדיק, תמה אני איך אפשר אחר כך לסבול ולחפוף חיי העולם הזה, וזהו (אבות פרק ד') כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם, והבן היטב.

* [עי' חיי מוהר"ן אות רל"ד; גם אמר כבר שצריכין לנקות הגוף מתאוות כמו שמעבדין העור ומהפכין אותו, כך צריך שיהיה הגוף נקי ומעובד לגמרי מתאוות עד שממש יהיו יכולין להפכו ולראות שהוא נקי לגמרי מכל התאוות והמדות רעות, ולא נמצא בו שום שמץ וריח כלל משום תאוה ומדה רעה שכעולם].

נו, עמיצער קלערט וועגן דעם?! איך האב געזעהן איינעם, צוריק מיט זיבעציג יאר האב איך געזעהן איינעם - - כ'האב געזעהן נאך ברסלב'ער חסידים - א סוחר, א ברסלב'ער חסיד, ער גלייבט אין הייליגן רבי'ן, אבער - די וועלט איז אויך א וועלט... ביים איהם (רבי ישראל) איז געווען - - ער האט זיך אויסגערייניגט דעם גוף - אזעלעכס! ער האט דעם גוף נישט געגעבן קיין תענוגים - - "ברויט" מיט אביסל "טיי", אהן צוקער...

(השוואל; ממש אזוי האט ער געגעסן אלע סעודות? וויאזוי קען מען לעבן פון דעם, דריי מאל א טאג ברויט מיט טיי?)! איך האב עס געזעהן! איך בין געווען מיט איהם פינף יאר, איך בין געווען מיט איהם כסדר צוזאמען, כסדר - אין שטוב און אין פעלד, איך האב איהם נישט אפגעלאזט - האב איך געזעהן אלסדינג! דאס הייסט - א "שימוש", אין שימוש איז אויך פארהאן אלע מדרגות - אז מ'קומט אמאל אריין איינמאל אין א חודש הייסט עס אויך שימוש - הייסט אויך א תלמיד! אבער ס'ווענדט זיך וויאזוי מ'וויל מקבל זיין! מיר איז געגאנגען אינגאנצן אין לעבן; ווען גיי איך זוכה זיין צו זאגן אזא ליקוטי תפלות?! ווען גיי איך זוכה זיין צו אזא לעכטיגקייט ווי ער האט געזעהן!?

איך בין געשטאנען דענסטמאל ביי רבי שמעון'ס ציון - וואס איך דערצייל אייך! ער איז געשטאנען אין א "טייכל וואסער"! "אין א טייכל וואסער"! ווען מ'קען מיר נישט וואלט מען געזאגט; דאס איז עפעס - ס'איז שקר, ער איז א שקרן, ער פארציילט אזעלכע זאכן וואס קען נישט זיין אין דער וועלט!... יא, איך האב דאס געזעהן! ווער עס וויל מקבל זיין זאל מקבל זיין, ווער נישט איז נישט - וואס קען איך טוהן?! איך האב אזוי געזעהן!... איך בין געשטאנען דא, און ער איז געשטאנען דא - אין

נו, מישהו חושב על זה?! אני ראיתי אחד, מלפני שבעים שנה ראיתי אחד - - ראיתי עוד חסידי ברסלב - סוחר, חסיד ברסלב, מאמין ברבינו הקדוש, אבל - העולם הוא גם כן עולם... אצל רבי ישראל היה - - הוא טיהר את הגוף - כזה! הוא לא נתן להגוף תענוגים - - 'לחם' עם קצת 'תה', בלי סוכר...

(השוואל; ממש ככה אכל אצל כל הסעודות? איך יכולים לחיות עם זה, שלש פעמים ביום לחם עם תה?)! אני ראיתי את זה! הייתי אצלו חמש שנים, הייתי עמו תמיד, תמיד - בבית ובשדה, לא עזבתי אותו - ראיתי הכל! זאת אומרת - 'שימוש', אצל שימוש יש גם כן הרבה מדרגות - אם נכנסים פעם בחודש זה גם כן שימוש - זה גם כן תלמיד! אבל תלוי כפי מה שרוצים לקבל! אני כל מגמתי בחיים היה לדעת; אימתי אזכה גם אני להגיד כן ליקוטי תפלות?! אימתי אזכה לאור כזה כפי מה שהוא זכה?!

הייתי עומד אצל הציון של רבי שמעון - מה שאני מספר לך! היה עומד 'באגם של מים'! 'באגם של מים'! אם לא מכירים אותי יכולים להגיד; מה זה - זה שקר, הוא שקרן, הוא מספר דברים שאי אפשר להיות בעולם!... כן, אני ראיתי את זה! מי שרוצה לקבל יקבל, ומי שלא אז לא - מה אני יכול לעשות?! זה מה שאני ראיתי!... אני הייתי עומד כאן, והוא עמד כאן - בצד זה, ואני ראיתי זה, אז אני

דער זייט, און איך האב געזעהן אזעלעכ'ס, קלער איך צו מיר; רבנו של עולם, וויאזוי קען איך צוקומען צו דעם?! ווען?! וואס?! וויאזוי?! איך האב אויכעט געוואלט זוכה זיין צו אזעלכע בכיות פאר השם יתברך!

ער האט אזוי געוויינט פאר השם יתברך, וואס האט ער געוויינט? ער האט געוואלט דערקענען השם יתברך! ער האט געוואלט זוכה זיין צו דעם וואס א איד דארף זוכה זיין! דאס איז דאס וויינען!...

נו, און מיר ווייסן אז ס'איז דא אזא מין כח - אזא מין אור אין דער וועלט, מ'קען זיך אפרייניגן, און מ'דארף זיין א גיבור!

נו, ברוך השם - איך באריהם זיך נישט דערמיט, ס'קומט זיך מיר נישט דערפאר. ווארן אזא זאך דארף קאסטן געלט, ס'דארף קאסטן כח, ס'דארף קאסטן כבוד, ס'דארף קאסטן די גאנצע... * יא.

אה, איי איי איי, כ'האב געזעהן איין מענטשן [- רבי ישראל קארדונער] א איד, אן ארימאן! - ער האט געהאנדלט?! ער געהאט פרנסה?! געהאט א קלייט?! וואס?! - און האט געלעבט מיט אמונה און בטחון, אהן דאגות! מיט מנוחת המח - אהן בלבולים! ער האט געלעבט יעדע רגע - אלעס השגחה פון השם יתברך!

חשבתי לעצמי; רבנו של עולם, איך אני יכול להגיע לזה? מתי? מה? איך? הייתי גם כן רוצה לזכות לבכיות כאלו לפני השם יתברך!

הוא בכה כל כך לפני השם יתברך, למה בכה? הוא רצה להכיר את השם יתברך! הוא רצה לזכות להגיע אל מה שיהודי צריך להגיע! זהו הבכיה!...

נו, ואנחנו יודעים שיש מין כח כזה - מין אור כזה בעולם, יכולים להתנקות, וצריכים להיות גיבור! נו, ברוך השם - אני לא מתפאר בזה, לא מגיע לי כלום בשביל זה. כי באמת לדבר כזה צריך לשלם כסף, לשלם כח, לשלם כבוד, לשלם הכל... * כן.

אה, איי איי איי, אני ראיתי איש אחד [- רבי ישראל קרדונר] יהודי, עני - הוא עבד? היה לו פרנסה? היה לו חנות? מה?! - והוא חי עם אמונה ובטחון, בלי דאגות! עם מנוחת המח - בלי בלבולים! הוא חי כל רגע - הכל בהשגחה מהשם יתברך!

* עי' ליקוטי מוה"ר תניינא תו' מ"ו. [וז"ל בלקוטי עצות ערך מניעות אות ח' ט; כגון כשרוצה לנסוע לצדיקי אמת ויש לו מניעות רבות, אם מחו ולבו חזקים בהאמת שכל חיותו והשאריתו לנצח תלוי בזה לו ולדורותיו וכו', בודאי לא ימנעוהו שום מונע, ואין כל המניעות נחשבים לכלום כנגד זה וכו', בפרט המניעות בגשמיות, כגון מחמת ממון, או שמונע אותו אשתו ובניו וחותרו או אביו ואמו, מכל שכן שאר אנשים כשמונעים אותו על ידי דבריהם ובליצנות שלהם מלהתקרב אל האמת, הכל בטל ומבוטל למי שמתחזק ומאמץ את לבבו בהשם יתברך].

*

- די ווייטאגן וואס ער האט געהאט וואס ער איז געקומען דורכדעם קיין טברי* - ביי איהם איז נישט געווען סתם ס'טוהט ווי - ניין! ס'איז בכוונה פון השם יתברך, ס'איז א השגחה, ס'איז א תיקון פאר איהם, יא. אבער ער האט דאך נישט געקענט דאווענען און לערנען! ס'איז געווען אזעלכע ווייטאגן, אזוי ווי מ'נעמט א לעבעדיגן מענטשן און מ'שניידט שטיקער פלייש! ער האט עס נישט געקענט אריבערטראגן! און ער האט עס נישט אריינגעלייגט אין קיין טבעיות, ער האט עס אריינגעלייגט אין השגחה פון השם יתברך - ס'איז לטובה, און ער זעהט נישט די טובה, ער ווייסט נישט וואס.

הכלל, איז איהם אריינגעגאנגען מחשבות ער זאל פארן קיין טברי, אפשר וועט עס איהם נישט אזוי וויי טוהן, וועט ער קענען דאווענען און לערנען. איז איהם געווען שלעכט, איז עס געגאנגען אזוי - דער אייבערשטער האט געוואלט ער זאל קומען קיין טברי צו ישראל בערין!

- איך ווער נישט מיד! יעדעס מאל איך דערמאן זיך אין דעם, ווער איך אליין באנייעט! איך זעה ווי אזא מעשה - ס'איז דא אסאך שיינע מעשיות - אבער אזא מעשה!? דאס איז פונעם הייליגן רבי'נס מופתים! פון הייליגן רבי'נס פלאות!

*

- הכאבים שהיה לו שעל ידי זה הוא בא לטבריה* - לא היה אצלו שכואב לו סתם - לא! זה בכונה מהשם יתברך, זה בהשגחה, זה תיקון בשבילו, כן. אבל לא היה יכול להתפלל וללמוד! זה היה כאבים כאלו, כמו שלוקחים אדם חי וחוחתים חתיכות בשר! לא היה יכול לסבול אותם! והוא לא תלה אותם בטבעיות, הוא תלה אותם בהשגחה מהשם יתברך - זה לטובה, והוא לא רואה את הטובה, הוא לא יודע מה זה.

הכלל, אז נכנס אצלו מחשבה שיסע לטבריה, אולי לא יכאב לו כל כך, ויוכל להתפלל וללמוד. היה רע בעיניו, אבל נסתבב כך - הקב"ה רצה שיבוא לטבריה ישראל בער!

- אני לא נעשה עיני! כל זמן שאני נזכר מזה, אני מתחדש בעצמי! אני רואה שסיפור כזה - יש הרבה סיפורים יפים - אבל סיפור כזה?! זה מהמופתים של רבינו הקדוש! מהפלאות של רבינו הקדוש!

* [סיפור הדברים כפי שמסופר במקו"א; רבי ישראל בער היה בטבריה, ואחר שראה הספר 'השתפכות הנפש', ביקש מהשי"ת שיזמין לו חסידי ברסלב, ואז היה רבי ישראל קארדזנער יושב במירון עוסק בעבודת השי"ת כדרכו, ופתאום הרגיש כאבים נוראים בידו, ונתיישב בדעתו שאולי רצון הקב"ה שילך לטבריה ששם יש מזג אויר טוב ויונח לו מכאיביו, ותיכף כשהגיע לטבריה כשירד מהחמור הזמין הקב"ה שפגש יהודי אחד שהראה לו על ביתו של רבי ישראל בער ששם היה מאפיה ויוכל לקנות שם לחם, ושם נפגשו יחד ונתקשרו זה בזה].

איך בין געווען אין טברי' - איך בין געבוירן אין טברי', איך האב געהערט פון אלע חסידות, און פון ברסלב האב איך נישט געהערט און כ'האב נישט געוואוסט, און דער אייבערשטער האט געוואלט איך זאל צוקומען - - קודם האט ער געפירט סיבות איך זאל וויסן אז ס'איז דא "ברסלב" אויף דער וועלט, און נאכדעם - כ'האב געבעהטן, האט דער אייבערשטער גענומען רבי ישראל'ן און האט איהם פארטריבן - ער האט איהם ארויסגעשלעפט מיט געוואלד! אין מירון?! ער האט געהאט דארט איינער אליין התבודדות צווישן די בערג! און אחוץ פון ציון - זיין עבודה איז געווען דארטן! ווארן דער עיקר ביי אונזערע מענטשן איז נאר באהאלטן דער עבודה! באהאלטן, אז ס'זאל זיין ריין, ריינער אמת, אמת זך וצח!

און אחוץ דעם - באהאלטן - אזוי ווי דער הייליגער רבי איז געווען א סוד, דער הייליגער רבי איז געווען באהאלטן - - דער הייליגער רבי האט פארגאסן טייכן - ביי רבי ישראל איז געווען א טייך - אבער דער הייליגער רבי האט פארגאסן 'טייכן' טרערן, טייכן טרערן! * ווי נעמט מען דאס!?

מ'האט נישט געהערט פון קיין שום צדיק אזעלעכס! וואס ער האט פארגאסן טייכן טרערן פאר השם יתברך - אויף יעדער חוט השערה פון אידישקייט - אויף יעדער חוט השערה.*

אני הייתי בטבריה - נולדתי בטבריה, ושמעתי מכל מיני חסידיות, ומ'ברסלב' לא ראיתי ולא שמעתי, והקב"ה רצה שאתקרב - - קודם הוא סיבב סיבות שאדע שיש 'ברסלב' בעולם, ואחר כך - התפללתי, אז הקב"ה לקח את רבי ישראל וגירש אותו - הוא הוציא אותו בעל כורחו! במירון?! היה לו שם התבודדות לבדו בין ההרים! וחוצץ מהציון - העבודה שלו היה שמה! כי אצל אנשי שלומינו העיקר הוא העבודה שהוא בסתר! בהעלם, שיהיה נקי, אמת נקי, אמת זך וצח!

וחוץ מזה - בסוד - כמו שרבינו הקדוש היה סוד, רבינו הקדוש היה נעלם - - רבינו הקדוש שפך דמעות - אצל רבי ישראל היה נהר - אבל רבינו הקדוש שפך 'נהרות' של דמעות*, נהרות של דמעות! איך לוקחים זאת!?

- לא מצינו בשום צדיק דבר כזה! מה שהוא שפך נהרות של דמעות לפני השם יתברך - על כל חוט השערה של יהדות - על כל חוט השערה.*

* עיי' הקדמת ספר השתפכות הנפש, בהנהגות רביז"ל, [וז"ל בא"ד; ושמעתי מאבי מורי ז"ל אשר פעם אחת ישב אדמו"ר זצ"ל בחדרו ובכה כל כך הרבה מאד לפני השי"ת, והדמעות ירדו מעיניו על הארץ, עד שנתלחלח הארץ כל כך מהדמעות, עד שנדבק עקב המנעל שלו אל הארץ מחמת לחלוחית הדמעות. וכן עוד שמעתי ממנו אשר פעם אחת בימי הסוכות הקדושים כשהקיף אדמו"ר זצ"ל את הבימה בהאתרוג ומיניו ראו אנשיו אחר כך על הקרקע במקום שהלך סביב הבימה שנתלחלח הקרקע מהדמעות שלו ששפך אז בעת הקיפו את הבימה וכו'].

* עיי' השתפכות הנפש שם בארוכה.

נו, אבער ער האט זוכה געווען צו אזא מין הייליגע חכמה אז ער זאל וויסן - יעדן
נפש מישראל בכל דור ודור - ווייסט ער וואס יענעם פעהלט, און וואס יענער דארף,
און וויאזוי איהם צו העלפן - וויאזוי איהם צו ראטעווען - וויאזוי ער זאל זיך אפרייניגן
פון די הבלי העולם הזה!*

*

איך האב געזעהן 'איין' מענטשן [רבי ישראל] וואס ער האט זיך אפגערייניגט פון דער
וועלט, ער האט געהאט א ווייב און קינדער, און ער איז געווען אין דער וועלט - א גוף!
נו, ער האט אפגעלעבט א לעבן פון יענער וועלט! פון לעתיד! פון משיח'ס וועלט!...

ס'איז נישט קיין וואונדער וואס איך האב זיך געהאלטן ביי איהם, ווייל איך האב
געזוכט פון קליינערהייט אהן, האב איך געזוכט, האט דער אייבערשטער אויף מיר
רחמנות געהאט, איך בין געוואר געווארן פון דעם, און כ'האב געבעהטן אויף דעם, און
דערנאך האט דער אייבערשטער ארויסגעטראגן רבי ישראל'ן פון מירון, און איהם
געברענגט קיין טבר'י, און פונעם אייזעלע - גלייך צו מיר, און פון מיר - גלייך אין ים
אריין... (בבית הכנסת של תלמידי הבע"ש שהיה אז מוצף ממימי הכנרת ושם למד עם רבי ישראל
בלילה הראשון שפגש אותו).

*

נו, אבל הוא זכה לחכמה כזו שהוא יודע - כל נפש מישראל בכל דור ודור - הוא יודע מה שחסר
לו, ומה שנצרך לו, ואיך לעזור לו - איך להציל אותו - איך שיטהר מהבלי העולם הזה!*

*

אני ראיתי 'איש אחד' [רבי ישראל] שהוא טיהר עצמו מזה העולם, היה לו אשה וילדים, והוא היה
בעולם - גוף! נו, והוא חי חיים של עולם הבא! של לעתיד! מהעולם של משיח!...

אין זה פלא מה שהייתי אוחז איתו, מפני שאני חיפשתי מקטנותי, חיפשתי, אז הקב"ה ריחם עלי,
ונודעתי מזה, וביקשתי על זה, ואחר כך הוציא הקב"ה את רבי ישראל ממירון, והביא אותו לטבריה,
ומהחמור - ישר לתוך הים... (בבית הכנסת של תלמידי הבע"ש שהיה אז מוצף ממימי הכנרת ושם למד עם רבי
ישראל בלילה הראשון שפגש אותו).

*

* [עי' עולם לתרופה, מכתב מיום ג' יתרו שנת תר"ב; ואני יודע ומאמין באמת, שאדוננו מורנו ורבנו יודע היטב בכלליות
ובפרטיות כל מה שנעשה עם כל הנפשות בכל דור ודור, מיום בראו אלקים אדם על הארץ עד הנה ועד הסוף האחרון,
ויודע כל התיקונים של כל אחד ואחד, וכל הידיעות הללו הם אצלו דבר קטן, כי השיג השגות אלקות שאי אפשר לתפס
במחשבה כלל וכו'].

אוי אוי אוי, און איך ווייס ביי מיר, יעדער איינער ווייסט ביי זיך - איך האב געהאט נסים נפלאים, פון רבי'נס וואונדער - איך האב געהאט נסים נפלאים!

ביי די וועלט, אן ערליכער איד - איז וואס מער פרסום. ס'געווען א קארלינער - די קארלינער שרייען דאך ביים דאווענען, האט ער געשריגן נאך העכער. על כל פנים, האט מען מיר געזאגט אז ער איז אזעלעכס - אזא איש קדוש, אזעלעכס. איז ער ביי מיר געווען קודש קדשים, און אז כ'האב איהם געזעהן, האב איך געקוקט אויף זיין צורה - אויף זיין פנים - פאר א סגולה, אז איך זאל אויך האבן יראת שמים ווי ער...

כ'האב געזעהן אז אנעם רבי'ן - מען מעג זיין א למדן, און מ'מעג זיין - ס'נישט דאס! חלילה וחס - איך זאג נישט, אבער וואס מ'קען זיין דורכ'ן הייליגן רבי'ן!...

*

ספרי רבינו הקדוש

דעמאלטס איז נישט געווען קיין עראפלאנען, האט מען געדארפט פארן מיט א שיף א חודש צו צוויי, ס'געווען סכנות צו פארן מיט א שיף. נו, היינט אז ס'איז דא אן עראפלאן, נו, מ'קען נישט פארן קיין אמעריקא נאר מיט אן עראפלאן, דאס הייסט - אז מ'וויל זיין אין פיר שעה אין אמעריקא - אהן אן עראפלאן גייט עס נישט.

אוי אוי אוי, ואני יודע בעצמי, כל אחד יודע בעצמו - היה לי נסים נפלאים - מפלאות של רבינו - היה לי נסים נפלאים!

אצל העולם, כל מה שהוא יותר חסיד ירא שמים - אז עושים מזה יותר פרסום. היה חסיד קרלין - חסידי קרלין צועקים בתפלה, אז הוא צעק יותר מכולם. על כל פנים, אמרו לי שהוא כזה - איש קדוש כזה. אז הוא היה אצלי קודש קדשים, וכשאני ראיתי אותו, הסתכלתי על הצורה שלו - על הפנים שלו - לסגולה, שיחיה לי גם כן יראת שמים כמוהו...

ראיתי שבלי רבינו - יכולים להיות למדן, ויכולים להיות - - זה לא זה. חלילה וחס - אני לא אומר, אבל מה שיכולים להיות על ידי רבינו הקדוש!...

*

ספרי רבינו הקדוש

אז עדיין לא היה מטוסים, היה צריכים לנסוע עם אוניות חודש או שניים, היה סכנות לנסוע עם אוניה. נו, היום שיש מטוסים, נו, אי אפשר לנסוע לאמריקה רק עם מטוס, זאת אומרת - אם רוצים להיות תוך ארבע שעות באמריקה - בלי מטוס אי אפשר.

אזוי איז אויך אז מ'וויל זוכה זיין צוצוקומען צום הייליגן רבין, מ'וויל אויף זיך רחמנות האבן - דארף מען איהם פאלגן! וויאזוי ער לערנט אונז! און ס'איז שוין דא אלעס וואס מיר דארפן; די לקוטי מוהר"ן, די לקוטי תפלות, די ליקוטי הלכות, ס'שוין דא! דארטן געפונט זיך יעדער איינער וואס איהם פעהלט, און וואס ס'איהם שלעכט, וואס ער דארף! און אזוי יעדער תורה - ווער שמועסט אז ס'שוין דא אזויפיל תורות!

איך האב תמיד געקלערט - כ'האב געזעהן אזויפיל ספרים פונעם רב'ן, א ליקוטי הלכות אויף די ארבעה שולחן ערוך, די אמאליגע בלעטער איז געווען גראבע בלעטער... האב איך געמיינט אז 'נחל נובע מקור חכמה' - אזויפיל ספרים! ס'איז א קוואל! אבער נאכדעם בין איך געקומען - מעצמי, נישט וואס כ'האב מקבל געווען פון עימיצן, איך האב דאס געפיהלט - אז יעדער 'דיבור' וואס איז ארויסגעגאנגען פון רב'ן - פון רבי נתנ'ען - איז א 'נחל נובע מקור חכמה'!...

*

[חזור לענין ראשון, שסיפר לעיל שרבי שלמה וועקסלער התאונן לפניו שאין לו דיבורים בהתבודדות]

איך האב מיר געוואונדערט - כאטשיג איך בין דאך אויך געווען אין דער צרה - כ'קען נישט האבן קיין התבודדות, כ'האב נישט קיין דיבורים, איך בין ווייט פון דעם. איך קום צו גיין צו התבודדות, און איך בין ווי א שטיין, ס'גייט נישט. וואס טוהט מען?! אוועקגיין? יא זיצן, נישט זיצן, אוועקגיין? וואס האב איך דערפון?! ניין, מ'האט יא דערפון!

ככה הוא גם אם רוצים להתקרב לרבינו הקדוש, אם רוצים לרחם על עצמו - צריכים לציית לו! כמו שהוא מלמד אותנו! ויש כבר כל מה שאנו צריכים; הליקוטי מוהר"ן, הליקוטי תפלות, הליקוטי הלכות, יש כבר! שם מוצא כל אחד, מה שחסר לו, ומה שעובר עליו, מה שהוא צריך! וכן בכל תורה - כל שכן שיש כל כך תורות!

אני תמיד חשבתי - ראיתי כל כך ספרים מרבינו, הליקוטי הלכות על ארבעה חלקי שולחן ערוך, הדפים של אז היו עבים ביותר... אז חשבתי כי 'נחל נובע מקור חכמה' - כל כך ספרים! זהו 'נחל נובע'! אבל אחר כך השגתי - בעצמי, לא שקיבלתי ממי שהוא, הרגשתי את זה - כי כל 'דיבור' שיצא מפי רבינו - מרבי נתן - הוא 'נחל נובע מקור חכמה'!...

*

[חזור לענין ראשון, שסיפר לעיל שרבי שלמה וקסלר התאונן לפניו שאין לו דיבורים בהתבודדות]

תמתי - הגם שאני גם כן הייתי באותו צרה - אני לא יכול לעשות התבודדות, אין לי דיבורים, אני רחוק מזה. אני מגיע להתבודד, ואני כמו אבן, לא הולך לי. מה עושים?! לעזוב? לישב, לא לישב, לעזוב? מה אני מרויח מכל זה?! לא, אכן מרויחים מזה!

און דער רבי שלמה - ער איז געווען אזא איש אמת, ער איז געווען בכבודו של עולם, ער איז געווען - די גאנצע שטאט ירושלים. ירושלים איז נישט סתם א שטאט, אין ירושלים איז דא עובדי השם, לומדים גרויסע, און רבי שלמה איז געווען 'איינער' אין ירושלים - 'איינער' אין ירושלים! אלע - מ'האט דערמאנט רבי שלמה'ס נאמען איז געווען - -

* * *

[המשך בענין התבודדות בלי דיבורים]

- - נאך א שעה, נאך א שעה. און דאס נעמט זיך צוזאמען, און סוף כל סוף האט דער אייבערשטער רחמנות - אז דער אייבערשטער זעהט אז מ'ויל באמת, און מ'שטעלט נישט אפ, מ'איז נישט מהרהר אחריו - -

רבי נתן זאגט דאס! איך זאג דאס?! 'רבי נתן' רעדט אזוי! רבי נתן זאגט; אז מ'קען נישט האבן קיין דיבורים וועגן התבודדות זאל מען זיצן און בענקען. און סוף כל סוף, אז ער וועט בענקען און ער וועט זיך שטארקן אין רצון - וועט ער זוכה זיין!^{*}
און דער הייליגער רבי רעדט דערפון אויכעט אסאך,^{*} דער הייליגער רבי - -

ורבי שלמה - הוא היה כזה איש אמת, הוא היה בכבודו של עולם - כל ירושלים. ירושלים זה לא סתם עיר, בירושלים יש עובדי השם, למדנים גדולים, ורבי שלמה היה 'אחד' בירושלים, 'אחד' בירושלים! כולם - כשהזכירו את השם של רבי שלמה אז היה - -

* * *

[המשך בענין התבודדות בלי דיבורים]

- - עוד שעה, ועוד שעה. וזה נתקבץ יחד, וסוף כל סוף מרחם השי"ת - כשהשי"ת רואה שהוא רוצה באמת, ואין מפסיקים, לא מהרהרים אחריו - -

רבי נתן אומר את זה! אני אומר את זה?! 'רבי נתן' אומר כן! רבי נתן אומר; אם אין יכולים לפתוח פיו בהתבודדות אזי יושבים ומתגעגעים. וסוף כל סוף, אם יתגעגע ויתחזק עם רצון - יזכה!^{*}
ורבינו הקדוש גם כן מדבר מזה הרבה,^{*} רבינו הקדוש - -

* עי' ליקוטי הלכות ה' גזילה ה' אות כ"ג, וספר עלים לתרופה - מכתב מיום ד' משפטים שנת תר"ב. [וז"ל, שצריך כל אחד לילך בזה, דהיינו להתחיל לשתוק ולחרוש לפני השי"ת בתשוקה גדולה אליו יתברך, וברחמנות גדול על עצמו שנתרחקת כל כך, עד שאיני יודע כלל מהיכן להתחיל לדבר וכו', והשי"ת מלא רחמים רבים תמיד, ועל פי רוב יחוס עליך ויפתח פה לאלם כמון ממש וכו'].

* עי' ליקוטי מוהר"ן תניינא תו' כ"ה, [וז"ל, ואפילו אם לפעמים נסתמין דבריו, ואינו יכול לפתוח פיו לדבר לפניו יתברך כלל, אף על פי כן זה בעצמו טוב מאד, דהיינו ההכנה שהוא מוכן ועומד לפניו יתברך, וחפץ ומשתוקק לדבר, אך שאינו יכול, זה בעצמו גם כן טוב מאד. וגם יוכל לעשות לו שיחה ותפלה מזה בעצמו, ועל זה בעצמו יצעק ויתחנן לפניו יתברך, שנתרחק כל כך עד שאינו יכול אפילו לדבר, ויבקש מאתו יתברך רחמים ותחנונים, שיחמל עליו ויפתח פיו, שיוכל לפרש שיחתי לפניו וכו'].

*

[שייך לסיפור התקרבותו, איך שמצא את הספר השתפכות הנפש]

און פון דעם ספר האב איך געזעהן פלאות, פון דעם וואס דער אייבערשטער האט מיר געהאלפן, כ'האב געפונען אין מיסט דעם השתפכות הנפש, עפעס אזא השגחת הבורא! איך באטראכט זיך אצינדער, בשעת מעשה מיינט מען; ס'איז א דרך הטבע, כ'האב געזעהן אין שמות - גראדע געווען א השתפכות הנפש... אבער אצינדער זעה איך למפרע וואס דאס איז געווען - הוילע השגחה!...

וויאזוי האב איך אפגעלאזט - - זיי זענען געווען צדיקים, קדושים, אזעלעכ'ס. נו, איז געקומען איינער אן ארימאן (רבי ישראל קארדוונער זצ"ל) - - כ'האב נישט געהערט ער זאל האבן א נאמען... אבער די מעשה איז מיט מיר געווען, האב איך געזעהן אזעלעכס

--

כאטשיג דעמאלטס בין איך נאך געווען אינגאנצן אינדרויסן, ס'געווען דער ערשטער נאכט, אבער ס'האט מיר אריינגעשיינט אין הארצן אריין זיינע הייליגע דיבורים, אזעלעכ'ס אז כ'האב נאך נישט געהערט זייט איך לעב - כל ימי חי!

נו, לערנט מען ארויס פון דעם 'גודל כח האמת!' ס'איז אזעלעכ'ס, וואס דעם 'אמת' - וואספארא כח ס'האט!

*

*

[שייך לסיפור התקרבותו, איך שמצא את הספר השתפכות הנפש]

ומהספר הזה ראיתי פלאות, מזה שהשי"ת עזר לי, מצאתי באשפה את ה'השתפכות הנפש', איזה השגחת הבורא! אני מתבונן עכשיו, בשעת מעשה חושבים; זה דרך הטבע, ראיתי בגניזה - במקרה היה 'השתפכות הנפש'... אבל עכשיו אני רואה למפרע מה שזה היה - השגחה בבירור!...

איך עזבתי - - הם היו צדיקים, קדושים, כאלו. נו, הגיע איזה עני (רבי ישראל קרדונר זצ"ל) - - לא שמעתי שיהיה לו איזה שם... אבל כך היה המעשה עמי, ראיתי כזה - -

אף על פי שאז הייתי עדיין בחוץ לגמרי, זה היה הלילה הראשונה, אבל האירו בלבי דבריו הקדושים, כאלה שלא שמעתי כל ימי חי!

נו, למדים מזה 'גודל כח האמת!' כזה, מה שה'אמת' - איזה כח יש לו!

*

[ממשיך לענין התבודדות בלי דיבורים]

אז מ'דינט דעם אייבערשטן, אז מ'גייט האבן התבודדות - דאס איז דער עיקר עבודה, און דאס איז אן עיקר פונעם גאנצן אידישקייט! אהן דעם שעה איז מען אומגליקליך! מ'דארף האבן מסירות נפש דערויף. מ'זאל זיך אויסקלויבן אן ארט וואס זאל זיין אן ארט, צו אין פעלד - צו אין יישוב, אבער ער זאל זיין מוכן צו רעדן פאר השם יתברך!

און טאמער קען ער נישט רעדן איז - בענקען; **רבנו של עולם, איך וויל מיר אויסרעדן מיין הארץ פאר דיר!** - בפשיטות ובתמימות. סוף כל סוף וועט מען זוכה זיין!

מ'איז מהרהר, מ'וויל זוכה זיין צו א שעה, כ'וויל זעהן, איך בעהט - אפילו כ'האב שוין דיבורים - כ'בעהט אויף א זאך, איך זעה נישט, פארקערט - ס'ווערט נאר ערגער, צו כ'ווייס וואס, איך זעה נישט גארנישט - -

ס'טוהט זיך! אז מ'שטעלט צו א יוך קאכן - תיכף האט מען שוין די יוך?! ס'דארף געדויערן אסאך - - קאכט, קאכט, קאכט, קאכט...*

[ממשיך לענין התבודדות בלי דיבורים]

כשעובדים את השי"ת, כשהולכים לעשות התבודדות - זהו עיקר העבודה, זהו העיקר של כל היהדות! בלי זה השעה' אנהנו אומללים! צריכים מסירת נפש על זה. שנבחר לנו איזה מקום שיהיה, בשדה - או ביישוב, אבל שיהיה מוכן לדבר לפני השם יתברך!

ואם אי אפשר לו לדבר אז - יתגעגע; **רבנו של עולם, אני רוצה לשפוך שיחי לפניך!** - בפשיטות ובתמימות. סוף כל סוף יזכה!

מהרהרים, רוצים לזכות לשעה', אני רוצה לראות, אני מבקש - כשיש לי כבר דיבורים - אני מבקש על איזה דבר, אני לא רואה, אדרבה - נעשה גרוע יותר, או מה שיהיה, אני לא רואה כלום - -

נעשים ענינים! כשמעמידים לבשל מרק - יש לו תיכף המרק מוכן?! זה לוקח הרבה - - מתבשל, מתבשל, מתבשל...*

* עי' ליקוטי מוהר"ן תו"ב אות ו'; 'וסלקינן ואפינן ובשלינן', היינו כל התפללות סלקינן ועולין, וכל מה שמרבין בתפלה נבנה השכינה ביותר וכו', וזה 'כד חס', היינו כאשר יכמרו רחמיו, 'גביה אתהפך' היינו שיתהפך מדת הדין למדת הרחמים. [וז"ל בליקוטי עצות שם - ערך תפלה ג'; אם האדם מרבה בתפלה ובהתבודדות ימים ושנים הרבה, ואעפ"כ הוא רואה בעצמו שעדיין הוא רחוק מאד מהשי"ת, ונדמה לו שהשי"ת כמסתיר פנים ממנו ח"ו, אל יטעה ח"ו שהשי"ת אינו שומע תפלותיו ושיחותיו כלל, רק יאמין באמונה שלמה שהשי"ת שומע ומאזין ומקשיב כל דבור ודבור של כל תפלה ותחנה ושיחה, ואין שום דבור נאבד ח"ו, רק כל דבור ודבור עושה רושם למעלה מעט מעט, ומעורר רחמיו יתברך בכל פעם, אך עדיין לא נגמר בנין הקדושה שהוא צריך ליכנס בו, וברבות הימים ושנים אם לא יהיה טיפוש ולא יפול בדעתו בשום אופן בעולם, ויתגבר ויתחזק ויתאמץ בתפלה יותר ויותר, אזי על ידי רבוי התפללות יכמרו רחמיו יתברך, עד שהשי"ת יפנה אליו ויאיר לו פניו, וימלא חפצו ורצונו, בכח הצדיקים האמתיים, ויקרבהו ברחמים ובחמלה גדולה.]

אוודאי - על רגל אחת?! מ'דארף האבן סבלנות! אז מ'האט אמונה און בטחון - אזוי ווי אויף גשמיות - דארף מען האבן אויף רוחניות אויכעט אמונה און בטחון!...*

*

[איר ווייסט, ס'וואלט געפאסט אז איך זאג אייך - - דאס אלעס וואס איך זאג אייך, נעבעך - דער אייבערשטער ווייסט דעם אמת, מ'שעהמט זיך אויסצוזאגן פאר מענטשן נעבעך וויאזוי מ'זעהט אויס, וואס קען ער מיר העלפן. אפילו רבי ישראל (קארדונער זצ"ל) וואס האט מיר געקענט העלפן, האט ער נישט געוואלט הערן, טאמער האב איך געוואלט זאגן עפעס פנימיות - ניין! דאס איז נאר פאר'ן צדיק אמת - וידוי דברים! * איך נישט! ער האט נישט געוואלט בשום אופן!]

*

בודאי - על רגל אחת?! צריכים סבלנות! אם יש לו אמונה ובטחון - כמו בעניני גשמיות - צריכים גם כן על רוחניות אמונה ובטחון!...*

*

[אתם יודעים, היה מן הראוי שאני אומר לכם - - לדאבוני - השי"ת יודע האמת, מתביישים לספר לפני בני אדם איך אנו נראים לדאבוננו, מה הוא יכול לעזור לי. אפילו רבי ישראל (קרדונר זצ"ל) שהיה יכול לעזור לי לא רצה לשמוע, אם רציתי לומר איזה פנימיות - לא! זה רק לפני הצדיק האמת - וידוי דברים! * אני לא! לא רצה בשום אופן!]

*

* [עי' עלים לתרופה - מכתבי מוהר"ן ז"ל מיום א' ויצא תקצ"ז; וזהו 'ממרחק תביא לחמה', ממרחק דייקא, שלחמה של תורה אין יכולין לקבל כי אם ממרחק דייקא וכנ"ל, וגם הלחם בגשמיות שהוא הפרנסה צריכין לידע שבא ממרחק הרבה, כל אחד לפי פרנסתו, ואז חזקים בודאי בבטחון, שצריכים להיות בטוח שבודאי יפרנסו השי"ת כראוי, ואם הוא רחוק ממנו, וכן הדבר, כי בודאי תביא לחמה ממרחק דייקא, כי קשין מזונותיו כקריעת ים סוף, ואעפ"כ תביא בודאי, נמצא שבין בגשמיות ובין ברוחניות צריכין לקיים 'וירא את המקום מרחוק' לראות התקוה ממש, אך הוא מרחוק, ואז דייקא יכול להיות שתבוא התקוה בהיסח הדעת תיכף ומיד בזמן קצר. (ועי' כ"ז באריכות בליקוטי הלכות הל' שילוח הקן ה' אבות ב' ולהלן)]

* עי' ליקוטי מוהר"ן תו"ד אות ה' [וז"ל (בליקוטי עצות ערך תשובה אות א); עיקר התיקון של כל העוונות הוא על ידי הצדיק האמת, ומי שרוצה לזכות לאחרית טוב לנצח צריך להשתדל בכל כחו להתקרב לצדיקי אמת ותלמידיהם, ויספר לפני הצדיק כל לבו, היינו וידוי דברים, ועל ידי זה מוחלין לו כל עוונותיו, כי עוונותיו של אדם חקוקין על עצמותיו וכו', ועל ידי וידוי דברים לפני התלמיד חכם יוצאים מעצמותיו האותיות החקוקים עליהם ונתתקן הכל].

אנטקעגן וואס זאג איך דאס?! יא, אז מ'דארף זיין א עקשן, מ'דארף זיין שטארק. דער הייליגער רבי זאגט; **עיקר הגבורה בלב!*** דורכדעם נעמט מען איין אלע מלחמות! מ'דארף זיין א גיבור - מ'דארף זיין א גיבור.

איז אזוי, דער מענטש וואס וויל זיך אפרייניגן פון די הבלי העולם הזה, הייסט ער דאך - דער היפוך פון דער וועלט!... ער דארף האבן מלחמה מיט די גאנצער וועלט!... ער דארף שטיין - מיט'ן מוח, מיט'ן דעת - ס'שטימט נישט מיט דער וועלט, ס'איז פונקט פארקערט!...

*

איך בין אזוי - איך שעהם זיך אויסצוזאגן וויאזוי איך זעה אויס, וואס מיט מיר טוהט זיך. אבער דאס איז דער ריינער אמת! איך רעד דערפון, נישט 'איך' זאג איך, איך זאג איך 'התבודדות' - - איז משמע אז איך בין שוין מסתמא - - איך בין נעבעך - איך שטיי אינגאנצן אינדרויסן, איך שעהם זיך אויסצוזאגן ווי ווייט - מ'טאר נישט אויסזאגן אויכעט. אבער מ'הערט מעהרער - דער הייליגער רבי האט געהייסן; **'ומקבלין דין מן דין'*** אז וואס איך ציהל, וואס איך בענק מיינע יארן - כ'האב נאכנישט זוכה געווען דערצו, אבער מ'דארף רעדן פון דעם - אז מ'דארף בענקען, און מ'דארף

כלפי מה הדברים אמורים?! כן, צריכים להיות עקשן, צריכים להיות חזק. רבינו הקדוש אומר; **עיקר הגבורה בלב!*** על ידי זה מנצחים כל המלחמות! צריכים להיות גיבור - צריכים להיות גיבור.

וכן, אותו האדם שרוצה להיטהר מהבלי העולם הזה, אזי הוא - ההיפוך מהעולם!... צריך ללחום עם כל העולם!... צריך להיות עומד הכן - עם המוח, עם הדעת - זה לא תואם עם העולם, זה בדיוק ההיפוך!...

*

אני ככה - אני מתבייש לגלות איך אני נראה, מה שנעשה עמי. אבל זהו האמת הברור! אני מדבר מזה, לא 'אני' אומר לכם - אני אומר לכם 'התבודדות' - - אז משמע שאני מסתמא כבר - - אני לדאבוני - אני עומד בחוץ לגמרי, אני מתבייש להגיד כמה רחוק - גם אסור להגיד. אבל כששומעים יותר - רבינו הקדוש צוה; **'ומקבלין דין מן דין'*** אל מה שאני רוצה להגיע, מה שאני מתגעגע כל

* ז"ל לקוטי עצות - ערך התחזקות אות כד; עיקר הגבורה הוא בלב, כי מי שלכו חזק אינו מתיירא משום אדם ומשום דבר, והוא יכול לעשות גבורות נוראות ולכבוש מלחמות חזקות על ידי חוזק ואומץ לבו, שאינו מתפחד ורץ לקשרי המלחמה החזקה. וכמו כן הוא ממש בעבודת ה' והבן היטב. (והוא מליקוטי מוהר"ן ס"י רמ"ט, וס"ג מ"ג תניינא).

* ליקוטי מוהר"ן תו' ל"ד אות ח' [ו"ז ל; וגם צריך כל אדם לדבר עם חבירו ביראת שמים, כדי לקבל התעוררות בלבו מהנקודה שיש בחבירו יותר ממנו, כמו שכתוב "ומקבלין דין מן דין", כי בזה הבחינה שיש בחבירו יותר ממנו, זאת הבחינה הוא בחינת צדיק לגבי חבירו, והנקודה הזאת מאיר ללב חבירו וכו'. וכל הנקודות הללו הם ענפים להצדיק, שהוא נקודה כללית של כל ישראל, שהכל צריכין לקבל מתחילה מהצדיק, ואחר כך יקבלו דין מן דין וכו'.

דאגה'נען, מ'דארף זעהן צוקומען צו דעם, מ'דארף! מ'דארף! אבער נישט חלילה וחס - איך שטיי שוין, איך בין שוין צוגעקומען דערצו...

*

איך דערצייל אייך עקסטער פון רבי שלמה (- וועקסלער זצ"ל, שסיפר לעיל שהתאונן לפני רבי ישראל בער שאין לו דיבורים להתבודדות) - ער זאגט ער קען נישט האבן קיין התבודדות... אזא איד, א איש קדוש, אזא מין עסן, שלאפן, אזא מין - - געזעצן על התורה ועל העבודה. נישט פאר געלט, ער האט גאר נישט געוואוסט פון קיין געלט פון דער וועלט. יעדער מענטש - אפילו אן עובד השם, אבער מ'גייט אין א ישיבה, עפעס, מ'מוז דאך האבן פרנסה! ער - געלט איז געווען גארנישט! דער אייבערשטער האט אבער צוגעפירט אז מ'פלעגט איהם שיקן פון דייטשלאנד - ער האט געהאט דארט משפחה, זיי האבן געוואוסט אז רבי שלמה איז א הייליגער מענטש, האבן זיי איהם געשיקט.

אזא רבי שלמה - קען מיר איינפאלן אז רבי שלמה קען נישט האבן קיין התבודדות - וואס ער איז אזא הייליגער מענטש?! כ'האב געזעהן אז עס גייט איהם אינגאנצן אין לעבן... ער קען נישט האבן קיין התבודדות!...

*

שנותי - לא זכיתי עדיין, אבל צריכים לדבר מזה - שצריכים להתגעגע, שצריכים לדאוג, שצריכים לראות להגיע לזה, צריכים! צריכים! אבל לא חלילה וחס - אני עומד יפה, הגעתי כבר לזה...

*

אני מספר לכם במיוחד מרבי שלמה (- וקסלר זצ"ל, שסיפר לעיל שהתאונן לפני רבי ישראל בער שאין לו דיבורים להתבודדות) - הוא אומר שאינו יכול להתבודד... יהודי כזה, איש קדוש, כזה מין אכילה, שינה, כזה מין - - ישב על התורה ועל העבודה. לא בשביל כסף, הוא לא ידע כלום בעולם מכסף. כל אדם - אפילו 'עובד השם', אבל הולכים לשיבה, צריכים משהו לפרנסה! הוא - כסף זה כלום! אבל הקב"ה סיבב שהיו שולחים לו מגרמניה - היה לו שם משפחה, הם ידעו שרבי שלמה הוא איש קדוש, אז שלחו לו.

כזה רבי שלמה - האם עלה בדעתי כי רבי שלמה לא יכול לעשות התבודדות - שהוא איש קדוש כזה?! ראייתו שזה הולך לו בנפשו... אינו יכול להתבודד!...

*

[המשך תיאור עבודת התפלה של רבי ישראל קרדונער זצ"ל]

און דער רבי ישראל (קארדונער זצ"ל) - ער איז געווען אזא מין בעל בכי, איך האב דערציילט - ביי רבי שמעון וואס כ'האב געזעהן (שעמד אצל הציון בתוך גאם של דמעות, כמסופר למעלה). אבער ער האט כסדר פארגאסן טרערן, גראדע האב איך געזעהן - איינמאל האב איך געזעהן - ס'האט זיך געטראפן...

ער איז געווען א בעל בכי, ער פלעגט וויינען פאר השם יתברך אזויפיל, אזוי ווי - מער ווי א קינד וואס וויינט; גיב מיר דאס, גיב מיר דאס!... איך פלעג צוגיין! איך פלעג צוגיין!

*

* דאס האב איך געזעהן זיין דאווענען, איך בין געשטאנען ביים טיר האלב אינדרויסן, אויב כ'וועל שוין נישט קענען זיין אין די שטוב זאל איך קענען ארויסגיין! איך בין געווען מיט איהם, איך האב שוין מורא געהאט אז נאך דעם דאווענען וועט ער שוין נישט זיין אויף דער וועלט!... ער וועט אויסגיין!

כ'האב געזעהן ביי פסוקי דזמרה - כ'האב מורא געהאט, ביי די ברכות פון קריאת שמע, כ'האב געהערט ער זאגט 'שמע ישראל' - על כל פנים, 'ברוך שם', כ'האב געהערט א קול, כ'האב געהערט אז ער לעבט...

[המשך תיאור עבודת התפלה של רבי ישראל קרדונער זצ"ל]

ורבי ישראל (קרדונער זצ"ל) - הוא היה כזה בעל בכי, סיפרתי לכם - אצל רבי שמעון מה שראיתי (שעמד אצל הציון בתוך גאם של דמעות, כמסופר למעלה). אבל הוא תמיד שפך דמעות, אז נזדמן שראיתי - באותו פעם ראיתי - אירע כן...

הוא היה בעל בכי, היה רגיל לבכות לפני השם יתברך כל כך, כמו - יותר מתינוק שבוכה; תן לי זה, תן לי זה!... ממש נשפך לבי בקרבי!

*

* ראיתי את התפלה שלו, עמדתי על יד הדלת, קצת לצד חוץ, שאם לא אוכל לשהות עוד שם בחדר, שאוכל לצאת! הייתי עמו, יראתי שאחר התפלה כבר לא יהיה בעולם!... שיגעו!

ראיתי בפסוקי דזמרה - יראתי, אצל ברכות קריאת שמע, שמעתי שהוא אומר 'שמע ישראל' - על כל פנים, 'ברוך שם', שמעתי איזה קול, שמעתי שהוא חי...

* התיאור דלהלן שייך למה שסיפר במקום אחר, שפעם הלכו ר' ישראל בער עם ר' ישראל קארדונער בדרך, ופתאום ירד עליהם גשם שוטף מאוד, ואחר כמה שעות בלילה שסחבו את עצמם בבוץ עד הבריכים, קרים ורטובים עד עצמותם, הגיעו למקום ישוב עייפים ותשושים, ונתנו להם שם מקום חם לשכב, וסבר רבי ישראל בער שעכשיו בטח שרבי ישראל קארדונער לא יקום בחצות, ובאמצע הלילה נתעורר ר' ישראל בער וראה את עבודת התפלה של ר' ישראל קארדונער למעלה מן הטבע, כפי שמסופר כאן בהמשך.

נו, איך דערצייל עס - דאס דאווענען וואס עס איז געווען דעמאלטס ביי די מושבה, וואס עס האט איהם געטראפן דער רעגן, מיט דעם מבול, און מיר האבן געהאט נסים, האב איך געזעהן אזא מסירת נפש - למעלה מן הטבע! וויאזוי קען זיין - איך קען נישט רירן מיט קיין איבר, נאך אזא טאג, נאך אזעלעכס - - זאל ער אויפשטיין צו חצות?! און מאכן אזא דאווענען?!

איך בין צוגעגאנגען - כ'האב מיר אויפגעהויבן, כ'האב נישט געקענט! אבער איך בין געלעגן אויף שפילקעס, כ'האב געהערט אזא חצות - קען מען שוין שלאפן?! קען מען שוין ליגן?! נו, האב איך מיר געשטארקט מיט אלע כוחות און איך בין אויפגעשטאנען, בין איך געזעצן ביים טיש. ער האט געהאט ביי זיך לעכטלעך מיט שוועבעלעך, דאס איז געווען א יקר המציאות, איז ער געזעצן ביי א לעכטל מיט א ספר, בין איך צוגעגאנגען האב איך געזעהן דאס פנים, ס'איז מיר געפאלן א פחד און בושה - - און די באלאטעס דארט ווי ער איז געזעצן האט געציטערט - די טיש מיט די בענקלעך, יא.

*

איך וויל ארויסגיין, איך וויל זיין בעסער, א מענטש וויל זיין בעסער, בפרט אז מ'איז מקורב צום הייליגן רבין, מ'ווייסט וויאזוי מ'דארף זיין. מ'וויל, מ'בענקט, אבער וואס טוהט מען?! - דער גוף לאזט נישט! דער גוף וויל זיינס!

נו, אני מספר לכם - התפלה שהיה אז בהמושבה, כשאירע לו הגשם, המבול, והיה לנו נסים, וראיתי כזה מסירת נפש - למעלה מן הטבע! איך זה יכול להיות - אני לא יכול לזוז עם איבר, אחר יום כזה, אחר דברים כאלו - - שיקום בחצות?! ולערוך תפלה כזה?!

ניגשתי, קמתי, לא יכולתי! לא יכולתי לשכב כך, שמעתי 'חצות' כזה - איך יכולים לישון?! לשכב?! נו, התחזקתי עם כל הכוחות וקמתי, ישבתי אצל השולחן. היה לו נרות וגפרורים, זה היה יקר המציאות, וישב אצל הנר עם ספר, ניגשתי וראיתי את הפנים שלו, ונפל עלי פחד ובושה - - והרצפה שם במקום שישב 'רעד' - והשולחן והכסאות, כן.

*

אני רוצה לצאת, אני רוצה להשתפר, האדם רוצה להשתפר, בפרט כשמקורבים לרבינו הקדוש, ויודעים איך שצריכים להיות. רוצים, מתגעגעים, אבל מה עושים?! - הגוף אינו מניח! הגוף רוצה את שלו!

כ'האב געזעהן - ער האט נישט געגעסן קיין שום זאך, נאר ברויט מיט טיי!... אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן (- אלא מתוך קופה של בשר, עפ"י גמרא ברכות ל"ב ע"א) - א לייב אז ער עסט זיך אהן מיט פלייש - ברומט ער! דער גוף אז מ'גיבט איהם א שטיקל ברויט - ברויט מיט טיי - איז גאר עפעס אנדערש!

אבער דער גוף וויל - ס'איז שווער פטור צו ווערן... ער וויל דאס און וויל יענטס - ער וויל אלסדינג!...

דעם רבי'נס מוטער האט געהאט אויף איהם טענות; וויאזוי לעבט ער?! וויאזוי האט ער א קיום אויף דער וועלט אז ער עסט נישט גארנישט?! האט זי געפרעגט - וויאזוי ער לעבט?! האט ער איר געזאגט; ביי מיר איז דא מענטשן וואס זיי לעבן מיט א חכמת חיים - וואס זיי קענען לעבן - א חכמת חיים אויף דער וועלט!*

* * *

ראיתי - הוא לא אכל שום דבר, רק לחם ותה!... אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן (- אלא מתוך קופה של בשר, עפ"י גמרא ברכות ל"ב ע"א) - הארי כשמשייע עצמו עם בשר - אז נוהם! הגוף כשנותנים לו חתיכת לחם - לחם עם תה - אז הוא ענין אחר לגמרי!

אבל הגוף רוצה - קשה לפטור עצמו... הוא רוצה זה וזה - הוא רוצה הכל!...

אמו של רבינו היה לה טענות אליו; איך הוא חי?! איך יש לו קיום בזה העולם אם אינו אוכל כלום?! אז שאלה - איך הוא חי?! אמר לה; יש אנשים שחיים עם חכמת חיים - שיכולים לחיות עם חכמת חיים בעולם הזה!*

* * *

* עי' חיי מוהר"ן אות רל"ח, וז"ל; פעם אחת שאלה אותו אמו, למה אינו דוחק את עצמו לאכול קצת, כי במה יחיה, והשיב לה אני חי עכשיו רק עם החכמה תחיה את בעליה! ואמר לה עוד, יש אצלי אנשים כאלו, שיודעים דברים כאלו שיכולים לחיות בהם בלא אכילה ושתייה! (פשוט דרצונו לומר אפילו אם יאכלו מעט דמעט בתכלית הצמצום יכולים לחיות בזה, כי עיקר חיותם הוא ממזון רוחני, וכמובא גם בזהוה הקדוש). [ועי' עוד מזה בשיחות הר"ן אות קפ"א, ש"ו, ובשיחות שאחר סיפורי מעשיות, חיי מוהר"ן אות ע"ה].

רבי נתן ב"ר פנחס יהושע בייטלמאכער ז"ל

ביי רבי נתן בייטלמאכער (הבעל השני של הצדיקת מרת גיטעל'ע עליה השלום, אחר שנתאלמנה מרבי ישראל קארדונער זצ"ל) - ער האט נישט געהאט קיין קינדער לא עלינו, ער האט געזעצן מיט א פרוי און נישט געהאט קיין קינדער. ער האט גענומען גיטעל'ע, אז איך פלעג קומען קיין ירושלים בין איך געווען ביי גיטעל'ען - ביי רבי נתנ'ען, האב איך אלץ געהאט! דאס איז גאר עפעס אנדערש! איך בין געזעצן מיט איהם ביים טיש, כ'האב געזעהן זיינע תנועות, מיט זיינס א דיבור - ס'איז גאר עפעס אנדערש!

ער איז געווען - - ס'איז נישט געווען רבי ישראל - אבער ס'איז געווען - -

זיין פאטער האט געהייסן רבי פנחס יהושע, רבי פנחס יהושע איז געווען פון רבי נתנ'ס תלמידים, ער איז געווען א אדם גדול - און 'אמת'... פון דער פאבריק...

און דער רבי נתן - ס'איז דאך געווען זיין טאטע - אז ער פלעג רעדן פונעם פאטער, אז ער פלעגט רעדן פון רבי פנחס יהושע - האב איך געהערט אז ער גייט אויס!

הכלל, ער האט זיך געוואונדערט - וואס ער האט געזעהן ביים טאט'ן, און ער האט געפיהלט אז ער איז ווייט פון אלעס - - ער האט געזעהן אזעלעכס.

אצל רבי נתן בייטלמאכער (הבעל השני של הצדיקת מרת גיטעל'ע עליה השלום, אחר שנתאלמנה מרבי ישראל קארדונער זצ"ל) - לא היה לו בנים לא עלינו, הוא ישב עם אשה ולא היה להם בנים. הוא נשא את גיטל'ה, כשהייתי מגיע לירושלים והייתי אצל גיטל'ה - אצל רבי נתן, היה לי הכל! זה ענין אחר לגמרי! הייתי יושב עמו אצל השולחן, ראיתי את התנועות שלו, ודיבור שלו - ענין אחר לגמרי!

הוא היה - - זה לא היה כמו רבי ישראל - אבל היה - -

האבא שלו היה רבי פנחס יהושע, רבי פנחס יהושע היה מתלמידי רבי נתן, הוא היה אדם גדול - ו'אמת'... מ'בית חרושת' הזה...

ורבי נתן - הלא הוא היה האבא שלו - כשהיה מדבר מאביו, כשהיה מדבר מרבי פנחס יהושע - שנמנתי שהוא גועי!

הכלל, הוא התפלא - מה שהוא ראה אצל אביו, והרגיש שהוא רחוק מן הכול - הוא ראה כאלה.

(השואל; איר געדענקט עפעס מעשיות פון רבי פנחס יהושע?) כ'האב געהערט אבער איך געדענק שוין נישט, כ'האב עפעס געהערט פון איהם - פון אונזערע מענטשן - פון רבי נתנ'ען. (השואל; ער איז געווען א למדן?) יא, אודאי, ער איז געווען א למדן - און ער איז געווען א בקי אין תנ"ך אויסנווייניג! און ער איז געווען א חכם עתיק, א בר דעת א גרויסער, און אמת - ס'איז אן אנדער מין, ס'איז גאר עפעס אנדערש...

אבער דאס איז אלץ אין כח פונעם הייליגן רבי'ן - פון רבי נתנ'ען.

*

העיקר והיסוד שהכל תלוי בו...

מיר ווייסן פון דעם ליקוטי מוהר"ן - איר געדענקט דעם סימן קכ"ג?! ווי דער הייליגער רבי הייסט אזוי; **העיקר והיסוד 'שהכל' תלוי בו***... נו, מ'קען אדורך גיין און עס זאגן, און עס אפּלערנען, און - - יא. **'ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה'** - אז מ'לערנט אין די תורה דארף מען גוט משים לב זיין, און גוט קוקן אויף יעדער ווארט, דאס איז נישט סתם א חידוש, דאס איז פאר אונז - - אז דער הייליגער רבי זאגט; **'העיקר והיסוד שהכל תלוי בו'** - -

- - **'לקשר עצמו להצדיק שבדור!'** און דאס ווייסן מיר אז 'הצדיק שבדור' - - די וועלט, אז מ'לערנט דא - דער לויפט צום גער'ער רבי'ן, דער לויפט צו סלאנים... הצדיק

(השואל; אתם זוכרים איזה מעשיות מרבי פנחס יהושע?) שמעתי אבל אינני זוכר, שמעתי משהו ממנו - מאנשי שלומינו - מרבי נתן. (השואל; הוא היה למדן?) כן, בודאי, הוא היה למדן - הוא היה בקי בתנ"ך בעל פה! והוא היה 'חכם עתיק', ובר דעת גדול, 'אמת' - זה ענין אחר לגמרי...

אבל כל זה בכח של רבינו הקדוש - מרבי נתן.

*

העיקר והיסוד שהכל תלוי בו...

אנו יודעים מה'ליקוטי מוהר"ן' - אתם זוכרים את סימן קכ"ג?! שרבינו אומר ככה; **העיקר והיסוד שהכל תלוי בו***... נו, יכולים לעבור ולהגיד, וללמד אותו - - **'ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה'**, - כשלומדים בתורה זו צריכים לשום לב, ולהסתכל היטב על כל מילה, זה לא סתם חידוש, זה לנו - - **שרבינו הקדוש אומר; העיקר והיסוד שהכל תלוי בו** - -

- - **לקשר עצמו להצדיק שבדור!** וזה אנו יודעים כי 'הצדיק שבדור' - - העולם כשלומדים כאן - זה רץ אל הרבי מ'גור, זה לסלונים... הצדיק שבדור! לך תגיד לו... אבל חסידי ברסלב יודעים -

* ז"ל בלקוטי מוהר"ן שם; העיקר והיסוד שהכל תלוי בו, לקשר עצמו להצדיק שבדור, ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה, דבר קטן ודבר גדול, ולכלי לנטות ח"ו מדבריו ימין ושמאל, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ספרי פרשת שופטים) 'אפילו אומר לך על ימין שמאל' וכו'. ולהשליך מאתו כל החכמות, ולסלק דעתו כאילו אין לו שום שכל בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור, וכל זמן שנשאר אצלו שום שכל עצמו, אינו בשלמות, ואינו מקושר להצדיק וכו'.

שבדור! גיי זאג איהם... אבער ברסלב'ער חסידים ווייסן אבער - - א מענטש קוקט עס אהן - 'הצדיק שבדור' - גיי ווייס, ס'איז דא עפעס א צדיק שבדור... אבער דאס איז סובב והולך אויפ'ן הייליגן רבי'ן! אזוי ווי ער האט געזאגט - אז 'ער' איז דער מנהיג הדור! * - 'ער' איז דער צדיק הדור! יא. און ער האט געוואוסט וויאזוי מיר דארפן איהם נייטיג האבן, האט ער רחמנות געהאט אויף אונז, און האט אונז מודיע געווען - אז דער עיקר און דער יסוד 'שהכל תלוי בו' - וואס ס'פעהלט מיר - איז אלסדינג דא! הכל תלוי בו!

- לקשר עצמו להצדיק שבדור, ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה! - דבר קטן - - רעדט ער ארויס בפירוש, און דאס איז אלעס רמזים פאר אונז - דבר קטן ודבר גדול! ולבלי לנטות חס ושלום מדבריו ימין ושמאל, כמו שאמרו רבותינו ז"ל אפילו אומר לך על ימין שמאל - - דאס הייסט; לפי דעתינו דאכט זיך אונז אויס - - אפילו עס דאכט זיך אונז אויס אז עס איז נישט - - למשל 'התבודדות', ביי די וועלט הייסט עס - ער גייט האבן התבודדות?! וואס וועט זיין מיט תורה?! ווען וועט ער לערנען?! אויף דעם ארט זאל ער לערנען! וואס וועסטו האבן פון דעם?! דאס הייסט; אפילו אומר לך על ימין שמאל!... וכדומה, וכדומה, וכדומה...

*

כשאחד מסתכל כאן - 'הצדיק שבדור' - מי יודע, יש איזה צדיק שבדור... אבל זה סובב והולך על רבינו הקדוש! ככה הוא אמר - ש'הוא' הוא המנהיג הדור! * - ש'הוא' הוא הצדיק שבדור! כן. והוא ידע איך אנו צריכים אליו כל כך, אז הוא ריחם עלינו, והודיע לנו - שהעיקר והיסוד 'שהכל תלוי בו' - מה שחסר לי - הכל נמצא כאן! הכל תלוי בו!

- לקשר עצמו להצדיק שבדור, ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה! - דבר קטן - - הוא מגלה בפירוש, זה הכל רמזים בשבילנו - דבר קטן ודבר גדול! ולבלי לנטות חס ושלום מדבריו ימין ושמאל, כמו שאמרו רבותינו ז"ל אפילו אומר לך על ימין שמאל - - זאת אומרת; לפי דעתינו נדמה לנו - - אפילו אם נדמה לנו שזה לא - - למשל 'התבודדות', אצל העולם זה נחשב - - הוא הולך להתבודד?! מה יהיה עם תורה?! אימתי ילמוד?! במקום הזה ילמוד! מה יהיה לך מזה?! זהו; אפילו אומר לך על ימין שמאל!... וכדומה, וכדומה, וכדומה...

*

[חזור לספר מרבי נתן בייטלמאכר ז"ל ה"ל]

און דער רבי נתן (בייטלמאכער - הנזכר למעלה) האב איך געזעהן זיינע תנועות, און זיין פנים, און זיין רעדן - האב איך געזעהן - - אז איך בין אוועקגעפארן קיין טבר' צוריק, איז ביי מיר געליגן אין הארצן אריין זיינס א דיבור, וואס כ'האב געזעהן די תנועות פון פנים, וויאזוי ער האט געבענקט צום אמת'ן תכלית, וויאזוי ער האט געבענקט צו פארעכטן, צו טוהן, צו דינען השם יתברך! ער איז אויסגעגאנגען!

און זיין עבודה איז אויך געווען כנהוג - באהאלטן! ער איז געזעצן אין א שטיבל, וואס פון דעם שטיבל איז געווען א טיר אויף א דאך ארויס, פלעג ער ארויסגיין ביינאכט, חצות - - גיטעל'ע האט מיר דערציילט!

און ער האט געהאנדלט, ער האט געקויפט און פארקויפט אלטע זאכן - רבי נתן, יא. אבער מיט אמונה! מיט אזא מין אמונה, און בשמחה. ער האט - אוודאי האט איהם וויי געטוהן - אבער; גארנישט! תמיד געווען - -

איך געדענק, כ'האב געזעהן צייטן וואס ער האט נישט געהאט אויף א שטיקל ברויט! ער איז געווען פריילעך! איך האב איהם געגיבן - איך האב געהאט עפעס ביי מיר - צעהן פיאסטער, האב איך עס איהם געגיבן...

די זיסקייט, די זיסקייט - - רבי נתן האט געזאגט; **אונזער שיינקייט און אונזער גרויסקייט וועט מען זעהן לעתיד!** (מובא לעיל).

ס'איז געווען אין דער וועלט א רבי נתן בייטלמאכער!... און ס'איז געווען גאר עפעס אנדערש! גאר עפעס אנדערש! ער איז געזעצן אין דער וועלט, געקויפט, פארקויפט. אבער דער מוח מיט זיין הארץ איז געווען - מיט'ן כח פון הייליגן רבי'ן - איז ער געווען 'גאר' עפעס אנדערש!

[חזור לספר מרבי נתן בייטלמאכר ז"ל ה"ל]

ורבי נתן (בייטלמאכער - הנזכר למעלה) ראיתי את התנועות שלו, והפנים שלו, והדיבור שלו - ראיתי - כשנסעתי בחזרה לטבריה, היה מונח בלבי הדיבור שלו, מה שראיתי את התנועות של הפנים, איך שהתגעגע אל התכלית האמת, איך שהתגעגע לתקן, לעשות, לעבוד את השם יתברך! הוא גוע! והעבודה שלו היה גם כן כנהוג - מוצנע! הוא ישב בחדר, שמחדר הזה היה יציאה אל הגג, והיה יוצא בלילה בחצות - - גיטל'ה סיפרה לי!

והוא סחר, הוא קנה ומכר דברים עתיקים - רבי נתן, כן. אבל עם אמונה! עם כזה אמונה, ובשמחה. הוא היה - בודאי היה כואב לו - אבל; כלום! תמיד היה - - אני זוכר, ראיתי זמנים שלא היה לו על חתיכת לכה! הוא היה שמח! נתתי לו - היה אצלי - עשר פרוטות, אז נתתי אותם לו...

המתיקות, המתיקות - - רבי נתן אמר; **תפארתינו וגודלתינו יתגלה לעתיד לבוא!** (מובא לעיל).

היה בעולם רבי נתן בייטלמאכר!... היה ענין אחר לגמרי! ענין אחר לגמרי! הוא ישב בעולם, קנה, מכר. אבל המוח והלב היו - בכחו של רבינו הקדוש - הוא היה ענין 'אחר' לגמרי!

*

אוי, וכדומה אין יעדער תורה, אין יעדער תורה, אין יעדער תפלה. אז מ'איז משיים לב זעהט מען אז מיר דארפן פארברענגען אונזערע יארן אין דעם! און עסן - ברויט מיט אוגערקעס!...* און זיך באגיין מיט וואס עס איז, אז מ'זאל נישט דארפן פארברענגען צייט אויף - - וואס ווייניגער מ'איז א בעל הוצאה האט מען מער צייט - שפארט מען בלבולים.

*

דער רבי נתן האט נישט געהאט קיין קינדער, און ער האט גענומען גיטעל'ע. גיטעל'ע האט געבעך געהאט פינף קינדער מיט רבי ישראל'ן (קארדונער, בעלה בזוג ראשון). פיר מיידעלעך און א בן יחיד, דער בן יחיד איז געווען א בכור, דאס עלטסטע קינד - מרדכי'לע. ער האט געהאט א מרדכי ואסתר. די אסתר - מ'האט איר גערופן אסתר'קע, זי איז אלט געווען אכט יאר, ווען איך האב איר געקענט איז זי אלט געווען אכט יאר. און רבי ישראל האט זיי געפירט מיט אזא מין צניעות, אזעלעכס.

(השוואל; ס'איז געבליבן איינער פון די קינדער?) ניין, קיינער נישט.

די גיטעל'ע - - האבן אזא מאן, מיט פינף קינדער, און בלייבן ליידיג. און נאכדעם האט זי גענומען דעם רבי נתנ'ען. דער רבי נתן האט נישט געהאט קיין קינדער, און זי האט דאך נישט געהאט קיין קינדער, האט זי געהאט צוויי קינדער (מיט רבי נתן), ער האט געהאט א אינגעלע מיט איר, האט ער איהם א נאמען געגעבן פנחס יהושע נאך

*

אוי, וכדומה בכל תורה, בכל תורה, בכל תפלה. אם משימים לב רואים שאנו צריכים לבלות ימינו בזה! ולאכול - לחם עם מלפפון!...* ולהסתפק במה שהוא, שלא נהיה צריכים לבלות על - - כל מה שהוא פחות בעל הוצאה יש לו יותר זמן - מחסכים בלבולים.

*

ורבי נתן לא היה לו בנים, ונשא את גיט'לה. גיט'לה היו לה חמש ילדים עם רבי ישראל (קארדונער, בעלה בזוג ראשון), ארבע בנות ובן יחיד, הבן יחיד היה הבכור - מרדכי'לה. היה לו מרדכי ואסתר. אסתר - קראו לה אסתר'קה, היא היתה בת שמונה שנים, כשהכרתי אותה היתה בת שמונה שנים. ורבי ישראל הנהיג אותן עם כזה צניעות, כזה.

(השוואל; האם נשארו איזה מהילדים?) לא, אף אחד לא.

וגיט'לה - היה לה בעל כזה, וחמש ילדים, ונשארה ריק. ואחר כך נישאה לרבי נתן. ולרבי נתן לא היה בנים, והיא לא היה לה ילדים, אז היו לה שני ילדים (עם רבי נתן), היה לו עמה בן, וקרא לו פנחס

* על פי לשון רבינו ז"ל בחיי מוהר"ן אות תקכ"ח, הובא לעיל.

זיין פאטער, און ער איז שוין געווען א קינד פון פינף יאר. און א מיידעלע האט ער אויכעט געהאט, נאך דעם אינגעלע האט ער געהאט א מיידעלע. און ער האט זיך משתעשע געווען נעבעך מיט דעם אינגעלע, מיט דעם מיידעלע. און ער האט געהאט א גוטע קאפ, און ער האט געלערנט. איך האב זיך משתעשע געווען מיט איהם אזוי ווי מיין קינד, ווען איך בין געקומען קיין ירושלים - מיין עיקר אכסניא איז געווען ביי גיטעל'ען, ביי רבי נתנ'ען. זי איז געווען א מכניס אורח, ביי איר איז געווען א ארט, נישט נאר איך - -

*

און רבי נתן איז נישט געווען אזוי ווי רבי שלמה וועקסלער, רבי נתן איז נישט געווען קיין גרויסער בן תורה, רבי נתן איז געווען א יודע ספר. אבער זיינע מדות, מיט זיין צדקות וואס ער האט מקבל געווען פונעם הייליגן רבין, איז געווען א חידוש!

גיטעל'ע האט מיר דערציילט, אז ער שטייט אויף צו חצות היט ער זיך אז זי זאל נישט הערן, און ער פלעג ארויסגיין אויפן דאך ארויס - התבודדות, ער האט געהאט א טיר אויף א דאך.

און דער רבי שלמה פלעג גיין צו רבי נתנ'ען שבת! - ער האט דארט ביי איהם אין שטוב געלערנט 'סיפורי מעשיות' - - רבי שלמה! - די זיסקייט פון אונזערע מענטשן! למשל, דער רבי שלמה איז געווען אזא - - רבי שלמה! האט געדארפט רבי נתן גיין צו איהם?! ער איז געווען א מענטש וואס האט געטוהן אין דער וועלט, ער האט געהאנדלט, ער האט געקויפט, ער האט פארקויפט - האט ער ווען געדארפט גיין צו

יהושע' על שם אביו, הוא היה כבר ילד בן חמש. והיה לו גם בת, אחר הבן היה לו בת. והוא השתעשע עם הבן, עם הבת. והיה לו ראש טוב, ולמד. אני השתעשעתי עמו כמו ילד שלי, כשבאתי לירושלים - עיקר אכסנייתי היה אצל גיטליה, אצל רבי נתן. היא היתה בעלת מכנסת אורחים, אצלה היה מקום, לא רק בשבילי - -

*

ורבי נתן לא היה כמו רבי שלמה וקסלר, רבי נתן לא היה כל כך בן תורה, הוא היה בעל יודע ספר. אבל המדות שלו, והצידיקות שקיבל מרבינו הקדוש, היו חידוש!

גיטליה סיפרה לי, שכשהוא קם בחצות הוא נזהר שלא תשמע, והוא יוצא לגג להתבודדות, היה לו דלת אל הגג.

ורבי שלמה היה הולך אל רבי נתן בשבת! - הוא למד שם בביתו 'סיפורי מעשיות' - - רבי שלמה! - המתיקות של אנשי שלומינו! למשל, רבי שלמה היה כזה - - רבי שלמה! אז היה רבי נתן צריך ללכת

איהם?! איז ער (רבי שלמה) געגאנגען אלע שבת צו רבי נתנען!... און איך בין געזעצן דערביי און כ'האב געזעהן!...

*

און אזוי איז געווען - די קינדער, דער אינגעלע איז אלט געווארן פינף יאר, לא עלינו איז ער פלוצלינג פארשלאפט געווארן און ער איז נפטר געווארן. און דאס מיידעלע איז אויך נפטר געווארן. זענען זיי געבליבן נעבעך אזוי, אן קינדער.

אבער פון נישט האבן קיין קינדער אלע יארן, און האבן צוויי קינדער, און אזא קינד פון פינף יאר -- ער האט דאס מקבל געווען באהבה! - -

*

רבי נפתלי כהן זצ"ל

און ווייטער, דער רבי נפתלי (כהן זצ"ל - חותנו של רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל בזו"ש), האב איך געזעהן פון איהם א דבר פלא, ער האט געהאט א קלייט פון הערינג, אין די אלטע שטאט אין דער אידישער גאס. דאס ווייב פלעגט זיצן אין קלייט, נאר אמאל אז זי האט געדארפט אוועקגיין, זי האט געדארפט איינקויפן, זי האט געדארפט אהיים גיין אין שטוב אריין עפעס אפקאכן - איז ער געזעצן אין קלייט. און ער האט זיך געפירט בעל הבית'יש, אזוי באהאלטן איז ער געווען אז ס'איז געווען גאר עפעס אנדערש, און אזוי איז ער געווען בעל הבית'יש.

אצלו?! הוא היה איש שעסק בעולם, הוא סחר, קנה, מכר - אז היה הוא צריך ללכת אליז! אבל הוא (רבי שלמה) הלך בכל שבת אצל רבי נתן!... ואני ישבתי שם וראית!...

*

וכן היה - - הילדים, הבן כשנעשה בן חמש אז לא עלינו נחלה פתאום ונפטר. וכן הבת גם כן נפטרה. אז נשארו ככה, בלי ילדים.

ממצב כזה שלא היה להם ילדים, ואחר כך שני ילדים, וכזה ילד בן חמש שנים - - הוא קיבל את זה באהבה! - -

*

רבי נפתלי כהן זצ"ל

וכן, רבי נפתלי (כהן זצ"ל - חותנו של רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל בזו"ש), ראיתי אצלו דבר פלא, היה לו חנות של הרינג, בעיר העתיקה ברחוב היהודי. אשתו ישבה בחנות, רק לפעמים כשהיתה צריכה ללכת, היתה צריכה לקנות, ללכת הביתה לבשל - אז הוא ישב בחנות. והוא התנהג כמו 'בעל הבית' פשוט, הוא היה כזה צנוע שהיה ענין אחר לגמרי, כמו בעל הבית.

ער פלעג גיין - מיר האבן געהאט א שול, מ'האט איר גערופן 'די עגונה שול', דער שול פון דער עגונה - ס'איז געווען אן עגונה און עס איז געווען איר שטוב צו וואס. על כל פנים, האט עס געהאט א נאמען 'די עגונה שול'. מיר האבן דארטן געדאוונט, דאס איז געווען אין די חברונ'ער גאס, לעבן די טויערן פונעם מקום המקדש. נו, רבי נפתלי איז געזעצן לעבן די שול, און פון דארט ביז אהינציר איז געווען מעלות ומורדות, אראפ און ארויף. און ער איז שוין געווען אן אלטער איד, איז ער געגאנגען אלע - א גאנצע וואך איז נישט געווען קיין מנין, נאר שבת - פלעג ער קומען פרייטאג צונאכטס צו אונז אין שול אריין.

און איר - אז די פרוי האט געהאט א קלייט, האט זי אוודאי געארבעט - געלאפן אין קלייט אריין, געלאפן אין שטוב אריין קאכן. על כל פנים, איז זי געווען מיד. פלעג ער זיך פירן - מיר מאכן דאך ריקודין אלע טאג נאכ'ן דאווענען - נאך מעריב, און שבת איז דאך נישט דא וואס צו רעדן, שבת! און ער איז אריינגעגאנגען אין ריקוד און האט זיך געגעבן א דריי און ער איז ארויסגעגאנגען און איז געגאנגען אהיים, און איך פלעג איהם נאכגיין. האט ער מיר געזאגט; זאלסט דיך נישט וואונדערן וואס איך גיי אוועק, וואס איך לאז איבער דעם ריקוד, ווייל זי איז מיד, און זי וועט אנטשלאפן ווערן. על כל פנים, צוליב 'שלום בית' גייט ער. נו, און איך בין געגאנגען מיט איהם, האט ער מיט מיר גערעדט א גאנצע וועג, און איך האב - ביי מיר איז דאס געווען א 'מתנה', ווארן איך האב געמיינט ער וועט מיר זאגן; אצינדער גיי אוועק פון מיר, אצינדער דארף איך טוהן א מצוה, איך דארף קומען אהיים, זי זאל נאך עסן, זי זאל הערן קידוש, זי זאל נישט אנטשלאפן ווערן! גיין - ער איז געגאנגען מיט מיר און גערעדט. איך בין געגאנגען מיט

הוא היה הולך - היה לנו בית הכנסת, קראו אותו 'די עגונה שול' - הבית הכנסת של העגונה - היה איזה אשה עגונה וזה היה הבית שלה או משהו אחר. על כל פנים, כך קראו אותו 'די עגונה שול'. ואנחנו התפללנו שם, זה היה ברחוב חברון, אצל השערים של מקום המקדש. נו, ורבי נפתלי ישב אצל הבית הכנסת, וממקומו עד שם היה מעלות ומורדות, והיו צריכים לעלות ולרדת. והוא כבר היה יהודי זקן, אז הלך בכל - כל שבוע לא היה מנין, רק בשבת - אז היה מגיע בליל שבת לביהכ"ס שלנו.

והיא היתה לה חנות, ועבדה קשה, לרוץ לחנות, לרוץ לבית לבשל. על כל פנים, הייתה עייפה. אז הוא נהג - אנו עושים ריקודים בכל יום אחר התפלה - ערבית, וכל שכן בשבת, שבת! והוא נכנס בהמעגל והסתובב פעם אחת, ויצא והלך הביתה, ואני הלכתי אחריו. והוא אמר לי; אל תתפלא למה אני יוצא, למה אני מניח את הריקוד, כי היא עייפה, ויכולה להירדם. על כל פנים, הוא הולך בשביל 'שלום בית'. נו, ואני הלכתי עמו, ודיבר עמי כל הדרך, ואני - זה היה אצלי 'מתנה', כי אני חשבתי שעכשיו יגיד לי; עכשיו לך מפה, עכשיו אני צריך לעשות מצוה, אני צריך ליכנס הביתה, כדי שתוכל

איהם ביז זיין שטוב, און ביי זיין שטוב האט ער עפעס געהאט אזעלכע דיבורים, האט ער ממשיך געווען א לאנגע צייט - האט ער פארגעסן אז ער האט א שטוב!...

און איך האב אזוי הנאה געהאט פון די דיבורים, אז כ'האב געמיינט אז איך בין שוין א געראטעוועטער - איך וועל שוין נישט קענען צוקומען צו קיין תאוות - אזעלכע דיבורים!

נו, איז ער געשטאנען מיט מיר - געדענק איך נישט וויפיל צייט, א שעה צו מעהרער - איז ער געשטאנען מיט מיר לעבן זיין שטוב, און ער איז נישט אריינגעגאנגען אין שטוב אריין, און ער איז געשטאנען מיט מיר און גערעדט! ס'איז געווען אזעלכע דיבורים, וואס נישט תמיד מאכט זיך - לאו בכל יומא מתרחיש ניסא - מאכט זיך אזעלכע דיבורים!...

*

דער רבי נפתלי איז געווען זייער א חכם, א קלוגער. אבער זיין 'תמימות' מיט זיין 'אמונה' איז געווען א געוואלדיגע חידוש! ס'איז איהם געלעגן א חן של אמת אויפן פנים, אזעלעכס!

ער פלעג האבן התבודדות - ער האט מיר נישט דערציילט, אבער כ'האב תופס געווען. אונזערע מענטשן זענען באהאלטן - אויסבאהאלטן.

*

לאכול, שתשמע קידוש, שלא תירדם! לא - הוא הלך עמי ודיבר. והלכתי עמו עד הבית שלו, ואצל הבית שלו נעשה לו דיבורים כזה, ואז הוא המשיך זמן ארוך - הוא שכח שיש לו בית!...

ואני כל כך הנהייתי מהדיבורים, וחשבתי שאני כבר ניצול - אני כבר לא אבוא לידי תאוות - - כאלה דיבורים!

נו, והוא עמד עמי - לא זכור לי כמה זמן, שעה או יותר - הוא עמד עמי אצל הבית שלו, ולא נכנס לבית, הוא עמד עמי ודיבר! וזה היה דיבורים כאלה, שלא תמיד מתרחש דיבורים כאלה - לאו בכל יומא מתרחיש ניסא!...

*

ורבי נפתלי היה חכם ומשכיל. אבל ה'תמימות' וה'אמונה' היו חידוש עצום! היה מונח על הפנים שלו 'חן של אמת', כזה!

היה מתבודד תמיד - הוא לא סיפר לי, אבל תפסתי את זה. האנשים שלנו הם צנועים - מוחבאים.

*

הנסיעות לאנ"ש בירושלים עיה"ק

איך בין געזעצן אין טברי' אין ישיבה, אבער מיין הארץ האט געברענט קיין ירושלים! איך בין געווען אין טברי', און מיין הארץ איז געווען אין ירושלים! און למשל - אז ס'איז געקומען עפעס א יומא דפגרא; פורים, חנוכה, האב איך אפגעלאזט די ישיבה - יהי' מה שיהי' - און כ'בין געפארן קיין ירושלים!

און כ'האב ברוך השם געהאט דערפון אסאך - זייער אסאך, ווארן כ'האב געהאט 'שימוש'! איך בין געווען ביי דעם א סעודה און ביי דעם - און איך האב מקבל געווען פון יעדעם איינעם אסאך שטאף! אזעלכע זאכן וואס - כ'געדענק שוין נישט, אבער דאס געדענק איך אז איך בין אהיימגעקומען קיין טברי' מיט 'סחורה'! דהיינו כ'האב אנדערש געדאוונט, און אנדערש - - גאר א נייע ישראל בער! א נייע ברסלב'ער!...

טברי' איז דאך א קליין שטעטל, ס'איז נישט ירושלים. א קליין שטעטל - אז איך פלעג קומען פון ירושלים, פלעגט מען שמועסן אין שטאט אז ישראל בער איז געווען אין ירושלים!...

זיי האב זיך געוואונדערט; וויאזוי פארט ער?!... פון וואו נעמט ער געלט אויף הוצאות צו פארן?!... און ס'איז געווען א קידוש השם!

זיי האבן געוואוסט אז מיין פארן איז נישט וועגן געלט, וועגן אנדערע זאכן, נאר ערנסט, נאר ערנסט! - זיי האבן עס געפיהלט!

הנסיעות לאנ"ש בירושלים עיה"ק

אני ישבתי בטבריה בישיבה, אבל הלב שלי בער לירושלים! אני הייתי בטבריה, והלב שלי היה בירושלים! ולמשל, כשהגיע איזה יומא דפגרא; פורים, חנוכה, עזבתי את הישיבה - יהיה מה שיהיה - ונסעתי לירושלים!

וברוך השם היה לי מזה הרבה - הרבה מאוד, כי היה לי 'שימוש'! הייתי אצל זה לסעודה ואצל זה - וקיבלתי מכל אחד הרבה סחורה! דברים כאלה - אני לא זוכר מה, אבל זה אני זוכר שחזרתי לטבריה עם 'סחורה'! דהיינו, התפלה שלי היה שונה לגמרי, וכן - 'ישראל בער' חדש לגמרי! ברסלב'ר חדש!...

טבריה היא עיר קטנה - זה לא ירושלים - עיר קטנה. כשחזרתי מירושלים, היו משוחחים בעיר כי 'ישראל בער' היה בירושלים!...

הם התפלאו; איך הוא נוסע?!... מאיפוא הוא לוקח כסף על הוצאות לנסוע?!... זה היה קידוש השם!

הם ידעו שהנסיעות שלי לא היו בשביל כסף, בשביל דברים אחרים, רק באמת, רק באמת! - הם הרגישו את זה!

זיי פלעגן זיך פרעגן; וואספארא מין - מיר זענען תמיד בעצבות, און ישראל בער איז תמיד פריילעך?!... מיר האבן פרנסה, און ער איז אן ארימאן - און פארט אלעמאל קיין ירושלים, און ס'פעהלט איהם גארנישט, און ער איז פריילעך, און טאנצט!?

און דאס איז געווען א קידוש השם - איך האב זיי אריינגעברענגט א 'מחלת לב'!
ווארן זיי זענען געווען מתנגדים, האב איך זיי אריינגעברענגט - -

*

(השואל; רבי מאיר אנשין האט איר געקענט?) יא... איך פלעג עסן ביי איהם שבת, מיר פלעגן טאנצן צוזאמען!... (ער איז געווען עלטער פון אייך?) יא, איך בין געווען א יונגערמאן, און ער איז שוין געווען אן עלטערער איד - ער האט מאריך ימים געווען! (ער איז געווען א תלמיד פון רבי אברהם ב"ר נחמן?) יא. ער האט באדינט רבי אברהם ר' נחמנ'ס, און רבי אברהם ר' נחמנ'ס איז געווען ביי איהם אין שטוב אזוי ווי א בן בית!

*

(השואל; איר האט געזעהן רבי אברהם ב"ר נחמן?) איך האב איהם נישט געקענט. נאר וואס כ'האב געהערט פון איהם - פון רבי ישראל'ן, פון ר' שלמה'ן. רבי נפתלי כהן איז געווען זיין שווער (בזווגו השני).

הם היו שואלים את עצמם; מה זה - אנחנו תמיד בעצבות, וישראל בער הוא תמיד בשמחה?!... לנו יש פרנסה, והוא עני, ונוסע בכל פעם לירושלים, ולא חסר לו כלום, והוא שמח, ורוקד?!
זה היה קידוש השם - הכנסתי להם 'מחלת לב'! כי הם היו מתנגדים, הכנסתי להם - -

*

(השואל; היכרתם את רבי מאיר אנשין?) כן... הייתי אוכל אצלו בשבת, היינו רוקדים ביחד!... (הוא היה מבוגר מכך?) כן, אני הייתי אברך, והוא היה זקן בא בימים - הוא האריך ימים! (הוא היה תלמידו של רבי אברהם ב"ר נחמן?) כן. הוא שימש את רבי אברהם ר' נחמנ'ס, ורבי אברהם ר' נחמנ'ס היה אצלו בן בית!

*

(השואל; אתם ראיתם את רבי אברהם ב"ר נחמן?) אני לא הכרתי אותו. רק שמעתי ממנו - מרבי ישראל, מרבי שלמה. רבי נפתלי כהן היה החותן שלו (בזווגו השני).

דער רבי אברהם ר' נחמנ'ס - ס'איז אויך נישט געבליבן פון איהם קיין קינדער. ער האט געהאט צוויי אינגעלעך - מיט רבי נפתלי'ס טאכטער. און ער איז אוועקגעפארן אויפן רבינ'ס ציון - ער איז אוועקגעפארן אויף ראש השנה, איז געווארן די מלחמה, און ער האט נישט געקענט צוריקקומען, און די קינדער זענען דא נפטר געווארן אין דער מלחמה - אין דער צייט פון דער מלחמה.

*

יעדער איינער פון אונזערע מענטשן איז געווען אן אנדער עולם! - דאס איז אזא מין עולם, און דאס איז אזא - - און איך האב דאס געהאט פון יעדעם איינעם! און ס'האט געטוהן גרויסע פעולות, יעדן איינעם, עובדות, מיט זיינע דיבורים, וואס כ'האב געזעהן - - אז מ'קען נישט ארויסרעדן! ס'איז דברים רוחניים!

*

רבי גדליה בערגער זצ"ל

דער רבי גדלי' (בערגער זצ"ל) האט נישט פארפעהלט אין טאג וואס ער זאל נישט גיין צום כותל המערבי, נאך דער ישיבה. ער איז געזעצן אין דער ישיבה, ווען ער איז געקומען אהיים - ער איז געזעצן אינדרויסן פון שטאט - ער איז געזעצן אין 'משכנות', אונטערן שטאט דארטן, היינט איז עס שוין פארבויעט אסאך - -

רבי אברהם ר' נחמנ'ס גם כן לא נשארו ממנו בנים. היה לו שני בנים עם הבת של רבי נפתלי. הוא נסע לציון של רבינו - הוא נסע על ראש השנה, ופרצה המלחמה, ולא היה יכול לחזור, והבנים שלו נפטרו פה בעת המלחמה.

*

כל אחד מאנשינו היא עולם מיוחד! זה מין עולם כזה, וזה מין עולם כזה - - ואני היה אצלי מכל אחד ואחד! וזה עשה פעולות גדולות, כל אחד, עובדות, עם הדיבורים שלו, מה שראיתי - - אי אפשר לדבר! זה דברים רוחניים!

*

רבי גדליה ברגר זצ"ל

רבי גדליה (ברגר זצ"ל) לא חיסר אף יום אחת מלכת להכותל המערבי, אחר הישיבה. הוא היה בישיבה, ובדרך ללכת הביתה - הוא ישב מחוץ לעיר - בשכונת 'משכנות', שם תחת העיר, היום כבר מובנה הכל - -

און דער רבי גדלי' האט געהאט א פרוי, די ווייב זיינע - זי איז געווען א חולנית, זי איז געווען א קראנקע לא עלינו. פון די עניות - נאך א חולה אויך!... נו, און אז די פרוי איז קראנק איז נישט קיין גוטע זאך, קען מען האבן דאגות, אריינפאלן אין עצבות, אין עצלות. ארעם און קראנק...

ער איז געקומען פון חוץ לארץ - רבי גדלי' איז געקומען פון חוץ לארץ. רוב פון אונזערע מענטשן קומען פון חוץ לארץ, ער איז געווען פון רוסלאנד.

ער איז געווען אן ארימאן, און ער פלעגט פארן - - אויף ראש השנה איז דאך נישטא וואס צו רעדן - נאר ער פלעגט פארן עטליכע מאל אינמיטן יאר, נישט אויף ראש השנה!...

ער איז נישט לאנג נפטר געווארן - פאר צעהן יאר צו וויפיל.

נו, און ער האט נעבעך געליטן זייער אסאך, און ער איז אריין אין מושב זקנים. איז דארט געווען א גיהנם - לא עלינו ולא עלינו - א מין גיהנם, אזעלעכס - וואס איך האב מיר געוואונדערט; ער וואלט געדארפט זיין תמיד מרה שחורה'דיג?! איך געפון זיך אין א גיהנם - איך געפון זיך אין אזא מין ארט! און ער איז תמיד פריילעך געווען, און דער מוח איז איהם געלעגן נאר אינעם ליקוטי מוהר"ן, אין די תורות פון רבי'ן!

ורבי גדליה היה לו אשה חולנית, היה היתה חולה לא עלינו. העניות - ועוד 'חולה' גם כן!... נו, כשהאשה חולה זה לא טוב, יכולים ליפול בדאגות, בעצבות, בעצלות. עני וחולה...

הוא בא מחוץ לארץ - רבי גדליה בא מחו"ל. רוב מאנשינו באו מחו"ל, הוא היה מרוסיה.

הוא היה עני, והיה נוסע - - על ראש השנה אין מה לדבר - אבל הוא נסע גם כמה פעמים באמצע השנה, לא על ראש השנה!...

הוא נפטר מלפני זמן לא רב - עשר שנים בערך.

נו, והוא סבל הרבה מאוד, והוא נכנס למושב זקנים. ושם היה גיהנום - לא עלינו ולא עלינו, מין גיהנום כזה שאני תמהתי; הוא צריך להיות תמיד במרה שחורה?! אני נמצא בגיהנום - במקום כזה! והוא היה תמיד בשמחה, והמוח שלו היה מונח תמיד בהליקוטי מוהר"ן, בהתורות של רבינו!

איך פלעג קומען כמעט אלע טאג צו איהם אין מושב זקנים איהם מבקר זיין -
 זעהן וואס ער מאכט, און כ'האב געזעהן וויאזוי זיין מוח מיט זיין הארץ איז געלעגן
 'נאר ביים אייבערשטן! ער האט געבענקט צו עניויות און צו שמחה - און ער האט זיך
 געפיהלט אז ער איז ווייט לגמרי! כ'האב מיט איהם גערעדט, אזעלעכ'ס...

* * *

אני הייתי מגיע כמעט בכל יום בהמושב זקנים לבקר אותו - להתעניין במצבו, וראיתי איך
 שהמוח שלו והלב שלו מונחים רק אצל השי"ת! הוא התגעגע לעניויות ולשמחה - והוא הרגיש עצמו
 רחוק לגמרי! דיברתי עמו, כאלה...

* * *

🌀 זמירות שבת 🌀

דער 'רבוֹן כל העולמים' - האט ער (- רבי ישראל) אריינגעלייגט אין מיר זיין פייער! - אין איהם האט געברענגט א פייער! יעדער ווארט - - 'כי מלאכיו יצוה לך לשמוך בכל דרכיך!' און דער 'רבוֹן כל העולמים' - האט ער אריינגעלייגט אין מיר א נשמה, אזעלעכס!

'אדון כל הנשמות' - איז געווען א נייע - - 'רבוֹן כל העולמים' איז געווען א אנדערע - - א באזונדערע זאך, און אז ער איז צוגעקומען צו 'אדון כל הנשמות' האב איך געזעהן אז ער גייט אויס, אז ער קען נישט אוועקגיין - - וואס ער האט געפיהלט אין דעם 'אדון כל הנשמות'!

און אזוי; 'אדון השלום' - אז ער איז צוגעקומען צו 'אדון השלום' איז געווען א 'נייעס'!...

און ער האט אנגעהויבן צו זאגן; 'מלך אביר' 'מלך' -- מיט אזא מין זיסקייט! מיט אזא מין בענקעכץ צו השי"ת - א מין 'התבודדות'!

און אזוי יעדער 'מלך' - (מנגן בהתעוררות); 'מלך אביר', 'מלך ברוך', 'מלך גדול' - האט ער נישט געקענט אוועקגיין! דער הייליגער רבי האט געזאגט (חיי מוהר"ן ס"ז); 'גא-ט איז גרויס, מ'ווייסט גארנישט!' אז ער האט געזאגט; 'מלך גדול' - בין איך אריין אין א מין גן עדן, אזעלעכס!...

ה'רבוֹן כל העולמים' (מזמירות ליל שבת) - הוא (רבי ישראל) הכניס בי את האש שלו! - בתוכו בער אש! כל מילה - - 'כי מלאכיו יצוה לך לשמוך בכל דרכיך!' ואת ה'רבוֹן כל העולמים' - הוא הכניס בי נשמה, כזה!

'אדון כל הנשמות' - היה חדש - - 'רבוֹן כל העולמים' היה ענין אחר - - ענין מיוחד, וכשהוא הגיע ל'אדון כל הנשמות' ראיתי שהוא גוע, אינו יכול להמשיך - - מה שהוא הרגיש בה'אדון כל הנשמות'! וכן; 'אדון השלום' - כשהוא הגיע ל'אדון השלום' היה ענין חדש!...

וכשהוא התחיל להגיד; 'מלך אביר' 'מלך' -- עם כזה מתיקות! עם כזה געגועים להשם יתברך - כמין 'התבודדות'!

וככה כל 'מלך' - (מנגן בהתעוררות); 'מלך אביר', 'מלך ברוך', 'מלך גדול' - לא היה יכול ללכת הלאה! רבינו הקדוש אמר (חיי מוהר"ן ס"ז); 'גדול השם, ואין יודעים כלום!' כשהוא אמר; 'מלך גדול' - הייתי נכנס במין גן עדן כזה!...

און אזוי די אלע - די גאנצע סדר; **'מלך גדול, מלך דובר שלום, מלך הדור, מלך ותיק, מלך זך, מלך חי העולמים'** - עס איז געווען - - ער האט אריינגעלייגט אין מיר נשמות! יעדער 'מלך' איז געווען א נייע נשמה!...

(מנגן): **'מלך טוב ומטיב'** - דאס איז געווען אזעלכע 'געגועים!' ער האט געפיהלט אין הארץ דעם 'מלך טוב ומטיב'!

'מלך יחיד ומיוחד, מלך כביר, מלך לובש רחמים' - יעדער פון די איז געווען א באזונדער עולם!

נאכדעם, אז ער האט געענדיגט 'מלך תמים דרכו' - נאכדעם הייבט זיך אהן; 'מודה אני לפניך' - **'מודה אני לפניך ד' אלקי ואלקי אבות'** - אז ער איז צוגעקומען צו די ווערטער; **'על כל החסד אשר עשית עמדי'** - ער האט געפיהלט דעם 'חסד'!

ער פלעג גיין מיט מיר האבן התבודדות אין מירון, ביי איהם איז געווען מירון זיין מקום קבוע!... נו, אז מיר זענען געווען אין מירון, און ער פלעג גיין התבודדות, זענען מיר געגאנגען צוזאמען, אבער נאכדעם האט ער זיך אפגעטיילט פון מיר, ער האט מיר געלאזט זיין אויף אן ארט, און ער איז געגאנגען ווייטער זיין וועג, ער האט זיינע געשעפטן, וואס צו רעדן האט ער נישט קיין שום שייכות. אבער איידער ער איז אוועקגעגאנגען פון מיר, האט ער מיר געלערנט אז דאס ערשטע זאל איך דאנקען דעם אייבערשטן פאר דעם חסד וואס דער אייבערשטער האט מיט מיר געטוהן - אז כ'האב זוכה געווען זיך מקרב זיין צום הייליגן רבין' - - דאס ערשטע זאל זיין 'תודה

וכן כולם - כל הסדר; **'מלך גדול, מלך דובר שלום, מלך הדור, מלך ותיק, מלך זך, מלך חי העולמים'** - זה היה - - הוא הכניס בי נשמות! כל 'מלך' היה נשמה חדשה!...

(מנגן): **'מלך טוב ומטיב'** - זה היה כאלה געגועים! הוא הרגיש בלב את ה'מלך טוב ומטיב'!

'מלך יחיד ומיוחד, מלך כביר, מלך לובש רחמים' - כל אחד מאלו היה עולם מיוחד!

אחר כן, כשסיים 'מלך תמים דרכו' - אחר כך מתחיל; 'מודה אני לפניך' - **'מודה אני לפניך ד' אלקי ואלקי אבות'** - כשהוא הגיע למילים; **'על כל החסד אשר עשית עמדי'** - הוא הרגיש את ה'חסד'!

הוא היה הולך עמי להתבודדות במירון, אצלו היה מירון המקום קבוע שלו!... נו, כשהיינו במירון, והוא היה הולך להתבודד, הלכנו ביחד, אבל אחר כך הוא נפרד ממני לדרכו, יש לו את העסקים שלו, מה שהוא דיבר לא שייך לי. אבל קודם שנפרד ממני, הוא לימד אותי שבתחלה אתן הודאה להשי"ת

והודאה', דאנקען דעם אייבערשטן, און נאכדעם זאל איך בעהטן וואס איך באדארף, אזוי האט ער מיר געלערנט!^{*}

און אז ער האט געזאגט דעם 'מודה אני לפניך על כל החסד' - האט ער נישט געקענט אוועקגיין, און ער האט נאכאמאל געזאגט (בתנועה של נוסח ראש השנה); 'על כל החסד' - 'על כל' - 'דעם ניגון פון ראש השנה, דעם נוסח פון ראש השנה - -

אונזער נוסח פון ראש השנה איז אזא מין בענקעכץ, אז מיר ווייסן גאר נישט וואס דאס איז. היינט מסתמא זעהט מען נישט אזעלעכס, אבער וואס האט זיך אפגעטוהן, וואס עס האט אפגעטוהן דער הייליגער רבי מיט זיינע מענטשן - - ס'טוהט זיך תמיד אויכעט.

האט ער געזאגט דעם נוסח פון ראש השנה; 'החסד, החסד', אזוי - - אונזער נוסח פון ראש השנה, אזא מין בענקעכץ, אזוי ווי מ'רעדט צו השם יתברך.

*

על החסד שעשה עמדי - שזכיתי להתקרב לרבינו הקדוש - - הדבר ראשון 'תודה והודאה', להודות להש"ת, ואחר כך אבקש כל מה שאני צריך, ככה הוא לימד אותי!^{*}

וכשהוא אמר את המודה אני לפניך על כל החסד' - לא היה יכול להמשיך הלאה, ואמר עוד הפעם (בתנועה של נוסח ראש השנה); 'על כל החסד' - 'על כל' - 'הניגון של ראש השנה, הנוסח של ראש השנה

--

הנוסח שלנו של ראש השנה הוא כזה געגועים, שאין אנחנו יודעים כלל מה זה. עכשיו מן הסתם לא רואים כזה, אבל מה שנעשה אז, מה שעשה רבינו הקדוש עם אנשיו - - גם תמיד נעשה.

הוא אמר את הנוסח של ראש השנה; 'החסד, החסד', ככה - - הנוסח שלנו של ראש השנה, מין געגועים כזה, כמו שמדברים להשם יתברך.

*

* והוא על פי ליקוטי הלכות יו"ד הל' כלאי בהמה ד' אות ד'. [וז"ל ספר השתפכות הנפש אות פ' (ע"פ הליקו"ה הנ"ל); על כן צריכין ליהרר שבכל פעם בבואו לפרש שיחתו לפני השם יתברך, יזכור את עצמו ריבוי הטובות והחסדים שעשה עמו השם יתברך מעודו עד היום הזה, ויתן תודה והודאה לשמו יתברך על כל חסדי השם וטובותיו שעשה עמו עד הנה. כי כל אדם כמו שהוא, מאחר שהוא בכלל ישראל, ומניח טלית ותפלין בכל יום, ומייחד שמו יתברך פעמיים בכל יום ויום, בודאי ראוי לו ליתן הודאה ותודה להשם יתברך בכל יום ויום, על עוצם חסדו וטובו יתברך עליו, שזכה להיות בכלל ישראל מקבלי התורה, מכל שכן אחד יודע בנפשו כמה טובות נפלאות בפרטיות שגמל עמו השם יתברך מעודו עד אותו היום וכו', ועל ידי זה בודאי יפתח פיו ויוכל לפרש לפניו יתברך שיחתו כראוי, ויוכל להתקרב אליו יתברך כראוי. וזה בחינת לעולם יהיה אדם מודה על העבר וצועק לעתיד לבוא, היינו כי כשאין מודים על העבר קשה מאד לצעוק אליו יתברך מגדל אוטם הלב שנתאטם מריבוי הצרות ומהחלישות הדעת מכל מה שעובר עליו ברוחניות, על כן צריכין ליהרר מאד בכל פעם בבואו לפרש שיחתו לפניו יתברך לילך בדרך הזה, להודות על העבר, ועל ידי זה יוכל לצעוק לעתיד לבוא].

איך געדענק, רבי נפתלי (כהן זצ"ל) פלעגט דאווענען ראש השנה, האב איך געזעהן וויאזוי ער איז געשטאנען ביים עמוד - געדאוונט פארן עמוד, אבער ער האט נישט געדאוונט פארן עמוד, דער רבי נפתלי - ער האט געדאוונט פאר השם יתברך, נישט פארן עמוד, פאר השם יתברך!

ער איז געשטאנען פארן עמוד, און ער האט אלעמאל געמאכט מיט די הענט צו השם יתברך, אזוי - - תנועות, אזוי ווי מ'רעדט מיט מענטשן...

איך געדענק זיין 'ונתנה תוקף', 'ונתנה תוקף' - האט ער אין מיר אריינגעזעצט - - אין דעם 'ונתנה תוקף', אזעלעכס - - 'ונתנה תוקף קדושת היום, כי הוא נורא ואיום', און ווייטער די אלע - -

וויאזוי האט ער געדאוונט?! ער פלעגט פארן אויף ראש השנה, ער איז נאך געווען אויף די ראש השנה'ס וואס איז נאך געווען די ריח און דער נוסח פון רבי נתנ'ען, פון רבי נחמן טולטשינער!

דעם ונתנה תוקף - - איך קען עס נישט נאכמאכן, אבער עס איז געווען - - 'ונתנה תוקף קדושת היום' - 'ראש השנה' - 'תוקף קדושת היום', און אזוי האט ער געזאגט די ווערטער - -

עס איז געווען נאך איינער א חזן, ער האט געהייסן רבי דוד חלדנקי, ער איז געווען א שטעפער פון שיק, ער האט געארבעט אין א פאבריק פון שיק, ער פלעגט דאווענען ראש השנה, ער האט געהאט א שייך קול - -

אני זוכר, רבי נפתלי (כהן זצ"ל) הוא היה מתפלל בראש השנה, ראיתי איך שהוא עומד אצל העמוד - התפלל לפני העמוד, אבל הוא לא התפלל לפני העמוד, רבי נפתלי - הוא התפלל לפני השם יתברך, לא לפני העמוד, לפני השם יתברך!

הוא עמד לפני העמוד, והוא היה עושה תמיד בידיים להשם יתברך, ככה - - תנועות, כמו שמדברים עם אנשים...

אני זוכר את ה'ונתנה תוקף' שלו, 'ונתנה תוקף' - הוא קבע בי - - בה'ונתנה תוקף', כזה - - 'ונתנה תוקף קדושת היום, כי הוא נורא ואיום', וכן הלאה - -

איך הוא התפלל?! הוא היה נוסע על ראש השנה, הוא עוד היה על ראש השנה שהיה עוד הריח והנוסח של רבי נתן, של רבי נחמן טולטשינר!

ה'ונתנה תוקף' - - איני יכול לעשות כמוהו, אבל היה - - 'ונתנה תוקף קדושת היום' - ראש השנה' - 'תוקף קדושת היום', וככה הוא הגיד את המילים - -

היה עוד איזה חזן - רבי דוד חלדנקי, הוא עבד בבית חרושת של מנעלים, הוא היה מתפלל בראש השנה, היה לו קול יפה - -

*

[המשך זמירות שבת]

'אשת חיל' - (האט ער געזונגען - רבי ישראל) אזוי ווי אונזערע מענטשן זינגען דעם ניגון (מנגן במתיקות ובערגה בנוסח המקובל); **אשת חיל מי ימצא** - דאס איז געווען - יעדעס ווארט מיט א בענקעכץ. **'מי ימצא'** - מען קען איר נישט געפונען!
'אשת חיל' דאס איז דאך די תורה, דער הייליגער רבי - די תורה.*

(ממשדך); **מי ימצא, ורחוק מפנינים מכרה. בטח בה לב בעלה, ושלל לא יחסר. גמלתה טוב ולא רע, כל ימי חייה. דרשה צמר ופשתים, ותעש בחפץ כפיה.** אזוי האב איך געהערט פון רבי ישראל, איך האב עס אזוי געהערט פון רבי נתן בייטלמאכער אויכעט, ווען איך בין געווען ביי איהם אויף שבת.

היתה כאניות סוחר, ממרחק תביא לחמה. ותקם בעוד לילה, ותתן טרף לביתה, וחק לנערתי. זממה שדה ותקחהו - ער האט נישט געקענט אוועקגיין פון דעם 'זממה שדה' - דער 'בעל השדה' - אין ליקוטי מוהר"ן תורה ס"ה.*

*

[המשך זמירות שבת]

'אשת חיל' - (הוא שר - רבי ישראל) כמו שאנשי שלומינו מנגנים אותו (מנגן במתיקות ובערגה בנוסח המקובל); **אשת חיל מי ימצא** - זה היה - כל מילה עם כזה געגועים. **'מי ימצא'** - אין יכולים למצוא אותה!

'אשת חיל' זה הוא התורה, רבינו הקדוש - התורה.*

(ממשדך); **מי ימצא, ורחוק מפנינים מכרה. בטח בה לב בעלה, ושלל לא יחסר. גמלתה טוב ולא רע, כל ימי חייה. דרשה צמר ופשתים, ותעש בחפץ כפיה.** ככה שמעתי מרבי ישראל, גם מרבי נתן בייטלמאכר שמעתי ככה, כשהייתי אצלו על שבת.

היתה כאניות סוחר, ממרחק תביא לחמה. ותקם בעוד לילה, ותתן טרף לביתה, וחק לנערתי. זממה שדה ותקחהו - הוא לא היה יכול ללכת הלאה מה'זממה שדה' - ה'בעל השדה' - בליקוטי מוהר"ן תורה ס"ה.*

* [עיי רש"י שם (משלי ל"א). וענין הצדיק עיי ליקוטי הלכות ה' השכמת הבוקר ד' אות י"ח, והל' אפטרופוס א' אות א'. ועיי בארוכה בספר כוכבי אור מאמר חכמה ובינה אות י"ח - כ"ג ובהגהות שם].

* [וז"ל ספר ליקוטי עצות - ערך צדיק אות נ"ח (על פי ליקוטי מוהר"ן סי' ס"ה); יש שדה העליונה ששם גדלים כל הנשמות, ואלו הנשמות צריכים בעל השדה שיעסוק בתקונם, וצריך כל אחד שרוצה לרחם על נשמתו, לבקש ולהתחנן הרבה לפני השם יתברך כל ימיו, שיזכה להתקרב להצדיק הזה שהוא בעל השדה, שהוא מסתכל על כל אחד להביאו אל התכלית האמתית וכו'. כי אי אפשר לבוא אל התכלית הטוב הנצחי, כי אם על ידי הצדיק הזה שהוא בחינת בעל השדה העליונה.

וז"ל ספר כוכבי אור - חכמה ובינה אות י"ט - כ'; וכל אשר ישים את לבו להשיך הזה, יראה בעיניו כי מבואר שם ברמז נפלא התגלות האור הזה, בעוד גברה ליל חשכות גליותינו, ליתן גם היום טרף אמריו הנוראים לאנשי ביתו ומקורביו וכו'.

זממה שדה ותקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם. חגרה בעוז מתניה, ותאמץ זרועתיה.
 - - ער פלעגט זאגן אסאך פסוקים עטליכע מאל, ער האט נישט געקענט - - ער האט געפיהלט דאס חיות אין דעם, ער האט נישט געוואלט אוועקגיין פון דעם חיות... מיט דעם **'זממה שדה'** האט ער געפיהלט אז ס'איז דא א **'שדה עליונה'**, אז ס'דא עפעס א **'שדה'** און א **'בעל השדה'**...

זממה שדה ותקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם. חגרה בעוז מתניה, ותאמץ זרועתיה.
טעמה כי טוב סחרה, לא יכבה בלילה נרה. ידיה שלחה בכישור, וכפיה תמכו פלך.
כפה פרשה לעני - - **'כפה פרשה לעני'**, ער זיך געפיהלט גוט פאר אן **'עני'*** - - איז געווען **'כפה פרשה לעני'**, וידיה שלחה לאביון'.

כפה פרשה לעני, וידיה שלחה לאביון. לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. מרבדים עשתה לה, שש וארגמן לבושה. נודע בשערים בעלה, בשבתו עם זקני ארץ. סדין עשתה ותמכור, וחגור נתנה לכנעני. עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון.
 - - דאס איז אויך געווען פון די פסוקים - **'עוז והדר לבושה'**, ער האט נישט געקענט אוועקגיין פון דעם - - **עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון.**

זממה שדה ותקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם. חגרה בעוז מתניה, ותאמץ זרועתיה. - - הוא היה רגיל לחזור על הרבה פסוקים כמה פעמים, הוא לא היה יכול - - הוא הרגיש את החיות שבו, הוא לא רצה ללכת מהחיות הזה... עם ה'**זממה שדה'** הוא הרגיש שיש **'שדה עליונה'**, שיש איזה **'שדה'** ו'בעל השדה'...

זממה שדה ותקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם. חגרה בעוז מתניה, ותאמץ זרועתיה. טעמה כי טוב סחרה, לא יכבה בלילה נרה. ידיה שלחה בכישור, וכפיה תמכו פלך. כפה פרשה לעני - - **'כפה פרשה לעני'**, הוא הרגיש עצמו באמת **'לעני'*** - - אז היה **'כפה פרשה לעני'**, וידיה שלחה לאביון'.

כפה פרשה לעני, וידיה שלחה לאביון. לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. מרבדים עשתה לה, שש וארגמן לבושה. נודע בשערים בעלה, בשבתו עם זקני ארץ. סדין עשתה ותמכור, וחגור נתנה לכנעני. עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון. - - זה גם כן היה מהפסוקים - **'עוז והדר לבושה'**, לא היה יכול ללכת הלאה - - **עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון.**

ואת אשר זמם ולקח ברשותו השדה הקדושה, להשקות ולגדל את האילנות שהם נשמות ישראל, שנקראים בשם שדה וכרם, כמו שכתוב (ישעיה ה) **"כי כרם ה' צבאות בית ישראל"** וכו', ואת אשר בעי'ו^ז חגר מתניו ואמץ זרועותיו לגמור את כל התקונים הצריכים לזה, אף אם עבר עליו מה שעבר, ואת אשר לא יכבה נרו אשר יזריח עלינו בליל גליותינו וכו'.

* עיי' ליקוטי הלכות ה' תפלין ה' אות מ"ג. [מביא שם את דברי הזוה"ק פרשת בלק דף קצ"ה ע"ב, **רבי אבא פתח 'תפלה לעני כי יעטף' וכו', מאן חשיבא מכולהו, הוי אימא תפלה דעני וכו'. וכתב ע"ז בלקוטי הלכות; וכל זה נאמר אפילו בעני סתם, שמתפלל על צרכיו על דחקו ועניויותו בגשמיות, מכל שכן וכל שכן כשמתחיל האדם לרחם על עצמו ומרגיש עניותו ודחקו במעשים, וטוען עם השם יתברך על שאינו מקרבו אליו, ושופך שיחו ולבו לפניו עד שנתעורר בבכיה וכו', כמה וכמה יקרה תפלה זו בעיני השם יתברך, והוא יקרה מכל התפלות שבעולם וכו', וסוף כל סוף בודאי יזכה לפעל בקשתו להתקרב להשם יתברך להיות שוה עם כל הכשרים והצדיקים וכו', עיי"ש כל זה באריכות].**

ביי דעם עוז והדר איז דא נאך א ניגון (מנגן); **עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון.** און אזוי נאכאמאל; **עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון.** - - איי, דער 'יום אחרון' איז ביי איהם געווען תמיד - דער 'יום אחרון', ער האט נישט פארגעסן פון דעם 'יום אחרון'! ווען ער האט געזאגט 'ותשחק ליום אחרון' האט ער געקוקט ווי אזוי גליקליך ער איז... אז דער יום אחרון זאל זיין 'ותשחק' ליום אחרון!

און אזוי (ממשיך בניגון הראשון הנ"ל); **פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה.** - - **פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה.** - - אה, דער הייליגער רבי זאגט; 'פיה פתחה' אז דער צדיק עפנט דאס מויל - גייט ארויס חכמה, 'פיה פתחה' אז ער עפנט נאר אויף דאס מויל - גייט ארויס חכמה!*

פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה. צופיה הליכות ביתה, ולחם עצלות לא תאכל. - - 'צופיה הליכות ביתה', דער הייליגער רבי זאגט; איך האב אויסגעקוקט אויף יעדעם פון מיינע לייט... * 'צופיה הליכות ביתה'...

ולחם עצלות לא תאכל - - וויפיל ער האט געוואלט - אבער ס'נאכנישט קיין אנהייב צו וואס ער האט געבענקט!

ב'עוז והדר' יש עוד ניגון (מנגן); **עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון.** וככה עוד הפעם; **עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון.** - - איי, ה'יום אחרון' היה אצלו תמיד - ה'יום אחרון', הוא לא שכח מה'יום אחרון'! כשהוא אמר 'ותשחק ליום אחרון' הוא הסתכל איך הוא מאושר... שה'יום אחרון' יהיה 'ותשחק' ליום אחרון!

וככה (ממשיך בניגון הראשון הנ"ל); **פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה.** - - **פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה.** - - אה, רבינו הקדוש אומר (ת"ל); 'פיה פתחה' כשהצדיק פותח את פיו - יוצא ממנו חכמה. 'פיה פתחה' כשהוא רק פותח את הפה - יוצא חכמה!*

פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה. צופיה הליכות ביתה, ולחם עצלות לא תאכל. - - 'צופיה הליכות ביתה', רבינו הקדוש אומר; כבר הסתכלתי על כל אחד מאנשי... * 'צופיה הליכות ביתה'...

ולחם עצלות לא תאכל - - כמה שהוא רצה - אבל אין זה אפילו התחלה אל מה שהוא התגעגע!

* ליקוטי מוהר"ן תו"ל אות ז'. [ובספר ליקוטי הלכות הל' בשר בחלב ה' אות כ"ז המיוסד על פי התו"ה הנ"ל כתב וז"ל; כי זה עיקר האומנות והחכמה העמוקה של הצדיק האמת הגדול מאד, שידוע להלביש את חכמתו הגבוה בכמה וכמה לבושים, עד שיכול להורידה ולהכניסה בהנמוכים מאד, עד שגם הם יזכו להשגות אלקות וכו', וזהו שהולך ומבאר שם "עוז והדר לבושה" וכנ"ל. וזהו שנשמך שם מיד "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", שזה נאמר על התגלות החסד מתוך התוכחה הנ"ל וכו', שעל ידי זה באין להשגות אלקות, אפילו הנמוכים מאד וכו'].

* חיי מוהר"ן אות שכ"ב וז"ל; אמר לאחד מאנשיו שסיפר עמו מענין עבודת השם, אמר, הלא כבר עיני כלות כל היום, ואני עומד ומצפה ומקוה ומיחל ומחכה בכל עת, שיזכני השם יתברך שאזכה לראות בכם מה שאני חפץ, שתהיו עובדי השם באמת כרצוני, ואני מקוה בעזרת השם שבודאי יהיה כך. ולא בלבד אנשי שיהיו מקורבים אלי, אלא אפילו מי שיתקרב לאנשי שלומי, ואפילו מי שרק יגע בהם, בודאי יהיה איש כשר באמת, ולא איש כשר בלבד, כי אם אפילו צדיק גדול מאד יהיה מי שיהיה שיזכה להתקרב לאנשים שלו. ושמעתי שאמר בזו הלשון "איך האב מיך שוין מיינע אויגן אויס גיקוקט אויף איטליכן באזונדער" [בעיני כבר הסתכלתי על כל אחד בנפרד] ואני מקוה לה' וכו' כנ"ל. ואמר גם אז, כבר גמרתי ואגמור ("איך האב אויס גיפירט און וועל אויס פירן").

קמו בניה ויאשרוה, בעלה ויהללה. רבות בנות עשו חיל, ואת עלית על כולנה. - **רבות בנות עשו חיל, ואת עלית על כולנה.** - - נו, פון דעם האט ער אויך נישט געקענט אוועקגיין, ער האט געזאגט מיט אזא מין בענקעכץ, מיט אזא מין חיות. **'רבות בנות עשו חיל'** - האט ער אין מיר אריינגעזעצט די ווערטער טיף אין הארץ אריין, **'רבות בנות עשו חיל'** - אלע צדיקים האבן גוט געמאכט 'עשו חיל!' אבער 'ואת - עלית על כולנה'...

דעם 'עוז והדר' וואס ער האט געפיהלט. דער הייליגער רבי זאגט; אז מ'קען נישט זיין קיין איד אז מ'האט נישט קיין 'עזות דקדושה', אזוי ווי עזות איז דאך א שלעכטע זאך, אזוי קען מען נישט זיין קיין איד אהן עזות דקדושה! * 'עוז - והדר לבושה', 'הדר' איז הדרת פנים, תיקון הברית. * - - צוויי גוטע זאכן; 'עוז' - 'הדר'...

*

קמו בניה ויאשרוה, בעלה ויהללה. רבות בנות עשו חיל, ואת עלית על כולנה. - **רבות בנות עשו חיל, ואת עלית על כולנה.** - - נו, גם מזה לא היה ללכת הלאה, הוא אמר עם כזה מין געגוע, עם כזה מין חיות. **'רבות בנות עשו חיל'** - הוא קבע בי את המילים עמוק בלב, **'רבות בנות עשו חיל'** - כל הצדיקים עשו טוב 'עשו חיל! אבל 'ואת - עלית על כולנה'...

את ה'עוז והדר' שהוא הרגיש. רבינו הקדוש אומר; שאין יכולים להיות יהודי אם אין לו 'עזות דקדושה', כמו שמדת העזות הוא דבר רע, ככה אין יכולים להיות יהודי בלי עזות דקדושה! * 'עוז - והדר לבושה', 'הדר' זה הדרת פנים, תיקון הברית. * - - שני דברים טובים; 'עוז' - 'הדר'...

*

* עי' ליקוטי הלכות ה' השכמת הבוקר ד' אות י"ח. [וז"ל שם; שאפילו הצדיקים הגדולים שעוסקין בזה, להשיג השגות אלקות על ידי הצמצומים, גם הם צריכין לקבל ממנו, כי שלו עולה על כולם, בבחינת (משלי ל"א) "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה", שנאמר על הצדיק האמת הגדול ביותר, העוסק לעשות כלים ולבושים, ולהמשיך תורה בחכמה אמיתית כזאת, עד שיוכלו להתקרב הכל להשם יתברך, שזהו בחינת השבח של אשת חיל וכו', וכן הולך וסובב כל השבח הקדוש הזה וכו'. וזהו "צופיה הליכות ביתה", שצופה הלך ביתו איך יתנהג לעולם, באופן שלא תכבה נרו לעולם ועד, שיהיה נשאר השארת חכמתו לדורי דורות לנצח. כי "ולחם עצלות לא תאכל" כי לחמו ותורתו אינו לחם עצלות ח"ו, כי היה זריז מאד מאד בעבודתו יתברך, על כן "קמו בניה ויאשרוה", הם התלמידים שנקראים בנים שקרבם להשם יתברך. "בעלה ויהללה", זה השם יתברך, כי השם יתברך מסכים על זה, כי חפץ בזה שיקרב כולם אליו, כי חפץ חסד הוא, ועל כן רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה וכו' וכו'].

* מובא כמ"פ בליקוטי מוהר"ן. [- תו' כ' אות ח' וי"א, תו' ל' אות ח', ותו' קמ"ז, ורע"א. וז"ל בליקוטי עצות - ערך עזות; צריך שתדע, כמו שהעזות היא מדה רעה מאד, כמו כן צריך האדם דוקא שיהיה לו עזות דקדושה, כי אי אפשר לבוא לצדיקי אמת ולהתקרב אל הקדושה כי אם על ידי עזות דיקא, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה 'הי עז כנמר וכו'].

* ליקוטי מוהר"ן תו' כ"ז אות ב'.

[המשך סיפור הנסיעות לאנ"ש בירושלים]

ברוך השם, איך זעה אצינדער למפרע - איך האב דאך שוין אפגעטוהן וואס כ'האב געטוהן, אבער דאס וואס איך האב זוכה געווען - וואס כ'האב געבענקט אונזערע מענטשן זיי צו זעהן, בלי שום פניה, עס איז געווען נאר - - איך בין געווען אין טבר'י, און מיין הארץ האט געברענגט - האט געוואלט הערן וואס רבי שלמה (וועקסלער זצ"ל) - דאס הדרת פנים זיינס - געוואלט הערן פון איהם דיבורים.

אז איך בין צוריקגעפארן, האב איך שוין געציילט די טעג - מיט די רגע'ס, אז ס'זאל שוין זיין - - ס'זאל שוין קומען - פורים - איך זאל קומען קיין ירושלים!

מ'דארף גלייבן אז דאס איז זייער טייער - באמת, פאר השי"ת'ס וועגן, איך האב נאר געזוכט אז איך זאל געווארן ווערן פונעם רבי'ן*.

ביי רבי ישראל'ן - אז כ'האב איהם געזעהן האב איך געזעהן די גרויסקייט פון רבי'ן! זיין עבודה, מיט זיינע דיבורים, מיט זיין לעבן. כ'האב געזעהן אלסדינג - - ער איז געווען דער יסוד - דאס וואס כ'האב מקבל געווען פון אונזערע מענטשן - און דאס וואס איך בין געפארן - איז אלץ ער דער יסוד, העיקר והיסוד...

[המשך סיפור הנסיעות לאנ"ש בירושלים]

ברוך השם, אני רואה עכשיו למפרע - כבר עשיתי מה שעשיתי, אבל מה שאני זכיתי - מה שהתגעגעת אל אנשי שלומינו לראות אותם. זה היה נקי, בלי שום פניה. אני ישבתי בטבריה, והלב שלי בער - לשמוע מרבי שלמה (וקסלר זצ"ל), ההדרת פנים שלו - לשמוע ממנו איזה דיבורים.

ואחר שחזרתי, הייתי מונה הימים שכבר יהיה - - שיגיע - פורים וכדומה, שאחזור לירושלים!

צריכים להאמין שכל זה יקר מאוד, זה היה באמת, בשביל השי"ת, אני רק חיפשתי שאדע מרבינו*.

אצל רבי ישראל - כשראיתי אותו אז ראיתי גדולת רבינו! העבודה שלו, עם הדיבורים שלו, עם החיים שלו. ראיתי את הכל - - הוא היה היסוד - כל מה שקיבלתי מאנשים שלומינו - וכל מה שנסעתי - הוא היה היסוד, העיקר ויסוד...

* עיי' ליקוטי הלכות הל' תפלת המנחה ז' אות ח' וז"ל; ורק בשביל זה צריכין לנסוע וליך רגלי לצדיקים ותלמידיהם, ולקיים עשה לך רב וקנה לך חבר, הכל בשביל לקבל עצות אמתיות, הנמשכים ממים עמוקים מאוד, שעל ידי די דייקא יש תקוה טובה לאחריהם וכו'.

ושם הל' שלוחין ה' אות ו'; כי אפילו מי שזוכה למצוא לעצמו רבי או חבר אמת, שקיבל מצדיקי אמת דברי אמת המועילים לנפשו באמת, אף על פי כן עדיין צריך לחפש הרבה בכל יום וכו'. בודאי הוא צריך לילך על ידיו ועל רגליו, לבקשו ולחפשו בכל כחו, בכל העולם כולו מקצה ועד קצה, כל ימיו אשר הוא חי על פני האדמה אולי יוכל למצוא חיי נפשו לנצח וכו', עיי"ש ובאות ט"ז ובאות כ"ה בארוכה.

* [עיי' ליקוטי מוהר"ן תו' ק"מ; כי הצדיק בעצמו אי אפשר להשיגו, כי אין בו שום תפיסה, כי הוא למעלה משכלו, רק על ידי אנשיו המקורבין אליו, יוכל להבין מעלת הצדיק, כי על ידי שרואין אנשיו, שהם אנשי מעשה יראים ושלמים, ובהם יש להם תפיסה והשגה, כי העולם אינם רחוקים עדיין מהם כל כך כמו מהצדיק בעצמו, על כן מי שרוצה האמת אפשר לו לידע מעלת הצדיק על ידי אנשיו].

ווייל דאס איז געווען 'איך מיט איהם' - 'צוויי! אין טבר' און אין צפת אויכעט. ס'איז געווען נאך עטליכע חסידים, אבער ס'איז נישט געווען - - סוחרים, בעלי בתים. אבער דער עיקר איז געווען 'איך און ער', מיר זענען געווען יחידים!

און דאס וואס איז איבערגעגאנגען איז אלץ געווען 'טובות גדולות!' דער הייליגער רבי זאגט; אלעס וואס גייט איבער - וואס מ'רעדט אויפ'ן צדיק און אויף זיינע מענטשן - איז דאס טובות גדולות! * בשעת ס'גייט איבער איז עס אזוי ווי מ'זאגט 'טובות טובות'... אצינדער זעה איך די 'טובות' - אז די טובות שפראצט און וואקסט!

אזוי ווי דער הייליגער רבי זאגט; אז מ'דארף גראבן, מ'זאל דעביווען, 'לחתור למצוא המעיין!' * ווארן אז מ'זוכט וואסער דארף מען קודם גראבן זייער טיעף אז מ'זאל געפונען די וואסער און נאכדעם געפונט מען! מ'דארף גראבן מ'זאל געפונען די וואסער, וואס מער וואסער - וואקסט - -

*

כי זה היה 'אני והוא' - 'שתים!' בטבר' ובצפת גם כן. היה עוד חסידים, אבל לא היו - - סוחרים, בעלי בתים. אבל העיקר היה 'אני והוא', היינו יחידים!

וכל זה שעבר עלי זה היה 'טובות גדולות!' רבינו הקדוש אומר; כל מה שעובר - מה שמדברים על הצדיק ועל אנשיו - כל זה הם טובות גדולות! * בשעה שעובר זה הוא כמו שאומרים 'טובות טובות'... אבל עכשיו אני רואה ה'טובות' - שהטובות צומחים וגדלים!

כמו שרבינו הקדוש אומר; שצריכים לחפור, 'דעביווען', 'לחתור למצוא המעיין!' * כי כשמחפשים אחר מים צריכים מקודם לחפור עמוק מאוד כדי למצוא המים ואחר כך מוצאים! צריכים לחפור כדי למצוא המים, כל מה שיש יותר מים - צומח - -

*

* ליקוטי מוהר"ן תו"ק פ"א; כל הדברים שדוברין על הצדיק האמת ועל אנשיו, הם טובות גדולות מאד, בגשמי וברוחני וכו'.

* עי' עלים לתרופה - מכתבי מוהר"ת, יום ב' חקת תר"ב; והזכרנו קצת מה שכתוב בהתורה תקעו ב', שצריכין לצעוק מעומק הלב, בחינת ממעמקים קראתיך ה', כדי לחתור המים שמהם גדילה האמונה הקדושה, כי באותו היום ובעת הסמוך נכנס בלבי בעמוק מאד מאד, אלו הדיבורים הקדושים ששמעתי מפיו הקדוש כשגילה התורה הנוראה הנ"ל, "אז מען מוז דעביווען דאס וואסער וואס פון דארט וואקסט אמונה" וכו', מה אומר לך בני חביבי מה שמתנוצץ בלבי בענין זה, ואי אפשר לבאר בכתב ובעל פה ובפרט על פני השדה, גדולים מעשי ה', גדולים חסדי ה', מה שהפליא עמנו בדורותינו, לולא ה' שהיה לנו, ששלח לנו מושיע ורב אמת כזה, כבר אבדנו בעניינו, חסדך גדול עלינו והצלת נפשנו וכו'. [והוא על פי תו"ה תניינא אות ג', וז"ל (בליקוטי עצות - ערך עצה אות ה'); תיקון העצה היא על ידי צעקת הלב, שצריכין לצעוק אל ה' מעומקא דלבא, ועל ידי זה חותרין ומגלין עצות עמוקות, ועל ידי זה גדלה ונתתקנת האמונה הקדושה וזוכין לרפואה, ונתתקנין תקונים גדולים הרבה].

(השואל; פון וואנעט האט ער געהאט פרנסה?) רבי ישראל! פון אמונה און בטחון!...*

*

[חסר ההתחלה, מדבר מהסיפור המובא לעיל שהמתנגדים רצו לזרוק אבנים על מוהר"ת ז"ל]

- - זענען זיי געשטאנען מיט די שטעקענעס און די שטיינער אז מ'זאל איהם הרג'ענען, ער האט זיך באהאלטן - - געטאנצן פאר השם יתברך און געזונגען (מנגן); **אונזער גרויסקייט און אונזער שיינקייט** - - איך האב עס געהערט פון רבי ישראל'ן - **אונזער גרויסקייט און אונזער שיינקייט וועט מען זעהן לעתיד לבוא...** - א ניגון וואס די שטעקענעס האבן געמאכט!...

אוי וויי רבונו של עולם, וואס וועט זיין פון אונז, וואס וועט זיין פון אונז!?

*

(השואל; מאין היה לו פרנסה?) רבי ישראל! מאמונה ובטחון!...*

*

[חסר ההתחלה, מדבר מהסיפור המובא לעיל שהמתנגדים רצו לזרוק אבנים על מוהר"ת ז"ל]

- - הם עמדו עם המקלות והאבנים כדי להרוג אותו, הוא החביא את עצמו - - ורקד לפני השי"ת וניגן (מנגן); **'גדולתינו ותפארתינו** - - כך שמעתי מרבי ישראל - - **גדולתינו ותפארתינו יתגלה לעתיד לבוא...** - המקלות עשו את הניגון!...

אוי ויי - רבונו של עולם, מה יהיה מאתנו, מה יהיה מאתנו!?

*

* עיי' ליקוטי מוהר"ן תו' ע"ו, וז"ל בליקוטי עצות ערך בטחון ב' עפ"י התו' הנ"ל; על ידי בטחון לשם יתברך שמסתכל וצופה לשם יתברך לבד ובוטח בו, על ידי זה עושה כלי להשפע, וזוכה שתבוא לו השפע והפרנסה בעת זמן שצריך. ובליקוטי הלכות משא ומתן ד' אות א' כ'; ועל כן באמת כל מי שבטחון חזק ביותר לה' יתברך, הוא פורק ממנו ביותר עול טירדות המשא ומתן, עד שיש צדיקים שיש להם בטחון חזק כל כך עד שאין צריכין שום עסק ומשא ומתן ולא שום עובדא ונסיעה כלל בשביל הפרנסה, כי כשבטחון חזק ביותר בה' יתברך אזי הוא עושה כלי להשפע, דהיינו גבול זמן, על ידי הבטחון לבד. וכע"ז בהל' רביית ג', ועוד.

ליקוטי תפלות

- - - ס'איז נישטא אין די וועלט - ס'איז נאכנישט געווען אזעלכע תפלות! מיר דארפן דאס האבן אזוי ווי מ'דארף האבן דעם אטעם, דאס איז דער גאנצער חיות, דער עיקר און יסוד פון די תורה און די גאנצע אידישקייט, אלסדינג - איז אט דא! אויף דעם ארט!*

אז דער הייליגער רבי האט געמאכט אזא רבי נתן, און אז דער הייליגער רבי האט איהם געהייסן - - דאס איז זיין גאנץ לעבן. דאס איז נישט עפעס א חיבור, אזוי ווי מ'מאכט א חיבור - - דאס איז זיין פייער! א 'טיפה מן הים' פון זיין פייער האט ער געמאכט,* אז מ'זאל זעהן וואס טוהט זיך דא אויף דער וועלט! ס'ברענט א פייער יעדע ווארט! און אז מ'איז נישט משים לב - זאגט מען, זאגט מען...

און אזוי יעדער מכתב, יעדער דיבור. און מיר דארפן גלייבן אין דעם!

*

ליקוטי תפלות

- - - אין בעולם - עדיין לא היו בעולם תפלות כאלו! אנחנו צריכים לזה כמו שצריכים את הנשימה, זה כל החיות, זהו עיקר והיסוד של התורה ושל היהדות, הכל - הוא כאן! במקום הזה!*

כשרבינו הקדוש עשה רבי נתן כזה, וכשרבינו הקדוש צוה אותנו - - זה כל החיים שלו. זה לא סתם חיבור, כמו שעושים חיבור - זה האש שלו! הוא עשה 'טיפה מן הים' מהאש שלו,* כדי שנראה מה שנעשה פה בעולם! כל מילה בוער כאש! ואם לא משימים על הלב - אז אומרים, אומרים...

וככה כל מכתב, כל דיבור. ואנו צריכים להאמין בזה!

*

* מתוך הקדמת ספר ליקוטי תפלות; והנה מעלת אלו התפילות יבין כל משכיל החפץ באמת ובתמימות, כי תפילות כאלו עדיין לא היו בעולם, והם מלאים כל טוב לבית ישראל וכו', ומי שיהיה רגיל בתפילות אלו באמת ובתמימות, בודאי יזכה לחיי עולם. ושם לעיל מיני; ואין שום דבר שחסר לאדם בענין עבודת ה' שלא ימצא בתפלות הללו!

* שם; על כן שמתי אל לבי להעתיק מהתפילות שרשמתי לעצמי, כאשר פקד עלי רבינו זכרונו לברכה שטוב לכתוב לעצמו התפלות כשזוכין לאיזה תפלה סדורה, כדי שיוכל לאמרה גם בפעם אחר, וכן עשיתי. אחר כך ראיתי שטוב להעתיקם בלשון כלליות, באופן שיהיו שוין לכל נפש, ולמסרם לאנשי שלומנו לבל אמנע הטוב מבעליו, כי ראיתי כי הם כלליות גדול מאד, והם דברים הצריכים לכל נפש, לכל אחד ואחד לפי מדרגתו.

ס'זאל נישט משמע זיין - כ'האב איך שוין געזאגט - ס'זאל נישט משמע זיין אז איך בין שוין דער 'בעל הבית' פון דעם, און איך טוה שוין. מ'רעדט נאר אז ס'דארף אזוי צו זיין... אבער איך בין נעבעך אזוי אינדרויסן, מער פון יעדעם איינעם, דער אייבערשטער ווייסט דעם אמת, איך שעהם זיך אויסצוזאגן. אבער איך וויל נישט יענער זאל א טעות האבן...

*

[חזר על סיפור מאנ"ש בירושלים]

- - יעדער איינער איז א באזונדער עולם, יעדער איינער האט אין זיך א אנדער - - אזוי ווי דיימאנטן, דיימאנטן - יעדער דיימאנטן האט אנדערע מעלות דאס האט זיך אזא מין שיינקייט, דאס האט אזא מין שיינקייט.

*

התקרבות רבי ישראל קארדונר זצ"ל

- - (רבי ישראל קארדונער ז"ל) ער האט מקבל געווען פון רבי משה ברסלב'ער, רבי נתנ"ס א תלמיד. ער פלעגט האלטן די יארצייט פון רבי משה'ן אזוי ווי נאך א פאטער, ער פלעגט פאסטן דעם טאג פון זיין יארצייט.

(השוואל; וויאזוי איז ער געקומען צו ברסלב?) ער האט געפונען עטליכע בלעטלעך פון תיקון הכללי - דער הקדמה, דורכדעם איז ער צוגעקומען צו ברסלב!...

כבר אמרתי לכם - לא יהיה משמע מזה שאני כבר ה'בעל הבית' של כל זה, ושאני כבר עושה. רק מדברים שככה צריך להיות... אבל לדאבוני אני כל כך בחוץ, יותר מכולם, השם יתברך יודע האמת, אני מתבייש להגיד. אבל אני לא רוצה שאחרים יטעו...

*

[חזר על סיפור מאנ"ש בירושלים]

- - כל אחד הוא עולם בפני עצמו, כל אחד יש לו ענין אחר - - כמו אבנים טובות, אבנים טובות - כל אבן יש לו מעלות אחרות. זה יש לו מין יופי כזה, זה יש לו מין יופי כזה.

*

התקרבות רבי ישראל קארדונר זצ"ל

- - (רבי ישראל קארדונער ז"ל) הוא קיבל מרבי משה ברסלב'ר, תלמידו של רבי נתן. הוא החזיק את יום היארצייט (יום הפטירה) של רבי משה כמו אחרי האבא, הוא היה מתענה ביום היארצייט.

(השוואל; איך נתקרב לברסלב?) הוא מצא כמה דפים מהתיקון הכללי - מההקדמה, על ידי זה נתקרב לברסלב!...

ער האט מיר דערציילט; דער פאטער איז געווען א גרויסער סוחר, ער איז געווען דער עיקר וואס האט געפירט די קלייט, און דער פאטער פלעגט שיקן זעק מיט צוקער - מיט סחורה, פלעגט ער גיין זיצן אין מחסן און ער פלעגט גיבן די (סחורה) וואס דער פאטער האט איהם געהייסן. דארט איז געווען זעק, מיט קאסטענעס, האט ער זיך אריינגעזעצט דארט אין מחסן צווישן די זעק, און פון דארט האט ער געשריגן צום אייבערשטן - ער זאל אויף איהם רחמנות האבן ער זאל זוכה זיין צו זיין א איש כשר באמת!

אט אזוי ווערט מען מקורב צום רבי'ן! אז מ'בעהט דעם אייבערשטן, און מ'וויל און מ'בענקט - איז מען זוכה! - דארף מען גלייבן אז מ'געפונט! * יגעתי ומצאתי!

ער איז אזוי מקורב געווארן מיט אזא פייער'דיג הארץ. דער פאטער האט איהם נישט געוואלט - - דער פאטער האט איהם אפגעזאגט פון די ירושה! און ער איז אוועק פונעם פאטער אזוי ווי מ'שטייט - נאר מיט די שיק מיט'ן מלבוש, אזוי איז ער אוועק פון איהם און ער איז געקומען קיין אומאן. ער איז געווען א רייכער אינגל, פון א רייכע שטוב, אזוי בכבוד - איז ער געגאנגען בעטלען, אזוי ווי די בעטלער - בעטלען נדבות!

הוא סיפר לי; שהאבא היה סוחר גדול, והוא היה עיקר המנהל של החנות, האבא שלו היה שולח שקים עם סוכר - עם סחורה, והוא היה יושב בהמחסן והיה מוסר הסחורה כפי שצוה לו האבא. שם היה שקים, עם ארונות, והיה מתיישב שם במחסן בין השקים, והיה צועק משם להשם יתברך - שירחם עליו שיזכה להיות איש כשר באמת!

ככה מתקרבים לרבינו! כשמבקשים מהשי"ת, ורוצים ומתגעגעים - זוכים! - צריכים להאמין שמוצאים! * יגעתי ומצאתי!

הוא נתקרב עם לב בוער כזה. האבא שלו לא רצה - - הוא סילק אותו מהירושה! אז הוא יצא מאת אביו עם כלום - רק עם המנעלים ומלבושיו, ככה הוא הלך ממנו ובא לאומן. הוא היה בן עשירים, מבית עשיר, עם כזה כבוד - אז הוא הלך לקבץ נדבות, כמו הקבצנים - לקבץ נדבות!

* על פי מש"כ בלקוטי הלכות הל' ברכת הפירות ה' אות א'. [הובא בעלים לתרופה - מכתבי מוהרנ"ת, יום א' מצורע ר"ח ניסן תקצ"ב, וז"ל: וזהו יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, יגעתי ומצאתי תאמין, וקשה מה הוא לשון תאמין, הלא יכולין לראות אם מצא אם לאו, אך באמת יכול להיות שיגע הרבה, וכדמה לו שעדיין לא מצא כלל, ומחמת זה הוא אומר יגעתי ולא מצאתי, אף על פי כן אל תאמין לו, רק יגעתי ומצאתי תאמין, אף על פי שאין בידו מאומה מה שמצא, אף על פי כן תאמין באמונה שלמה שבדאי מצא הרבה, כי יש הרבה שאין מראין לו מה שמצא עד הסוף. וגם אפילו אם לא מצא כלל עדיין, אף על פי כן מצא הרבה על ידי החיפוש והיגיעה לכד, כי היגיעה והחיפוש לכד אינו נאכד בשום אופן, ועל כן יגעתי ומצאתי תאמין, תאמין דייקא כנ"ל והבן היטב].

און ער האט אפגעדרוקט דאס ערשטע - צוויי טויזנט תיקון הכלליס! ער איז געגאנגען איבער די הייזער און געבעטן נדבות, און פון דעם האט ער געדרוקט צוויי טויזנט תיקון הכלליס, און ער איז ארומגעפארן פארקויפן זיי, און די שוהל'ן, אין די שטעט...

און ער האט זיך אינגאנצן איבערגעגעבן צום רבי'ן אזוי ווי מ'דארף - האט ער זוכה געווען! ער איז געווען 'איינער' צווישן ברסלב'ער חסידים! מסתמא האט איר געהערט, רבי ישראל קארדונער - ווייסן אלע אז ער איז געווען אן עובד השם במסירות נפש.

(השואל; וויפיל צייט איז ער געווען אין ארץ ישראל?) ער איז געווען בערך פופצן יאר, בערך. ער איז געווען צוויי מאל אין ארץ ישראל, פריער איז ער געווען עטליכע וואכן דא, און ער איז צוריקגעפארן. און דערנאך איז ער געקומען (להשתקע).

ער האט זיך איבערגעגעבן זיין לעבן אינגאנצן פאר'ן רבי'ן! ער האט געדרוקט די ספרים פון רבי'ן אין דער צייט ווען קיינער האט נישט - - האט ער געדרוקט; ליקוטי תפלות, און ליקוטי מוהר"ן, און קליינע ספרים'לעך - ער האט איבערגעזעצט די נסיעה פון רבי'ן אויף ארץ ישראל אויף טייטש - אויף זשארגאן - אויף אידיש.

ער האט נישט געהאט קיין געלט - ער האט געליגן, מ'האט געוואוסט אז ער באצאלט, ער האט געהאט קרעדיט, מ'האט געוואוסט אז ער וועט באצאלן. ער האט געדרוקט, פארקויפט, אלעס מיט תפלות. ואלישע דעביד ברחמי הוא דעביד! * מיט תפלה האט ער אלץ געמאכט! מיט אזא מסירת נפש וואס איז אין לשער, לייען געלט און דרוקן. היינט איז דא 'קרן הדפסה', אבער יענמאלט איז געווען - - מסירת נפש!

בראשונה הוא הדפיס אלפיים 'תיקון הכללי'! הוא סיבב על הפתחים וביקש נדבות, ומזה הדפיס אלפיים תיקון הכללי, ונסע למכור אותם, בבתי כנסיות, בעיירות...

והוא מסר עצמו לגמרי לרבינו כמו שצריכים - אז הוא זכה! הוא היה 'יחיד' בין חסידי ברסלב! מן הסתם כבר שמעתם, רבי ישראל קרדונר - זה מפורסם שהוא היה עובד השם במסירת נפש.

(השואל; כמה זמן הוא גר בארץ ישראל?) הוא היה בערך חמש עשרה שנה, בערך. הוא היה פעמיים בארץ ישראל, מקודם היה כאן כמה שבועות, ונסע בחזרה. ואחר כן הוא הגיע להשתקע.

הוא מסר את כל חייו לרבינו לגמרי! הוא הדפיס ספרי רבינו בזמן שאף אחד לא - - הוא הדפיס; ליקוטי תפלות, וליקוטי מוהר"ן, וספרים קטנים - הוא תירגם את סיפור הנסיעה של רבינו לארץ ישראל לאידיש.

לא היה לו כסף - הוא לוח, היו יודעים שהוא ישלם, היה לו אשראי, היו יודעים שהוא ישלם. הוא הדפיס, מכר, הכל עם תפלות. ואלישע דעביד ברחמי הוא דעביד! * הכל עשה עם תפלה! עם מסירת נפש כזה שאין לשער, ללוות ולהדפיס. היום יש 'קרן הדפסה', אבל אז היה - - מסירת נפש!

* [מלשון הגמרא מס' מגילה דף כ"ז ע"א, ועיי בליקוטי מוהר"ן תו"ר ר"נ].

שפעטער האט זיין טאטע חרטה געהאט, ער איז געפארן עקסטער מקיים צו זיין כיבוד אב. ער איז געווען אלט, ער האט איהם באדינט. פון אומאן איז ער איז געפארן צו דער מדינה וואו ער איז געבוירן - דארט וואו דער פאטער האט געוואוינט - ער זאל מקיים זיין כיבוד אב - - אין טארנאפאל (גאליציע).

רבי שלמה וועקסלער פלעגט זאגן אויף רבי ישראל'ן - אז אויף איהם איז געזאגט געווארן דער פסוק; "ישראל אשר בך אתפאר!"

*

(השוואל; ער האט זיך געזעהן מיט רבי אברהם ב"ר נחמן?) יא! אוודאי! זיי זענען געווען חברים - יא, אוודאי!

איך האט איהם נישט געקענט - רבי אברהם'ען, איך בין מקורב געווארן ווען ער איז שוין געווען אין חוץ לארץ. אבער כ'האב געהערט פון רבי שלמה וועקסלער, פון רבי מאיר אנשין - -

*

אחר זמן התחרט אביו בו, הוא נסע במיוחד לקיים כיבוד אב. הוא היה זקן, אז הוא שימש אותו. מאומן הוא נסע להמדינה שבו נולד, איפוא שאביו היה גר, כדי לקיים כיבוד אב, בעיר טרנופול (גליציה).

רבי שלמה וקסלר היה אומר על רבי ישראל שעליו נאמר הפסוק; "ישראל אשר בך אתפאר!"

*

(השוואל; הוא נתראה עם רבי אברהם ב"ר נחמן?) כן! בודאי! הם היו חברים - כן, בודאי!

אני לא הכרתי אותו - את רבי אברהם, אני נתקרבתי כשהוא היה כבר בחוץ לארץ. אבל שמעתי מרבי שלמה וקסלר, מרבי מאיר אנשין - -

*

(השואל; ווען רבי ישראל האט געזונגען האט ער אויך געטאנצן?) ער האט געזונגען, ער האט געטאנצן אויכעט, אוודאי! ער האט געטאנצן אפילו אינמיטן די וואך אויכעט! רבי אברהם פלעגט זאגן אז מ'דארף טאנצן א האלבע שעה אויפ'ן זייגער! ס'איז א גרויסע המתקה - המתקת הדינים!*

(השואל; היינט טאנצט מען נישט אזוי - -) איך פלעג טאנצן אליין! אליין ביי זיך אין שטוב! יא! כ'האב געזונגען ניגונים, נאך א ניגון, אזא ניגון, אזא ניגון - - כ'האב זיך געפריידט און געזונגען!...*

*

[ממשיך מהשיחה דלעיל בענין גדול מעלת הספר ליקוטי תפלות]

דער ליקוטי תפלות איז נישט א חיבור וואס - - מ'איז מחבר א ספר פון תורות, צו פון תפלות - דאס איז רבי נתנ'ס התבודדות!

(השואל; כשהיה רבי ישראל שר היה גם רוקד?) הוא שר, וגם רקד, בודאי! הוא רקד אף באמצע השבוע! רבי אברהם היה אומר שצריכים לרקוד חצי שעה על השעון! זה המתקה גדולה - המתקת הדינים!*

(השואל; היום לא רוקדים כל כך - -) אני הייתי רוקד לבדי! לבדי בבית! כן! הייתי שר ניגונים, עוד ניגון, ניגון זה וניגון זה - - הייתי שמח ושר!...*

*

[ממשיך מהשיחה דלעיל בענין גדול מעלת הספר ליקוטי תפלות]

הליקוטי תפלות זה לא חיבור שמחברים ספר מתורות, או מתפלות - זה ההתבודדות של רבי נתן!

* [על פי ליקוטי מוהר"ן תו"י אות א; על ידי רוקדין והמחאת כף נעשה המתקת הדינים. ועיי' בשיחות הר"ן אות קל"א וז"ל; כוונתו כפשוטו, שיחזקו עצמן לשמוח בימי שמחה, כגון פורים וחנוכה וימים טובים או חתונה, וכיוצא בזה כל מיני שמחה של מצוות, שיחזקו עצמן בשמחה גדולה, עד שיזכו להתעורר לרקודין והמחאת כף, ועל ידי זה ימתיקו הדינים וכו'.]

* [עיי' שיחות הר"ן אות רע"ג; טוב להאדם להרגיל את עצמו שיוכל להחיות את עצמו עם איזה ניגון, כי ניגון הוא דבר גדול וגבוה מאד מאד, ויש לו כח גדול לעורר ולהמשיך את לב האדם להשם יתברך. ואפילו מי שאינו יכול לנגן, אף על פי כן בביתו ובנינו לבין עצמו יוכל להחיות את עצמו באיזה ניגון כפי שיוכל לזמר אותו, כי מעלת הנגון אין לשער וכו'. ועיי' עלים לתרופה - מכתב מיום י"א תשרי תקצ"ג; וכבר אמרתי שצריכין לרקד בכל יום, ובודאי שמעת זאת, ועתה חזרתי ודברתי בזה, כי לפי עוצם היסורים והבלבולים וכו' העוברין על כל אחד עתה, אין עצה כי אם לשמח את עצמו בכל הני"ל, ולרקד בכל יום בעובדא או במילולא לדבר עם חבריו מזה, או על כל פנים במחשבה, און טאקי פארט האפ וכו'.]

ער האט געהאט התבודדות, האט ער ארויסגענומען א 'טיפה מן הים' פון זיין התבודדות, און ער האט אפגעשריבן אויף לשון הקודש, און דאס איז די 'ליקוטי תפלות!' דאס איז נישט א חיבור וואס מ'מאכט - מיט א [הכנה] - - זיין התבודדות, זיין פייער, האט ער אויפגעשריבן, אז מיר זאלן זיך אויכעט לערנען וויאזוי צו האבן התבודדות!

רבי נתן שרייבט אין דער הקדמה; 'אזעלכע תפלות איז נאכנישט געווען אין דער וועלט!...'

און מיר זענען זוכה אז מיר ווייסן דערפון, און מיר האבן דעם ספר, נאר מ'דארף זיך שטארקן, און זאגן 'אלע טאג!' אלע טאג - וואס מער!*

* * *

למען תזכור

מ'דארף זיין א גרויסער גיבור אז מ'זאל זיך מציל זיין פון די אלע הבלי עולם! יא, ווארן פון דעם אלעם וועט גארנישט בלייבן! - פון די אלע נארישקייטן - פון געלט, פון די אלע תאוות - גארנישט! אין בזה ממש, כלום! גארנישט! דער עיקר איז נאר; תורה, תפלה, און מעשים טובים - דאס וועט בלייבן!*

היה לו התבודדות, אז הוא הוציא 'טיפה מן הים' מההתבודדות שלו, וכתב אותו בלשון הקודש, וזהו ה'ליקוטי תפלות!' זה לא חיבור שמחברים - עם הכנה - - ההתבודדות שלו, האש שלו, הוא כתב, כדי שגם אנו נלמוד איך לעשות התבודדות!

רבי נתן כתב בהקדמה; 'תפלות כאלו עדיין לא היו בעולם!...'

ואנחנו זכינו שאנו יודעים מזה, שיש לנו ספר הזה, רק צריכים להתחזק, ולהגיד 'בכל יום!' כל יום - ככל היותר!*

* * *

למען תזכור

צריכים להיות גיבור גדול להינצל מכל אלו הבלי העולם! כן, כי מכל זה לא ישאר כלום! - מכל ההבלים - מכסף, מכל התאוות - כלום! אין בזה ממש, כלום! כלום! העיקר הוא רק; תורה, תפלה, ומעשים טובים - זה ישאר!*

* [עי' ספר כוכבי אור - אנשי מוהר"ן (ח"ג) אות כ"ד; אמר (מוהרנ"ת) שעכשיו שיצאו התפלות שלו בעולם, עתידין ליתן דין וחשבון כשהולך יום אחד שאין אומרים אותם].

* שיחות הר"ן אות נ"א; העולם הזה אינו כלום רק למשוך אל התכלית הנצחי וכו'.

(השואל; במשך די צייט פארגעסט מען פון אלעס) פארגעסט מען?! נו, למען תזכור!
מ'דארף זיך דערמאנען! מ'דארף תמיד געדענקען!...*

אוודאי - די וועלט פארשטעלט אלסדינג, מ'פארגעסט זיך, מ'קען זיך פארגעסן
אינגאנצן פון עיקר חיות. אבער דא דערמאנט מען אונז! אז מ'לערנט די הייליגע
ספרים דערמאנט מען אונז אז מ'זאל נישט פארגעסן!*

(השואל; ווען מ'רעדט געדענקט מען, אבער ווען מ'גייט ארויס פארגעסט מען) נו, אוודאי
אוודאי - מ'דארף זעהן מקיים זיין 'ובלכתך בדרך' - אפילו ווען מ'גייט ארויס זאל מען
אויך זיין מיט השם יתברך! נישט מסיח דעת זיין!*

(השואל; אבל במשך הזמן שוכחים מהכל) שוכחים? נו, למען תזכור! צריכים להיזכר! לזכור תמיד!...*

בודאי - העולם מסתיר את הכל, שוכחים מעצמו, יכולים לשכוח לגמרי מעיקר החיות. אבל כאן
מזכירים אותנו! כשלומדמים הספרים הקדושים מזכירים אותנו שלא נשכח!*

(השואל; בעת שמדברים זוכרים, אבל כשיוצאים לחוץ שוכחים) נו, בודאי בודאי - צריכים לקיים 'ובלכתך
בדרך' - אפילו כשיוצאים לחוץ נהיה גם כן עם השם יתברך! לא להסיח דעת!*

* עי' ליקוטי הלכות או"ח - ברכות הראיה וברכות פרטיות הלכה ה' אות י"ד; וכן לענין הזכרון העיקרי הנ"ל, שהוא לזכור
תמיד בעלמא דאתי, שמתגבר כנגד זה הרע עין שממנו השכחה, להשכיח מלב ח"ו הזכרון הזה, על כן העצה לזה לחזור
הזכרון הזה בדיבור פיו, להיות רגיל בכל יום לדבר בפה מלא מענין הזכרון הזה, לדבר אל לבו ולהזכיר את עצמו בפה
מלא, מה יהיה התכלית ממני לעולם הבא, ומה יהיה סופי, וכי באתי הנה לקבוע עצמי ח"ו בזה העולם, הלא הכל יודעין
שאין שום קביעות בזה העולם העובר והרץ והפורח מאד, ולא באתי הנה כי אם להכין עצמי לעלמא דאתי וכו'. ובשביל זה
צריכין ללמוד ספרי מוסר שנתיסדו על פי דברי רבותינו זכרונם לברכה בגמרא ומדרשים ועל פי צדיקי אמת וכו', כי כל
הספרי מוסר האמתיים מזכירין את תכלית עולם הבא. וכן צריכין להתבודד בכל יום ולדבר בפה מלא מתכלית עולם הבא
נל"ל, כי הדיבור יש לו כח גדול להזכיר את האדם וכו'.

* ליקוטי הלכות יו"ד - הל' שחיטה הלכה ה' אות ה'; אך צריכין לזה יגיעה גדולה ועבודות הרבה לגלות ההעלמה, כי זה
כל עבודת האדם בזה העולם. ומגודל ועוצם ההעלמה לאו כל אדם זוכה לזה לגלות ההעלמה, כי אם גדולי הצדיקים
החכמים האמתיים, שבחמתם העמוקה מאד מאד הם ממשכים שכליים נפלאים מאד, שעל ידם הם מגלים ההעלמה,
ומודיעים אלקותו יתברך בעולם, ומגלין האמת שכל העולם הבל הבלים, צל עובר, הבל נדף, ונותנים עצות ודרכים ישרים
לכל אחד ואחד לפי מדרגתו, באופן שיוכל להציל נפשו מטעות העולם, שבא על ידי גודל ההעלמה שבעולם, ושישתדל כל
ימיו על האחרית והסוף שינצל משאול תחתיות, ויזכה לחיים נצחיים להכיר אותו יתברך, שזהו עיקר התכלית וכו'. אך
באמת אף על פי שהכל יודעין זאת, אף על פי כן הוא חכמה ותבונה גדולה לדבר בזה בכל פעם, ולצעוק ולגלות העלמה
זאת. וכמו שמצינו שכל הצדיקים גדולי החכמים האמתיים צועקים זאת הרבה, כמו כל ספר קהלת שמלא מזה, וכן דוד
המלך ע"ה בכמה מזמורים, וכן בשאר ספרי קודש. כי הצדיקים אמתיים מדברים מזה בצרופים קדושים כאלה, ובחכמה
עמוקה כזאת, עד שעל ידי זה מעוררין בני אדם ומגלין בכל פעם ההעלמה הזאת, באופן שאף על פי כן יתעוררו בני אדם
משינתם וטעותם, ויזכרו באמת עוצם טעות העולם, וישונו אל ה', כי זה עיקר החכמה הגדולה מכל החכמות, להסתכל על
התכלית האחרון וכו'.

* בליקוטי הלכות או"ח - הל' ראש השנה הלכה ד' אות ז; וזה בחינת "בשבתך בבייתך ובבלכתך בדרך", שצריך האדם
להכיר את השם יתברך בין בביתו ששם גבול הקדושה, ובין כשיוצא חוץ לביתו והולך בדרך, אף על פי ששם יש ח"ו להם
אחיזה, אף על פי כן גם שם צריך לזכור בהשם יתברך ולדבקה בו גם שם בחוץ, כי מלכותו בכל משלה, בחינת ואתה מחיה
את כולם (נחמיה ט), בבחינת אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאל הנך, שזהו בחינת עייל ונפיק וכו'.

(השואל; דאס איז זייער שווער) נו, 'כי לא דבר ריק הוא מכם' * - 'לא רחוקה היא', ס'איז נישט ווייט, ס'איז נישט שווער! מ'דארף נאר וועלן, האבן אמת'ע רצון!...*

נו, אוודאי איז שווער - נו, מ'דארף טוהן וואס ס'איז שווער!...*

* * *

(השואל; אבל זה קשה מאוד) נו, 'כי לא דבר ריק הוא מכם' * - 'לא רחוקה היא', זה לא רחוק, זה לא קשה! צריכים רק לרצות, להיות לו רצון אמת!...*

נו, בודאי זה קשה - נו, צריכים לעשות מה שקשה!...*

* * *

* עפ"י לשון הכתוב, דברים ל"ב מ"ז, ל' י"א. מובא הרבה במכתבי מוהרנ"ת ז"ל.

* מל' מוהרנ"ת ז"ל בעלים לתרופה מכתב מיום ה' שמיני תקצ"ד; זכרו מאוד הכל העולם, הכל הבלים אין בו ממש. ואם כי הכל יודעים זאת, אף על פי כן צריכין לחזור זאת בכל יום ויום, ולחטוף בכל יום כל מה שנוכל, אולי אולי נוכל להציל עצמינו משטף מים רבים, ממצולות ים של הבלי העולם. ועל כל פנים הרצון דקדשה בעצמו גם כן טוב ויקר מאד, והגיעה להציל את עצמו אפילו אם אינו זוכה כראוי, גם כן הוא טוב ויקר מאד, ושום גיעה ותשוקה ורצון טוב אינו נאבד לעולם ולנצח נצחים, וסוף כל סוף יתקבצו כל היגיעות והתשוקות טובות, ויציאו את האדם מבאר שחת מטיט היון לאור לחזות בנועם ה' וכו'.

ובלקוטי הלכות חו"מ - הל' ערב ג' אות ה'; ודרך זה הוא עצה טובה ונכונה לכל אדם שבעולם מגדול ועד קטן וכו', וצריך כל אדם כפי מה שהוא, להרגיל עצמו מאד בזה, לכסוף ולהשתוקק תמיד לה' יתברך ברצון חזק ותקיף, ודבר זה יכול בודאי כל אדם לקיים אפילו הפחות שבפחותים, ואי אפשר לקלקל ולסתור עצה הזאת בשום אופן מי שירצה לקיימה. כי בשלמא כל הדברים והעצות שבעולם יכול הבעל דבר להתגבר לבלי להניח את האדם לעשותם, אבל רצון לבד זה אי אפשר לסתור בשום אופן, כי יהיה איך שיהיה, אף על פי כן אני רוצה לשוב לה' יתברך ברצון חזק וכו', כי איך שהוא, על כל פנים אל ירפה את הרצון ולא יטוש ולא יעזוב את הרצון, אדרבא, ירגיל עצמו לכסוף ולהשתוקק בכל פעם יותר ויותר ברצון חזק יותר ויותר לה' יתברך, וזה הרצון בעצמו טוב מאד, ויכול לזכות על ידי זה לתשובה שלמה באמת, ולעלות לכל המעלות דקדשה כנ"ל.

* בליקוטי הלכות יו"ד שם - הל' שחיטה ה' אות ו'; ובודאי יש כח באדם לבחור בטוב ולהסתכל על האמת אם ירצה, אך יש בזה מלחמה גדולה, שזה כל עבודת האדם בזה העולם. ועל כן העיקר הוא אמונת חכמים אמתיים, ולהתקרב להם ולתלמידיהם ולכל הנלויים אליהם, כי הצדיקים החכמים האמתיים שלא הניחו עצמם לטעות בהבלי העולם, וזכו לנצח המלחמה, ולפרוש עצמם מהבלי העולם ותאוותיו לגמרי, הם יודעין היטב היטב כל ענין ההעלמה הזאת שבעולם, ויודעין להמשיך שכל עליון מאד איך גלגלות ההעלמה הזאת, ולגלות האמת בעולם, ולהאיר עצות נפלאות בלב כל אחד באופן שיציל נפשו מני שחת, שלא ירדוף אחרי הבלי העולם, רק כל השתדלותו יהיה לזכות לאחרית טוב לחיים נצחיים.

☞ הקיבוץ בראש השנה ☞

[חסר ההתחלה] - - ער האט מיר אנגעזאגט (- רבי ישראל קארדונער ז"ל); טאמער זעהסטו אז ס'איז דא עפעס א זאך וואס אונזערע מענטשן זאגן אנדערש - זאל איך זיך נישט לערנען פון איהם! נאר דער הייליגער רבי - - אבער אנשים כערכינו, טאמער זאג איך א זאך וואס אונזערע מענטשן זאגן אנדערש - זאל איך טוהן אזוי ווי זיי! ער האט מיר געבעהטן.

וואס איז?! וועגן ראש השנה. ער האט געדאוונט אין מירון, ער האט געוואוינט אין מירון. און ס'איז געווען שעת פון סכנות, ס'איז געווען אלע מיני סכנות - פון הונגער און פון שלאַפקייטן, דעמאלטס איז מען נאך נישט געפארן מיט קיין טעקס'ס, מ'איז געפארן מיט אייזעלעך. און אלע וועגן, אלע דערפער זענען געווען באלעגערט מיט די חיילים פון טערקיי. און ס'איז געווען א סכנה, ווארן אין טערקיי אז מ'האט געזעהן א מענטש וואס האט הענט און פיס, א יונגער מענטש, האט מען איהם גלייך גענומען אין מיליטער אריין. מ'האט איהם נישט געפרעגט צו - - גארנישט - אז דער מענטש האט הענט און פיס... יא.

און ווייטער, דער נתן קעניג [- מאנ"ש בבני ברק] האט כתבים, ער האט אפגעקויפט כתבים פון רבי ישראל'ן, האט ער דארט געפונען א כתב אז ער שרייבט צו איטשע מאיר'ן (ר' יצחק מאיר קורמאן ז"ל ממקורבי פוילן) אז ער זאל קומען קיין ארץ ישראל. און וועגן פארן צום ציון - ער האט בקבלה - קען מען זיין אין מירון ראש השנה, ווארן ס'איז איינס - דער הייליגער רבי מיט רבי שמעון'ען!*

[חסר ההתחלה] - - הוא הזהיר אותי (- רבי ישראל קרדונר ז"ל); אם אתה רואה שיש איזה דבר שאנשי שלומינו אומרים אחרת, אז לא תלמד ממני! רק רבינו - - אבל אנשים כערכינו, אם אני אומר איזה דבר שאנ"ש אומרים אחרת, שאני יעשה כמותם! הוא ביקש אותי.

מה יש?! בענין ראש השנה, הוא התפלל במירון, הוא גר במירון. והיה בשעת הסכנות, היה כל מיני סכנות - מרעב וממגיפות, ואז עדיין לא נסעו עם מוניות, נסעו עם חמורים. וכל הדרכים, כל הכפרים היו מסובבים עם החיילים של תורכיה. והיה סכנה, כי התורכים אם היו רואים איזה בן-אדם שיש לו ידים ורגלים, איש צעיר, לקחו אותו תיכף לצבא. לא שאלו אותו כלום - אם יש לו ידים ורגלים... כן.

ובכן, לנתן קניג [- מאנ"ש בבני ברק] יש מכתבים, הוא קנה מכתבים מרבי ישראל, והוא מצא מכתב שכותב לאיטשע מאיר (ר' יצחק מאיר קורמאן ז"ל ממקורבי פולניה) שיבוא לארץ ישראל, ובענין הציון - יש לו בקבלה שיכולים להיות במירון על ראש השנה, כי זה אחד - רבינו הקדוש עם רבי שמעון!*

* רצה לומר, אחר שהיה לו מניעות גדולות ביותר לנסוע לאומן, עיי"ש בהמכתב בספר 'אמונת אומן' מכתבי הר"י מקארדאן מכתב ל"ב וז"ל: בכך דעתי נוטה אחי יקירי שתשים פעמין לבוא לארצנו הק' לעה"ק צפת"ו. ואיה"ש נראה שידור הגון עבורך באופן שתוכל לעסוק בעבודתו ית' בדעת נקי וצח. ועל ראש השנה תוכל ג"כ לנסוע לפעמים, ובשנה הזאת אשר לא תוכל לנסוע לאומן תקשר עצמך לרביה"ק ע"י התנא אלקי רשב"י אשר שייכות גדול יש לנשמתם כידוע ליודעי חן מזה, עכ"ל.

נו, איך האב געדאוונט דא אין ירושלים, און רבי ישראל איז נפטר געווארן. איך בין געקומען צו גיין פאר ראש השנה, האב איך געוואלט פארן אויף ראש השנה צו מירון. האב איך גערעדט מיט אונזערע מענטשן, מיט רבי שלמה וועקסלער, מיט רבי נפתלי כהן, און מיט רבי גדלי' (בערגער), מיט רבי מאיר אנשין, אלע זענען געווען - איינס! ראש השנה זאל איך זיין דא - מיט די מענטשן פונעם רבי'ן! האב איך אזוי געטוהן!

* * *

נו, אני התפללתי פה בירושלים, ורבי ישראל נפטר. ובאתי לפני ראש השנה, ורציתי לנסוע על ראש השנה למירון. ודיברתי עם אנשי שלומינו, עם רבי שלמה וקסלר, עם רבי נפתלי כהן, ועם רבי גדליה (ברגר), עם רבי מאיר אנשין, וכולם היו - פה אחד! שראש השנה אני יהיה פה - עם אנשי רבינו! וכן עשיתי! - -

* * *

☞ מעשה מ'רב ובן-יחיד' ☞

מיר האבן גערעדט פון די מעשה פון רב ובן יחיד* איך האב געהערט פון אונזערע מענטשן אז די מעשה פון 'רב ובן-יחיד' איז א מעשה וואס איז טאקע אזוי געווען, נישט נאר א מעשה 'משנים קדמוניות'. דער הייליגער רבי האט פארציילט מעשיות משנים קדמוניות*, אבער די מעשה - וואס איז משנים קדמוניות - איז די מעשה טאקע אזוי געווען!

און פון די מעשה קענען מיר זיך ארויסלערנען אזעלעכ'ס, מ'זעהט אז דער בן יחיד איז געזעצן איבער אן אויבער-שטיבל, און האט תמיד עוסק געווען אין תורה און תפילה און עבודת השם - תמיד. נו, ער האט געפיהלט עפעס א חסרון וואס גייט איהם אפ, און ער האט נישט געוואוסט וואס, ער האט נישט געוואוסט וויאזוי ממלא צו זיין, האבן איהם צוויי יונגעלייט אן עצה געגעבן אז ער זאל פארן צו 'דעם און דעם' צדיק!

זעהט מען ארויס - אז מ'קען זיין א למדן, דער פאטער איז געווען א רב, און ער איז געווען א בן יחיד ביים רב, און ער איז געזעצן כסדר על התורה ועל העבודה. איז דא עפעס א רמז - אז מ'קען זיין א למדן און זיין א יחסן, און כסדר עוסק זיין אין תורה ועבודה, און ס'פעהלט א חסרון - וואס דער חסרון איז דער עיקר! אז ס'איז דא דער חסרון פיהלט מען נישט קיין טעם אין תורה און אין דער עבודה - אין תורה און אין תפילה.

דיברנו מהמעשה מ'רב ובן-יחיד*. שמעתי מאנשי שלומינו כי המעשה של רב ובן-יחיד אכן היה מעשה כזו, לא רק מעשה מ'שנים קדמוניות'. רבינו הקדוש סיפר מעשיות משנים קדמוניות*, אבל המעשה הזו - שהוא משנים קדמוניות - אכן היה מעשה כזו!

ומהמעשה הזו יכולים ללמוד - רואים שהבן-יחיד ישב על העליה, ועסק תמיד בתורה ותפילה ועבודת השם - תמיד. נו, והרגיש איזה חסרון שעובר עליו, ולא ידע מהו, לא ידע איך למלא את החסרון, אז נתנו לו שני אברכים עצה שייסע לאותו צדיק!

רואים מזה - יכולים להיות למדן, האבא היה רב, והוא היה בן-יחיד אצל הרב, והוא ישב תמיד על התורה ועל העבודה. אז יש בזה רמז - שיכולים להיות למדן, ויכולים להיות יחסן, ולעסוק תמיד בתורה ועבודה, ויש לו איזה חסרון - שהחסרון הזה הוא העיקר! כשיש החסרון הזה אז לא מרגישים טעם בתורה ובעבודה - בתורה ובתפילה.

* ספר סיפורי מעשיות - מעשה ח': תוכן המעשה מסופר כאן בהמשך השיחה.

* עיי' ליקוטי מוהר"ן תו"ס אות ו'.

ער האט נישט געפיהלט קיין טעם אין תורה אין תפילה, ער האט נישט געזעהן דעם חסרון! נאכדעם זעהען מיר וואס דער חסרון איז געווען - די יונגעלייט האבן איהם אן עצה געגיבן ער זאל פארן צו דעם צדיק!...

*

'א פאבריק פון אידישקייט'

און ווייטער - איך זעה כמה מענטשן, זיי זעהען אז איך רעד תמיד פון רבי ישראל'ן, איך דערצייל פון זיינע פעולות, פון זיינע תפלות, און פון זיין עבודה. פרעגן מען מיר; צו האט איר עפעס געלערנט - גמרא? - ווען האט איר געלערנט? - צו רבי ישראל איז געווען א למדן?...

נו, דער הייליגער רבי האט געזאגט; **ביי מיר איז א פאבריק פון אידישקייט!*** מ'האט נאכנישט געהערט אזא מין זאך!

*

מיר זעהען פונעם אנהויב אהן, פון רבי נתנ'ען. רבי נתן איז געווען א גאון עולם. און ער איז געווען אן איידעם ביי א גאון עולם. און האט זוכה געווען מקורב צו ווערן צו

והוא לא הרגיש טעם בתורה ובתפילה, הוא לא ידע מהו החסרון! אחר כך רואים מה היה החסרון - האברכים נתנו לו עצה שייסע לאותו צדיק!...

*

'בית יוצר של יהדות'

ובכן, אני רואה שיש אנשים, שרואים איך שאני מדבר תמיד מרבי ישראל, אני מספר מהפעולות שלו, מהתפלות שלו, ומהעבודה שלו. אז שואלים אותי; האם למדתם משהו - גמרא? - אימתי הייתם לומדים? - האם רבי ישראל היה למדן?...

נו, רבינו הקדוש אמר; **ביי מיר איז א פאבריק פון אידישקייט!*** ['אצלי בית-יוצר של יהדות!'] עדיין לא נשמע דבר כזה!

אנו רואים כבר מההתחלה, מרבי נתן. רבי נתן היה גאון עולם. והוא היה חתן של גאון עולם. זוכה להתקרב לכמה צדיקים - אמיתיים! הרב מברדיטשוב היה משתעשע עמו, הוא קרא אותו "מייך

* עיי' בליקוטי הלכות ראש חודש ה' אות כ"ט; ועל כן נאמר על התפילה כרום זלות וכו', ודרשו רז"ל אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזלין בה ומאי ניהו תפילה, וזה בחינת 'ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה ועיני לאה רכות' וכו', כי יופי והידור התורה שבעל פה הכל רואין וחשוב בעיני הכל והכל רצין אל המשנה, אבל 'ועיני לאה רכות' שהיתה בוכה תמיד שלא תיפול בחלקו של עשו - שזהו בחינת התפילות שמתפללין להשם יתברך להינצל מהיצר הרע וחיילותיו, שהו חס"מ שהוא שרו של עשו וכו'. אבל מעלות וחשיבות ענין זה של תפילה אין הכל רואין, כי הוא בחינת עלמא דאתכסיא, כי סוד התפילה גבוה וסתום ונעלם מאד, ועל כן אין בני אדם, אפילו הכשרים, רצין אחר זה כל כך, ואדרבא בני אדם מזולזלים בה, כי תפילה הוא בחינת דברים העומדים ברומו של עולם, שגבוה ונשגב מאד, אבל בני אדם מזולזלין בה.

* ימי מוהרנ"ת ח"א אות ל"ח.

כמה צדיקים - אמיתיים! דער בארדיטשוב'ער רב האט זיך מיט איהם משתעשע געווען, ער האט איהם גערופן "מיין נת'לע"! און אזוי ביי כמה צדיקים. ביים בארדיטשוב'ער רב שטייט, און ביי נאך צדיקים איז ער געווען - דאכט זיך ביי רבי מרדכי נעשכיז'ער, און ער איז געווען נאך ביי כמה צדיקים*.

און נאכדעם אז דער הייליגער רבי האט זיך אריינגעצויגן קיין ברסלב, און ברסלב איז נישט ווייט פון נעמירוב, און דער אייבערשטער האט צוגעפירט סיבות, ס'איז געזעצן אין נעמירוב א ברסלב'ער חסיד - רבי ליפא, ער איז מקורב געווארן פאר רבי נתנ'ען. הכלל, און רבי נתן האט געהערט זיין שלום עליכם!* זיין דאווענען! שטייט נישט; רעדן אין לערנען... ער האט געהערט א שלום עליכם! און זיין דאווענען איז איהם געפאלן!

הכלל, ער איז אריינגעפארן פון נעמירוב צום רבי'ן, און דער הייליגער רבי האט איהם דערציילט דריי מעשיות.* נו, און רבי נתן אז ער איז צוגעקומען צום רבי'ן, איז ער תיכף - - נאר דער רבי!!

און ער האט זוכה געווען וואס ער איז געווען - - אלע תלמידים האבן זיך מבטל געווען פאר'ן רבי'ן, אבער ער איז געווען גאר עפעס אנדערש!

נו, און זיין ארבעט איז געווען - בחיי רבינו און נאכדעם - איז געווען דער עיקר זיין ארבעט רעדן מיט מענטשן אין עבודת השם! אז מ'דארף כסדר נאר דינען דעם אייבערשטן באמת! און ער האט מקרב געווען אסאך נפשות צום רבי'ן. אז ער האט

נת'לע"!! [- נת'לה שליין]. וכן אצל כמה צדיקים. אצל הרב מברדיטשוב זה כתוב, וכן היה אצל כמה צדיקים - כמדומה אצל רבי מרדכי מ'נשכיז, וכן היה אצל כמה צדיקים*.

ואחר כך כשרבינו הקדוש קבע דירתו בברסלב, וברסלב זה לא רחוק מנמירוב, והקב"ה סיבב סיבות שי'שב בנמירוב חסיד ברסלב - רבי ליפא, הוא נתקרב עוד מלפני רבי נתן. הכלל, ורבי נתן שמע את ה'שלום עליכם' שלו!* התפילה שלו! לא כתוב ששמע איך שמדבר דברי תורה... הוא שמע את ה'שלום עליכם, והתפילה שלו נשא חן בעיניו!

הכלל, הוא נסע מנמירוב לרבינו, ורבינו הקדוש סיפר לו שלש מעשיות.* נו, ורבי נתן כשהתקרב לרבינו, אז תיכף - - רק רבינו!!

והוא זכה שהוא היה - - כל התלמידים התבטלו לפני רבינו, אבל הוא היה ענין אחר לגמרי!

נו, וכל העסק שלו היה - בחיי רבינו ואחרי כן - היה עיקר העסק שלו לדבר עם אנשים בעבודת השם! שצריכים תמיד רק לעבוד את השי"ת באמת! והוא קירב הרבה נפשות לרבינו. וכשהוא קירב

* עי' עלים לתרופה - מכתבי מוהרנ"ת מיום ה' וישלח תקצ"ה.

* [אולי הכוונה למש"כ באבני"ה ברזל - התקרבות מוהרנ"ת אות ג].

* עי' כוכבי אור אנשי מוהר"ן אות ג, ובאריכות בספר אבני"ה ברזל - התקרבות מוהרנ"ת אות ו.

מקרב געווען נפשות צו השם יתברך איז מען פארפאלן געווארן פון ישוב - פון ישוב העולם! * און זיי זענען געווען אזעלכע הייליגע צדיקים, אזעלכע תמימים, וואס מ'זעהט נישט אין די וועלט!

*

ווארן אזוי איז טאקע. ווארן דער הייליגער רבי האט געזאגט; 'אז ביי מיר איז א פאבריק פון אידישקייט! און דער עיקר דארף מען וויסן אז מ'דארף זוכן דעם רבי'ן, יעדער דיבור, יעדער תורה - מ'דארף זוכן.

מען זאל נישט מיינען אז מ'איז שוין א ברסלב'ער חסיד, איך לערן ליקוטי מוהר"ן - ער זאל קענען זאגן; איך קען שוין אויסווייניג ליקוטי מוהר"ן... ס'ווענדט זיך נישט אין קיין פלפולים, ס'ווענדט זיך נישט אין קיין כבוד עולם הזה - דאס איז 'גאר' עפעס אנדערש!

רבי ישראל - אז ער האט געפונען אן ארעם אינגל, א פראסט אינגל - מ'קען נישט רעדן מיט איהם אין קיין לערנען... און אין דעם האט ער אוועקגעגעבן זיין גאנצע - זיין מוח, מיט זיין כח, מיט זיין עבודה - אלעס.

נו, זעהען מיר אז דא איז עפעס גאר אנדערש פון דער וועלט, דער הייליגער רבי איז גאר עפעס אנדערש ווי די וועלט - פארקערט ווי די וועלט. אדער די 'וועלט' - אדער דער רבי!...

נפשות להשם יתברך אז פתאום נמלטו מן היישוב - מיישוב העולם! * והם היה צדיקים כאלה, תמימים כאלה, שלא רואים כזה בעולם!

*

כי אכן כן הוא, כי רבינו הקדוש אמר; 'ביי מיר איז א פאבריק פון אידישקייט!' [אצלי בית-יוצר של יהדות!]. והעיקר שצריכים לדעת הוא - שצריכים לחפש את רבינו, כל דיבור, כל תורה - צריכים לחפש.

שלא יחשוב שהוא כבר חסיד ברסלב, אני לומד ליקוטי מוהר"ן - שיכול להגיד; אני יודע ליקוטי מוהר"ן בעל פה... זה לא תלוי בפלפולים, זה לא תלוי בכבוד עולם הזה - זה ענין אחר 'לגמרי'!

רבי ישראל - הוא מצא איזה ילד עני - לא יכולים לדבר עמו בדברי תורה... ובו היה נותן כל המוח שלו, כל הכח, כל העבודה שלו, הכל.

נו, רואים מזה שכאן הוא ענין אחר לגמרי מכל העולם, רבינו הקדוש הוא ענין אחר לגמרי מכל העולם - ההיפוך מכל העולם. או 'העולם' - או 'רבינו'!...

* ע"פ לשון המעשה מהבעל תפילה.

איך האב געקענט למדנים אין טברי', אין טברי' איז געווען הוילע למדנים, גדולי תורה, גדולי הדור. נו, אז ער האט געזעהן דעם לקוטי תפלות, האט ער א טובה געטוהן - ער האט איהם אנגעקוקט. אבער אז ער זאל עס נעמען פאר א לימוד אויף צו לערנען וויאזוי צו זיין א איד? ער אוודאי נישט - נאר אפילו ער זעהט אן אנדערן מענטש וואס זאגט אסאך תפלות און תהלים, נעמט ער איהם אן פאר א בטלן, פאר אן עם הארץ; זעהט נאר אזא מין עם הארץ!...

זיין תהלים - - אזוי ווי דער רב אלפאנדרי האט געזאגט; זיין תהלים שטייגט איבער אייער לערנען...*

*

יא, מיר זעהען אז מיר קענען זיך אויסלאכן פון די וועלט! און איך אליין בין דאך געווען אין דעם - - מ'וויל זיין אין די וועלט און זיין א 'ברסלבער'! - ס'גייט נישט! אדער אדער, ס'איז צוויי הפכים - די 'וועלט' מיט 'ברסלב' איז צוויי הפכים, דאס איז אן אנדער עולם - דאס איז דער וועלט און דאס איז יענער וועלט, דאס איז עולם הזה און דאס איז עולם הבא!...

עס איז דא אזעלכע וואס זאגן אז מ'קען זיין א ברסלבער חסיד, און זיין - - 'מחיוזו דהאי עלמא',* מיט די תאוות עולם הזה, מיט די הבלי עולם הזה.

אני הכרתי למדנים בטבריה, בטבריה היו למדנים גדולים, גדולי תורה, גדולי הדור. נו, אם ראה את הליקוטי תפלות אז הוא עשה טובה והסתכל בו. אבל שיקח אותו ללימוד, ללימוד ממנו איך להיות יהודי?! הוא עצמו בוודאי לא, אלא אפילו אם רואה איש אחר שאומר הרבה תפלות ותהלים, אז מחזיק אותו לבטלן, לעם הארץ - כזה עם הארץ!...

התהלים שלו - כמו שהרב אלפאנדרי אמר; התהלים שלו הוא יותר גדול מהלימוד שלכם...*

*

כן, רואים מזה שאנחנו יכולים לצחק מכל העולם!* גם אני בעצמי הייתי בתוך זה - - רוצים להיות בתוך העולם ולהיות ברסלבר! - זה לא הולך ככה! או או, זה שני הפכים - העולם עם 'ברסלב' זה שני הפכים, זהו עולם הזה וזהו עולם הבא!...

יש שאומרים שיכולים להיות חסיד ברסלב, ולהיות - - 'מחיוזו דהאי עלמא',* עם תאוות עולם הזה, עם הבלי עולם הזה.

* הגה"צ מהרש"א אלפאנדרי זצ"ל היה פעם בטבריה ושמע איך שר' ישראל בער אומר תהלים ונתפעל מאוד, ושאל אודותיו בהישיבה, ואמרו לו שאינם נותנים לו תשלום מלא מפני שאינו לומד גמרא כמו כולם אלא אומר תפלות וכדו; אז אמר להם כנ"ל שהתהלים שלו הוא יותר גדול מהלימוד שלכם...

* עי' ימי מוהרנ"ת ח"ב אות ל"ב.

* ע"פ ליקוטי מוהר"ן תו"ס"ה - ג'.

יא! מיר זענען נעבעך אויכעט - אבער דער הייליגער רבי שלעפט אונז ארויס!
אודאי, ער לאזט אונז נישט שלאפן, ער לאזט אונז נישט זיין אין די בלאטע, ער וואשט
אונז ארום!

*

הבעל תפילה

אוי אוי אוי. דער הייליגער רבי האט אונז דערציילט די מעשה פון דער בעל תפילה; * עס איז געווען א מעשה, איינמאל איז געווען א בעל תפילה - אזוי די גאנצע מעשה. און דארט איז דא אזעלכע טייערע - אזעלכע הייליגע דיבורים, און אזא מין הייליגע חכמה.

'די מדינה פון עשירות' - די גאנצע וועלט איז די מדינה פון עשירות!... נישט נאר 'עפעס' א מדינה! - 'דאס' איז די מדינה פון עשירות! ביי די וועלט איז דער עיקר חשיבות - דער עיקר כבוד - איז געלט! וואס מער געלט מען האט - אלץ מער כבוד גיבט מען.*

נו, און דער בעל תפילה - די מענטשן וואס ער האט מקרב געווען צו השי"ת - ביי זיי איז געווען א תענית אדער א סיגוף - דער גרעסטער סיגוף - האבן זיי געהאט פון דעם תענוג מער ווי פון אלע תענוגים פון דער וועלט!

כן! גם אנחנו לדאבונינו - אבל רבינו הקודש מושך אותנו מזה! בודאי, הוא לא מניח אותנו לישון, הוא לא מניח אותנו בהרפש, הוא רוחץ אותנו מזה!

*

הבעל תפילה

אוי אוי אוי. רבינו הקדוש סיפר לנו המעשה מהבעל תפילה; * פעם היה מעשה, פעם היה בעל תפילה - וכן כל המעשה. ושם יש דיבורים יקרים כאלה, כזה מין חכמה.

'המדינה של עשירות' - כל העולם הוא המדינה של עשירות!... לא רק 'איזה' מדינה! 'זהו' המדינה של עשירות! אצל העולם כל עיקר החשיבות - עיקר הכבוד - הוא כסף! ככל שיש לו יותר כסף - נותנים לו כבוד יותר.*

נו, והבעל תפילה - האנשים שקירב אותם להשי"ת - אצלם היה תענית או סיגוף - הסיגוף הכי גדול - היה להם מזה תענוג יותר גדול מכל התענוגים שבעולם!

* ספר סיפורי מעשיות - מעשה י"ב.

* עיי"ש במעשה של הבעל תפילה, ועיי ליקוטי מוהר"ן תו"ס"ח בתחילתו; כל הנפשות תאבים ומתאבים לממון, ולא לממון בלבד מתאבים ואוהבים אותו, אלא אפילו להאדם שיש לו הממון דרך בני אדם למשון אליו ולאהוב אותו, מחמת שיש לו ממון, כמו שאנו רואין בחוש וכו', אך צריך לבלי להתאוות להממון, כמבואר כבר כמה פעמים גודל גנות תאות ממון וכו' עיי"ש.

און די מענטשן פון דער בעל תפילה זענען געזעצן 'חויף ליישוב'. ווארן דער יישוב איז דער היפוך פונעם רבין! אז מ'ויל זוכה זיין זיך מקרב צו זיין צום רבין, און מ'ויל זוכה זיין צו עסן זיינע 'הייליגע מאכלים'* - זיינע הייליגע תורות, דאס איז דער היפוך פונעם יישוב העולם!

אין די מעשה שטייט - אז פלוצלונג איז פארפאלן געווארן מענטשן פון דער מדינה, מ'האט נישט געוואוסט וואו זיי זענען... יא, פארפאלן געווארן!... אז מ'איז מקורב געווארן צום רבין איז ער ארויס פון יישוב העולם, איז ער פארפאלן געווארן!

*

נו, דארפן מיר מקיים זיין דעם ערשטן סעיף פון שולחן ערוך; **אל יבוש מפני המלעיגים!*** מ'זאל נישט בטל ווערן, מ'זאל זיך נישט שעהמען מפני המלעיגים! - - 'עזות דקדושה' - אז מ'זאל שטיין אנטקעגן די וועלט!

ואנשי הבעל תפילה היו יושבים 'חויף ליישוב'. כי היישוב הוא ההיפוך מרבינו! כשרוצים להתקרב לרבינו, אם רוצים לטעום 'מהמאכלים הקדושים'* שלו - התורות הקדושות שלו, זהו היפוך מיישוב העולם!

בהמעשה כתוב כי פתאום נמלטו אנשים מהמדינה, ולא ידעו איפוא הם... כן, נמלטו!... כשמקורבים לרבינו אז יוצאים מיישוב העולם - הוא נמלט!

*

נו, צריכים לקיים הסעיף הראשון מהשולחן ערוך; **אל יבוש מפני המלעיגים!*** שלא יתבטל, שלא יבוש מפני המלעיגים! - - 'עזות דקדושה' - שנעמוד מול כל העולם!

* עיי"ש במעשה של הבעל תפילה.

* שו"ע או"ח א' א' בהג"ה; ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השי"ת. ובלקוטי הלכות הל' בשר בחלב ה' אות כ"ז; ועי"ז שמקבל תוכחתו ושב לה' יתברך ומחזק את עצמו בעזות דקדושה לבלי להתבייש מפני המלעיגים, כמבואר בהתחלת השולחן ערוך - אורח חיים. וכמו שהתחיל הטור הקדוש בתחילת האו"ח, יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר וכו', כי עיקר התחלת היהדות הוא על ידי עזות דקדושה, בפרט בדורות ובעתים הללו, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל מפני מה נתנה תורה לישראל, מפני שהן עזין וכו'. ועל ידי זה זוכה לתורה ותפלה.

יא, מ'זאל וואס מער האבן אמונה אין רבי'ן, און פאלגן און טוהן וויאזוי ער לערנט אונז, נישט נתפעל ווערן פון קיינעם! איי ס'איז דא מניעות?! דאס איז לטובה! ווי מער ס'קומט אהן שווער, און וואס מער ס'קאסט געזונט, און וואס מער מ'ליידט - אלץ בעסער!^{*}

דער הייליגער רבי זאגט; צו מיר איז שווער מקורב צו ווערן - ס'איז שווער מקורב צו ווערן צו מיר!^{*} ווארן יעדעס מאל וואס מ'נעמט דעם ליקוטי מוהר"ן, און מ'וויל מקורב ווערן צום הייליגן רבי'ן - שטעלט זיך די גרעסטע מניעות פון אלע זייטן. מ'לאזט נישט צו, אי פון דער יצר הרע, אי פון די תאוות, אי פון דער וועלט - ארום און ארום מ'מלחמות!^{*}

נו, אבער דער הייליגער רבי איז א 'גיבור', און לערנט אונז וויאזוי צו זיין גיבורים, וויאזוי מלחמה צו האלטן.

*

[המשך המעשה מרב ובן יחיד]

אוי אוי אוי אוי. און אזוי יעדער מעשה, און יעדער תורה, און יעדער דיבור פונעם הייליגן רבי'ן. די מעשה פונעם רב ובן יחיד, וויאזוי דער זוהן האט געבעטן דעם פאטער - ער וויל פארן צו דעם צדיק. נו, ער איז געווען א בן יחיד צו זיין פאטער, ער

כן, שיהיה לנו אמונה ברבינו ככל היותר, ולשמוע ולעשות כמו שהוא מלמד אותנו, ולא להתפעל מאף אחד! - יש מניעות?! זה לטובה! ככל שקשה יותר, וככל שסובלים יותר - יותר טוב!^{*}

רבינו הקדוש אומר; להתקרב אלי הוא דבר קשה!^{*} כי בכל פעם שלוקחים את הליקוטי מוהר"ן, ורוצים להתקרב לרבינו הקדוש - נתקוממים מניעות גדולות מכל הצדדים. ולא מניחים להתקרב, בין מהיצר הרע, בין מהתאוות, בין מהעולם. סביב סביב מ'מלחמות!^{*}

נו, אבל רבינו הקדוש הוא גיבור, ומלמד אותנו איך להיות גיבורים, איך לעמוד בקשרי המלחמה.

*

[המשך המעשה מרב ובן יחיד]

אוי אוי אוי אוי. וכן כל מעשה, וכל תורה, וכל דיבור מרבינו הקדוש. המעשה מהרב ובן-יחיד, איך שהבן-יחיד הפציר באביו שרוצה לנסוע לאותו צדיק. נו, הוא היה בן-יחיד לאביו, ולא רצה להניחו

* עיי ליקוטי מוהר"ן תו קפ"ה. וז"ל ליקוטי הלכות יו"ד - הל' הכשר כלים ד' אות י"ח; וזה עיקר ביאת האדם לזה העולם, בשביל שיהיה לו נסיונות ומניעות כאלה מלהתקרב לה' יתברך, והוא יתגבר בתוקף חשקו דקדושה וישבר כולם וכו', ואז יתהפכו המניעות לו לטובה גדולה, כי על ידי שבירת המניעות נעשין אחר כך כלים לקבל האור הנערב בהדרגה ובמדה, שאי אפשר לקבלו כי אם על ידי כלים, והם נעשין בזה העולם דייקא על ידי שבירת המניעות, כמובן בדבריו ז"ל במקום אחר.

* חיי מוהר"ן אות שי"ח.

האט איהם נישט געוואלט לאזן אליין פארן, האט איהם דער פאטער אוועקגעמאכט; עס שטייט דיר נישט אהן, דו ביסט מער למדן פון איהם, מער יחסן פון איהם, ס'שטייט דיר נישט אהן זאלסט פארן צו דעם צדיק! איז ער נישט געפארן.

הכלל, ער האט געזעהן אז ער דינט דעם אייבערשטן, ער לערנט און דאוונט תמיד, און ער פילט נישט קיין טעם. האבן איהם די יונגעלייט נאכאמאל געזאגט די עצה; פאר צו 'דעם און דעם' צדיק. גייט ער נאכאמאל צום פאטער, און האט איהם זייער מפציר געווען. הכלל, דער פאטער האט געזעהן אז ער איז איהם זייער מפציר, האט ער איהם געזאגט; נו, וועלן מיר פארן, נאר וואס דען - אז מיר וועלן זעהן אז ס'פיהרט זיך נישט מן השמים וועלן מיר זיך אומקערן!

נו, איז מען געפארן, איז מען דארט צוגעקומען צו א קליין בריקל, איז אריינגעפאלן א פערד אין דער בריק אריין, און דער וועגעלע האט זיך איבערגעקערט, און זיי זענען שיעור דערטראנקען געווארן. זאגט ער צו איהם; נו, זעהסטו שוין אז ס'איז נישט מן השמים אז מ'זאל פארן צו דעם צדיק!...

אזוי, האבן זיי זיך אומגעקערט. ווייטער גענומען צו דער ארבעט - תורה ותפילה תמיד. האט ער אבער געפיהלט אז ס'גייט איהם איבער א חסרון, און ער פיהלט נישט קיין טעם אין דער תורה און תפילה! האט ער נאכאמאל געבעטן דעם פאטער אז ער וויל פארן, ער האט איהם זייער מפציר געווען. דער פאטער איז געפארן מיט איהם, און ער [- הבן יחיד] האט איהם געזאגט אז נאר טאמער וועט זיין א זאך וואס [דבר מורגש מאוד] וועלן מיר זיך אומקערן, איז א סימן אז עס איז נישט מן השמים! - -

*

שייסע לבדו, אז האבא ביטל אותו; לא מתאים לך, אתה למדן יותר ממנו, יותר יחסן ממנו, לא מתאים לך שתיסע לאותו צדיק! ולא נסע.

הכלל, הוא ראה שהוא עובד את השי"ת, ולומד ומתפלל תמיד, ולא מרגיש טעם. אז נתנו לו האברכים עצה; לך תיסע לאותו צדיק. הלך עוד הפעם לאביו, והפציר בו. הכלל, האבא ראה שהוא מפציר בו מאוד, אז אמר לו; נו, ניסע ביחד, אלא שאם נראה שאינו מתנהג מן השמים אז נחזור!

נו - נסעו, ובאמצע הדרך באו לגשר קטן, ונפל סוס אחד, והמרכבה נתהפכה וכמעט נטבעו. אמר לו אביו; נו, ראית שאין זה מן השמים שניסע לאותו צדיק?! וחזרו, וחזר הבן להעסק שלו - תורה ותפילה תמיד. אבל הרגיש שיש לו חסרון, שאינו מרגיש טעם בהתורה ובתפילה! וחזר וביקש מאביו שרוצה לנסוע, והפציר בו מאוד. ונסע אביו עמו. ואמר הבן לאביו כי רק אם יהיה דבר מורגש מאוד אז נחזור, זה יהיה סימן שאינו מן השמים! - -

*

מ'קען זיין א חכם - - מיט אלע תאוות עולם הזה, מיט דער גאנצער וועלט - און זיין א ברסלב'ער!...

איך האב געקענט אין טבר' גרויסע בני תורה, איך בין צווישן זיי נתגדל געווארן, און איך האב זוכה געווען צו זעהן דעם הבדל פון רבי ישראל'ן ביז זיי. זיי זענען געווען; אנשי מעלה, חכמים, נבונים, און אנשי מעשה, און יראי השם, און מדקדקים במצוות - און דער כבוד מיט דער חיזו דהאי עלמא האט זיך געפונען פאר זיי אויף דער גאנצער וועלט! און זיי האט עפעס געפעעהלט? פארקערט - ס'האט איהם גארנישט געפעעהלט! אבער דער הייליגער רבי האט דערציילט א מעשה פון דעם רב ובן יחיד, וואס דעם בן יחיד האט געפעעהלט! ער האט תמיד עוסק געווען אין תורה ותפילה, און ס'האט איהם געפעעהלט א חסרון, ער האט נישט געפיהלט קיין טעם אין דער תורה און תפילה! איז געווען צוויי יונגעלייט - האבן זיי איהם געגעבן אן עצה ער זאל פארן צו דעם צדיק!

זעהט מען פון דעם ארויס, אז דער גאנצער חסרון וואס ער האט נישט געפיהלט קיין טעם אין תורה ותפילה, איז ווייל ער דארף גיין צו דעם צדיק!*

מ'קען אפערנען די מעשה - אבער מ'דארף משים לב זיין, וואס דער הייליגער רבי האט אויף אונז רחמנות געהאט האט ער אונז דערציילט אט דער מעשה - וועגן אונז! אז מיר זאלן זיך ארויסלערנען פון די מעשה רמזים, אז מ'קען זיין א בן יחיד ביי א רב, און ער זאל האבן אן אויבער שטיבל, און ער זאל כסדר עוסק זיין אין תורה ותפילה, און דער בן יחיד האט געפיהלט א חסרון - ער האט נישט געפיהלט קיין טעם אין תורה ותפילה! און ער האט געזוכט אן עצה וויאזוי ער זאל ממלא זיין דעם חסרון,

יכולים להיות חכם - - עם כל תאוות עולם הזה, עם כל העולם - ולהיות ברסלב'ר!...

אני הכרתי בטבריה בני תורה גדולים, אני נתגדלתי ביניהם, וזכיתי לראות את ההבדל בינם לבין רבי ישראל. הם היו; אנשי מעלה, חכמים, נבונים, ואנשי מעשה, ויראי השם, ומדקדקים במצוות - והכבוד וה'חיזו דהאי עלמא' היה נמצא לפנייהם על כל העולם! והאם היה חסר להם משהו? אדרבה - לא חסר לו כלום! אבל רבינו הקדוש סיפר מעשה מהרב ובן-יחיד, שהבן-יחיד היה חסר לו! הוא תמיד עסק בתורה ותפילה, והיה חסר לו איזה חסרון, הוא לא הרגיש טעם בהתורה ובהתפילה! אז היה שני אברכים - ונתנו לו עצה שייסע לאותו הצדיק!

משמע מזה, שכל החסרון מה שלא הרגיש טעם בתורה ובתפילה, היה מפני שהיה צריך ללכת לאותו הצדיק!...

יכולים ללמוד את המעשה - אבל צריכים לשום לב, מה שרבינו הקדוש ריחם עלינו וסיפר לנו את המעשה - בשבילנו! כדי שנלמוד רמזים מהמעשה, שיכולים להיות בן-יחיד אצל הרב, ויהיה לו חדר

* שיחות הר"ן אות ק"א; כי אין ממש בעבודה, כי אם על ידי הצדיק האמיתי, כמובא במקום אחר. ועיי מזה באריכות בליקוטי הלכות ה' אונאה ה' אות מ'.

האט ער געפרעגט צוויי יונגעלייט, האבן זיי איהם אן עצה געגיבן אז ער זאל פארן צו דעם צדיק!

זעהט מען ארויס - ער האט געזוכט, האט דער אייבערשטער צוגעפירט סיבות אז צוויי יונגעלייט האבן איהם געזאגט אז ער זאל פארן צו דעם צדיק. אבער אז מ'איז עוסק אין תורה ותפילה, און מ'פילט נישט דעם חסרון, פארקערט - מ'פילט נאר אז מ'איז גרויס און גרויס און גרויס - *

דער בן יחיד האט כסדר געזוכט, און דער אייבערשטער האט איהם צוגעפירט אלעמאל - דאס ערשטע מאל איז אראפגעפאלן דער פערד דעם בריק, און די צווייטע מאל האבן זיך איהם צובראכן די אקסן, און די צווייטע מאל האט דער בן יחיד געזאגט מען קען נישט - סייזן אז עס וועט זיין עפעס א דבר מיוחד. איז ער געפארן, איז ער געווען אין א אכסניא ערגעץ אין א דארף, און דארטן האבן זיי געפונען עפעס א 'סוחר'. נו, א סוחר דארף רעדן פון צדיקים?! א סוחר דארף רעדן פון מסחר! נו, האבן זיי מיט איהם גערעדט, זענען זיי צוגעקומען צו רעדן פון צדיקים - זיי האבן נישט דערציילט דעם סוחר אז זיי פארן צו דעם צדיק, זיי האבן סתם גערעדט פון צדיקים. האט ער אנגעהויבן צו רעדן פון דעם צדיק - זיי האבן נישט געזאגט אז זיי פאהרן צו איהם, [האט דער סוחר געזאגט אז ער איז דארט געווען און ער האט געטוהן] אן עבירה! ער איז א קל! זאגט ער צום זוהן; נו, זעהסטו?! זעהסטו שוין?! דער סוחר האט נישט [מכוין געווען

בעליה, ויעסוק תמיד בתורה ותפילה, והבן-יחיד הרגיש חסרון - הוא לא מרגיש טעם בתורה ותפילה! וחיפש עצה איך למלאות את החסרון, ושאל לשני אברכים, והם נתנו לו עצה שייסע לאותו הצדיק!

רואים מזה - הוא חיפש, אז סיבב הקב"ה ששני אברכים אמרו לו שייסע לאותו הצדיק. אבל אם עוסקים בתורה ותפילה, ולא מרגישים את החסרון, אדרבה - מרגישים שנעשים גדול וגדול וגדול - *

הבן-יחיד תמיד חיפש, והקב"ה סיבב בכל פעם - בפעם ראשון נפל הסוס על הגשר, ובפעם השנייה נשברו ידות העגלה, ובפעם הבא אמר הבן-יחיד כי אי אפשר - רק אם יהיה איזה דבר מיוחד. ונסעו, והיו אצל אכסניא באיזה כפר, ושם מצאו איזה 'סוחר'. נו, מה שייך לסוחר לדבר מצדיקים?! הסוחר צריך לדבר ממסחר! נו, הם דיברו אתו, והגיעו לדבר מצדיקים - לא סיפרו לו שהם נוסעים לאותו הצדיק, הם סתם דברו מצדיקים. והתחיל לדבר מאותו הצדיק - הם לא אמרו לו שהם נוסעים

* עיי ליקוטי הלכות יו"ד - הלכות ערלה הלכה ה' אות ז'; ובאמת הא בהא תליא, כי כל אחד כפי מה שמשתדל לבטל עצמו ולהרגיש שפלותו בפשיטות, להרגיש כאב עונותיו ופגמיו ועוצם ריחוקו מה' יתברך והתורה וכו', כמו כן זוכה לקרב עצמו לצדיק האמת. כי בודאי מי שמרגיש שפלותו ופחיתותו, וירצה לחוס על נפשו להנצל ממיתה עולמית ומיסורי עולם, ולזכות לחיים נצחיים, בודאי לא יסתכל על שום מניעה, שרובם ככולם מחמת כבוד, שמתירא שילעיגו עליו ויבוזהו וכו'. ואפילו שארי מיני מניעות מאשתו וחותרו ואביו וכו', כולם מתבטלים לגמרי אצל מי שמרגיש מעט משפלותו ופחיתותו, ורואה ומבין בעצמו אופן מעמדו ומצבו בזה העולם, ולהיכן נתעה במעשיו וכו'. ובודאי ישתדל בכל כחו לקרב עצמו למי שיוכל לעסוק ברפואתו, ועל ידי זה יתקרב אל האמת, דהיינו לצדיק האמת. וכל מה שמתקרב יותר להצדיק האמת, כמו כן מרגיש שפלותו יותר, כי עיקר בטול הגאות הוא על ידי הצדיק וכו'.

צו רעדן פון דעם צדיק, נאר] א מסיח לפי תומו!... נו, הכלל, האבן זיי זיך אומגעקערט, איז דער זוהן געשטארבן!

ווארן אז מ'איז זיך נישט מתגבר אויף די אלע מיני מניעות, איז ער נעבעך געשטארבן בחייו - איז ער א געשטארבענער! מ'קען זיין גרויס, און האבן א נאמען אין דער וועלט, און ס'איז געשטארבן!

*

און אזוי יעדער מעשה, מיט יעדער שיחה, אז מ'קוקט זיך נישט צו מיט א אמת - מתוך געגועים, אזוי ווי דער בן יחיד - ער האט געבענקט צו ממלא זיין דעם חסרון - ער פילט נישט קיין טעם אין תורה און אין תפילה!

נו, אז מ'זוכט געפונט מען. מ'קען זוכן און זוכן און זוכן, אבער אז עס קומט צו דעם - - אין אמת'ן אז מ'קלערט אריין קען זיין אפשר דער סוחר איז נישט קיין מסיח לפי תומו!...!

*

האמת מנצח תמיד

און איך - אזא קליין נפש'ל ווי איך, א אינגל פון זיבעצן יאר, א פראסטער בחור'ל, דער פראסט'סטער פון די גאנצע ישיבה... איך בין געווען א בן יחיד - א יחיד במינו... און דער בן יחיד'ל, דער אינגעלע, איז געווארן דערפון אזעלעכ'ס, אזא מין קידוש השם, למעלה מדרך הטבע.

אליו, [ואמר להם הסוחר שהוא היה שם, והוא עשה] עבירה! הוא קל! אמר לבנו; נו, הָאֵיתָ מֵהַ שְׁזָה הַסּוּחָר מִסְפָּר לְפִי תוֹמוֹ?!... נו, הכלל, חזרו לביתם, ונפטר אותו הבן!

כי אם אין מתגברים על כל מיני המניעות, אז הוא מת בחייו - הוא מת! יכולים להיות גדול, ולהיות לו שם בעולם, אבל הוא מת!

*

וכן כל מעשה, וכל שיחה, אם לא מסתכלים עם אמת - מתוך געגועים, כמו הבן-יחיד - הוא התגעגע למלאות את החסרון - הוא לא מרגיש טעם בתורה ובתפילה!

נו, אם מחפשים אז מוצאים. יכולים לחפש ולחפש, אבל כשמגיע לזה - - באמת, אם מתבוננים בזה יכול להיות כי הסוחר אינו מסיח לפי תומו!...

*

האמת מנצח תמיד

ואני - נפש קטן כמוני, ילד בן שבע-עשרה, בחור פשוט, הכי פשוט מכל הישיבה... אני הייתי בן-יחיד - יחיד במינו... והבן-יחיד הזה, הילד, נעשה מזה ככה, כזה קידוש השם, למעלה מדרך הטבע.

און דער ראש זייערער - דער ראש המתנגדים, ער האט מיר גענומען אזוי ווי א חבר'ל, ער איז געגאנגען מיט מיר שפאצירן חוץ לעיר, און ער האט אין מיר אריינגעלייגט אזעלכע גיפטן פון התנגדות, אז איך האב אפגעמאכט ביי מיר אז איך וועל נישט זיין קיין ברסלב'ער! איך וועל לערנען די ספרים - קיין ברסלב'ער וועל איך נישט זיין...

נו, אז איך בין אזא קליינע נפש, וויאזוי איז געווארן ביי מיר אזא מין שינוי - אפלאזן די וועלט, מבטל זיין אזעלכע לומדים!? זעהט אויס אז דער אמת איז מנצח תמיד! דער אמת איז אזא שארפע זאך, אזעלעכס, דער אמת איז מנצח תמיד!*

נאכדעם, אז כ'האב אפגעמאכט איך וועל נישט זיין קיין ברסלב'ער, אבער דאס הארץ האט מיר וויי געטוהן, ס'איז מיר געווען 'או לי מיוצרי או לי מיצר'.* ער האט מיר אריינגעלייגט גיפטן, און איך האב געוואלט - אבער כ'האב געהאט מלחמות. אפילו כ'האב שוין אפגעמאכט אז איך וועל נישט זיין קיין ברסלב'ער, אבער ס'איז נישט געווען ברצון.

האב איך דערציילט ר' ישראל'ן אז ער האט מיט מיר אזוי און אזוי גערעדט. דער אייבערשטער האט אויף מיר רחמנות געהאט, אז ר' ישראל האט גערעדט מיט מיר אזעלכע דיבורים - אז ס'איז געווארן פון די אלע גיפטן 'גארנישט'! איך בין געווארן צוריק דער אייגענער וואס ווי איך בין געווען פריער, ער האט אוועקגענומען פון מיר אלע גיפטן.

והראש שלהם - ראש המתנגדים, הוא לקח אותי כמו חבר טוב, והלך לטייל עמי מחוץ לעיר, והכניס בי כזה רעל של התנגדות, עד שהחלטתי שאני לא אהיה ברסלב'ר! אני ילמוד את הספרים - אבל ברסלב'ר אני לא אהיה...

נו, נפש קטן כמוני, איך זה שנעשה עמי כזה שינוי - לעזוב את העולם, לבטל לומדים כאלו?! נראה מזה כי האמת מנצח תמיד! האמת הוא דבר חזק כזה, האמת מנצח תמיד!*

אחרי כן, כשהחלטתי שאני לא אהיה ברסלב'ר, אבל הלב שלי כאב, היה לי 'אוי לי מיוצרי אוי לי מיצר'.* הוא הכניס בי רעל, ואני רציתי - אבל היה לי מלחמות. אפילו שהחלטתי שאני לא אהיה ברסלב'ר, אבל זה לא היה ברצון.

אז סיפרתי לרבי ישראל שהוא דיבר עמי ככה. והשי"ת ריחם עלי, ורבי ישראל דיבר עמי, הוא דיבר עמי כאלו דיבורים - שנעשו מכל אלו הרעלים 'כלום'! הייתי שוב כמו מקודם, הוא לקח ממני כל הרעלים.

* עי' ליקוטי הלכות או"ח - ברכות הראיה וברכות פרטיות ה' אות ב'; נמצא מי שמסתכל על האמת לאמיתו, והולך בדרך האמת, ומשתדל ומתייגע תמיד להשיג נקודת האמת, בודאי אינו מתיירא משום רע עין, כי מה יעשה לו אדם, מאחר שכונתו אל האמת לאמיתו, שעל ידי זה הוא מנצח תמיד.

* ממליצת לשון חז"ל ברכות דף ס"א.

*

און דאס איז אלץ לימודים פאר אונז, ווארן אפילו היינט אז עס איז נישט דא אזעלכע גרויסע מתנגדים ווי אמאל, נו, אבער ס'איז נאך געבליבן, ס'איז נאך דא... דער עולם, לומדים, די גדולים - אפילו מ'קוקט אריין אין א ספר - אבער דער 'חיזו דהאי עלמא' פארשטעלט!

און מיר - כאטש דער אייבערשטער האט אויף מיר רחמנות געהאט איך זאל צוקומען צום הייליגן רבי'ן, אבער וואס מיר דארפן זיין און וואס מיר דארפן זעהן - איז נאכנישט דאס! מ'דארף נאך דאווענען ווייטער און ווייטער און ווייטער...

נו, מ'קען מאכן שלום - איך בין א ברסלב'ער, אבער איך מוז נאכנישט די גאנצע וועלט אוועקווארפן, מ'דארף געלט... דאס איז די מעשה פון די 'מדינה פון עשירות' - - ער רעדט קעגן די גאנצע וועלט! 'וואס רעדסטו דא?!'*

*

רבי נתן איז געבוירן געווארן אין א שטוב פון תורה וגדולה. זיין שווער* איז געווען א למדן, א תלמיד חכם, און א ירא שמים, נאר א ליטוואק [- מתנגד]. און רבי נתן איז אויך געווען א ליטוואק, ער איז דאך געווען א גדול, און ער איז געווען אן איידעם ביי א גאון, א צדיק. נו, דער רבי נתן האט געזעהן דעם רבי'ן האט ער אפגעלאזט די גאנצע וועלט און געבליבן ביים רבי'ן!

*

והל זה הוא לימודים בשבילנו, כי אפילו היום שאין כל-כך מתנגדים כמו שהיה פעם, נו, אבל עדיין נשאר, עדיין יש...

העולם, הלומדים, הגדולים - אפילו אם מסתכלים בהספר - אבל ה'חיזו דהאי עלמא' מכסה!

ואני - אף-על-פי שהקב"ה ריחם עלי שאתקרב לרבינו הקדוש, אבל מה שאנו צריכים להיות, ומה שאנו צריכים לראות - זה עדיין אינו! צריכים להמשיך להתפלל עוד ועוד ועוד...

נו, יכולים לעשות שלום - אני ברסלב'ר, אבל עדיין אין אני צריך להשליך את כל העולם, צריכים כסף... זהו המעשה של המדינה של עשירות' - - 'הוא מדבר נגד כל העולם!' 'מה אתה מדבר פה?!'*

*

רבי נתן נולד בבית של תורה וגדולה. החותן שלו היה למדן, *תלמיד חכם, וירא שמים, רק ליטאי [- מתנגד]. ורבי נתן גם-כן היה ליטאי, הוא היה 'גדול', הוא היה חתנו של גאון וצדיק. נו, ורבי נתן כשראה את רבינו הוא עזב את כל העולם ונשאר אצל רבינו!

* מלשון המעשה של הבעל תפילה.

* ה"ה הגאון ר' דוד צבי איערבאך זצ"ל אב"ד דק"ק שאריגראד, קרעמיניץ, מאהלוב, וגלילותיהם.

*

נו, און די מעשיות, און אזוי אין די תורות - יעדער תורה דארף זיין תמיד חדש!
וואס הייסט חדש? געפונען נייע אור, נייע לימודים! דער עיקר לימוד אז ס'זאל אונז
ברענגען צו וואס דער הייליגער רבי וויל אונז צוברענגען - דעם אמת'ן תכלית.

ביי דער וועלט קוקט מען אן עפעס אזעלכן ווי א משוגע'נעם - עולם הבא? עס
איז דא צייט צו עולם הבא! אצינדער?! מ'גייט אין שול אריין, מ'לייגט ציצית און תפלין
- - אבער עולם הבא?!... אבער איך האב געקענט א איד וואס ביי איהם איז געווען דער
עיקר - זיין גאנץ לעבן - תמיד - א דיבור וואס ער האט גערעדט - אלסדינג איז נאר
געווען וועגן תכלית...

און די גאנצע וועלט לאכט זיך אויס פון דעם. אבער דער הייליגער רבי הייסט אז
מ'זאל מאכן א שיעור קבוע אלע טאג - א דרך פאר יעדן איד - מקטן ועד גדול -
'התבודדות'! מ'זאל אוועקגיין אין אן ארט ווי עס איז נישט דא קיין מענטשן דארט, און
דארטן זאל מען זיך אויסרעדן דאס הארץ פאר השי"ת'ן, און בעהטן אלעס וואס מען
דארף. דאס ערשטע דארף מען בעהטן אויפ'ן עיקר תכלית, און דערנאך קומט געלט -
יא.

און דער הייליגער רבי לאכט זיך אויס פון די גאנצע וועלט - אז 'ברויט מיט
אוגערקעס' איז א גוט מאכל!...*

*

נו, והמעשיות, וכן התורות - כל תורה צריך להיות תמיד חדש! מה זה חדש? למצוא אור חדש,
לימודים חדשים! עיקר הלימוד שיביא אותנו אל מה שרבינו הקדוש רוצה להביא אותנו - אל התכלית
האמת.

אצל העולם מסתכלים על איש כזה כמו על משוגע - עולם הבא? יש זמן לעולם הבא! עכשיו?!
הולכים לבית הכנסת, מניחים ציצית ותפלין - אבל עולם הבא?!... אבל אני הכרתי יהודי שאצלו
היה העיקר, כל החיים שלו, תמיד, כל דיבור - הכל היה רק בשביל התכלית...

וכל העולם צוחקים מזה. אבל רבינו הקדוש הזהיר לעשות בכל יום שיעור קבוע - דרך לכל אדם
מישראל, מקטן ועד גדול - 'התבודדות'! שילך לאיזה מקום שאין שם בני אדם, ושמה ישפוך שיחו
לפני השם יתברך, ולבקש על כל מה שצריכים. דבר ראשון צריך לבקש על עיקר התכלית, ואחר כך
כסף - - כן.

ורבינו הקדוש צוחק מכל העולם - ש'לחם ומלפפון' הוא מאכל טוב!...*

* על פי חיי מוהר"ן אות תקכ"ח.

און ווייטער איז דא א שיחה, דער הייליגער רבי זאגט; וואס איז די גאנצע שרעק?
אז ער וועט נישט האבן קיין פרנסה - אז ער וועט נישט האבן קיין ברויט צו עסן וועט
ער שטארבן? נו, וואס איז דא אזא גרויסע זאך? סיי ווי שטארבט מען דאך! * ווען - אזוי
לעבט מען אייביג און אזוי שטארבט מען - - אבער מ'דארף דאך סיי ווי סיי שטארבן!
נו, וואס איז דעמאלטס?...!

[חסר קצת] - - 'שחורות כעורב' - זיין פנים איז שווארץ - 'שחורות!' * [מ'לערנט];
'שחורות כעורב' - און מ'גייט אוועק ווייטער... אבער דעם 'שחורות כעורב' דארף מען
גוט פיהלן! מ'דארף גוט זעהן אז דאס פנים זאל זיין שווארץ - - ממאס זיין תאוות
עולם הזה!

*

הסבֵּל הנורא בימי נעוריו

- - אזא מין עניות וואס איך האב געהאט איז נישטא אין דער וועלט! ווארן, ס'זאל
נישט זיין איין שטיקל ברויט?! און איך האב דאס געזעהן מיט מיינע אויגן! איך האב
געזעהן די צער פון די קינדער וואס זיי האבן געהאט פונעם הונגער - איך שעהם זיך
עד היום אפילו צו רעדן פון דעם. איך וואוין אין א מדבר?! איך וואוין צווישן מענטשן!
אידן, רחמנים! אבער מיט מיר האט דער אייבערשטער געפירט אז ס'איז געווען

ויש עוד שיחה, רבינו הקדוש אומר; מה כל הפחד? שאם לא יהיה לו פרנסה, אם לא יהיה לו לחם
לאכול אז ימות! נו, מה כל העניין? הלא ממילא מתים! * אם - ככה היו חיים לעולם וככה מתים - -
אבל אם ממילא צריכים למות, נו אז מה?...!

[חסר קצת] - - 'שחורות כעורב' - להשחיר את הפנים - 'שחורות!' * לומדים; 'שחורות כעורב' -
וממשיכים הלאה... אבל את ה'שחורות כעורב' צריך להרגיש היטב! צריכים לראות שהפנים ישחרו
כמו שצריך - - למאס תאוות עולם הזה!

*

הסבֵּל הנורא בימי נעוריו

- - כזה עניות שהיה לי, אין בעולם! שלא יהיה אף חתיכת לחם?! זה ראיתי בעיניים! ראיתי את
הצער של הילדים שהיה להם מחמת הרעב - עד היום אני מתבייש לדבר מזה. אני גר במדבר?! אני גר

* שיחות הר"ן אות ר"ן; שמעתי בשמו שאמר: מה לדאוג על פרנסה? הלא אין דאגה וחשש כי אם שמה ימות ברעב אם
לא יהיה לו פרנסה, ומה בכך כי ימות? כי גם בלא זה צריכין למות!

* על פי ליקוטי מוהר"ן סי' ט"ו אות ה'; ואמרנו חז"ל 'מי שמשחיר פניו כעורב ומי שנעשה אכזרי על בניו כעורב', וזה
בחינת 'שחורות כעורב' וכו', ועי"ז זוכה לבחינת תורה שבנסתר, שסתרי תורה אדם זוכה להם ע"י מסירת נפש, שמשחיר
פניו כעורב וכו'.

פארמאכט אלע טויערן, איך בין געווען אזוי ווי אין א ים, אדער אין א מדבר, ווי עס איז נישטא קיין שום - -

איך בין בטבע א גרויסער ביישן, אבער איך זעה אזא מין הונגער - האב איך געוואלט טוהן א פעולה, אז איך זאל באקומען א שטיקל ברויט.

איז געווען אין מאה שערס א איד, ער איז געווען א תלמיד חכם, א לערנער, א ליטוויק, ער פלעגט תמיד בעטלען נדבות, און ער פלעגט געבן אן ארימאן - אז מ'איז צוגעקומען צו איהם פלעגט ער איהם עפעס גיבן. הכלל, ס'געווען אין א פרייטאג, ס'איז שוין געווען נאך האלבע טאג, און ס'איז נישט געווען אין שטוב גארנישט! גארנישט! נישט קיין פיש, און נישט קיין חלה - גארנישט! הכלל, איך בין געווען געפאלן ביי מיר, חלילה וחס אזוי בלייבן שבת. הכלל, איך האב זיך געשטארקט, איך בין אראפגעגאנגען אין די שטיבלאך, איך האב געוואוינט אין מאה שערס, בין אריינגעגאנגען אין די שטיבלאך פון מאה שערס. ער פלעגט דאווענען מנחה גדולה, ער האט זיך געפונען תמיד אין די שטיבלאך פון מאה שערס. איז ער געזעצן מיט נאך א אידן, א גדול פון ירושלים, זיי פלעגן ביידע רעדן אין לערנען. הכלל, ער איז געזעצן מיט איהם און גערעדט לעבן איהם. הכלל, איך בין צוגעגאנגען צו איהם, האב איך איהם דערציילט - - דער אייבערשטער האט אויף מיר רחמנות געהאט, און ער האט עפעס דערפילט אז דאס איז א ריכטיגע זאך - - אין ירושלים האט געקענט זיין אן ארימאן וואס האט כל טוב, אז ער וויל מ'זאל איהם גיבן געלט האט ער געזאגט ער האט נישט אויף שבת... און פארקערט, אז ס'קומט צו אזעלכער וואס זאגט פרייטאג נאך האלבע טאג אז ער האט נאך גארנישט, איז ער אזא מין שנארער... - האט דער

בין אנשים! יהודים, רחמנים! אבל עמי התנהג הקב"ה שנעלו כל השערים, הייתי כמו בים, כמו במדבר, שאין שם שום - -

אני בטבע ביישן גדול, אבל כשאני רואה כזה רעב - רציתי לעשות איזה פעולה, שיהיה לי חתיכת לחם.

היה במאה שערס יהודי אחד תלמיד חכם, למדן, ליטאי, והוא תמיד קיבץ נדבות, והיה נותן לכל עני - אם היו מגיעים אליו היה נותן משהו. הכלל, היה באיזה יום ששי, אחר חצות היום, ולא היה בבית כלום! לא דגים, ולא חלות - כלום! הכלל, הייתי מודאג, חלילה וחס לישראל כך בשבת. הכלל, נתגברתי וירדתי לשטיבלאך, הייתי דר במאה שערס, נכנסתי אל השטיבלאך של מאה שערס. הוא היה מתפלל מנחה גדולה, והוא היה נמצא תמיד בשטיבלאך של מאה שערס. והוא ישב עם עוד איזה יהודי, מהגדולים בירושלים, והיו תמיד מדברים בדברי תורה. הכלל, הוא ישב עמו ודיבר עמו. הכלל, ניגשתי אליו וסיפרתי לו - - והקב"ה ריחם עלי, והוא הרגיש כי זה סיפור נכון - - בירושלים היה יכול להיות עני שיש לו כל טוב, וכשרוצה שיתנו לו כסף אז הוא אומר שאין לו על שבת... אדרבה, אם מגיע אחד ואומר ביום ששי אחר צהרים שאין לו כלום, אז הוא קבצן מקצועי

אייבערשטער אויף מיר רחמנות געהאט, און ער האט עפעס דערקענט אין מיין רעדן - אין מיין פנים - אז ס'איז א ריכטיגע זאך. נו, איז ער מיט מיר געגאנגען, לעבן מיין שטוב דארט איז געווען א מכולת, א קלייט, און ער האט גערעדט בקול רעש גדול... און ער האט געזאגט צו דעם סוחר, דעם בעה"ב פון דעם קלייט; 'גיב איהם א ראטל -] בערך דריי קילא] מעהל! און נאכדעם איז ער צוגעגאנגען מיט מיר צו די פיש, דער קלייט פון די פיש - מיין שטוב איז געווען אויף זיין קלייט. הכלל, גייט ער צו צום בעה"ב און גיבט א געשריי צו איהם; 'גיב איהם א פישל! און איך האב געהערט, איז מיר געווארן פינסטער פאר די אויגן, כ'האב מיר געשעהמט - פרייטאג נאך האלבן טאג - און ער זאגט 'גיב איהם א פישל', 'גיב איהם מעהל'...

און דאס קומט מיר אלץ צונוץ! בשעת מעשה האב איך דאס נישט געוואלט, 'לא הן ולא שכרן'!... * אזא מין מצב...

*

און ווייטער - איז געווען איינער, ער האט געהאט א קלייט אין מאה שערים. הכלל, ער איז געווען א סוחר, ער איז געווען א מקורב, פון די פוילישע מקורבים. ער פלעגט גיין אין די שוהל'ן אינדערפרי און פלעגט מאכן געלט, און מיר האט ער קיינמאל נישט געגעבן. און אפילו כ'האב איהם אמאל געזאגט, האט ער זיך נישט געמאכט וויסנדיג, און ס'איז נישט געווארן דערפון גארנישט.

כזה... - אבל הקב"ה ריחם עלי, והוא הרגיש משהו בהדיבור שלי - בהפנים שלי - כי זה דבר נכון. נו, הוא הלך אתי, סמוך אל הבית שלי היה מכולת, והוא דיבר בקול רעש גדול... ואמר אל הסוחר, הבעל הבית של החנות; 'תן לו רוטל -] לערך שלש ק"ג] קמח! ואחר כך הוא הלך אתי לחנות של הדגים - הבית שלי היה על-גבי החנות שלו. הכלל, הוא ניגש אל הבעל-הבית וצועק אליי; 'תן לו דג! ואני שמעתי, ונעשה לי חושך בעיניים, נתביישתי - יום ששי אחר הצהרים - והוא אומר 'תן לו דג', 'תן לו קמח'...

ועכשיו כל זה לטובה! בשעת מעשה לא רציתי את זה, 'לא הן ולא שכרן'!... * מצב כזה...

*

היה אחד שהיה לו חנות במאה שערים. הכלל, הוא היה סוחר, מקורב, מהמקורבים של פולניה. והוא היה מקבץ נדבות בשחרית בבתי כנסיות, אבל לי לעולם לא נתן. ואפילו כשאמרתי לו פעם, עשה עצמו כלא ידע, ולא נעשה מזה שום דבר.

* על פי לשון הגמ' מס' ברכות ה' ע"ב.

הכלל, ס'איז געווען אינמיטן די וואך, אין א נאכט וואס [די קינדער האבן] געוויינט - א שטיקל ברויט. הכלל, בין איך אראפגעגאנגען אין די שטיבלאך, אינדרויסן פון די שטיבלאך איז ער געשטאנען, בין איך צוגעגאנגען צו איהם, און כ'האב איהם געזאגט; 'טוהט א מצוה - גיבט מיר עפעס אפאר פיאסטער!' 'איך דארף עפעס האבן פאר ברויט!' - - -

נו, אז מ'האט נישט קיין זכ'ה, חלילה וחס - - אבער ביי מיר איז געווען אזוי, 'פארמאכט אלע טויערן!' דער אייבערשטער האט אזוי געוואלט, אז איך זאל פילן אזא טעם. ס'קען זיין אז איך בין אפגעקומען מיתה, שווערע גזירות - ס'געווען לטובה. אבער בשעת מעשה איז ביי מיר געווען 'קצתי בחיי'...

*

[ממשך הסיפור מערב שבת הנ"ל]

הכלל, ביי מיר איז געווען יעדע רגע א יאר, כ'האב געוואלט וואס פריער - - אויפן וועג גייט ער אריין צו א שניט סוחר און רעדט מיט איהם, מיין איך אט אט וועט ער ארויסגיין תיכף, אבער ער האט זיך נישט געאיילט ארויסצוגיין, און איך שטיי און ווארט, און ער איז געשטאנען מיט איהם - ווייס איך וויפיל - און גערעדט. און נאכדעם איז ער געגאנגען מיט מיר, ער איז געגאנגען אין קלייט אריין, זאגט ער פאר די ווייב זיינע - אז ער איז געווען אין גאס איז זי געווען אין קלייט, א קלייט דארף דאך האבן א מענטשן, איז זי געווען אין קלייט. זאגט ער; 'גיב ישראל בער'ן א פיאסטער, ער דארף האבן נייטיג!'...

הכלל, היה באמצע השבוע, באיזה לילה שהילדים בכו לחתיכת לחם. הכלל, ירדתי להשטיבלאך, והוא עמד שם מחוץ להשטיבלאך, ניגשתי אליו, ואמרתי לו; 'עשה מצוה - תן לי כמה פרוטות!' 'אני צריך משהו בשביל לחם!' - - -

נו, אם אין לו הזכיה, חלילה וחס - - אבל אצלי היה ככה, 'ננעלו כל השערים!' כך רצה הקב"ה, שארגיש טעם כזה. יכול להיות שעי"ז נפטרתי ממיתה או שאר גזירות קשות - היה לטובה. אבל בשעת מעשה היה אצלי 'קצתי בחיי'...

*

[ממשך הסיפור מערב שבת הנ"ל]

הכלל, אצלי היה כל רגע כמו שנה, רציתי ככל היותר מהר - - על הדרך הוא נכנס לסוחר בדים ומדבר עמו, חשבתי שהנה הוא יוצא תיכף, אבל הוא לא מיהר לצאת, ואני עומד ומחכה, והוא עמד שם זמן מה ודיבר עמו. אחר כך הוא נכנס עמי, נכנס אל החנות, ואומר להאשה שלו - כשהוא היה צריך לצאת אז היא עמדה בחנות. והוא אמר לה; 'תן לישראל בער פרוטה (גרוש), הוא צריך דחוף!'...

ער קען נישט צוגיין צו דעם קעסטעלע וואו עס ליגט די פיאסטערס און נעמען א פיאסטער? זאגט ער הויך מיט א קול; גיב ישראל בער'ן!...

אזוי האט מיר דער אייבערשטער געפירט, און דאס איז געווען לטובה גדולה בזה ובבא!

איך האב געזעהן אנדערע וואס זענען בקי אין ירושלים, ביי די גבירים, נגידים, און זיי גייען מאכן געלט, און זיי לעבן א לעבן פון הרחבה, יא. מ'מאכט חתונה קינדער און מ'האט געלט. און ביי מיר איז געווען - פארשפארט אלסדינג! איך בין געווען איינער וואס כ'האב נישט מצליח געווען אין דעם...

אוי אוי אוי. דאס איז געווען שוין אין אונזערע צייטן, אין די לעצטע צייטן, אין די לעצטע עטליכע יאר...

*

[מספר על איזה תקופה שעבד בשביל פרנסה]

- - איך האב געהאט א בעקעריי אין טבריא, איך האב געמיינט אז איך בין אריין אין מצרים! די אידן זענען געווארן אויסגעלייזט, אבער איך בין אריין אין מצרים אויף נישט ארויסצוגיין... איך בין געשטאנען ביים אויוון, ביים ברויט מאכן - - כ'האב נישט געקענט ארויסגיין דערפון!...

די גאנצע שטאט - אז ס'איז געקומען ירושלימ'ער מענטשן, מ'האט געוואוסט פון מיר, מ'האט געוואוסט ער איז א ברסלב'ער. נו, א בעקעריי... די גאנצע שטאט דאגה'ט

הוא לא יכול לגשת אל הארגז איפוא שמונחים הפרוטות ולקחת פרוטה? הוא אומר בקול רם; תן לישראל בער'ן!...

קח סיבב עמי הקב"ה, וזה היה לטובה גדולה בזה ובבא!

ואני ראיתי אחרים שהיו בקיאים בירושלים, אצל הגבירים, הנגידים. והם הולכים לקבץ כסף, והם חיים בהרחבה, כן. מחתנים בניהם ויש כסף. ואצלי היה - הכל סגור! אני הייתי אחד שלא הצלחתי בזה...

אוי אוי אוי. וזה כבר היה בזמנינו, בזמן האחרון, בשנים אחרונות...

*

[מספר על איזה תקופה שעבד בשביל פרנסה]

- - היה לי מאפיה בטבריה, חשבתי שנכנסתי בגלות מצרים! ישראל נגאלו משם, אבל אני נכנסתי בלי דרך לצאת... עמדתי אצל התנור, אצל עריכת הלחם - - לא יכולתי לצאת מזה!...

כל העיר - באו אנשים מירושלים, ידעו ממני, ידעו שהוא ברסלב'ר. נו, מאפיה... כל העיר דואגים מאין לוקחים כסף - 'ישראל בער נעשה אופה', 'מאפיית אודער', יש לו את כל הכסף... הם כולם

ווי נעמט מען געלט - 'ישראל בער איז געווארן א בעקער!' 'אודעסער'ס בעקעריי, די גאנצע וועלטס געלט... זיי זענען קבצנים, זיי ליגן כסדר אין "ווי נעמט מען געלט", און ישראל בער - די געלט גייט צו ישראל בער'ן, און מיר זענען ישיבה לייט, קבצנים...

איך בין געשטאנען ביים אויוון, ביים ברויט - - און ס'האט געיאגט פון זיך אליין; וואו בין איך אהינגעקומען?! כ'האב געהאט אזא ר' ישראל'ן, און כ'האב עוסק געווען אין עבודת השם, און מ'האט פון מיר געלאכט כסדר, און פלוצלינג בין איך אריין אין אזא גלות מצרים, אין אזא מין גלות, 'בעקעריי', כ'האב נישט געהאט קיין טאג אין קיין נאכט, איך בין נתרחק געווארן פון תורה ותפלה. וויאזוי קען איך ארויס פון דעם?! [חסר הסיום] - -

*

מסירת נפש למען הדפסה

עס איז געווען א איד וואס ער פלעגט פארקויפן משקאות. ער פלעגט פארקויפן וויין, ברוינפן, אלע מיני משקאות, ער האט געהייסן 'רבי יום טוב זלוטניק'. ער איז געווען מפורסם, א ליטוויק. נאר ער איז מקורב געווארן מיט אזא מין ברענענדיג הארץ - אז ס'האט נישט אנגעטראפן די קלייט מיט די משפחה מיט די קינדער. נאר דער רבי, נאר דער רבי! און ער פלעגט דרוקן - יענמאלט איז נאכנישט געווען קיין קרן הדפסה, און ס'נאכנישט געווען פאר וועמען צו דרוקן, אבער ער האט געבענקט צו דרוקן צו דרוקן און צו דרוקן. הכלל, האט ער זיך גענומען דרוקן די משיבת נפש,

קבצנים, ומונחים תמיד במחשבות 'מאין לוקחים כסף', וישראל בער - כל הכסף הולך לישראל בער, ואנחנו כולנו בני ישיבה, קבצנים...

ואני עמדתי אצל התנור, אצל הלחם - - ותבע מעצמו; לאן הגעתי?! היה לי כזה רבי ישראל, עסקתי בעבודת השם, והיו תמיד צוחקים ממני, ופתאום נכנסתי בכזה 'גלות מצרים', בכזה גלות, 'מאפיה', לא היה לי לא יום ולא לילה, נתרחקתי מתורה ותפלה. איך אני יכול לצאת מזה?! [חסר הסיום]

- -

*

מסירת נפש למען הדפסה

היה יהודי אחד שהיה מוכר משקאות. היה מוכר יין, יין-שרף, כל מיני משקאות. קראו לו 'רבי יום טוב זלוטניק'. הוא היה מפורסם, ליטאי. אלא שהוא נתקרב עם לב בוער כזה - שלא איכפת לו החנות והמשפחה והילדים. רק רבינו, רק רבינו! והוא היה מדפיס - אז לא היה קרן הדפסה, לא היה בשביל מי להדפיס, אבל הוא בער להדפיס ולהדפיס ולהדפיס. הכלל, הוא התחיל להדפיס המשיבת נפש, 'השתפכות הנפש'. והלא אי אפשר לאיש אחד להוציא כל נכסיו כדי להדפיס, אבל אני ידעתי

השתפכות הנפש. און איין מענטש אליין קען נישט אויסגעבן זיין גאנץ פארמעגן אויף צו דרוקן, אבער האב איך געוואוסט אז ער האט אין זיך אזא מין פייער'דיג הארץ - אזעלעכ'ס - צום רב'ן. ער האט געהאט א קלייט, און ער האט געהאט ערגעץ א שטיבל, א קליין שטיבלע, וואס ער פלעגט דארט אריינגיין לערנען דעם רב'נס ספרים, איך פלעג גיין אין דעם שטיבלע.

און איך האב געהאט א גרויסע שטוב, און ביי מיר אין שטוב איז נישטא קיין שטיקל ברויט, די קינדער דרייען זיך ארום אזוי. און איך בין געגאנגען צו ר' יו"ט זלוטניק, נו, אז איך זאל איהם דערציילן, איז משמע אז איך קום צו ר' יו"ט אז ער זאל גיבן געלט - מען דארף דאך האבן ברויט. האב איך נישט גערעדט וועגן דעם...

ער איז געווען א קלוגער, און ער האט פארשטאנען אז מיין גאנצע מטרה אין דעם איז נאר אז מען זאל זוכה זיין צוצוברענגען דעם וועלט צום רב'ן, מען זאל דרוקן דעם רב'נס ספרים. איך האב דעם אידן געוואלט מחזק זיין, אז ער זאל זיך האלטן שטארק אין דעם. הכלל, איז געווען א פרייטאג נאך האלבן טאג, כ'האב מיך אנגעארטעלט מיט עזות, מיט שטארקייט. אזוי בין איך א ביישן, איינער אליין בעהטן נדבות... הכלל, איך בין אריינגעגאנגען אין קלייט אריין, יענער איז מבולבל געווארן, ער האט געזעהן עפעס א מין פנים, מיט אזא מיט התלהבות, מיט אזא שטארקייט, ער האט דערקענט. הכלל, מען האט מיר געגעבן. בקיצור, איך בין געגאנגען פון איין קלייט צו די אנדערע, כ'האב געזעהן אז דער אייבערשטער ווייזט מיר הצלחה און מ'גיבט מיר. און אין יענע יארן אין יענע צייט - כ'האב געמאכט פינעף און זיבעציג פיאסטער! נו, איך בין געגאנגען - נישט וועגן ברויט - נישט וועגן מיר! איך בין געגאנגען אז ס'זאל זיין אן התחזקות פאר דעם יונגערמאן. יא, בין איך געגאנגען מיט די פינעף און זיבעציג פיאסטער, כ'האב עס איהם געגעבן אין די הענט! גארנישט, קיין איין פיאסטער נישט!

שיש לו לב בוער כזה לרבינו. והיה לו חנות, והיה לו חדר קטן ששם היה נכנס ללמוד ספרי רבינו, ואני הייתי רגיל ליכנס באותו החדר.

ואני היה לי משפחה גדולה, ובביתי אין שום חתיכת לחם, הילדים מסתובבים ככה. ואני הלכתי לר' יו"ט זלוטניק, נו, אם אני יגיד לו, משמע שאני בא לר' יו"ט כדי שיתן כסף - שצריכים לחם. אז לא דיברתי כלום מזה...

והוא היה חכם, והבין שכל המטרה שלי בזה הוא רק כדי שנזכה לקרב את כל העולם לרבינו, שידפיסו את ספרי רבינו. ואני רצייתי לחזק את היהודי הזה, כדי שיהיה חזק בזה. הכלל, היה באיזה יום ששי אחר צהרים, וחגרתי עצמי בעזות, עם גבורה. אני ביישן בטבע, לבקש בעצמו נדבות... הכלל, נכנסתי לאיזה חנות, והוא נעשה מבוהל, הוא ראה פנים כזה, עם התלהבות כזה, עם גבורה כזה, הוא הכיר. הכלל, נתנו לי. בקיצור, הלכתי מחנות לחנות, ראיתי שהקב"ה מצליח דרכי ונותנים לי. ובאותם הימים - קיבצתי שבעים וחמש פרוטות! נו, אני הלכתי, לא בשביל לחם - לא בשביל! הלכתי כדי שיהיה איזה התחזקות לאותו אברך. כן, הלכתי עם שבעים וחמש פרוטות, ונתתי לו!

פרייטאג פארנאכט'ס, כ'האב עס איהם גלייך געגעבן אז ער זאל האבן אויף הדפסה... (השוואל; ס'איז געווען אסאך געלט?) אה! היינט האט עס גארנישט קיין ערך - מ'האט גארנישט קיין השגה וואס געלט איז דעמאלטס געווען! איך האב מיך געוואונדערט, נאר איך בין געגאנגען מיט אזא מין התלהבות, אזוי ווי דער בערגער...*

*

נו, מ'קען מיינען - מ'קען קלערן אז איך דערצייל דברים בטלים, מעשיות וואס איז אמאל געווען; ברויט, געלט. ניין! דאס איז אלץ טייערע דרכים, דאס איז נישטא אין דער וועלט, דאס איז נאר דורכ'ן כח פונעם הייליגן רבי'ן וואס קען מאכן אזעלעכ'ס - אז מען זאל זיין אן ארימאן און מ'זאל מאכן פינעף און זיבעציג פיאסטער און מען גייט עס גלייך אוועקטראגן כדי ער זאל האבן התחזקות אויף צו דרוקן...

און דאס איז נישט בדרך הטבע, דאס איז למעלה מדרך הטבע, למעלה מן המקום, אזא מין זאך. און דאס איז נאר אין כח פון הייליגן רבי'ן קען מען מאכן אזא זאך, קען מאכן אזא ר' ישראל, און קען מאכן אזא ארימאן - איז געווארן משוגע און גייט אריין פון איין קלייט צו די אנדערע, און מ'ווערט פון איהם דערשראקן, און מען גיבט איהם שיינע נדבות - - און כ'האב מצליח געווען, כ'האב געמאכט פינעף און זיבעציג פיאסטער אין אזא קורצע צייט!...

* * *

כלום, שום פרוטה! יום ששי בערב, נתתי לו תיכף כדי שיהיה להדפסה... (השוואל; זה היה הרבה כסף?) אה! היום אי אפשר לשער את זה - אין שום השגה מה שאז היה כסף! גם אני התפלאתי, אבל הלכתי עם כזה התלהבות, כמו ה'בערגער'!...*

*

נו, יכולים לחשוב שאני מספר דברים בטלים, מעשיות שהיו פעם; לחם, כסף. לא! זה הכל דרכים יקרים, אין כזה בעולם, זה רק בכוחו של רבינו הקדוש שיכול לעשות כך - שיהיה איזה עני ויקבץ שבעים וחמש פרוטות, והולך תיכף למסור לו בשביל שיהיה לו התחזקות להדפיס...

וזה לא בדרך הטבע, זה למעלה מדרך הטבע, למעלה מן המקום, דבר כזה. וזה רק בכוחו של רבינו הקדוש שיכול לעשות דבר כזה, שיכול לעשות ר' ישראל כזה, שיכול לעשות כזה עני - הוא נעשה משוגע והולך מחנות לחנות, ונבהלים ממנו, ונותנים לו נדבות יפות - - והצלחתי, עשיתי שבעים וחמש פרוטות בזמן קצר כזה!...

* * *

☞ העיקר למשוך עצמו אל התכלית ☞

- - און אזוי איז אז מען איז נישט משים לב, מען איז נישט משים לב צום הייליגן רבי'נס דיבורים, מען איז נישט משים לב אויף וואס מיר זענען געקומען אויף דער וועלט, אויף וואס מ'לעבט אויף דער וועלט. און מען דארף זיך ציהען זייער - אזוי ווי דער הייליגער רבי לערנט אונז; אז דער עיקר איז נאר וועגן דער תכלית - איז נאר תורה און תפילה...*

און ביי דער וועלט איז עס א ריכטיגער שגעון* - ער זוכט נישט גארנישט?! ער זוכט נאר עולם הבא, נאר לערנען, נאר דאווענען, און די וועלט לאזט ער אפ אינגאנצן!... דאס האב איך טאקע נאר געזעהן ביי ר' ישראל'ן!

דער דרך העולם איז - אפילו דער וואס פארשטייט אז דער עיקר איז נישט דער געלט, אבער פונדעסטוועגן; מען דארף געלט... יא. און אזוי כבוד, און אלסדינג, און מען מאכט שלום - מען מאכט שלום מיט אלע תאוות. נאר דער הייליגער רבי!* [- וואס לערנט אונז וועגן דעם אמת'ן תכלית!]

*

- - וכן הוא אם לא משימים לב, לא משימים לב לדבריו של רבינו הקדוש, לא משימים לב על מה שבאנו לזה העולם, על מה שאנו חיים בעולם. וצריכים למשוך עצמו מאוד - כמו שרבינו הקדוש מלמד אותנו; שהעיקר הוא רק בשביל התכלית - רק תורה ותפילה...*

ואצל העולם זה שגעון לגמרי* - הוא לא מחפש כלום?! הוא מחפש רק עולם הבא, רק ללמוד, רק להתפלל, ואת העולם הוא עוזב לגמרי!... זה אמנם ראיתי רק אצל ר' ישראל!

דרך העולם הוא - אפילו מי שמבין שכסף אינו העיקר, אבל עם-כל-זה; צריכים כסף... כן. וכן כבוד, והכל, ועושים שלום עם כל התאוות. רק רבינו הקדוש!* [שמלמד אותנו את התכלית האמת!]

*

* עיי' שיחות הר"ן אות נ"א. ובסיפורי מעשיות - מעשה י"ב מהבעל תפלה וז"ל, ובא הבעל תפלה והתחיל לדבר עמו מהתכלית, באשר שעיקר התכלית הוא רק עבודת ה' תורה ותפלה ומעשים טובים וכו', והממון הוא שטות ואינו תכלית כלל וכו'.

* במעשה של הבעל תפלה שם, וז"ל, ואמר להם [הבעל תפלה] גם כן כנ"ל, באשר שכולם בטעות ושטות גדול, ואין זה תכלית כלל, היינו שהממון אינו התכלית כלל, רק שיש יחיד שהוא הבורא יתברך שמו וכו'. ונחשב אצלם למשוגע, כי כל בני המדינה היו שקועים בטעות של הממון כל כך כנ"ל, עד שזה שדבר כנגד דעתם וטעותם היה נחשב למשוגע וכו'.

* ליקוטי הלכות או"ח - הל' פסח ז' אות ט"ה; וכל אחד יודע שאין שום תכלית בעולם, כי אם לאחוז בעבודת ה' כל ימי חייו, אבל זעירין אינן שידעיים עצות אמתיות איך לסור ולשוב מני חשך, ואין יודעים לשית עצות בנפשו איך להתנהג, באופן שיזכה להיות איש כשר באמת וכו', ובאמת אי אפשר לקבל שום עצה כי אם מצדיקי הדור האמתיים וכו'.

[עוד בענין ליקוטי תפלות]

אז ס'איז דא אזא ליקוטי תפלות - - אין טברי', די אלע יונגעלייט, די אלע מתנגדים, זיי האבן נישט געוואלט אפילו אנרירן - א ליקוטי תפלות?! עד היום! עד היום הזה! ליקוטי תפלות?! וואס הייסט - מען האט דען נישט מתקן געווען קיין תפלות?! אינדערפרי, מנחה, מעריב?! וואס עפעס ליקוטי תפלות?! ווער קען דען אויסזאגן אזא ליקוטי תפלות?!... קוקט'ס אהן עפעס א משוגע'נער, ער זאגט כסדר תפלות!... צו - התבודדות! ער גייט אין א צימער, אדער אין א פעלד, און גייט האבן התבודדות! און גייט בעהטן דעם אייבערשטן אויף פרנסה! און ער גייט בעהטן דעם אייבערשטן! התבודדות גאר?! - ביי די וועלט איז עס א רעכטע שגעון!...*

*

[המשך ענין הבעל תפלה]

דער הייליגער רבי דרייט זיך אין די וועלט, און אזוי ביי אונז - כל זמן מיר ווערן נישט געוואר פונעם כח פונעם הייליגן רבי'ן - אז דער וועלט איז גארנישט, דער עיקר איז נאר דער תכלית, דער עיקר איז נאר תורה און תפלה - קען מען אזוי אפלעבן די יארן, מאכן שלום, און זיין א ברסלב'ער... אבער [מ'דארף זיין] אזא ברסלב'ער - וואס דער הייליגער רבי דערציילט אין די מעשה פון דעם בעל תפלה - אז ער האט גערעדט מיט ארימעלייט, ער האט גערעדט פונעם תכלית. אז איינער האט געוואלט זיך

[עוד בענין ליקוטי תפלות]

כשיש כבר ליקוטי תפלות כזה - - בטבריה, כל האברכים, המתנגדים, הם לא רצו אפילו לנגוע - ליקוטי תפלות?! עד היום! עד היום הזה! ליקוטי תפלות?! מה זה - האם לא תקנו לנו תפילות?! בבוקר, מנחה, מעריב?! מה פתאום ליקוטי תפילות?! מי עוד יכול להגיד כזה ליקוטי תפילות?!... תראו איזה משוגע, הוא אומר תמיד תפילות!... או - התבודדות! הוא הולך לבדו בחדר, או בשדה, והולך לעשות שמה התבודדות! והולך לבקש על פרנסה!... והולך לבקש מהקב"ה! הוא עושה התבודדות! - אצל העולם זה לגמרי שיעון!...*

*

[המשך ענין הבעל תפלה]

רבינו הקדוש מסתובב בעולם, וכן אצלינו - כל זמן שאנחנו לא מודעים מהכח של רבינו הקדוש - שהעולם הזה אינו כלום, שהעיקר הוא רק התכלית, שהעיקר הוא רק תורה ותפילה - יכולים לבלות ככה כל השנים, להשלים, ולהיות ברסלב'ר... אבל צריכים להיות כזה ברסלב'ר - כמו שרבינו הקדוש מספר מהמעשה של 'הבעל תפלה' - שהוא דיבר עם העניים, הוא דיבר מהתכלית. וכשאחד נתרצה

* ליקוטי הלכות או"ח - הל' ראש חודש ה' אות ט"ו; כי עכשיו התפלה היא בחינת "כרום זלות לבני אדם", אלו דברים העומדים כרומו של עולם, ומאי ניהו - תפלה. היינו בחינת אלו התפלות העושים מהתורות, שנעשה מהם שעשועים גדולים למעלה, כמבואר שם בליקוטי תנינא סימן כ"ה, ובני אדם מזלזלים בהם, ועל כן התפלה הוא עכשיו בחינת סוכת דוד הנופלת וכו'.

צוקלעבן צו איהם, זיך מדבק זיין אין איהם - האט ער איהם 'תיכף' - אזוי שטייט -
 'תיכף' האט ער איהם גענומען אויף זיין ארט וואס ער האט געהאט חוץ ליישוב! -
 הייסט עס; דער 'יישוב העולם' מיט'ן 'רבי'ן' - פאסט זיך נישט! איז נישט מתאים!...

כל זמן מיר מיר ווייסן נישט דעם ריינעם אמת, און מען איז א חכם, און מען וויל
 זיין - מען וויל האבן א פנים אין דער וועלט, מען וויל האבן געלט, מען וויל פארנעמען
 א ישות - א יש אין דער וועלט - כל זמן מען לויפט נישט צום הייליגן רבי'ן, מען גיבט
 זיך נישט אוועק צום הייליגן רבי'ן, אזוי ווי 'ער' לערנט אונז! - - ער לערנט אונז דער
 היפוך פון דער וועלט! אזוי ווי דער הייליגער רבי רעדט פון דעם (במעשה של הבעל
 תפלה); ווארן פלוצלינג איז פארפאלן געווארן מענטשן פון דער מדינה, מען האט נישט
 געוואוסט וואו זיי זענען, ביי דעם איז פארפאלן געווארן א זון, ביי דעם איז פארפאלן
 געווארן אן איידעם... און די מדינה פון עשירות האבן זיך געוואונדערט - ס'זאל זיך
 געפונען א מענטש וואס זאל רעדן אזעלעכ'ס?! וואס זאל רעדן אזעלעכ'ס אנטקעגן
 זייער אמונה, אז געלט איז גארנישט, נאר תורה און תפלה! האבן זיי געזאגט אז דאס
 מוז זיין דער בעל תפלה!...

און אזוי די מענטשן פונעם מלך, די צעהן מענטשן פונעם מלך וואס זענען
 פארפאלן געווארן ביי דעם רוח סערה, און זיי האבן זיך אנגעהויבן אפצוזוכן, זיי האבן
 געזעהן זיי זוכן זיך אפ - דא האט מען אפגעזוכט דעם גבור, דא האט מען אפגעזוכט
 דעם, דא דעם יועץ, אלעמאל איז געווארן דער קיבוץ גרעסער, מ'האט זיך אפגעזוכט.
 זיי האבן געזעהן אז דער אייבערשטער האט רחמנות, אז מ'זוכט זיך אפ, מ'זוכט זיך
 צוריק אפ. זיי זענען געווען - דער דא, דער דארטן, און זיי האבן נישט געוואוסט

להתדבק בו - אז 'תיכף' - ככה כתוב - 'תיכף' לקח אותו אל מקומו שהיה לו מחוץ ליישוב! - משמע;
 כי היישוב העולם' עם 'רבינו' - לא מתאים!...

כל זמן שאין אנו יודעים האמת הנקי, ורוצים להיות חכמים, ורוצים שיהיה לנו איזה פנים
 בהעולם, רוצים להרויח כסף, שיהיה לו איזה ישות בעולם - כל זמן שאין רצים אל רבינו הקדוש, ולא
 מוסרים את עצמינו לרבינו הקדוש, כמו ש'הוא' מלמד אותנו! - - הוא מלמד אותנו את ההיפוך מזה
 העולם! כמו שרבינו הקדוש מדבר מזה (במעשה של הבעל תפילה); כי פתאום נעלמו אנשים מהמדינה,
 ולא ידעו איפוא הם, אצל אחד נעלם בנו, ואצל אחד נעלם חתנו... והמדינה של עשירות תמהו -
 שימצא איזה אדם שידבר ככה?! שידבר נגד אמונתם, שכסף זה כלום, רק תורה ותפילה! אז אמרו
 שבודאי זהו הבעל תפילה!...

וכן האנשים של המלך, העשרה אנשים של המלך שנאבדו בעת הרוח סערה, והתחילו לחפש
 עצמם ולמצוא זה את זה - פה מצאו את הגבור, פה מצאו את זה, פה את היועץ, וכך כל הזמן נעשה
 הקיבוץ יותר גדול, מצאו זה את זה. ראו שהקב"ה מרחם עליהם, שמוצאים שוב זה את זה. הם היו -

איינער פונעם צווייטן, און מ'זוכט זיך אפ! נאך איינער, נאך איינער, נאך איינער, נאך איינער, מ'זוכט זיך אפ! האבן זיי געזאגט; אז דאס איז אין זכות פונעם כשר'ן בעל תפלה! אלע, אלע האבן געזאגט - דער בעל תפלה! און ער האט געראטעוועט די מדינה פון עשירות! נישט דער גבור און נישט קיינער, נאר דער בעל תפלה!

*

[כלליות סיפורי מעשיות]

און אזוי, דאס וואס מיר זעהען אין די ערשטע מעשה, וואס דער הייליגער רבי האט געזאגט; אין וועג האב איך דערציילט א מעשה, וואס ווער עס האט זי געהערט האט געהאט א הרהור תשובה! דאס איז א הקדמה, דאס איז די ערשטע מעשה, דער אנהייב פון אלע מעשיות, דער הקדמה! דא גיבט אונז דער הייליגער רבי אנצוהערן - דעם וואס האט אויערן, אז יעדער מעשה - נישט נאר יענע מעשה - אין יעדער מעשה איז דא גאנצע בנינים, ס'דא כמה ענינים, ס'גייט ארויס פון דעם - ס'גייט אריין אין דעם, דאס איז אלץ - ווער עס הערט דאס האט אן הרהור תשובה!*

דאס גיבט אונז דער הייליגער רבי אנצוהערן, אז נישט נאר מען זאל ליינען - מען זאל צולייגן דעם מוח! מען זאל זיך גוט צוקוקן וואס טוהט זיך דא! וואס רעדט זיך דא! און אזוי אין יעדער תורה, און אזוי אין יעדער תפלה!

זה פה, זה שם, ולא ידעו אחד מהשני, ועכשיו מוצאים! עוד אחד, עוד אחד, עוד אחד, מוצאים! אז אמרו; שזהו בזכות הבעל תפילה הכשר! כולם, כולם אמרו - הבעל תפילה!! - והוא הציל את המדינה של עשירות! לא הגבור ולא אף אחד, רק הבעל תפילה!

*

[כלליות סיפורי מעשיות]

וכן, מה שאנו רואים בהמעשה הראשונה, שרבינו הקדוש אמר; בדרך סיפרתי מעשה, שכל מי ששמעה היה לו הרהור תשובה! זה הקדמה, זהו המעשה הראשונה, ההתחלה של כל המעשיות, ההקדמה! פה משמיע לנו רבינו הקדוש - למי שיש לו אוזניים, שכל מעשה - לא רק אותו המעשה - בכל מעשה יש בנינים שלמים, יש כמה ענינים, יוצא מזה ונכנס לזה, כל זה - מי ששומע אותו יש לו הרהור תשובה!*

זה מה שמשמיע לנו רבינו הקדוש, שלא רק לקרוא אותו - רק להכניס את המוח! שישתכלו היטב מה שנעשה פה! מה שנדבר פה! וכן בכל תורה ובכל תפילה!

* בהקדמה לספר סיפורי מעשיות; גם יש בהם התעוררות מוסר נפלא ועצום מאד ברוב המקומות, יכנים המשכיל בעצמו, כי רובם ככולם מעוררים וממשיכים את הלב מאד להשם יתברך, לשוב להשם יתברך באמת לאמתו, לעסוק רק בתורה ועבודה תמיד, ולהפוך פניו מהבלי העולם לגמרי, כאשר יראה הרואה בעיני שכלו אם יסתכל בהם באמת וכו'. ושם בסופו; ובאמת יש באלו המעשיות התעוררות גדול מאד מאד להשם יתברך ברוב המקומות אפילו על פי פשוט, מלבד הנסתרות, כי כולם הם סודות נוראות, ויש להם כח גדול לעורר הכל להשם יתברך.

* * *

פון וואנעט איז געווארן א רבי ישראל [קארדונער]? נישט פון די תורות און תפלות?!
 און דאס איז עד היום! ס'איז נישט דער וועג צו זאגן; "אמאל איז געווען א רבי ישראל",
 "אמאל איז געווען דער וועלט פרום", "היינט איז אזוי!" - - ניין!! עס איז געווען אמאל
 - און עס "איז!!" ס'איז געווען א רבי ישראל - און עס "איז!!" עס איז געווען א רבי,
 ס'איז געווען א בעל תפלה - - ביי די סיפורי מעשיות שטייט; "אמאל איז געווען א
 בעל תפלה", אבער דער בעל תפלה איז געווען - און ער "איז!!" און ער האנדלט מיט
 אונז! און ער לערנט אונז! און זארגט פאר אונז!*

ביי דער וועלט איז דאס ממש א פורים שפיל - דער ליקוטי מוהר"ן, מיט'ן ליקוטי
 תפלות - אויב זיי זעהן איינעם זאגן אסאך ליקוטי תפלות און וויינען פאר השם
 יתברך; - נו, איז דאס א גראבער יונג... דאס איז א בור... ער זאגט אזוי סאך ליקוטי
 תפלות...

נו, כ'האב טאקע געזעהן טייערע נפשות, אבער ווי רבי ישראל זאגט ליקוטי תפלות
 - און דעם שבת וואס כ'האב געזעהן ביי איהם, און דעם סוכות, מיט דעם שבועות, און
 די ניגונים, מיט דער שמחה - - איז געווען עפעס איינס אין דער וועלט! ער איז געווען
 'מעשי ידי להתפאר!' דעם אייבערשטנס' מעשים! מעשי השם! אצבע אלוקים!!

* * *

מאיפוא נעשה רבי ישראל [קרדונר] כזה?! מהתורות והתפילות!! זה עד היום! לא זו הדרך להגיד;
 "פעם היה רבי ישראל", "פעם היה העולם עובדי השם", "היום זה ככה!" - - לא!! היה פעם - וגם
 עכשיו יש! היה רבי ישראל - וגם עכשיו יש! היה רבי, היה בעל תפילה - - בהסיפורי מעשיות כתוב;
 "פעם היה בעל תפילה", אבל הבעל תפילה היה - והוא גם עכשיו ישנו! והוא עוסק עמנו! והוא מלמד
 אותנו! ודואג בשבילנו!*

אצל העולם זה ממש 'משחק פורים' (פורים שפיל) - הליקוטי מוהר"ן, והליקוטי תפילות - אם רואים
 אחד אומר הרבה תפילות, ובוכה לפני השם יתברך; - נו, נו, הוא איש גס, הוא בור... הוא אומר כל-כך
 ליקוטי תפילות...

נו, אכן ראיתי כמה נפשות יקרות, אבל איך שרבי ישראל אומר ליקוטי תפילות - ואת השבת
 שראיתי אצלו, והסוכות, והשבועות, והניגונים, והשמחה - - זה היה יחיד בעולם! זה היה 'מעשי ידי
 להתפאר!' מעשי הקב"ה! מעשי השם! אצבע אלוקים!!!

* חיי מוהר"ן - אות רכ"ה; ובלילה שקודם הסתלקותו אמר, מה לכם לדאוג מאחר שאני הולך לפניכם, ומה אם הנשמות
 שלא הכירו אותי כלל, הם מצפים על תקונים שלי, מכל שכן אתם וכו'. וכן אפילו אלו שלא זכו להכיר את רבנו זכרוננו
 לברכה בחייו, כשיבואו על קברו הקדוש ויסמכו עליו, וילמדו ספריו הקדושים, וירגילו עצמם לילך בדרכיו הקדושים
 הנאמרים בספריו הקדושים, בודאי יש להם על מה שיסמכו, אשריהם אשרי חלקם, ולא יאשמו כל החוסים בו, כי כבר
 גילה דעתו בכמה לשונות בפירוש וברמז, שכל מה שעוסק עמנו אינו בשבילנו לבד, כי אם את אשר ישנו פה ואת אשר
 איננו פה וכו'.

🌀 ניצחתי ואנצח 🌀

מען זעהט וויאזוי דער אמת איז מנצח! וויפיל די וועלט איז ווייט פון רבי'ן, פון התבודדות, ליקוטי תפלות - - וואלט מען ווען געדארפט בטל ווערן פון די וועלט! און אז אלע גדולים, אלע גדולי הדור זענען ווייט דערפון, מ'לאכט זיך אויס פון דעם - וואלט מען געדארפט בטל ווערן! - וואס מער צייט ס'גייט אוועק, וואלט מען געדארפט ווערן אויס! און צום סוף זעהט מען אז די פילאזאפן, די גרויסע אנשי העולם, די אנשי מדע - - זיי וואלטן געדארפט מבטל זיין דעם רבי'ן לגמרי! ווארן ער איז דאך געווען קעגן לערנען חכמות ולשונות, אפילו פון גדולי ישראל אז זיי רעדן פון חקירות! - וואלטן זיי געדארפט מחליט זיין ביי זיך אז דער האט גארנישט קיין חלק אין קיין חכמות און קיין שכל, און גארנישט רעדן פון איהם אפילו! און צום סוף ווערן זיי בטל - נאך אזעלכע דיבורים, נאך אזא מין התנגדות וואס דער הייליגער רבי איז א מתנגד אויף דעם - ווערן זיי בטל!

*

(מדבר מאיש מפורסם מאנשי הממשלה, שרבי ישראל בער ז"ל עסק עמו לקרבו ליהדות על דרך רביז"ל) ער האט מיר אמאל דערציילט, אז ער איז אמאל אריינגעקומען צווישן גרויסע פראפעסארן, און זיי זענען געזעצן צוזאמען און זיי האבן גערעדט, זיי האבן גערעדט פון הייליגן רבי'ן, און ער איז אנגעקומען און ער הערט ווי זיי זאגן; 'דער רבי זאגט אזוי'. פרעגט ער; ווער איז דער 'רבי? רופט זיך אהן צו איהם איינער, ער איז געווען א

רואים איך שהאמת מנצח! איך שהעולם כל-כך רחוק מרבינו, מהתבודדות, ליקוטי תפלות - - אז היינו צריכים להתבטל מפני העולם! אם כל הגדולים, כל גדולי הדור הם כל-כך רחוקים מזה, שוחקים מזה - היינו צריכים להתבטל! ככל שעובר זמן היו צריכים להתבטל! אבל בסוף רואים שהפילוסופים, אנשי העולם הכי גדולים, אנשי מדע - - הם היו צריכים לבטל את רבינו לגמרי! כי הוא היה נגד לימוד חכמות ולשונות, אפילו מגדולי ישראל כשהם מדברים מחקירות! - * היו צריכים להחליט שאין לו חלק בחכמות, ולא לדבר ממנו כלל! אבל בסוף הם מתבטלים - אחר דיבורים כאלו, אחר התנגדות כזה מה שרבינו הקדוש מתנגד על זה - הם מתבטלים!

*

(מדבר מאיש מפורסם מאנשי הממשלה, שרבי ישראל בער ז"ל עסק עמו לקרבו ליהדות על דרך רביז"ל) הוא סיפר לי פעם, שהוא נכנס פעם בין פרופסורים גדולים, והם ישבו ביחד ודיברו, והם דיברו מרבינו הקדוש, והוא נכנס ושומע איך שהם אומרים; 'הרבי אומר ככה'. שאל אותם; מי הוא 'הרבי? ענה אחד,

גרויסער פראפעסאר, א גרויסער פילאזאף. הכלל, זאגט ער איהם; מיש דיר נישט אריין דא צווישן אונז, דו ביסט אן עם הארץ, דו וויסט גארנישט! אז דו וויסט נישט אז סתם 'רבי' איז דער רבי ר' נחמן - ביסטו אן עם הארץ!...

און אזוי - דאס איז ביי זיי! און אפילו ביי אונז, ביי די פרומע, די ישיבות - ווער שמועסט אין די ליטווישע ישיבות - איז דא גרויסע לייט, גדולי הדור, וואס זיי האבן געמאכט ספרי מוסר. נו, היינט וואונדערן זיי זיך; וואס איז דאס?! וואס עפעס אזא מין רעש?!... וואס איז דאס?! ליקוטי תפלות?! התבודדות!?

דער הייליגער רבי האט אבער געזאגט; 'גמרתו ואגמורו!'* - ווערן זיי בטל! ווערן זיי בטל! זיי זעהען עפעס אצבע אלקים!

- ווי נעמט מען עפעס די געלט צו דרוקן?! ווי נעמט מען צו פארקויפן די ספרים!...

*

- און איך האב זוכה געווען צו זעהן מיט מייער אויגן דעם כח פונעם אמת! וויאזוי רבי ישראל האט מנצח געווען די גאנצע וועלט! ער האט געהאט אזא הייליגע מוח, אז ביי זיך אין הארץ און אין דעם מוח איז ביי איהם געווען א געלעכטער - עס האט גארנישט געהאט ביי איהם קיין ערך, קיין באטרעף, די גאנצע וועלט! ער האט נישט

פרופסור גדול, פילוסוף גדול, אמר לו; אל תתערב פה בינינו, אתה עם-הארץ, אתה לא יודע כלום! אם אתה לא יודע שסתם 'רבי' זה הרבי ר' נחמן - אתה עם-הארץ!...

וזה הוא אצלם! ואפילו בתוכינו, בין החרדים, הישיבות - מי מדבר מהליטאים - יש אנשים גדולים, גדולי הדור, שחיברו ספרי מוסר. נו, היום הם תמהים; מה זה?! מה פתאום רעש כזה?!... מה זה?! ליקוטי תפלות?! התבודדות!?

אבל רבינו הקדוש אמר; 'גמרתו ואגמורו!'* - אז כולם מתבטלים! מתבטלים! הם רואים כזה אצבע אלקים!

- איך לוקחים כסף בשביל להדפיס? איך לוקחים בשביל למכור את הספרים!...

*

- ואני זכיתי לראות בעיניים את הכוח של אמת! איך שרבי ישראל היה מנצח את כל העולם! היה לו מוח קדוש כזה, שבלב ובמוח היה אצלו כל זה לשחוק גמור*, כל העולם לא היה אצלו לשום ערך

* עיי' חיי מוהר"ן אות רכ"ט.

* עיי' ימי מוהרנ"ת חלק שני אות ל"ב, הלא רבינו ז"ל אמר שאתם שוחקים מכל העולם וכו'.

אויסגעשריגן - ער האט נישט געזאגט; אז ער איז אזוי און אזוי! אבער ביי זיך האט ער געוואוסט וואס עס טוהט זיך עפעס אויף דער וועלט!

און ער האט געזעהן - ער האט דאס געפיהלט אז דאס וועט מנצח זיין די וועלט! כאטש אצינד געפונט מען זיך אין דער גלות, מ'איז ללעג ולקלס, אבער דאס איז אזא מין כח וואס דאס וועט מנצח זיין די גאנצע וועלט! פון רבי ישראל'ן האב איך מקבל געווען - נישט ער האט מיר געזאגט, נאר וואס דער אייבערשטער האט מיר געהאלפן אז כ'האב עס פארשטאנען, בהכרה, הונדערט פראצענט, אהן קיין שום ספיקות!

וואס מער מען גלייבט אין הייליגן רב'ן, און מ'פאלגט איהם, און מ'קוקט נישט אויף דער וועלט - -

* * *

וחשיבות! הוא לא הכריז את זה - הוא לא אמר; שאני כך כך! אבל אצלו בלב הוא ידע היטב מה שנעשה בעולם!

והוא ראה - הוא הרגיש שזה ינצח את העולם! אף-על-פי שעכשיו נמצאים בגלות, ונהיים ללעג ולקלס, אבל זה מין כח שזה ינצח את כל העולם! מרבי ישראל קיבלתי את זה - לא שהוא אמר לי, אלא מה שהשם יתברך עזר לי שהבנתי, בהכרה, מאה אחוז, בלי שום ספקות!
כל מה שיותר מאמינים ברבינו הקדוש, ושומעים לו, ולא מסתכלים על העולם - -

* * *

קדושת הברית

(השואל; רבי ישראל פלעגט רעדן פון שמירת הברית, פון קדושה זאכן?) וואס רעדסטו?! ער האט גערעדט - בקדושה ובטהרה, וברמז. און אזוי ווי ס'איז געווען ברמז - האט עס אריינגעזעצט אין הארץ! עס איז געווען אזעלעכ'ס וואס איז געווען - - נישט אפן, נאר 'סתום וגליא', מיט אזא מין קדושה וטהרה!

מ'קען דאך באקומען חלישות הדעת, אז מ'ווייסט אז מ'איז ווייט פון דעם. זיינע דיבורים זענען געווען - אי ער האט מיר מודיע געווען די חסרונות, דאס התרחקות, - און אין דעם איז געווען כלול אזא מין התחזקות! אזעלעכ'ס!

דאס איז נאך געווען שטארקער ווי אז מ'רעדט. אז מ'רעדט ברמז איז עס שטארקער נאך ווי אז מ'רעדט באיתגליא, ס'האט א גרויסן כח! דער רבי האט געזאגט אין די סיפורי מעשיות; אז וואס מער ס'איז בהעלם האט עס א גרעסער'ן כח! ער האט געזאגט אז ער זאגט אמאל עפעס רמזים פון די מעשיות פון פסוקים, איז דאס נאר כדי מ'זאל וויסן אז דאס איז נישט סתם קיין מעשה. אזוי איז אויך דאס, להבדיל, חלילה - ס'נישט קיין דוגמא, אבער אזוי איז עס - דער הייליגער רבי האט געזאגט; אז ס'איז בהעלם האט עס נאך א גרעסער'ן כח!

איך געדענק אז ס'האט געשיינט, כ'האב פארשטאנען וואס ער רעדט. ס'איז געווען בהעלם - און ס'האט געשריגן קולי קולות...

(השואל; האם רבי ישראל היה מדבר משמירת הברית, מעניני קדושה?) מה אתה מדבר?! הוא דיבר - בקדושה ובטהרה, וברמז. ולפי שהיה ברמז - נקבע יותר עמוק בלב! זה היה מה שהיה - לא בגלוי, רק בבחינת 'סתום וגליא', עם כזה קדושה וטהרה!

יכולים לקבל חלישות הדעת, שיודעים שרחוקים מזה. אבל הדיבורים שלו היו - מצד אחד הוא הודיע לי את החסרונות, את ההתרחקות, - ובו היה כלול מין התחזקות כזה!

זה יותר חזק מאילו מדברים בגלוי. כשמדברים ברמז זה יותר חזק מאילו מדברים באיתגליא, יש לו כח גדול! כמו שרבינו אמר בסיפורי מעשיות שכל מה שהוא יותר בהעלם יש לו כוח יותר גדול! הוא אמר שלפעמים הוא אומר איזה רמזים על המעשיות מהפסוקים, שזה רק כדי שנדע שהמעשיות אינם סתם כפשוטם. כמו כן זה, להבדיל, חלילה - זה לא דוגמא, אבל כן הוא - רבינו הקדוש אמר; אם זה בהעלם אז יש לו כוח עוד יותר גדול!

אני זוכר שזה האיר ב'י, הבנתי מה שהוא מדבר. היה בהעלם - אבל זה צעק בקולי קולות...

* שיחות הר"ן סוף אות קנ"א: אמר לענין הסיפורי מעשיות שסיפר, שטוב יותר היה לבלי לגלות בהם שום רמז להיכן הם מרמזין, כי כשהדבר נסתר, יכולין לפעול בו יותר מה שצריכים, אך הוא מוכרח לפעמים לגלות איזה רמז בעלמא למען ידעו שיש בהם דברים נסתרים.

דאס איז דאך דער עיקר רבי'נס זאך! פרעגסט אזא מין זאך וואס דעם גאנצן רבי'נס זאך איז אויף דעם?! דעם גאנצן עיקר רבי'נס זאך איז אויף דעם - מ'זאל זוכה זיין!^{*}

ביי די וועלט, אפילו ביי די פרומע וועלט איז - אז דער רבנו של עולם האט אזוי באשאפן די וועלט, דארף זיך אזוי מתנהג זיין... דער הייליגער רבי זאגט אין די מעשה פון די בעל תפלה, פון די כת וואס האבן געמאכט די בת מלכה פאר א מלך, זיי זענען שוין געווען אזוי אריינגעטוהן אין דער תאוה, אז ס'איז געווארן ביי זיי ווי א היתר, אז דאס איז די וועלט אזוי!^{*} נאר דער הייליגער רבי - ביי איהם ווערט מען געוואר וויאזוי מען דארף זיין א איד, וויאזוי מען דארף זיך מתנהג זיין בקדושה ובטהרה, און וויאזוי מען דארף בעטן דעם אייבערשטן דערויף! און וויאזוי מען דארף האבן מסירת נפש דערויף! אז מען זאל זוכה זיין צו וויסן, צו האבן דעת, שכל - - דאס איז א געוואלדיגע חכמה, א געוואלדיגע דעת, - אז מען זאל זוכה זיין אין די וועלט צו לעבן אזוי ווי מען דארף!

למשל - איך בין געווען א שכן ביי רבי ישראל, האב איך געזעהן זיין לעבן, האב איך געזעהן - ס'איז נישט געווען שייך צו זאגן - ער האט געהאט צוויי צימערן, א צימער וואס מ'האט געגעסן דערין, און ער איז דארטן געשלאפן. און זי האט געהאט נאך א צימער, און אין איר צימער האט ער נישט געהאט קיינמאל קיין שייכות...

הלא זהו עיקר ענינו של רבינו! אתה שואל על דבר כזה שכל ענין רבינו הוא על זה?! כל עיקר ענין רבינו הוא על זה - שנזכה!^{*}

אצל העולם, אפילו אצל היראים - אם הריבונו-של-עולם ברא את העולם כך, אז צריך להתנהג ככה... רבינו הקדוש אומר בהמעשה של הבעל תפילה, מה'כת' שעשו את ה'בת-מלכה' למלך, הם נשקעו כל-כך בהתאוה, עד שנעשה להם כהיתר, שהעולם הוא ככה!^{*} רק רבינו הקדוש - אצלו נודעים איך צריכים להיות יהודי, איך צריכים להתנהג בקדושה ובטהרה, ואיך צריכים להתפלל מהקב"ה על זה! ואיך צריכים מסירות נפש על זה! שנזכה לידע, שיהיה לנו את ה'דעת', ה'שכל' - - זה חכמה עצומה, דעת עצומה, לזכות בזה העולם לחיות כמו שצריכים!

למשל - אני הייתי שכן אצל רבי ישראל, וראיתי את החיים שלו, ראיתי - לא היה שייך להגיד - היה לו שני חדרים, חדר לאכול בו, והוא היה ישן שמה. ועוד חדר בשבילה, והוא לא היה לו שום שייכות עם החדר שלה...

* עי' שיחות הר"ן אות קט"ו; עיקר הנסיון של כל אדם בעולם הזה הוא בתאוה הזאת וכו'.

* עי' מזה בליקוטי הלכות ה'ל' תפלה ד' המיוסד על פי המעשה הנ"ל - אות ה'.

ס'איז נישט געווען אזא לעבן ווי דער וועלט לעבט אזוי - טאקע בכשרות, נאר וואס דען, אזוי - מ'איז נישט משים לב. ער האט געלעבט א לעבן פון קדושה וטהרה, מיט'ן עסן מיט'ן טרונקען, מיט'ן דאווענען, און מיט אלסדינג! און דאס איז דאך דער עיקר - דער ענין פון שמירת הברית, דאס איז נאך מער פון אלסדינג!*

*

געלויבט דער אייבערשטער - איך האב זוכה געווען צו זיין תמיד אינאיינעם מיט רבי ישראל'ן, מתוך גרויס אהבה. כ'האב ליב געהאט צו הערן יעדע דיבור, יעדע רגע וואס איך בין געווען מיט איהם האב איך אלץ געהאט ריות. עס איז געווען א השפעה, א מין הייליגע השפעה צו זיין דארטן אליין מיט איהם.

כ'האב געזעהן אין וואס דער מוח ליגט תמיד, מ'זעהט נישט אין דער וועלט אזעלעכ'ס! נישט אומזינסט האב איך - געלויבט דער אייבערשטער, ברוך השם, כ'האב נישט געקוקט אויף קיינעם! אויף די גרעסטע! כ'האב געליטן אלסדינג, און כ'האב מיך געהאלטן! וויאזוי?! כ'האב געזעהן אזעלעכ'ס - דעם אמת, אזא מין אמת!

און ביי דער וועלט, אפילו ביי דער פרומער וועלט, חסידים, איז דאס א שגעון - - נאר עולם הבא?! נאר דער תכלית?!... און וואו איז ערגעץ געלט?! און וואו איז ערגעץ די וועלט?!...

זה לא היה חיים כמו שהעולם חיים - אכן בכשרות, אבל ככה - לא משימים לב. הוא חי חיים של קדושה וטהרה, עם האכילה, עם השתי', עם התפילה, ועם הכל! וזה הוא העיקר - הענין של שמירת הברית, זהו יותר מהכל!*

*

ברוך השם - אני זכיתי להיות תמיד ביחד עם רבי ישראל, מתוך אהבה גדולה. אהבתי לשמוע כל דיבור, כל רגע שהייתי עמו, היה לי ריוח, זה היה השפעה, איזה השפעה קדושה להיות שמה עמו בלבד.

ראיתי אצל מה היה תמיד מונח המוח שלו, לא רואים בעולם דבר כזה! לא בחינם - ברוך השם - לא הסתכלתי על שום אחד! על הכי גדולים! סבלתי הכל, אחזתי עצמי בזה! איך?! ראיתי כזה - האמת, כזה מין אמת!

ואצל העולם, אפילו בעולם של היראים, חסידים, זה שיגעון - - רק עולם הבא?! רק את התכלית?!... ומה איפוא עם הכסף?! ומה איפוא עם העולם?!...!

* עי' חיי מוהר"ן אות תר"א; עיקר מעלת הצדיק היא כפי קדשתו בתאוה הזאת וכו'.

מ'דארף אלע זיבעציג יאר פאהרן, זוכן, אז מ'זאל געפונען - - דער הייליגער רבי זאגט עס - אז מ'זאל זעהן אזא מענטש, אזעלעכ'ס.* און דער אייבערשטער האט מיר געהאלפן, כ'האב זוכה געווען, מתוך האמת, מתוך מסירת נפש, מתוך אזא מין השפלה, מתוך אזא מין לעג וקלס, אזא וואס מ'קען זיך גאר נישט פארשטעלן אין מוח!

* * *

צריכים כל השבעים שנה לנסוע, לחפש, שימצא - רבינו הקדוש אומר את זה - שנמצא איש כזה.* והקב"ה עזר לי, זכיתי, מתוך האמת, מתוך מסירות נפש, מתוך כזו השפלה, מתוך לעג וקלס כזה, מה שאי אפשר לשער במוח כלל!

* * *

* עי' ליקוטי הלכות הל' שלוחין ה' אות ו'.

❧ הקלויז ❧

כ'האב געזעהן אין ימי מוהרנ"ת (חלק א' מאות ק"ז ולהלן), וויאזוי רבי נתן האט געזעהן אז וואס מער א יאר ס'איז אוועקגעגאנגען פון רבי'נס הסתלקות, איז געווארן דער עולם גרעסער. מ'האט געהאט אן ארט ווי צו דאווענען, אין שטאט האט זיך אויפגעבויעט עפעס א נייע שול, און אז מ'איז געקומען צו גיין אויף ראש השנה האבן זיי געבעטן מען זאל דאווענען אין דער שול, האט מען דארט געדאוונט עטליכע יאר. אלע יאר איז געווארן מער נפשות, האט מען נישט געקענט אריין אין דער שול אריין, האט מען געמוזט דינגען. על כל פנים ס'איז געווארן אלעמאל מער, וואס מער מ'האט גערודפ'ט - אלץ מער, אזוי ווי ס'שטייט; 'ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד', וואס מער מ'האט גערודפ'ט. איין נפש אז ס'איז צוגעקומען - איז געווען מער פון דער וועלט, פון טויזנטער, פון טויזנטער.* איין מענטש אז ס'איז צוגעקומען צום רבין איז געווען מער - איז געווען א חידוש אין דער וועלט, איז עס געווען אזעלעכ'ס... און דער הייליגער רבי האט גענומען זיינע נפשות, אזעלכע נפשות, אזעלכע נפשות וואס זיי זענען געשטאנען אנטקעגן די גאנצע וועלט! דער בעל תפלה, זיי זענען געווען עטליכע מענטשן, די בעל תפלה מיט זיינע עטליכע מענטשן, 'זיי' זענען געווען די וועלט!...

איך האב געהערט פון עטליכע - רבי נפתלי (כהן), רבי שלמה (וועקסלער), רבי נתן בייטלמאכער - - אין די יאר תקצ"ה איז דאך געווען די גרויסע מחלוקת, וואס מ'איז אויפגעשטאנען חלילה וחס להשמיד להרוג ולאבד. איז געווען אין דעם יאר תקצ"ה, און ס'האט זיך אזוי געצויגן ביז יאר צ"ח, דאס הייסט דריי יאר.

ראיתי בימי מוהרנ"ת (חלק א' מאות ק"ז ולהלן), איך שרבי נתן ראה שכל שנה ושנה שחלפה אחר הסתלקותו של רבינו, נתרבו הציבור יותר. מקודם היה להם מקום להתפלל, בעיר נבנה שמה איזה בית הכנסת חדשה, וכשהגיעו על ראש השנה ביקשו שיתפללו בזה הבהיכ"נ, והתפללו שמה כמה שנים. ובכל שנה נעשו יותר נפשות, ולא יכלו ליכנס להביהכ"נ, והוצרכו לשכור. על כל פנים, נעשה בכל פעם יותר, ככל שנתגברו הרדיפות - כן נתרבה, כמו שכתוב; 'ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד', ככל מה שרדפו יותר... נפש אחד שנתקרב - זה יותר מכל העולם, מאלפים, מאלפים.* איש אחד שנתקרב לרבינו היה יותר - היה חידוש בעולם, היה כזה... ורבינו הקדוש לקח את הנפשות שלו, נפשות כאלו, נפשות כאלו שעמדו נגד כל העולם! הבעל תפילה, הם היו כמה אנשים, 'הם' היו העולם!...

שמעתי מכמה מאנ"ש - רבי נפתלי (כהן), רבי שלמה (וקסלר), רבי נתן בייטלמאכר - - בשנת תקצ"ה הלא היה המחלוקת הגדולה, שקמו חלילה וחס להשמיד להרוג ולאבד. היה בשנת תקצ"ה, ונמשך ככה עד תקצ"ח, זאת אומרת שלוש שנים.

* עי' ליקוטי הלכות, פריה ורביה ה' אות י"א.

אין צ"ב האט רבי נתן געזעהן וואס א יאר ווערט דער עולם גרעסער, און ס'איז נישטא ווי צו דאווענען, האט מען אלעמאל געדונגען א גרעסערע פלאץ. און ס'האט זיך געפונען איינער א גביר, האט ער אפגעגעבן אן ארט א גרויסע, און האט צוגעשטעלט טישן מיט וואסער. על כל פנים, רבי נתן האט געזעהן אז מ'איז נע ונד - ראש השנה, האט איהם דער אייבערשטער אריינגעגעבן אין הארצ'ן אריין א רצון, א שטארקן רצון אז ער זאל זעהן אויפצושטעלן א שול! נו, רבי נתן האט נישט געהאט קיין געלט, און ס'איז געווען זייער ווייט צו קריגן אזויפיל געלט - קויפן א פלאץ און אויפשטעלן א שול - ווי נעמט מען דאס?! ס'איז געווען עטליכע גבירים, אבער די גבירים; איינס - זיי דארפן האבן א זכי, און ווידער - ס'קאסט אסאך געלט, נו א גביר אז ער גיבט א שיינע נתינה איז גאנץ שייך, אבער אז ער זאל אוועקגיבן א חלק פון זיין רכוש אויף אזא שול?! על כל פנים, רבי נתן האט זיך געשטארקט אין דעם, און ער האט זוכה געווען און ער האט געקויפט א פלאץ, און האט אנגעהויבן צו בויען, און דער רבנו של עולם האט צוגעפירט עפעס נסים למעלה מן הטבע!

אז ער האט געקויפט דעם פלאץ און האט אנגעהויבן צו בויען, ער האט ארויפגעשטעלט די עמודים, איז געווארן א רעש, דאס איז געווען תקצ"ד. ס'האט זיך אנגעהויבן צ"ב צ"ג צ"ד, און צ"ה האט זיך אנגעהויבן אזא מין מחלוקת, צ"ה איז שוין געווען דער שול, ס'שוין געשטאנען די שול. אין די עטליכע יאר וואס איז געווארן צוזאמגעשטעלט די שול, איז געווען ביי די מתנגדים אזעלעכס, ס'איז געווען אזעלעכע נסים. ווארן די מתנגדים זיי האבן געוואלט רבי נתן'ן פארשטיינערן! וואס - ער וויל עפעס מאכן אזא מין זאך?! ראש השנה ביי א ציון?! קומען אויף א ציון?! די התנגדות אויף ברסלב! - - -

בשנת תקצ"ב ראה רבי נתן איך שבכל שנה נתרבה הציבור יותר, ואין מקום להתפלל, אז שכרו בכל פעם איזה מקום גדול. והיה איזה עשיר, והעניק להם מקום גדול, והעמיד להם שולחנות עם מים. על-כל-פנים, רבי נתן ראה שנעשים 'נע ונד' - בראש השנה, אזי נתן לו הקב"ה רצון בלב, רצון חזק שיבנה בית כנסת! נו, לרבי נתן לא היה כסף, והיה רחוק מאוד להשיג כל-כך כסף, לקנות מקום ולבנות בית כנסת - איך לוקחים את זה?! היה כמה עשירים, אבל העשירים; קודם כל - צריך להם זכייה לזה, והשנית - זה עולה הרבה כסף, נו אם העשיר נותן נדבה הגונה זה טוב, אבל שיתן חלק מהרכוש שלו?! על-כל-פנים, רבי נתן התחזק בזה, וזכה וקנה מקום, והתחיל לבנות, וריבנו של עולם סיבב כאלה נסים - למעלה מן הטבע!

כשקנה את המקום והתחיל לבנות, והעמיד את העמודים, אז נעשה רעש - זה היה בתקצ"ד, התחיל בצ"ב צ"ג צ"ד, ובצ"ה התחיל כזה מין מחלוקת, בצ"ה כבר עמד הבית-הכנסת. ובאותן השנים שנבנה הביהכ"נ היה אצל המתנגדים כאלה... היה כזה נסים. כי המתנגדים רצו לרגום את רבי נתן! מה - הוא רוצה לעשות דבר כזה?! ראש השנה על איזה ציון?! לבוא על ציון?! ההתנגדות שעל ברסלב! - -

*

- - - איי איי איי. איך זעה דעם ימי מוהרנ"ת, ווייזט אויס, ס'שוין דא א ימי מוהרנ"ת, ס'שוין דא א ליקוטי תפלות, אבער אז מ'קוקט נישט צו - איז גארנישט, מ'מיינט אז ס'איז עפעס סיפורים, וואס דארף איך אזוי נייטיג?! א סיפור?! אז ס'קומט צו גיין צו א ימי מוהרנ"ת, און מ'קאן אדורך גיין אזוי ווי א סיפור, ס'געווען א שול, ענג, ס'דאך א סיפור! - ניין!! דאס איז עפעס וואס טוהט זיך ביים רבי'נס עניינים, דאס איז גאר עפעס אנדערש, ס'איז עפעס אזעלעכס, אזעלעכס.

דער אייבערשטער האט אויף אונז רחמנות געהאט און ער האט געגעבן דעם הייליגן רבי'ן אזא תלמיד 'רבי נתן', אלע תלמידים - אבער אזא רבי נתן דאס איז עולה על כולם, עולה על כולם! אזעלעכ'ס.

* * *

*

- - - איי איי איי. אני רואה את הימי מוהרנ"ת - משמע כבר יש את הימי מוהרנ"ת, כבר יש את ה'ליקוטי תפילות', אבל אם לא מסתכלים - זה כלום, חושבים שזה איזה סיפורים, מה זה מוכרח ליי?! סיפור?! כשמעיינים בימי מוהרנ"ת, יכולים לעבור על זה כמו סיפור; היה בית כנסת, היה צר, זה סיפור! - לא!! זה מה שנעשה בעניני רבינו, זה ענין אחר לגמרי!

הקב"ה ריחם עלינו ונתן לרבינו כזה תלמיד 'רבי נתן', כל התלמידים - אבל כזה רבי נתן, זה עולה על כולם, עולה על כולם!

* * *

בך רבינו נגילה...

דער הייליגער רבי רעדט אזויפיל פון שמחה, מיר געפונען נאכנישט אזעלעכ'ס. די שיחות, אין ספר המדות, אין ליקוטי מוהר"ן - אזויפיל רעדן פון שמחה! ווייזט טאקע אויס - אז ס'איז טובב והולך אויף איהם! די גאנצע שמחה און תודה והודאה - וואס דער אייבערשטער האט אויף אונז רחמנות געהאט און אונז געגעבן אזא רבי'ן!*

און מיר דארפן זוכן, מיר דארפן זוכן, ס'איז דא, מ'דארף נאר זוכן, ס'איז דא!

לשמחה מה זו עושה?! גוט, איך גלייב אין גא-ט, איך גלייב אין תורה, שוין! די גאנצע וועלט גלייבט אויכעט, מ'גלייבט אין אייבערשטן! - - ניין!! דער הייליגער רבי רעדט אזויפיל פון שמחה, ווייזט אויס מ'האט זיך אסאך צו פרייען מיט'ן הייליגן רבי'ן! בך רבינו נגילה!...

אבער מ'דארף זעהן ערנסט, מ'זאל קוקן מיט אן אנדער אויג, מיט אן אמת'דיג אויג, מ'זאל זוכן אזוי ווי מען דארף, מען זאל זוכן, און מ'זאל זיך נישט מייאש זיין! און אזוי אלסדינג, וואספארא דיבור פון הייליגן רבי'ן, אין די תורות, אין די שיחות, אין די מעשיות, איז אלץ - נישט געמאכט פאר קיינעם, נאר פאר אונז! פאר אונז בכל דור ודור, פאר יעדן איד, בכל דור ודור!*

רבינו הקדוש מדבר כל-כך משמחה, עדיין לא מצאנו כזה. בהשיחות, בספר המדות, בליקוטי מוהר"ן - לדבר כל-כך משמחה! משמע - שזה אכן טובב והולך עליו! כל השמחה והתודה וההודאה - שהקב"ה ריחם עלינו ונתן לנו רבי כזה!*

ואנחנו צריכים לחפש, צריכים לחפש, יש, רק צריכים לחפש, יש!

'לשמחה מה זו עושה?! טוב, אני מאמין בהשם, אני מאמין בהתורה, זהו! כל העולם גם-כן מאמינים, מאמינים בהשם! - - לא!! רבינו הקדוש מדבר כל-כך משמחה, משמע שיש הרבה מה לשמוח עם רבינו הקדוש! בך רבינו נגילה!...

אבל צריכים לראות ברצינות, להסתכל בעין אחרת, בעין האמת, שיחפשו כמו שצריכים, שיחפשו, ושללא יתייאשו! וכן הכל, כל איזה דיבור של רבינו הקדוש, בהתורות, בהשיחות, בהמעשיות, הכל. זה לא בשביל אף אחד - רק בשבילנו! בשבילנו בכל דור ודור, לכל יהודי, בכל דור ודור!*

* עי' ליקוטי הלכות, הל' שבת ה' אות ט"ו; מכל שכן מי שזכה להתקרב לצדיקי אמת, שבהם עיקר הגדלת שם ה', בודאי צריך לשמוח מאד במה שזכה להיות שםם נקרא עליו. כי באמת מאחר ששם ישראל שהוא שם ה' נקרא עלינו, אנו מחויבים לשמוח כל ימינו לעולם, כי עדיין יש לנו תקוה לכל הטובות ולכל הישועות ולמחילת עוונות וכו'.

* עי' שיחות הר"ן אות ר"ט; אמר, שכל התורות והשיחות שלו אינם בשבילנו לחוד, כי אם "את אשר ישנו פה ואשר איננו פה" (דברים כ"ט י"ד), ועיין ברש"י שפירש ואשר איננו פה, ואף עם דורות העתידים לבוא והבן, וכו'.

אז ער זאגט; 'אין שום יאוש בעולם כלל' * - עטליכע ווערטער, איין מאל, צוויי מאל, דריי מאל, פערטיג! [- למה צריך לחזור על זה כל כך הרבה] 'אין שום יאוש בעולם כלל!' אבער דער 'אין שום יאוש בעולם כלל' איז ארויס פונעם רבי'ן מיט אזא מין געוואלד, מיט אזא מין געוואלד, עד כלות הנפש - "געווא-א-לד!" ער האט זייער מאריך געווען מיט דעם ווארט "געוואלד", אזעלעכ'ס. * נאכדעם איז איהם שיעור אויסגעגאנגען דאס חיות - האט ער געזאגט; 'זייט אייך נישט מייאש', 'זייט אייך נישט מייאש', 'קיינ יאוש איז גאנישט פארהאנען'!

נו, מ'האט שוין געהערט נישט איינמאל, און איך ווייס שוין פון דעם! - ניין, ניין! דאס דארף זיין תמיד ניין!

און מ'דארף וויסן אז דאס איז אלץ טובב והולך אויף איהם, 'אן איהם' - איז יא דא יאוש, 'מיט איהם' - איז נישט דא קיין יאוש! ער האט געשריגן געוואלד, מ'זאל וויסן - אז ס'איז דא אזא רבי איז שוין 'אין שום יאוש בעולם כלל'!

די גאנצע וועלט ווייסט 'אין שום יאוש בעולם', מ'נעמט אפאר ווערטער און שוין, פטור, שוין אפגעהערט! וואס איז דא ווייטער?! - ניין! דאס איז מרומז אין דעם 'געוואלד', אין דעם 'אין שום יאוש', דאס גייט אויפ'ן רבי'ן, אז מ'האט איהם - איז 'אין

כשהוא אומר; 'אין שום יאוש בעולם כלל' * - כמה מילים, פעם, פעמיים, שלש, נגמר! [- למה צריך לחזור על זה כל כך הרבה] 'אין שום יאוש בעולם כלל!' אבל את ה'אין שום יאוש בעולם כלל' יצא מפי רבינו עם כזה 'געוואלד' [- אהתן], עם כזה 'געוואלד', עד כלות הנפש - "געווא-א-לד!" הוא האריך הרבה עם המילה "געוואלד", כזה * . אחר כך כמעט יצא חיותו ממנו - אז הוא אמר; 'זייט אייך נישט מייאש' [- אל תתייאשו], 'זייט אייך נישט מייאש', 'קיינ יאוש איז גארנישט פארהאנען!' [אין שום יאוש בעולם כלל].

נו, כבר שמענו לא פעם אחד, ואני יודע כבר מזה! - לא, לא! זה צריך להיות תמיד חדש!

וצריכים לדעת כי כל זה הוא טובב והולך - עליו! 'בלתו' - יש יאוש, 'ועמו' - אין יאוש! הוא צעק 'געוואלד', שידעו - כשיש רבי כזה אז כבר 'אין שום יאוש בעולם כלל'!

כל העולם יודעים 'אין שום יאוש בעולם', לוקחים כמה מילים וזהו, פטור, שמענו וזהו! מה יש כבר עוד?! - לא! זה רמוז בה'געוואלד', בה'אין שום יאוש', שהכוונה בזה על רבינו, אם הוא ישנו - אז

* ליקוטי מוהר"ן תניינא תו"ע ו"ח ו"ל; ואמר אז בזה הלשון: קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין [כי אין שום יאוש בעולם כלל], ומשך מאד אלו התבות קיין יאוש וכו' ואמרם ככה גדול ובעמקות נפלא ונורא מאד, כדי להורות ולרמוז לכל אחד ואחד לדורות, שלא יתיאש בשום אופן בעולם, אפלו אם יעבר עליו מה, ואיך שהוא, אפלו אם נפל למקום שנפל, רחמנא לצלן, מאחר שמחזק עצמו במה שהוא. עדין יש לו תקוה לשוב ולחזר אליו יתברך.

* חיי מוהר"ן אות מ"ט; בעת שאמר התורה ואתחנן הנדפס בלקוטי תניינא סימן ע"ח, ושם מדבר מענין שאסור ליאש עצמו לעולם איך שיהיה חס ושלום. אמר אז בזה הלשון, "מען טאר זיך נישט מיאש זיין. גיואלד זייט אייך נישט מייאש" [אסור להתיאש, אהה אל תתיאשו] ומשך מאד תבת גיוואלד [אהה] כדרך המזהיר וצועק מעומק הלב.

שום יאוש', און אז מ'האט איהם נישט - איז דא יאוש! * די וועלט זעהט אויס וויאזוי מ'זעהט נעבעך אויס, זיי האבן נישט ווער ס'זאל זיי העלפן, זיי האבן נישט ווער ס'זאל זיי ארויסשלעפן פון די בלאטע ארויס! און מיר זענען אויכעט - - ווען מ'גיבט זיך איבער צום רבין, און די אמונה וואס מ'האט אין רבין - זענען מיר געראטעוועט תיכף! תיכף! דאס איז דער עיקר, מיט דעם קען מען זיין אידן, מיט דעם איז 'אשרינו'!!!

און אזוי יעדע ווארט פון הייליגן רבין, און אויף דעם שמחה, מ'זעהט ארויס אין די מכתבים, אין ליקוטי תפלות, אין ליקוטי מוהר"ן, אז דער עיקר - אז מ'ווייסט פון הייליגן רבין! מ'דארף זעהן מ'זאל וויסן פון איהם, מ'דארף זוכן איהם! דער הייליגער רבי אליין אין תורה ח', * און אין אנדערע תורות, זאגט ער אליין וויאזוי מ'דארף זוכן דעם צדיק, דעם צדיק הדור, דעם צדיק האמת, וויאזוי מ'דארף איהם זוכן. נו, מ'זעהט עס נאכאמאל, און מ'זעהט עס נאכאמאל און שוין - -

* * *

'אין שום יאוש', ואם הוא אינו - אז יש יאוש! * העולם נראה לדאבונינו כמו שנראה, אין להם מי שיושיע אותם, אין להם מי שימשכם מהרפש החוצה! וגם אנו כמו כן - - אם מוסרים עצמינו לרבינו, ושיהיה לנו אמונה ברבינו - אז אנחנו ניצולים תיכף! תיכף! זהו העיקר; עם זה - יכולים להיות יהודים, עם זה - אז 'אשרינו'!!!

וכן כל מילה מרבינו הקדוש, ועל השמחה, רואים את זה בהמכתבים, בהליקוטי תפלות, בהליקוטי מוהר"ן, שהעיקר - שידועים מרבינו הקדוש! צריכים לראות שידעו ממנו, צריכים לחפש אותו! רבינו הקדוש בעצמו אומר בתורה ח', * וגם בשאר התורות, איך שצריכים לחפש את הצדיק, את הצדיק הדור, את הצדיק האמת, איך שצריכים לחפש אותו. נו, רואים את זה עוד-הפעם ועוד-הפעם. זהו -

* * *

* עי' עלים לתרופה - מכתבי מוהר"ת, מיום ג' תזריע ת"ר; ובפנימיות לבכם הכל צועקין במר נפש מאד מאד על גודל התרחקותם מהתכלית הנצחית, אך הם כצפרים האחוזות בפח וכו', והשטף מים רבים של כל התאוות והמדות בפרט טרדת הממון והפרנסה וכו' הולך ומתגבר בכל עת, ויותר מכולם הצרה הגדולה מהכל הוא מה שרובם נפלו בדעתם מאד ביאוש גמור, שאי אפשר לו עוד לחשוב על התכלית כראוי, ואי אפשר להגביהו מכמה טעמים וכו'. ועתה תזכרו היטב היטב חסדי ה' ונפלאותיו אשר עשה עמנו, כי עדיין אינכם יודעים עד היכן צריכין להתחזק, וכמו שצעק אדמו"ר ז"ל בקול עמוק וחזק "גיוואלד זייט אייך ניט מייאש. קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין". והעיקר להתחזק בשמחה על פי כל הדרכים ששמעתם. וה' יהיה בעזרכם, נגילה ונשמחה בישועתו.

* ליקוטי מוהר"ן תניינא, אות ח'.

🌀 נהייתי מאוד מעבודתך ... 🌀

איך געדענק, אז איך בין מקורב געווארן אין א צייט וואס ס'איז געווען אזא מין הונגער, בין איך געווען מיט רבי ישראל [קארדונער זצ"ל]. אז ר' ישראל איז געגאנגען קיין מירון בין איך געגאנגען מיט איהם קיין מירון. נו, בין איך דארטן געווען אין מירון, און ס'געווען עפעס עטליכע טאג וואס מיר האבן נישט געהאט וואס צו עסן, קיין שטיקל ברויט. האב איך געמיינט אז מ'וועט אריינגיין קיין צפת צווישן מענטשן, צווישן אידן, וועט מען קענען עפעס האבן, א שטיקל ברויט, עפעס זאל זיין, עפעס בצמצום, עפעס, דא איז דאך גארנישט!

שוין, האב איך געזאגט צו ר' ישראל'ן אז מ'דארף אריינגיין קיין צפת, מ'קען נישט איבערטראגן! איך האב געוואלט אז מיר זאלן אריינפארן אין צפת, כ'האב געוואלט א שטיקל ברויט. האט ער מיר געזאגט; ביז דריי טאג אז ס'וועט נישט אנקומען גארנישט וועט ער אוועקגיין, דריי טעג! איז אוועקגעגאנגען צוויי טאג. אויפ'ן דריטן טאג האב איך שוין אויסגעקוקט אז מ'זאל גיין אויף צפת, איז אנגעקומען דריי קילא מעהל פון רבי נתן טירהאוויצער (מאנ"ש בצפת)...

*

- - עס איז נישט מעגליך אפילו איין ווארט צו דערציילן, איר ווייסט נישט וואס דאס מיינט! מ'דארף גוט צולייגן די אויערן און די הארץ, גוט גוט צו יעדער ווארט, צו קענען זוכה זיין צו דאס וואס מען דארף! - און אזוי צום סיפורי מעשיות, און אזוי צום ליקוטי מוהר"ן, דאס איז דער עיקר - דאס שיינט אונז אריין דעם אור התורה! אן דעם איז סתום אלסדינג!

אני זוכר, אני נתקרבתי בתקופה שהיה רעב כזה, הייתי אז עם רבי ישראל [קארדונער זצ"ל], כשרבי ישראל הלך למירון הלכתי עמו. נו, הייתי שם במירון, והיו איזה ימים שלא היה לנו מה לאכול, איזה פרוסת לחם. חשבתי שנלך לצפת, בין אנשים, יהודים, שיהיה לנו מה לאכול, פרוסת לחם, שיהיה לנו משהו, עכ"פ בצמצום, משהו, אבל כאן אין שום דבר!

אמרתי לרבי ישראל שצריכים לילך לצפת, אי אפשר לסבול! רציתי שניסע לצפת, רציתי פרוסת לחם. אז הוא אמר לי; עד שלשה ימים אם לא יגיע כלום אז נלך, שלשה ימים! עברו שני ימים. ביום השלישי כבר חכיתי שנלך יחד לצפת, אז הגיע שלש קילו קמח מרבי נתן טירהוביצר (מאנ"ש בצפת)...

*

אי אפשר לספר אפילו מילה אחת, אתם לא יודעים מה יש בזה! צריך לשום לב ואוזניים, היטב היטב לכל מילה, כדי שיוכל לזכות להיות מה שצריכים! - וכן אל הסיפורי מעשיות, וכן אל הליקוטי מוהר"ן, זהו העיקר - זה מאיר בנו את אור התורה! בלי זה הכל סתום!

אונזערע אלע דיבורים איז נאר וועגן דעם, אז מיר זאלן זיך פון דעם ארויסלענען ווי אזוי מיר דארפן האבן דעם רבי'ן. און דאס איז דא דא! אלעס, אלעס, פון דעם אנהויב ביז די ענדע!

דאס וואס איך האב זוכה געווען צו זעהן מיט מיינע אויגן, וואס כ'האב געזעהן ביי רבי ישראל'ן, פון דעם בין איך געוואר געווארן עפעס וואס די וועלט ווייסט נישט! אזעלכע זאכן וואס כ'האב געזעהן מיט מיינע אויגן - וואס איז גאר עפעס אנדערש! מתוך מסירות נפש, מתוך אזעלכע מיני שפלות'ן און אזעלכע מיני בזיונות וואס איז נישטא אין די וועלט! און אזוי האב איך זוכה געווען עפעס געוואר צו ווערן פונעם רבי'ן, עפעס.

כ'האב מקבל געווען פון אלע אונזערע מענטשן, פון רבי שלמה (וועקסלער זצ"ל) - איך בין נישט געזעצן אין ירושלים און זיך געזעהן מיט זיי, איך בין געפארן! איך האב געמאכט א נסיעה מיט מסירות נפש! דער אויבערשטער האט אויף מיר רחמנות געהאט, אז יעדע מאל וואס איך בין געפארן האב איך באקומען נייעס, אזעלכע טייערע - -

אבער דער יסוד איז געווען רבי ישראל, ווען נישט רבי ישראל'ן וואלט איך נישט זוכה געווען צו דעם, אלץ איז געווען דורך רבי ישראל'ן!

איך בין געווען ביי רבי שלמה, און אזוי ביי אלע, איך בין געפארן מקבל זיין. און דער אויבערשטער האט אויף מיר רחמנות געהאט, ער האט צוגעפירט אזעלכע סיבות אז כ'האב זוכה געווען מקבל צו זיין אסאך. אבער ווען נישט איך ווייס פון רבי ישראל'ן וואלט גארנישט געווען, וואלט איך ווען גארנישט געהאט קיין שייכות. ער איז געווען דער יסוד, מיין הארץ, מיין הארץ!

כל הדיבורים שלנו הם רק בשביל זה, כדי שנלמוד מהם איך שאנחנו צריכים את רבינו. וזה הכל כאן! הכל, הכל, מהתחלה עד הסוף!

מה שזכיתי לראות במו עיני, מה שראיתי אצל רבי ישראל, מזה נודעתי משהו שהעולם לא יודעים! מה שראיתי בעיני - שהוא ענין אחר לגמרי! מתוך מסירות נפש, מתוך כאלה מיני השפלות וכאלה מיני בזיונות שאין כמותם בעולם! וככה זכיתי להיודע משהו מרבינו, משהו.

אני קיבלתי מכל אנשי שלומינו, מרבי שלמה (וקסלר זצ"ל) - לא ישבתי בירושלים וראיתים שם, אלא נסעתי! ערכתי נסיעות עם מסירות נפש! והקב"ה ריחם עלי, שכל פעם שנסעתי קיבלתי חדשות יקרות כאלה - -

אבל היסוד היה רבי ישראל, בלי רבי ישראל לא הייתי זוכה לכל זה, הכל היה על ידי רבי ישראל! הייתי אצל רבי שלמה, וכן אצל כולם, נסעתי כדי לקבל מהם. והקב"ה ריחם עלי, וסייב כאלה סיבות שזכיתי לקבל הרבה. אבל אם לא הייתי יודע מרבי ישראל לא היה כלום, לא היה לי שום שייכות. הוא היה ה'יסוד', הלב שלי, הלב שלי!

*

עס האט זיך אפגעטוהן אזעלכע זאכן וואס ס'איז א נצחיות, מיר האבן נישט קיין השגה. יעצט זעה איך אז דער אמת האט אזא מין כח - כ'האב געזעהן אזא מין עבודה, אזא מין אמת, און כ'האב געהאט מסירת נפש, און כ'האב געהאט מלחמות מיט די גאנצע וועלט! און וויאזוי איך בין געבליבן שטיין - אלע מיני צרות אין דער וועלט איז געווען, אחוץ פון די התנגדות איז געווען נאך צרות, ס'איז געווען הונגער - ס'איז געווען ארומגעשמאלצן ארום און ארום! און אזוי, ס'איז געווען פארשטעלט - -

נו, בשעת מעשה פיהלט מען נישט, אבער אצינדער זעה איך אז פונעם אנהייב אן וואס כ'בין צוגעקומען צום רב"ן, וויאזוי ס'האט זיך צוגעפירט סיבות, פלאות, אז איך זאל זיין גאר עפעס אנדערש! איך זאל האבן אזעלכע דיבורים וואס זאל פארשיינען די וועלט! און דאס "בריוועלע" * - דאס איז עולה על הכל! עולה על הכל!

*

ומזה נעשה כאלה ענינים שהם 'נצחיות', אין לנו שום השגה. עכשיו אני רואה שהאמת יש לו כח כזה - ראיתי כזה עבודה, כזה אמת, והיה לי מסירות נפש, היה לי מלחמות עם כל העולם! ואיך אני החזקתי מעמד - כל מיני צרות שבעולם היו, חוץ מההתנגדות היו עוד צרות, היה רעב - היה מוקף סביב סביב! וככה, זה היה מוסתר - -

נו, בשעת מעשה לא מרגישים, אבל עכשיו אני רואה שכבר מההתחלה שנתקרבתי לרבינו, איך שנסתבבו סיבות פלאות שאהיה ענין אחר לגמרי! שיהיו לי כאלה דיבורים שיאירו את העולם! וזה "המכתב" * - זה עולה על הכל! עולה על הכל!

* תוכן סיפור המכתב הנפלא בקצרה, כפי שסיפרו במקום אחר; זה היה איזה שנים אחר הסתלקות מורו הצדיק רבי ישראל קרדונר זצ"ל, ביום צום שבעה עשר בתמוז שנת תרפ"ב, אחר עבודתו מחצות הלילה עד הבוקר כדרכו, הרגיש איזה חולשה בגופו והפסיק את התענית. לאחר מעשה נפל מזה לעצבות ומר"ש גדול מאוד מאוד, ולא היה יכול להתחזק בשום דבר, וזה חוץ ממה שסבל הרבה בהיותו חסיד ברסלב לבד בין כל החסידים דשם שהתנגדו עליו מאוד, ושאר היסורים שעברו עליו. אחר כמה ימים, בעת ששפך תפילתו שירחם השי"ת עליו ועל כבוד הצדיק ששמו נקרא עליו, פתאום נכנסה לו במוח מחשבה תקיפה שיפתח את הספר לקוטי הלכות שלו ושם ימצא תרופה לנפשו, והלך ופתח את הספר שהיה סגור תמיד בארון הספרים הפרטי שלו, ומצא בדיוק במקום שפתח פתק נפלא ועליה הכתב בזה"ל: **מאד היה קשה לי לרדת אליך תלמידי היקר להגיד לך כי נהנתי מאד מעבודתך ועליך אמרתי מיין פייעריל וועט טליען ביז משיח וועט קומען** [- מל' רביז"ל בספר חיי מוהר"ן אות ש"ו] **חזק ואמץ בעבודתך נ נח נחמ נחמן מאומן ובזה אגלה לך סוד והוא: מלא וגדיש מקו לקו (פצפציה) ובחזוק עבודה תבינהו וסמן י"ז בתמוז יאמרו שאינך מתענה**. וכמובן שכל זה היה ענין נסי לגמרי, ובפרט מה שנזכר שם מתענית י"ז בתמוז ששום נברא בעולם לא ידע כלל מזה מה שקרה לו אז, וכן כל אופן הכתב ותוכנו הוא אפוף מסתורין ורמזים נפלאים כמבואר קצת מזה להלן.

דאס האט אין מיר אריינגעברענגט אזא מין שמחה און אזא מין דעת, ס'איז נישטא די דיבורים צו רעדן וואס דאס האט צו מיר אריינגעברענגט! נו, גיי שריי 'אני שלמה'...^{*}
טאמער איז דא אפילו איינער וואס ער נעמט עס אהן, איז עס אבער פונדעסטוועגן עפעס! - -

ס'גייט נישט אזוי גלאטיג, ס'נישט עפעס אזוי גלאטיג, וויאזוי קען זיין אזא זאך?!
 מען זעהט - א גרויסע נפש, א ראש ישיבה, א בעל מקובל - - אבער דא איז עפעס א ליידגע כלי... דאס איז פון רבי'נס פלאות, דאס איז פונעם רבי'נס פלאות!

און אזוי האט ליב דער הייליגער רבי, נאר פראסט! וואס אנטלויפן מ'חיזו דהאי עלמא', פון 'כבוד המדומה', נישט האלטן פון זיך - - איך קען נישט האלטן פון זיך... אז איינער איז א למדן - אז ער איז אן עניו איז א גרויסע זאך! אבער א גארנישט?!...

*

[קברו של רבי ישראל קארדונר זצ"ל]

רבי ישראל ליגט אין טבריא, אויפן פעלד, דארטן איז דא א מצבה'לע, די איינציגסטע מצבה אויפן פעלד וואס ס'שטייט "רבי ישראל ברסלב'ער", ארויפגעקריצט אויף די מצבה... ביי קיינעם שטייט נישט נאך א נאמען אחוץ דעם אידישן נאמען וואס מ'האט איהם א נאמען געגעבן - נאר אזוי ווי מ'רופט איהם דעם נאמען ביים לעבן אזוי שטייט אויף די מצבה.

זה הכניס בי כזה שמחה וכזה דעת, אין הדיבורים להגיד מה שזה הכניס בי! נו, לך תצעק 'אני שלמה'...^{*} **אם יש אפילו אחד שמקבל אותו, זה עכ"פ ענין! - -**

זה לא פשוט כל-כך, איך יתכן דבר כזה?! רואים - בעל נפש גדול, ראש ישיבה, בעל מקובל - - אבל כאן הלא יש כלי ריק... זה מפלאות רבינו, זה מפלאות רבינו!

וזה מה שרבינו הקדוש אוהב, רק פשוט! שבורח מ'חיזו דהאי עלמא', מ'כבוד המדומה', לא להחזיק מעצמו - - אני לא יכול לחזיק מעצמי... אם יש למדן - אז אם הוא עניו זה ענין גדול! אבל מישוה כלום?!...

*

[קברו של רבי ישראל קארדונר זצ"ל]

רבי ישראל מנו"כ בטבריה, בבית העלמין, יש מצבה קטנה, המצבה היחידה שכתוב עליה "רבי ישראל ברסלב'ר", חקוק על המצבה... אין עוד מצבה כזה שכתוב עוד שם חוץ מהשם הפרטי שניתן לו - רק כמו שקראו לו בחיים כך כתוב על המצבה.

* ע"פ מליצת לשון חז"ל, עי' מד"ר רות ה' ו; והיה מחזר שלמה על פתחי ישראל ואומר אני קהלת וכו'.

- - "רבי ישראל ברסלב'ר בן רבי יהודה הלוי" דער פאטער האט געהייסן רבי יהודה, ער איז געווען א לוי, "ט' חשון תרע"ט" - אזוי שטייט אויף דער מצבה. ס'איז שוין געווארן דארט שינויים, דער אויבערשטער האט געהאלפן מ'האט עס אפגעזוכט, ס'שטייט אויף די מצבה "רבי ישראל ברסלב'ר", מ'זעהט עס מיט די אויגן...

בחיי האט מען איהם גערופן "רבי ישראל ברסלב'ר", און אויף די מצבה שטייט "רבי ישראל ברסלב'ר"... נישט קיין שום שבת, נאר דער נאמען און דער טאג פון יארצייט.

*

רבי אלטר קרעמענטשוג'ער ז"ל

בשעת'ן אנהויב התקרבות צו רבי ישראל'ן, איז געווען די גאנצע וועלט פייער, כ'האב געמיינט אז נאר איך און רבי ישראל איז דא. איז געווען א איד א ברסלב'ער חסיד, וואס ער איז מקורב געווארן צום רב'ן ווען ער איז אלט געווען דרייצן יאר, בר מצוה, מ'האט איהם גערופן "רבי אלטר קרעמענטשוג'ער",* פון קרעמענטשוג. כ'האב שוין פארציילט פון איהם - - יעדער איינער האט עפעס אז זאך וואס ער איז אין דעם איבערגעגעבן מעהרער, און דער רבי אלטר קרעמענטשוג'ער ער איז געווען אין 'חצות' א יחיד בדור, א חד בדרא! ער האט נישט פארפעהלט אין זיין לעבן קיין חצות! א מענטש מאכט א ברית, צו ער מאכט תנאים, צו ער מאכט חתונה, ס'איז פארהאנען צייטן וואס ער קען נישט אויפשטיין צו חצות, און ביי איהם איז דאס נישט געשעהן!

- - "רבי ישראל ברסלב'ר בן רבי יהודה הלוי", האבא שלו היה רבי יהודה, הוא היה לוי, "ט' חשון תרע"ט" - כך כתוב על המצבה. כבר נעשו שם שינויים, והשי"ת עזר שמצאו אותה, כתוב על המצבה "רבי ישראל ברסלב'ר", רואים את זה בעיניים...

בחיי קראו לו "רבי ישראל ברסלב'ר", ועל המצבה כתוב "רבי ישראל ברסלב'ר"... לא שום שבת, רק השם ויום ה'יארצייט' [- יום הפטירה].

*

רבי אלטר קרימנצ'וג'ר ז"ל

בשעת התחלת התקרבותי לרבי ישראל, היה כל העולם 'אש', חשבתי שיש רק אני ורבי ישראל. אז היה יהודי אחד חסיד ברסלב, שהוא נתקרב לרבינו בהיותו בן שלש עשרה שנה לבד, בר מצוה, קראו לו רבי אלטר קרימנצ'וג'ר,* מקרימנצ'וג. כבר סיפרתי לכם ממנו - - כל אחד יש לו דבר אחד שהוא מסור אליו ביותר, ורבי אלטר קרימנצ'וג'ר הוא היה ב'חצות' יחיד בדור, חד בדרא! הוא לא חיסר בחיי חצות! אדם עושה ברית, או תנאים, או חתונה, יש זמנים שאי אפשר לו לקום בחצות,

* הוא רבי זאב אלטר קארשיסקי ז"ל - הוא עוד זכה לשמש תלמידי מוהרנ"ת.

אזוי אלע זיינע יארן. און אז איך האב איהם געקענט איז ער שוין געווען אן אלטער איד פון ניינציג יאר, און אפשר נאך מעהרער, ער איז געווען א זקן מופלג.

היינט איז שוין דא כבישים, דעמאלטס האט מען נאכנישט געמאכט, איז געווען ארויסצוגיין צו רבי שמעון'ען - איז געווען א בארג. היינט איז שוין - אפילו מ'גייט אביסל א בארג, אבער מ'האט געמאכט א כביש, מ'קען אראפגיין מ'קען ארויפגיין. דעמאלטס איז געווען שטיינער, אזעלכע הויכע שטיינער, און ער פלעגט אראפגיין, ער איז געזעצן אין מושב זקנים, און עס איז געווען רבי שמעון'ס שוהל אונטן - דער ציון. פלעגט ער אראפגיין פון מושב זקנים, ער האט געהאט א שליסל, און ער פלעגט אראפגיין צו חצות. [היינט איז שוין דא דארט א מקוה אין חצר, אבער יענמאלט איז געווען אין מושב זקנים א מקוה]. פלעגט ער אראפגיין צו חצות צו רבי שמעון'ן אין שוהל אריין, ער פלעגט זאגן חצות. צו ער פלעגט דאווענען דארט, צו ער פלעגט דאווענען צוריק אין מושב זקנים - ווייס איך נישט, אבער ער פלעגט פארברענגען - - ער האט זיך נישט צוריקגעלייגט!

זיין גוף און זיין פנים האט מען געזעהן אז ער איז ווייט פון עסן, פון טרונקען, פון די תענוגי עולם הזה.

*

אבל אצלו לא אירע כן! וכן כל השנים. כשאני הכרתי אותו הוא כבר היה יהודי זקן בן תשעים, ואולי יותר, הוא היה זקן מופלג.

היום כבר יש כבישים, אז עדיין לא עשו, והדרך לרבי שמעון היה הר. היום - אפילו יש הר, אבל יש כביש, אפשר לרדת, אפשר לעלות. אז היו סלעים, סלעים גדולים, והוא היה יורד, הוא ישב בהמושב-זקנים, ולמטה היה הבית-כנסת של רבי שמעון - הציון. והוא היה יורד מהמושב זקנים, היה לו מפתח, והיה יורד לחצות [היום יש כבר מקוה שם בחצר, אבל אז היה המקוה בהמושב זקנים]. היה יורד לחצות להבית-כנסת של רבי שמעון, והיה אומר חצות. אני לא יודע אם היה נשאר שם להתפלל, או אולי חזר להמושב-זקנים, שם היה מנין. אבל הוא בילה שם כל הלילה, הוא לא חזר לישון!

היו יכולים להכיר בהגוף שלו ובהפנים שלו שהוא רחוק מאכילה ושתייה, ומתענוגי העולם הזה.

*

[מדבר מענין חצות ואח"כ חוזר להמשך הסיפור הג"ל]

- - ס'איז דא א ניגון פון חצות, איך קען עס נישט נאכמאכן - ס'איז ארויסגעגאנגען פון אזא מין פייער [- ר' ישראל קארדונער], וואס איך האב נישט קיין ארט דארטן, כ'האב נישט קיין חלק - - אזוי איז געווען זיין גאנצע עבודה אזוי - 'פייער'. א פלא, א פלא!

ס'איז דא בקבלה א ניגון פון חצות, א זיסער ניגון, און ער האט געהאט עפעס אזא מין זיסקייט אין קול, אז ס'איז געווען אזעלעכ'ס, ס'האט אויסגעשריגן אין קול אלע זיינע צרות - - אז איך האב איהם געהערט דאווענען, און אזוי דער חצות - זיין נוסח איז געווען, דער ניגון פון חצות איז געווען הוילע טענות צו השם יתברך! * ער האט אנגעפרעגט שאלות - ס'איז דא פסוקים, וויאזוי שטייט דארט; **מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא...** און דארט אין דעם שטיקל איז דא נאך זאכן. דאס לשון איז געווען צו השם יתברך אזוי ווי מ'פרעגט איהם - - א מין התבודדות, אזוי ווי מ'רעדט צו השם יתברך און מ'בארט זיך מיט איהם!*

[מדבר מענין חצות ואח"כ חוזר להמשך הסיפור הג"ל]

- - יש ניגון של חצות, אני לא יכול לחקות אותו - זה יצא מכוזה אש [- ר' ישראל קארדונער], שאין לי שום מקום בזה, אין לי חלק. וככה היה כל העבודה שלו - 'אש'. זה פלא, פלא!

יש בקבלה ניגון של חצות, ניגון מתוק, והוא היה לו כזה מתיקות בהקול שלו, בהקול שלו ביטא כל הצרות שלו - - כשאני שמעתי אותו מתפלל, וכן החצות - הנוסח שלו, הניגון של חצות היה כולו טענות אל השם יתברך! * הוא שאל שאלות - יש שם פסוקים, כתוב שם; **מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא...** ושם באותו קטע יש עוד כזה. הלשון שלו היה כמו ששואלים את השם יתברך - - כמו התבודדות, כמו שמדברים אל השם יתברך ונמליכים עמו!*

* עיי שיחות הר"ן אות רס"ח; "איכה נחרב האולם" וכו', "עד אן יצעק בשבי" וכו', "עד אן" וכו', "בן אמתך" וכו' (מסדר תיקון חצות). ורמז עלי כמה אני צריך לצעוק זאת לפניו יתברך, ותפס לדוגמא איך הם מעוררים הלב, ואמר אותם בניגון חצות, בקול נעים עמוק מאד וכו'.

* ליקוטי מוהר"ן תניינא תו"ק"א; אמר שעל ידי אמירת תיקון חצות יכולין לפרש שיחתו את כל אשר עם לבבו כמו על ידי התבודדות, כי מסתמא אין אומרים על העבר, ועיקר אמירת חצות הוא על מה שנעשה עכשיו עם האדם, וכשיאמר חצות בבחינה זו, יכולין למצוא כל אשר עם לבבו בתוך אמירת חצות וכו'.

ער פלעגט דארט זינגען א ניגון - דער הייליגער רבי זאגט אז א ניגון הייבט אויף דעם מענטשן זייער, ס'ברענגט אריין אין מענטשן - א ניגון האט זייער א גרויסער כח. נאר מיר פאלגן נישט, דער הייליגער רבי הייסט זיך מחיה זיין מיט א ניגון - אז ס'איז פינסטער אין מוח, זינגען א ניגון, אבער נישט פארשלאפן, אבער א 'ניגון'!

איך האב געהערט פון איהם, האב איך געקלערט; נו גוט, אבער וויאזוי קען אזא מענטש ווי איך זוכה זיין צו דעם!...

יא, כ'האב געקענט זוכה זיין צו דעם, ס'ווענדט זיך נאר וויאזוי מ'איז מוכן צו זיין שטארק, נישט צו הערן די וועלט, נאר דעם רבי'ן! ס'איז צוויי הפכים; די וועלט מיט דעם רבי'ן!...

די 'חיזו דהאי עלמא' - דאָס פאַרשטעלט. איך האב געזעהן פון איהם אז ער האט אויסגערייניגט דעם גוף אזוי ווי מ'רייניגט אויס א פעלעך! אויסגערייניגט פון אלע תאוות ומדות רעות! און וויאזוי רייניגט מען אויס? מיט תפלה, און מיט טרערן, און מיט הארץ, און מיט פייער! אוי ווי - -

*

הוא היה שר אותו עם ניגון - רבינו הקדוש אומר שניגון יכול להרים את האדם מאוד, זה מכניס בהאדם - הניגון יש לו כח גדול. אלא שאנחנו לא מציינים, רבינו הקדוש ציוה להחיות עצמו עם ניגון - אם המח חשוב, לשיר ניגון, אבל לא מיושן, ניגון כזה!

כשאני שמעתי אותו, חשבתי; נו טוב, אבל איך יכול אדם כמוני לזכות לזה!...

כן, יכולתי לזכות לזה, זה תלוי רק איך שמוכנים להיות חזק, לא לשמוע אל העולם, רק רבינו! זה שני הפכים; העולם עם רבינו!...

ה'חיזו דהאי עלמא' - זה מסתיר. אני ראיתי אותו שהוא ניקה את הגוף כמו שמנקים 'עור'! נקי מכל התאוות ומדות הרעות! ואיך מנקים אותו? עם תפילה, ועם דמעות, ועם לב, ועם אש! אוי ווי - -

*

* בשיחות הר"ן אות ע"ה; יזהר מאד להתפלל בשמחה ולהרגיל עצמו שתהיה התפלה בנגון של שמחה. ושם אות רע"ג; טוב לאדם להרגיל את עצמו להחיות את עצמו בכל פעם על ידי איזה נגון, לשמח את נפשו ולדבק את עצמו לשם יתברך על ידי זה.

* עי' חיי מוהר"ן - אות ש"כ; אמר כל מי שיציית אותי ויקיים כל מה שאני מצוה, בודאי יהיה צדיק גדול יהיה מה שיהיה, והעיקר להשליך שכל עצמו לגמרי, רק כאשר יאמר הוא יקיים הכל כמאמרו וכו'.

ובאות ש"ד; שאם היו מקורבים אלי ומקיימים את דברי, לא היה שום דרגא בעולם שלא הייתי מביאם לאותה המדרגה וכו'.

* חיי מוהר"ן - אות רל"ד; גם אמר כבר שצריכין לנקות הגוף מתאוות כמו שמעבדין העור ומהפכין אותו, כך צריך שיהיה הגוף נקי ומעובד לגמרי מתאוות, עד שממש יהיו יכולין להפכו ולראות שהוא נקי לגמרי מכל התאוות והמדות רעות וכו'.

[חזור לענין המכתב מרבינו הקדוש ז"ל]

אוי געוואלד, געוואלד, געוואלד. א דרויסנ'דיגער מענטש קען מיינען - מסתמא דער ישראל בער זאגט נישט ארויס, ער באהאלט. אבער איך ווייס דאך דעם אמת...

און איך אליין, כאטש כ'האב געזעהן מער ווי אן אנדערער - אן אנדערער הערט עפעס, אבער איך בין דאך געווען אין דעם, כ'האב געזעהן וויאזוי ס'האט זיך צוגעפירט די סיבות צו דעם - - אזוי מיט די התקרבות האט זיך צוגעפירט סיבות, פלוצלינג איז געווארן א סיבה כ'האב געפונען די בלעטלעך, און ס'איז געווארן פון דעם - - איז מיר געווען קשה צו פארשטיין, ס'איז מיר געווען ביטער, וואס הייסט "נהנתי מאד מעבודתך"? מיין עבודה?! און - "תלמידי היקר"? איז מיר געווען זייער שווער, ס'איז מיר געווען קשה.*

אבער דער אמת איז אז ס'טאר נישט קשה זיין, ווייל "אמת ה' לעולם", און ס'טאר נישט קשה זיין. און אז ס'איז נישט קשה, אז מ'שטארקט זיך אין די אמונה, זעהט מען דאס אז ס'איז גארנישט קשה!

*

[חזור לענין המכתב מרבינו הקדוש ז"ל]

אוי גוואלד, גוואלד, גוואלד. אחד מן החוץ יכול לחשוב - מסתמא ישראל בער לא מגלה הכל, הוא מסתיר. אבל אני הלא יודע האמת...

ואני בעצמי, אף על פי שראיתי יותר מאחרים - אחרים שומעים משהו, אבל אני הלא הייתי בתוך זה, ראיתי איך שנסתבבו הדברים לזה - וככה עם ההתקרבות איך שנסתבבו הסיבות, שפתאום נעשה סיבה שמצאתי את הדפים, ונעשה מזה מה שנעשה - - היה לי קשה להבין, היה לי מר, מה זה "נהנתי מאד מעבודתך"?! העבודה שלי?! וכן - "תלמידי היקר"?! היה קשה לי מאוד, היה קשה לי.*

אבל האמת הוא שאסור להיות קשה, כי "אמת ה' לעולם", ואסור להקשות. ואם לא מקשים, אם מתחזקים באמונה, רואים זה איך שאין קשה כלום!

*

* עיי' ליקוטי הלכות ברכות הרי"ח ה"ד אות כ"ג בסופו; וכמו כן בכל דור ודור, אי אפשר להבין מפני מה זכו אלו להתקרב להצדיק האמת יותר משאר אנשים, כי כל זה הוא בחינת סגולה שאי אפשר להבין כלל, אבל באמת צדיק ה' בכל דרכיו ולא עולתה בו, ובדאי לגלג ה' יתברך בהעלם גדול עם כל אחד וכי, עיי"ש.

[סיפור מת"ח א' שביטל התנגדותו בכח ר' ישראל קארדונר ז"ל]

דאכט זיך כ'האב דיר שוין דערציילט - - ס'איז געווען א קארלינער חסיד, ער איז שוין נישטא, אבער דעמאלטס איז ער געווען א יונגערמאן, איך בין געווען יונגער פון איהם, ער האט געהייסן 'ישראל גאלדהאבער', זיין פאטער האט געהייסן 'קאפל', מ'האט איהם גערופן ישראל קאפל'ס. ער איז געווען א שארפער למדן, א רב - אין טבריא, און בטבע איז ער געווען א תקיף בדעתו, און ער איז געווען א שטרענגער מענטש - זיינס א דיבור איז געווען א פחד, ער איז געווען זייער א שטרענגער מענטש. נו, ער איז געווען א מתנגד, ער האט געוואוינט לעבן דער שוהל, לעבן דער חצר וואו רבי מאטל (סלוניםער זצ"ל) האט געוואוינט - ער האט געוואוינט אין דער זייט און דער האט געוואוינט אין דער זייט. איז פלעג ער זיין אין שוהל כסדר, און פלעגט לערנען. איך בין אויך געווען אין שוהל, און איך בין געשלאפן אין שוהל, פלעג איך ליינען קריאת שמע, איך האב געהאט א שערי ציון, פלעג איך ליינען פון שערי ציון קריאת שמע. און איך פלעג אויפשטיין פארטאג, כ'פלעג זאגן חצות, איך פלעג לערנען ליקוטי מוהר"ן. נו, האט געברענגט א פייער, איך האב געלערנט מיט אן התלהבות און מיט א ווארעמקייט. [כאטשיג - וואס האב איך געוואוסט פון די תורות, אבער דער הייליגער רבי לאזט זיך אראפ צו יעדן איינעם און רעדט מיט יעדן איינעם...].

על כל פנים, ער האט געזעהן די צוויי זאכן, און ער איז דאך א מתנגד, פלעג ער צוקומען צו מיר מיט אזא מין כעס - כ'האב געמיינט אז ער הרג'עט מיר, ער גייט צו צו מיר ממש מיט די הענט; פאר דיר איז געמאכט שערי ציון?! ביסט ערגעץ א איד?! און אזוי - וואס לערנסטו עפעס נאר ליקוטי מוהר"ן?! ס'איז נישטא נאך ספרים?! ס'איז נישטא קיין גמרות?! ס'איז נישטא נאך ספרים?!... ער איז געווען אויף מיר להרוג

[סיפור מת"ח א' שביטל התנגדותו בכח ר' ישראל קארדונר ז"ל]

אולי כבר סיפרתי את זה - - היה חסיד קרלין, היום הוא כבר אינו בחיים, אבל אז עדיין היה אברך, אני הייתי צעיר ממנו, קראו אותו 'ישראל גולדהאבר', או 'ישראל קופלס', שם האבא שלו היה 'קופל'. הוא היה למדן חריף, רב, בטבריה, ובטבעו הוא היה איש תקיף בדעתו, הדיבור שלו היה פחד, איש תקיף מאוד. נו, הוא היה מתנגד, הוא גר סמוך להבית-כנסת, אצל החצר איפוא שגר רבי מוטל (סלאנימער זצ"ל) - הוא גר בצד זה והוא בצד זה. והוא היה נמצא תמיד בהבית-כנסת, והיה לומד. ואני הייתי גם כן בהבית-כנסת, והייתי יושן שמה, והייתי קורא קריאת-שמע מתוך ספר 'שערי ציון' שהיה לי. והייתי קם בהשכמה, הייתי אומר חצות, והייתי לומד ליקוטי מוהר"ן. נו, היה אש בוער, למדתי עם כזה התלהבות ועם חמימות. [אף-על-פי שמי אני לידע כלום מהתורות, אבל רבינו הקדוש מוריד את עצמו לכל אחד ומדבר עם כל אחד...].

על-כל-פנים, הוא ראה את שני הדברים האלו, והוא היה מתנגד, אז ניגש אלי עם כזה כעס - חשבתי שהוא יהרוג אותי, הוא ניגש אלי ככה עם הידים; אתה חושב שה'שערי ציון' נעשה בשביל אדם כמוך?! אתה בכלל יהודי?! ובכן - למה אתה לומד רק ליקוטי מוהר"ן?! אין עוד ספרים?! אין

ולאבד... ווארן בטבע איז ער געווען א שטרענגער, און זיין דיבור איז געווען זייער שטרענג, און ער האט גערעדט אזוי שארף, און ער איז געווען א מתנגד, האט ער זיך אין מיר נוקם געווען, און האט פון מיר געמאכט אש און פארעך...

דער זעלבער יונגערמאן, האט דער אייבערשטער צוגעפירט א סיבה - אז ער איז געווען ביי רבי ישראל'ן די לעצטע נאכט איידער מ'האט איהם גענומען אין שפיטאל אריין, ער איז געווען ביי רבי ישראל'ן די לעצט נאכט! איז ער צוגעקומען צו מיר - דער ישראל קאפל'ס, ישראל גאלדהאבער, און ער האט מיר געזאגט; איך בין געווארן אויס מתנגד! כ'בין געווען ביי רבי ישראל'ן די נאכט, און כ'האב געזעהן זיינע יסורים, און וויאזוי ער איז געווען פריילעך מיט די יסורים, און וויאזוי ער האט זיך אלעמאל אנגענומען די בארד מיט די פיאות, און האט געזאגט; **וואס האב איך מיר צו זארגן אז כ'וועל קומען אויף יענער וועלט מיט די בארד און פיאות!*** יא...

דאס איז למעלה מדרך הטבע - וואס ער האט אין הארץ דארף ער מיר דערציילן?! על כל פנים, פון דער נאכט אהן - האט ער מיר געזאגט - בין איך געווארן אויס מתנגד! דער רבי ישראל האט מיר געמאכט אויס מתנגד!

גמרות?! אין עוד ספרים?!... הוא היה עלי 'להרוג ולאבד'... כי בטבעו היה אדם תקיף, והדיבור שלו היה בתקיפות, והוא דיבר כל כך בחריפות, הוא היה מתנגד, אז הוא נקם בי, הוא עשה ממני עפר ואפר...

ואותו אברך, סיבב הקב"ה - שהוא היה עם רבי ישראל בלילה האחרון קודם שלקחו אותו לבית החולים, הוא היה עם רבי ישראל בלילה האחרון! והוא ניגש אלי - ישראל קופלס, ישראל גולדהאבר, ואמר לי; אני כבר לא מתנגד! הייתי עם רבי ישראל באותו הלילה, וראיתי את היסורים שלו, ואיך שהוא היה שמח ביסוריו, ואיך שהוא אחז את הזקן ואת הפיאות שלו, ואמר; **מה יש לי לדאוג אחר שאני מגיע לעולם הבא עם זקן ופיאות!*** כן...

זה למעלה מדרך הטבע - מה שיש לו בלב הוא צריך לספר אלי?! על-כל-פנים, מאותו הלילה - הוא אמר לי - ביטלתי את ההתנגדות! רבי ישראל ביטל את ההתנגדות שלו!

* [במכתבי מוהרנ"ת, מיום ב' תרומה תר"ב; זרזתי את עצמי לכתב לך מעט דברי אלה, אולי אולי אוכל להחיותך ולשמחך ולהזכירך שאנו מברכין בכל יום שלא עשני גוי, וצלם אלקים עליך ועל כלנו בני ישראל ההולכים בזקן ופאות, שהם עיקר ההידור של ישראל. ואתמול דברתי בזה עם איש אחד שנפל בעיניו מאד מאד, והזכרתיו שבעתים הללו מה שנעשה בעולם שהרבה פורקים עול רח"ל עד שמגלחים וכו' רח"ל, ראוי לאיש ישראל לשמוח בזקנו ופאותיו הקדושים, ולהתחזק על ידי זה, לידע שעדיין ה' עמו, והוא בכלל הקבוץ הקדוש של ישראל שאומרים בכל יום אשרינו וכו' אשרינו וכו'.

ועי שיש"ק ח"ב רי"ט, וכן בקונטרס הוספות שאחר חיי"מ; אמר רביז"ל בצחות; "מה יש לו לנפטר להיות שרוי בעצבות, מאחר ששוכב לצד הדלת (כנהוג) מגודל ועטוף בזקן ופיאות" "וואס האט א מת צו זיין מרה שחורה אז ער ליגט מיט די פיס צו די טיר מיט א בארד און פיאות"!] .

און ער האט פאר מיר דרך ארץ געהאט - פונקט דער היפוך אזוי ווי פריער איז געווען. ער האט פאר מיר דרך ארץ געהאט, און האט געהאט יראת הכבוד אזוי ווי פאר א מלך!...

און דאס וואס איר הערט איז נאר עפעס - נאר א תמונה, דאס וויאזוי די מעשה איז געווען, ס'נישט דאס. איך בין דאך געווען אין דעם, עד היום ליגט מיר נאך די גיפטן וויאזוי ער האט מיר געזידלט; פאר דיר - שערי ציון?! ביסט שוין ערגעץ א איד דו?! על כל פנים, ער האט פון מיר געמאכט אש און פארעך. און דאס וואס כ'האב געלערנט ליקוטי מוהר"ן מיט א התלהבות, האט ער נישט געקענט פארליידן. האט ער מיר אזוי געזידלט, און אזוי משפיל געווען. און ס'איז געווארן מהיפוך אל היפוך, אזוי אלע זיינע יארן - ווען ער פלעגט מיר זעהן האט ער געוואלט איך זאל רעדן צו איהם, אז איך זאל איהם דערציילן פון רבי ישראל. פונקט מהיפוך אל היפוך! ער איז געשטאנען גלייך ווי ער איז א גראבער יונג, ווי ער ווייסט פון גארנישט, און ער איז געשטאנען און מיר געקוקט אין מויל אריין!...

א מעשה - וואס דער הייליגער רבי קען מאכן אזעלכע פעולות...

ס'וועט איהם צונוץ קומען אויף יענער וועלט - ער איז שוין אויף יענער וועלט, דאס וועט איהם צונוץ קומען - וואס ער איז געווארן אויס מתנגד, און ער האט זיך אזוי מכניע געווען צו מיר - כ'ווייס וואס - ער האט געוואוסט אז איך בין א גראבער יונג...

*

והוא היה לו דרך-ארץ לפני - ממש ההיפוך מכפי מה שהיה מקודם. היה לו דרך-ארץ לפני, והיה לו יראת הכבוד כמו לפי מלך!...

ומה שאתם שומעים זה רק קצת - רק תמונה מכפי מה שהיה. אני הייתי בתוך זה, עד היום מונח בי הרעל איך שהוא חירף אותי; בשבילך - שערי ציון?! אתה בכלל יהודי?! על-כל-פנים, הוא עשה ממני עפר ואפר. הוא לא יכל לסבול איך שאני למדתי ליקוטי מוהר"ן עם התלהבות. הוא חירף אותי כל כך, השפיל אותי כל כך. ונעשה מהיפוך אל ההיפוך, וכן כל השנים שאחרי כן - מתי שהוא ראה אותי הוא רצה שאני ידבר עמו, שאני יספר לו מרבי ישראל. מהיפוך אל ההיפוך ממש! הוא עמד לפני כמו איש פשוט לגמרי, כמו שאינו יודע כלום, ועמד והסתכל בתוך הפה שלי!...

סיפור כזה - איך שרבינו הקדוש יכול לעשות פעולות כאלו...

וזה יהיה לו לטובה בעולם הבא - הוא כבר בעולם הבא, זה יועיל לו - מה שביטל את ההתנגדות שלו, והכניע לפני כל כך - איני יודע מה - הוא ידע שאני איש פשוט...

*

[חזור לענין סיפור התקרבותו במסירת נפש]

אוי אוי אוי אוי. געלויבט דער אייבערשטער, היינט לעב איך מיט דעם חיות - אז איך דערמאן זיך אז ס'איז געווען אויף דער וועלט א איד וואס האט געהייסן 'רבי ישראל'. און דער אייבערשטער האט צוגעפירט אזעלכע סיבות, וויאזוי איך האב זיך ביי איהם געהאלטן עטליכע יאר, מתוך אזעלכע בזיונות, מיט אזעלכע שפיכות דמים - ווער קען דאס אויסדערציילן?! ווער ס'האט דאס נישט געזעהן. אזוי איז געווען יעדן טאג אנדערע מעשיות מיט אנדערע ענינים.

דעמאלטס איז מיר געווען פינסטער אין מיין לעבן, ביטער און פינסטער, און היינט זעה איך ווי גוט דאס איז, דוקא אזוי! דאס איז דער עיקר! און אזוי לערנט אונז דער הייליגער רבי, וואס איז שווערער - דארף מען וויסן אז פאר דעם איז מען אראפגעקומען אויף דער וועלט! וואס ס'איז שווערער, וואס ס'איז זיך מתגבר אויפ'ן מענטשן מעהרער - איז דוקא דאס דארף מען טוהן! דאס איז פון די שיחות.*

*

ער [רבי ישראל קארדנער זצ"ל] איז געווען זייער מקושר צו רבי שמעון'ן אהן א שיעור,* צו רבי שמעון בר יוחאי, צום זוהר הקדוש. ער איז געזעצן תמיד ביי רבי שמעון'ן, ער האט זיך נישט געקענט אפטשעפען - -

[חזור לענין סיפור התקרבותו במסירת נפש]

אוי אוי אוי אוי. ברוך השם, היום אני חי עם זה - שאני נזכר שהיה בעולם יהודי בשם 'רבי ישראל'. והקב"ה סיבב כזה סיבות, איך שאני החזקתי עמו כמה שנים, מתוך בזיונות כאלו, עם שפיכות דמים כאלו - - מי יכול לספר את כל זה?! מי שלא ראה את זה. וכן היה בכל יום מעשיות שונות וענינים אחרים.

אז היה לי חשוק בחיים שלי, מר וחשוק, והיום אני רואה איך שכל זה היה לטובה, דוקא ככה! זהו העיקר! וככה מלמד אותנו רבינו הקדוש, ככל שקשה יותר - צריכים לדעת שעל זה ירדנו לעולם הזה! ככל שקשה יותר, מה שמתגבר על האדם ביותר - דוקא זה צריכים לעשות! כן כתוב בהשיחות.*

*

הוא [רבי ישראל קארדנער זצ"ל] היה מאוד מקושר אל רבי שמעון בלי שיעור,* אל רבי שמעון בר יוחאי, אל הזוהר הקדוש. הוא ישב תמיד אצל רבי שמעון, לא יכל להתנתק - -

* עיי שיחות הר"ן אות נ"ז; שאותו הדבר שמתגבר על האדם והוא משוקע בו, אותו הדבר דוקא הוא צריך לשבר בשביל השם יתברך, כי זה עיקר עבודתו.

* [עיי מכתבי רבי ישראל קארדנער (אמונת אומן מכתב ל"א, מיום ד' אב תרס"ט. ומכתב ל"ב, מיום א' וישב תר"ע); ובשנה הזאת אשר לא תוכל לנסוע לאומין תקשר עצמך לרביה"ק ע"י התנא אלקי רשב"י אשר שייכות גדול יש לנשמתם כידוע ליודעי חן מזה].

ער איז אמאל געזעצן מיט די משפחה אין מירון, איז ער אויך געווען ביי רבי שמעון. אין מירון איז ער געווען אין מושב זקנים, און ער איז געווען ביי רבי שמעון. ער האט געהאט א שליסל פון די טיר, און ער איז געווען מיט רבי שמעון אליין.

*

[עוד מענין המכתב מרביה"ק ז"ל]

- - איך האב עס געוויזן אין טבריא פאר א בעל מקובל, א מתנגד (- רבי אברהם אשכנזי זצ"ל), זיין פאטער איז געווען רבי יואל אשכנזי (זצ"ל, מחשובי חסידי סלונים בטבריא). על כל פנים, איך האב מיט איהם געלערנט נאך פון די יונגט, מיר וואוינען דאך אין איין שטאט, נאר ער איז א מתנגד, און איך האב זוכה געווען - דאס איז שוין עפעס אנדערש. אבער ער איז דאך - ער איז נישט קיין פראסטער מענטש. און אז ער פלעגט קומען קיין טבריא, פלעגט ער קומען צו מיר. נו, איך האב איהם געוואלט א טובה טוהן, אבער כ'האב געזעהן ס'גייט נישט. כ'האב איהם געגעבן ספרים פון רבי'ן, כ'האב איהם געגעבן דעם ליקוטי עצות, האב איך געמיינט אז ער וועט לערנען דעם ליקוטי עצות - - הכלל, האב איך איהם געוויזן דאס צעטעלע, איז ער זייער נתרש געווארן אהן א שיעור!

- - איך זוך נישט קיין עדות, און איך זוך נישט קיין ראיות. אבער איך ווייס אז דאס איז אינגאנצן נישט פון מיר, דאס איז פון הייליגן רבי'ן, דער הייליגער רבי נעמט א ישראל בער'ן אויכעט...

הוא ישב פעם במירון עם המשפחה, אז היה ג"כ בכל פעם אצל רבי שמעון. במירון הוא ישב בהמושב זקנים, והוא היה לבד אצל רבי שמעון. היה לו המפתח של הדלת, והיה שם עם רבי שמעון לבד.

*

[עוד מענין המכתב מרביה"ק ז"ל]

- - הראיתי אותו בטבריה לבעל מקובל, מתנגד (- רבי אברהם אשכנזי זצ"ל), האבא שלו היה רבי יואל אשכנזי (זצ"ל, מחשובי חסידי סלונים בטבריה). על כל פנים, אני למדתי איתו מימי נערוּתו, אנחנו דרים באותו עיר, רק שהוא מתנגד, ואני זכיתי - זה כבר ענין אחר. אבל הוא הלא - הוא לא אדם פשוט. וכשהוא היה מגיע לטבריה, היה בא אלי. נו, רציתי לעשות לו טובה, אבל ראיתי שזה לא הולך. נתתי לו מספרי רבינו, נתתי לו את הליקוטי עצות, חשבתי שאם ילמוד את הליקוטי עצות - - הכלל, הראיתי לו את הפתקא ונתרגש מזה מאוד בלי שיעור!

- - אני לא מבקש עדות, ואני לא מבקש ראיות. אבל אני יודע שזה לגמרי לא מצדי, זה מרבינו הקדוש, רבינו הקדוש לוקח גם ישראל בער...

* * *

[עכשיו חוזר להמשך הסיפור מרבי אלטר קרמנצ'וגר דלעיל]

איך פלעג אריינגיין צו דעם רבי אלטר קרעמענטשוגער, און זיי זענען געווען דאס ערשטע פארפאלק, ער איז געווען א זקן, און זי איז געווען א זקנה, יא. און ער - אויף דער עלטער - דאס פנים איז געווען אזוי ווי א יונגעלע פון זיבן יאר, א יונג יונגעלע, די אויגן מיט די פנים. דער שטייגער איז אז אויף דער עלטער ווערט מען געקנייטשט, זיין פנים איז געווען זייער איידל, נישט אן אנגעפרעסענער, מ'האט דערקענט אויפ'ן פנים.

און ער איז נישט געזעצן קיינמאל בטל. ער פלעגט אראפגיין פון מושב זקנים צו רבי שמעון'ן, איז געווען אזעלכע שטיינער, מ'האט זיך געקענט אויסגליטשן, און מ'האט זיך געקענט צוברעכן די הענט און די פיס. און דארטן איז דא די ווינטן, צווישן די שטיינער, אז ס'גייט אדורך דער ווינט איז עס ממש - - ער האט זיך צוגעהאלטן צו די שטיינער, און אזוי איז ער אראפגעגאנגען אונטן. ס'איז געווען ממש מסירת נפש, ווארן ער איז געווען אן איידעלער מענטש, א גרינגער גוף, נישט קיין שווערער גוף, דער ווינט וואלט איהם געקענט אוועקטראגן... און אזוי איז ער געגאנגען אויפ'ן ציון.

און ער האט מיר געזאגט אויף רבי ישראל'ן, אז ער האט געהערט פון אונזערע מענטשן - - ער איז געווען מקורב נאך רבי ישראל'ן, ער איז געווען אן אלטער איד, רבי ישראל איז אלט געווען עטליכע און פערציג יאר, און ער איז אלט געווען ניינציג יאר. על כל פנים, האט ער מיר געזאגט אז ער האט געהערט פון אונזערע מענטשן; **אז רבי ישראל זאל ווען זיין אין צייט פון רבי נתנען - וואלט ער געווען א חידוש!** אזוי האט ער מיר געזאגט - אז אזוי האט ער געהערט פון אונזערע מענטשן!

* * *

[עכשיו חוזר להמשך הסיפור מרבי אלטר קרמנצ'וגר דלעיל]

היית נכנס אצל רבי אלטר קרמנצ'וגר, הם היו הזוג הראשון, הוא היה זקן, והיא זקנה. והוא גם בזקנותו - הפנים שלו היה כמו ילד בן שבע, ילד צעיר, העיניים והפנים. הטבע היא שכשמזקינים נעשה העור קמוט, אבל הפנים שלו היה עדין, הכירו על הפנים שלו שהוא אינו בעל אכילה...

והוא לא ישב בטל אף פעם. הוא היה יורד מהמושב-זקנים אל רבי שמעון, היה שם סלעים כאלו, היו יכולים להיחלק, והיו יכולים לשבר את הידים ואת הרגלים. ושם היו רוחות, בין הסלעים, כשעובר הרוח זה ממש... והוא החזיק עצמו אל הסלעים, וככה הוא ירד למטה. זה היה מסירות נפש ממש, כי הוא היה איש עדין, גוף קל, לא גוף כבד, הרוח היה יכול לשאת אותו... וככה הוא הלך להציון.

והוא אמר לי על רבי ישראל, שהוא שמע מאנשי שלומינו - - הוא נתקרב עוד מלפני רבי ישראל, הוא היה יהודי זקן, רבי ישראל היה בן ארבעים ומשהו, והוא היה בן תשעים. על כל פנים, הוא אמר

און ער האט מיר מחזק געווען אז איך זאל זיין שטארק, אז איך זאל נישט הערן קיינעם!

* * *

יא, כל זמן נעבעך מ'זעהט ארויס שכינתא בגלותא, ס'איז דא גדולים, גדולים - וואס זיי מאכן זיך פאר מנהיגים,* און כ'ווייס - - ס'איז דא אזעלכע וואס זענען נישט קיין מתנגדים, און ס'איז דא אזעלכע וואס זענען גרויסע מתנגדים, קליינע מתנגדים, אבער איינס; פון תיקון הכללי רעדט מען גארנישט, און פון ליקוטי תפלות אוודאי נישט... נאר וואס דען - זיי זענען נישט קיין מתנגדים, ער גיבט נישט קיין פאטש...

* * *

לי ששמע מאנשי שלומינו; **אם רבי ישראל היה בזמנו של רבי נתן - היה גם כן חידוש!** ככה הוא אמר לי - שכך הוא שמע מאנשי שלומינו! והוא חיזק אותי שאחזיק מעמד, שלא לשמוע לאף אחד!

* * *

כן, כל זמן שרואים לדאבוננו שכינתא בגלותא, יש גדולים, גדולים - שעושים את עצמם מנהיגים,* ויש כאלה שאינם מתנגדים, ויש כאלה שהם מתנגדים גדולים, מתנגדים קטנים, אבל בזה הם שוים - מתיקון הכללי לא מדברים, ומליקוטי תפלות בודאי לא... רק שאינם כ"כ מתנגדים, לא נותנים סטירה...

* * *

* עיי' ליקוטי הלכות או"ח הל' שבת ה' אות ט'; ואם זה הצדיק האמת שבכל דור היה נתגלה בעולם, וכל העולם היו מקורבים אליו באמת, היה העולם כבר מתוקן. כי זה הצדיק יש לו כח לתקן כל העולם, אם לא היו מעלימין ומסתירין אותו. אבל בכל דור ודור יש בחינת מלחמות עמלק, ועיקר מלחמתו של עמלק ימ"ש היא רק דייקא נגד הצדיק האמת הזה שהוא הראש בית וכו'. כי קליפת עמלק מרוצה שיתקרבו ישראל לכל הראשים שבעולם, אפילו ראשים שיש להם חלק בקדושה, שהם אנשים כשרים קצת, ואפילו אם הם צדיקים, רק שיש בהם עדיין איזה אחיזת הרע, ואין להם כח להוציא את ישראל מרע לטוב. על כן מרוצה עמלק שכל אלו הראשים יהיו גדולים ומפורסמים בשם גדול בעולם, ויהיה להם התנשאות גדול. וכל כונתו הרעה רק כדי להעלים על ידי זה שם הראש בית האמת, שהוא הראש של כל הראשים שבעולם, והוא הבעל הבית האמתי של העולם, שעיקר תיקון כל בני עולם לשוב לה' יתברך הוא על ידו דייקא וכו'.

ושם בחושן משפט הל' מקח וממכר ג' אות י"א; ואפילו צדיקים גמורים לאו כולם זוכים לשבר בשלמות את בחינת השמאל, ועל כן כולם צריכין לקבל זה מזה וזה מזה, עד שמקבלין כולם מהראש האמת שבכל דור ודור, שהוא הצדיק שבדור שהוא חד בדרא, אשר זכה לנקודת האמת לשבר הגוף בתכלית, אשר הוא מקשר הכל לשרשו וכו'. היינו כי אפילו גדולים וצדיקים לאו כולם זוכין שיעלה לימודם להשכינה, כי זעירין אנון דזכיין לה, ועל כן הכל צריכין בכל דור ודור לקשר עצמן להצדיק הדור, שאז זוכין שהצדיק יקבל תורתם ועושה מהם חדושין דאורייתא, ואז חוזרת תורתם ולימודם ונכלל בהשכינה על ידי הצדיק וכו'.

[מדברים מאיש מפורסם מאנשי הממשלה שעסק עמו לקרבו ליהדות על דרך רביז"ל]

- - אוי ווי, אוי ווי, אוי ווי, פון דעם אליין זעהט מען - ער האט געדארפט אנקומען צו מיר? ס'האט איהם געפעהלט כבוד? ער האט געהאט חברים, די גרעסטע פראפעסארן - מיט ישראל בער? מ'זעהט פון רבי'נס פלאות!

איך געדענק, ווען איך פלעג זיצן מיט איהם - איז ער געזיצן גלייך ווי איינער וואס ווייסט גארנישט וואס טוהט זיך, גלייך ווי ער ווייסט גארנישט, און ער האט זיך אזוי צוגעהערט. און כ'האב געזעהן זיין פנים, כ'האב געזעהן אזעלעכ'ס - כ'האב איהם נישט געפרעגט צו ער בעסערט זיך, צו טוהט ער תשובה - איך האב איהם קיינמאל נישט געפרעגט. כ'האב נאר גערעדט מיט איהם פון רבי'ן, און כ'האב איהם געזאגט ער זאל לערנען דעם רבי'נס ספרים. און כ'האב דערקענט אז ס'רודערט אין איהם, אבער וואס און ווען - ווייס איך דאך נישט. האב איך געהאט א שפיאן, אין שטוב, זיינס א שוועסטער, און זי האט זיך זייער געפריידט, און זי האט מיר געזאגט; זייט ער קען איך - - זי האט מיר אנגעקוקט ווי א מלאך - - מען זאל איהם קענען אזוי איבערדרייען מהיפוך אל היפוך? און זי האט מיר געזאגט אז אין שטוב איז דא מחלוקת... (על חזרתו בתשובה).

* * *

[מדברים מאיש מפורסם מאנשי הממשלה שעסק עמו לקרבו ליהדות על דרך רביז"ל]

- - אוי וי, אוי וי, אוי וי, מזה עצמו רואים - הוא היה נצרך אלי? האם חסר לו כבוד? היה לו חברים, הפרופסורים הכי גדולים - - עם ישראל בער? רואים את הפלאות של רבינו!

אני זוכר, כשהייתי יושב עמו - הוא ישב כמי שאינו יודע כלום, כלום, והוא הקשיב ככה. וראיתי בפנים שלו, ראיתי אצלו - לא שאלתי אותו אם הוא משתפר במעשיו, אם הוא כבר עשה תשובה - אף פעם לא שאלתי אותו. רק דיברתי עמו מרבינו, ואמרתי לו שילמוד את הספרים של רבינו. והכרתי בו שזה מרעיש בתוכו, אבל אני לא ידעתי מה ומי. היה לי מרגל, בבית, האחוזת שלו, והיא שומחה ביותר, ואמרה לי; מאז שהוא מכיר אותך - - היא הסתכלה עלי כמו מלאך - - שיוכלו להפוך אותו מהיפוך אל ההיפוך? והיא אמרה לי שבבית יש מחלוקת... (על חזרתו בתשובה).

* * *

חזק ואמין בעבודתך ...

- - און דאס איז עפעס אן ענין וואס ס'שטעקט אין דעם צעטעלע, אלע מאל זעה איך מעהרער. ס'ווענדט זיך וויאזוי מ'נעמט דאס אויף, מיט וואספארא תמימות, מיט וואספארא אמת מ'נעמט עס אהן. אבער איך אליין ווייס דאך בוודאי מער פון יעדעם איינעם וואס דא טוהט זיך - וואס דאס איז. איז וואס מער צייט עס גייט אוועק, זעה איך עפעס נייע זאכן וואס דארטן איז דא, אין רבי'נס דיבורים - יעדן דיבור איז א נחל נובע, ס'קוועלט - אין א תורה, אין א שיחה, צו אין דעם ענין.

*

דאס איז דעם רבי'נס אן ענין, ס'איז נישט חלילה וחס קיין ספקות - דאס טויג נישט! ספקות איז נישט קיין גוטע זאך, מ'קען חלילה וחס - מיט א חוט השערה - ס'קען זיין גוט און ס'קען זיין פארקערט, ס'ווענדט זיך אינגאנצן אין דעם מוח - אין דער אמונה!

*

דא אין דעם צעטעלע האב איך נישט לאנג עפעס מאריך געווען - אז דא שיינט אזא מין אור פון התחזקות! - - אז מ'קוקט זיך צו צו דאס כתב, זעהט מען אז דאס לשון מיט דעם כתב - אז מ'זוכט אמת קען מען פארשטיין פון דעם אז דאס איז נישט א זאך וואס מ'קען האבן ספקות דערויף!

זוה משהו ענין מה שיש בהפתק, כל פעם אני רואה יותר. תלוי איך שמקבלים את זה, באיזה תמימות, באיזה אמת מקבלים אותו. אבל אני בעצמי יודע בוודאי יותר מכולם מה שנעשה פה - מה שיש בזה. וכל מה שעובר יותר זמן, אני רואה דברים חדשים מה שיש שם, בהדיבורים של רבינו - כל דיבור הוא נחל נובע, נובע - בתורה, בשיחה, ובענין הזה.

*

זה ענין של רבינו, זה לא ספקות חלילה וחס! ספקות זה לא טוב, יכולים חלילה וחס - בחוט השערה - יכול להיות טוב ויכול להיות להיפוך, תלוי לגמרי בהמוח - בהאמונה!

*

פה בהפתק דיברתי בארוכה מזמן לא רב - שמאיר פה אור של כזה התחזקות! - - אם מסתכלים על הכתב, רואים שהלשון והכתב - אם מחפשים האמת יכולים להבין מזה שלא שייך להסתפק בדבר זה!

*

*

על כל פנים, ווי מיר האבן שוין געשמועסט פון דעם, אז דאס וואס שטייט דארט;
"מאד היה קשה לי לרדת אליך" - קודם כל די **"אליך"** - שטייט אזא מין אל"ף וואס
 ס'שרייפט אויס אויף **"נקודה העליונה ונקודה התחתונה"** - **"משה ויהושע"** - **"רב**
ותלמיד".*

נאכדעם **"לרדת אליך"** - נו, פאלט דאך א פחד, פאר'ן הייליגן רבי'ן איז שווער אזא
 מין ירידה?! פאר'ן הייליגן רבי'ן איז שווער - **"לרדת אליך"**?! דער אייבערשטער זאל
 שומר ומציל זיין!

נו, תיכף שטייט **"תלמידי היקר"**!... נאך די ירידה, נאך די גאנצע - **"תלמידי היקר"**!
"תלמידי" אליין איז אויך - **"תלמידי היקר"**?! וואס איז ווען עס שטייט נישט ביידע,
 נישט **"תלמידי"**, נישט **"היקר"**?!

"מאד היה קשה לי לרדת אליך להגיד לך כי נהנתי מאד"! נו, **"נהנתי"** - דאס איז
 נישט קיין בריוועלע וואס מ'שרייבט סתם. יעדע אות, יעדע ווארט איז א נחל נובע!
 אזעלעכ'ס - **"נהנתי מאד"**?! **"נהנתי"** איז אויך - ס'שטייט נישט קיין איין איבריג
 ווארט, קיין איין איבריג אות אין הייליגן רבי'נס לשון, אינעם הייליגן רבי'נס ענינים!

על כל פנים, כמו שכבר דיברנו מזה, שמה שכתוב שמה; **"מאד היה קשה לי לרדת אליך"** - קודם
 כל, מה שכתוב **"אליך"** - כתוב מין אל"ף כזה שצוועק על ענין **"נקודה העליונה ונקודה התחתונה"** -
"משה ויהושע" - **"רב ותלמיד"**.*

אחר כך **"לרדת אליך"** - נו, הלוא נופל פחד, לרבינו הקדוש קשה ירידה כזו?! לרבינו הקדוש
 קשה - **"לרדת אליך"**?! הקב"ה ישמור ויציל!

נו, תיכף כתוב **"תלמידי היקר"**!... אחר הירידה, אחר כל זה - **"תלמידי היקר"**! **"תלמידי"** לבד
 גם כן - **"תלמידי היקר"**?! מה היה אם לא היה כתוב שניהם, לא **"תלמידי"**, ולא **"היקר"**?!

"מאד היה קשה לי לרדת אליך להגיד לך כי נהנתי מאד"! נו, **"נהנתי"** - זה לא מכתב שכותבים
 ככה סתם. כל אות, כל מילה הוא נחל נובע! כזה - **"נהנתי מאד"**?! **"נהנתי"** זה גם כן - לא כתוב
 שום מילה יתירה, שום אות יתירה בלשון רבינו הקדוש, בעניני רבינו הקדוש! זה ממנו בעצמו, הכתב

* הכוונה, ששם נכתב אל"ף רגיל, לא כשאר הכתב שכתב באותיות רש"י. והוא לרמז על מה שכתוב בליקוטי מוהר"ן
 תורה ו' שצורת האל"ף יש בו נקודה העליונה ונקודה התחתונה וכו', בחינת משה ויהושע, הרב והתלמיד, עיי"ש.
 [ובהזדמנות אחרת סיפר ר' ישראל בער זצ"ל שאת הרמז הזה על האות אל"ף שבתבית 'אליך' אמר לו ר' שלמה
 ווקסלער זצ"ל].

ועי' בליקוטי הלכות הל' שבת ז' אות כ"ז וז"ל, ובכל דור ודור כפי מה שמתגבר כל אחד להתקרב להצדיק האמת מתוך
 בזיונות ושפיכת דמים הרבה, כן מאיר בחינת משה לבחינת יהושע שהם בחינת רב ותלמיד וכו'.

* [הערת המעתיק; בענין ירידת הצדיק אל תלמידיו, עי' ליקוטי מוהר"ן תניינא תו' ל"ח, לפעמים הצדיק הגדול מוריד
 את עצמו להתלמידים וכו', כדי להוציאו ממוחין דקטנות למוחין דגדלות, ולפעמים הוא מאיר לו בהארט פנים ונחמות
 שמאיר לו פניו בפנים שוחקות ובאופן נהירין וכו', עיי"ש].

דאס איז פון איהם אליין, זיין כתב, זיין לשון - - וואס איז דער "תלמידי היקר"? און וואס איז "נהנתי מאד"? "נהנתי מאד מעבודתך" - אזוי שטייט; "נהנתי מאד מעבודתך"!

"ועליך אמרתי" - יעדער ענין איז א באזונדערע כתב, עס איז דא צוויי כתבים דארטן - - דעם "וסמן", דער כתב דאס איז שוין שייך צו די צווייטע שורה, ס'וואלט זיך געדארפט אנהויבן די צווייטע שורה; "וסמן י"ז בתמוז"?! - -

"ועליך אמרתי" איז דא אין דעם אזא מין געוואלדיגע התחזקות, בכלל - דאס גאנצע בריוועלע שיינט דארט א גרויסע אור פון התחזקות.

*

רבי שמחה בונם (קלושינער ז"ל, מזקני אנ"ש מפולין) האט מיר געזאגט - - איך פלעג גיין צו איהם אלע טאג מבקר חולה זיין, און ער איז נעבעך געווען, ער האט געליטן אזא מין - יסורים, ער איז געווען נעבעך אזוי - - און איך האב געהערט פון איהם אזעלכע חידושים, וואס ער האט געמאכט פון די יסורים! איך האב נישט פארשטאנען וויאזוי דער מענטש לעבט - און ער איז געווען פריילעך!

ער האט געזעהן דאס צעטל, האט ער געזאגט; "דאס צעטל איז געשריבן פאר מיר"! "דאס איז פאר מיר א רפואה!" בעט ער מיר אז ער וויל עס האלטן אביסל, ער וויל זיך מחי' זיין דערמיט. נו, האב איך עס איהם געגיבן, ער האט זיך מחי' געווען, ס'האט איהם מחי' געווען, אזעלעכס.

שלו, הלשון שלו - - מה זה "תלמידי היקר"? ומה הוא "נהנתי מאד"? "נהנתי מאד מעבודתך" - ככה כתוב; "נהנתי מאד מעבודתך"!

"ועליך אמרתי" - כל ענין הוא כתב מיוחד, יש שם שני כתבים - - "וסמן", הכתב הזה כבר שייך לשורה השניה, היה צריך להתחיל השורה השניה; "וסמן י"ז בתמוז"!

"ועליך אמרתי" יש בזה התחזקות עצומה כזה, בכלל - כל המכתב מאיר שם אור גדול של התחזקות.

*

רבי שמחה בונם (קלושינער ז"ל, מזקני אנ"ש מפולין) אמר לי - - הייתי הולך אצלו כל יום לבקר חולה, הוא סבל כאלה יסורים, ושמעתי ממנו כאלה חידושים שהוא עשה מתוך היסורים! לא הבנתי איך אדם זה חי - והוא היה בשמחה!

הוא ראה את הפתק, אז הוא אמר; "הפתק נכתב בשבילי"! "זה רפואה בשבילי"! וביקש אותי שרוצה להחזיק אותו קצת, הוא רוצה להחיות עצמו בזה. נו, נתתי לו, הוא החיה עצמו, זה החיה אותו, כזה.

הכלל, האט ער מיר געזאגט איך זאל עס לאזן ביי איהם אביסל, איז ער געגאנגען דאווענען מנחה מיט אלע כוחות, ער האט זיך נישט געקענט איינהאלטן - - האט ער געזאגט; "וואס זאגט איר צו דעם?! ישראל בער האט א בריוועלע - א צעטל פונעם רבין! און דאס איז געווען מיין רפואה, דאס איז פאר מיר א ישועה!"

*

מצד אחד מאכט דאך דאס צעטל מרה שחורה'דיג, ווארן איך וואלט געדארפט אויסזעהן אנדערש, איך וואלט געדארפט תמיד טאנצן, איך וואלט געדארפט תמיד - אפילו אין די גרעסטע יסורים - וואלט איך געדארפט גאר אנדערש אויסזעהן אין עבודת השם, איך זאל ברענגען ווי א פייער, אז מ'זעהט אזעלעכס! און איך בין אזוי נעבעך גלייך - גלייך ווי די וועלט, אזוי...

*

און רבי אליהו חיים (רוזין זצ"ל, מחשובי א"ש) ער איז דאך א געוואלדיגער - - הכלל, האב איך עס איהם געברענגט. נו, ער האט געהאלטן אין איין ליינען. הכלל, קומט צו צו מיר דער זוהן (רבי קלמן ?), בעהט ער, ער וויל עס האלטן ביז מארגן, ער וויל מאכן א צילום. - - נו, מ'טאר דאך נישט אזא זאך אזוי לאזן, טאמער ווערט א שריפה, נו דער אויבערשטער האט געהאלפן עס לעבט דאס צעטעלע!

*

הכלל, הוא אמר לי שאניחנו אצלו קצת, אז הוא הלך להתפלל מנחה עם כל הכוחות, הוא לא יכל להתאפק - - אמר; "מה אתה אומר על זה?! ישראל בער יש לו מכתב - פתק מרבינו! וזה הרפואה שלי, זה ישועה שלי!"

*

מצד אחד, הפתק הזה גורם להיות במרה שחורה, כי הייתי צריך להתנהג אחרת, הייתי צריך תמיד לרקוד, הייתי צריך להיות תמיד - אפילו בהיסורים הכי גדולים - הייתי צריך להיות אחר לגמרי בעבודת השם, שאהיה בווער כמו אש, כשרואים דבר זה! ואני לדאבוני כך - כמו כל העולם, ככה...

*

ורבי אליהו חיים (רוזין זצ"ל, מחשובי א"ש), הוא איש גדול - - הכלל, הבאתיו לו, נו, קרא אותו כמה פעמים. הכלל, ניגש אלי בנו (רבי קלמן ?), וביקש אותי שרוצה להחזיקו עד למחר, הוא רוצה לעשות צילום. - - נו, אין להשאיר אותו ככה, אולי יהיה שריפה, נו הקב"ה עזר שהפתק קיים!

*

און דאס בריוועלע איז געשלאפן זעכציג יאר (- משנת התגלותו כ"ג תמוז תרפ"ב, עד סוף שנת תשמ"א, עת אמירת שיחתו זאת), און אצינד האט עס זיך אויפגעכאפט! **און אפשר וועט עס זיך אויפכאפן נאך מעהרער און מעהרער! ס'וועט אריינקומען - ס'וועט ווערן א רעש אין דער וועלט! אזא מין זאך?!**

ווארן דאס איבערליינען פאלט א פחד, די חתימה! ביז אין דעם צעטעלע האט מען נישט געהערט אז ס'זאל זיך געפונען א בשר ודם וואס ער זאל חתמ'ענען אזוי - - פשוט כפול משולש מרובע! דאס איז דאך - - אוי.

*

הכלל, ס'וואלט געקענט שטיין "נהנתי" אהן דעם "מאד", "נהנתי מעבודתך"! דאס שטייט סתם? ניין! **דא שיינט א גרויסע אור פון התחזקות! וויאזוי דו פיהרסט זיך, און וויאזוי דו קענסט זיך, און וויאזוי דו ווייסט, "נהנתי מאד מעבודתך"!** מיט די גאנצע ירידה!!

און דאס אליין, נאר די ווערטער - ס'קען ווען שטיין "מאד היה קשה לי לרדת אליך - להגיד לך כי נהנתי מאד מעבודתך"! אבער די "תלמידי היקר" מוז נישט שטיין?! דאס איז נישט עפעס א בריוועלע וואס ס'שטייט "תלמידי היקר" - דאס איז בכונה, דאס איז במיוחד, ס'איז אן אור פון התחזקות! אן אור פאר יעדן! יעדער איינער דארף זעהן וואס דא טוהט זיך, מ'זאל האבן א לימוד אויף זיך אז דער בעל דבר זאל נישט האבן א שליטה אויף איהם, אז ער זאל איהם נישט אראפוארפן! ווארן זיין ארבעט איז

והמכתב הזה ישן ששים שנה (- משנת התגלותו כ"ג תמוז תרפ"ב, עד סוף שנת תשמ"א, עת אמירת שיחתו זאת), ועכשיו הוא התעורר! **ואולי יתעורר עוד יותר ויותר ויותר! זה ייכנס - יהיה נעשה רעש בעולם! דבר כזה?!**

כי לקרות את זה נופל פחד, החתימה! עד הפתק הזה לא שמענו שיהיה בשר ודם שיחתום עצמו ככה - פשוט כפול משולש מרובע! הלא זהו - - אוי.

*

הכלל, היה יכול לכתוב "נהנתי" בלי "מאד", "נהנתי מעבודתך"! זה כתוב סתם? לא! מאיר פה אור גדול של התחזקות! איך שאתה מתנהג, ואיך שאתה מכיר אותך, ואיך שאתה יודע, "נהנתי מאד מעבודתך"! עם כל הירידה!!

וזה עצמו, רק המילים - היה יכול לכתוב "מאד היה קשה לי לרדת אליך - להגיד לך כי נהנתי מאד מעבודתך"! אבל "תלמידי היקר" לא צריך לכתוב! זה לא סתם מכתב שכתוב "תלמידי היקר" - זה בכונה, זה במיוחד, זה אור של התחזקות! זה אור בשביל כולם! כל אחד צריך לראות מה

נאר - אראפּווארפן איהם, און דער הייליגער רבי - זיין ארבעט איז ער זאל אונז אויפהייבן!

נו, אבער ער טוהט זיך דאס זייניגע, פארקערט - אויפ'ן רבי'נס מענטשן איז ער זיך מער מתגבר! * ער וויל אונז אראפּווארפן אין א סכנה! תמיד איז מען אין א מלחמה!

אין א מלחמה קען מען כאפן א קלאפ! איך גיב יענעם א קלאפ, יענער גיבט מיר א קלאפ. נו, דארף מען דאך האבן עפעס סחורה, אז דער שונא זאל נישט קענען חלילה וחס גיבן אזא קלאפ אז מען זאל נישט קענען אויפשטיין!...

*

- - עס שטייט דארט דער שם פון ראש השנה, דער גרעסטער מלאך של רחמים! *
ווארן ס'איז דא נאך מלאכים, און דער מלאך - איז על פי כתבי האר"י - דער מלאך
וואס ס'שטייט דארט אין דער צעטעלע איז אזעלעכס - -

* * *

שנעשה פה, שיהיה לו לימוד על עצמו שהבעל דבר לא יוכל להיות לו שליטה עליו, שלא יוכל להפיל אותו! כי העבודה שלו הוא רק - להפיל אותו, ורבינו הקדוש - העבודה שלו הוא להרים אותו!

נו, אבל הוא עושה את שלו, אדרבה - על אנשי רבינו הוא מתגבר ביותר! * הוא רוצה להפיל אותנו לסכנה! תמיד נמצאים במלחמה!

כשנמצאים במלחמה יכולים לקבל הכאה! אני מרביץ לו, והוא מרביץ לי. נו, צריך שיהיה לו סחורה כזו שהשונא לא יוכל חלילה וחס לתת הכאה כזה שלא יוכל לקום!...

*

- - כתוב שם את השם של ראש השנה, המלאך של רחמים הכי גדול! * כי יש עוד מלאכים, והמלאך הזה הוא - על פי כתבי האר"י - המלאך הכתוב שמה בהפתקא הוא כזה - -

* * *

* עיי חיי מוהר"ן אות ש"א, ובלקוטי הלכות הל' תפלת המנחה ז' אות כ"ג.

* עיי בתפלה לתוקע מהאריז"ל הנדפס במחזורים; יהי רצון מלפניך וכו' שתשלח לי כל המלאכים הטהורים משרתים הנאמנים בשליחותם, וחפצים לזכות את ישראל, ואת המלאך הגדול 'צפצפי"ה' הממונה להוציא זכיותיהן של ישראל בעת שתוקעין עמך ישראל בשופר וכו'. [ויש לציין דבר פלא כי השם הקדוש הזה, בגימטריא כשם רביז"ל כמו שחתום שם בהפתקא, פשוט כפול משולש מרובע עם הכולל].

☞ להתעורר מהשינה ☞

- - אוי וויי, אוי וויי, עס איז א רחמנות אויף דיר און אויף מיר!... די בת מלך האט געוויינט און געשריגן; "ס'איז א גרויס רחמנות אויף דיר און אויף מיר"!* אן דעם צעטעלע - אז ס'שוין דא אזעלכע ליקוטי תפלות, און אזא ליקוטי מוהר"ן - און מיר שלאפן! מיר וואלטן געדארפט זיין אזעלכע הייליגע צדיקים אז די גאנצע וועלט זאל אונז נאכלויפן! מיר זאלן האבן אזא מין חן - א חן של אמת! און דאס האט א כח המושך* - אז די גאנצע וועלט זאל נאכלויפן; "אוי ברסלב ברסלב ברסלב"!!...

נו, און מיר נעבעך שלאפן! דאס דאווענען איז נישט דאס דאווענען - - ווארן איך האב געהערט א דאווענען! אזוי קען מען מיינען אז מ'דאוונט גוט, אבער איך האב געהערט א דאווענען - ווען איך דערמאן זיך אין דעם דאווענען זעה אז איך שטיי אינגאנצן אינדרויסן!

אוי וויי, אוי וויי, יש רחמנות עליך ועלי!... הבת מלך בכתה וזעקה; "יש רחמנות גדול עליך ועלי"!* בלי הפתקא - כשיש כבר לקוטי תפלות כזה, וליקוטי מוהר"ן כזה - ואנחנו ישנים! היינו צריכים להיות צדיקים קדושים כאלה - שכל העולם כולו ירוצו אחרינו! שיהיה לנו חן כזה - חן של אמת! שיש לזה כח המושך* - שכל העולם ירוצו אחרינו; "אוי ברסלב, ברסלב, ברסלב"!!...

נו, ולדאבונינו אנחנו ישנים!* התפלה איננו כמו שצריך להיות - - אני שמעתי 'תפלה'! יכולים לחשוב שמתפללים טוב, אבל אני שמעתי תפלה - כשאני נזכר מזה התפלה אני רואה שאני עומד לגמרי בחוץ!

* סיפורי מעשיות, מעשה א' מאבידת בת המלך.

* עיי' ליקוטי מוהר"ן תו' ע'.

* ליקוטי מוהר"ן תו' ס' אות ו'; כי יש בני אדם שישנים את ימיהם, ואף שנדמה להעולם שהם עובדים את השם, ועוסקים בתורה ובתפלה, אף על פי כן כל עבודתם אין להשם יתברך נחת מהם. כי נשאר כל עבודתם למטה, ואין יכול להתרומם ולהתעלות למעלה וכו', וצריך לעוררו משנתו.

און פון וואנעט האט ער דאס גענומען? אלץ פון דעם רבי'נס דיבורים! פון וואנעט איז געווארן א רבי ישראל (- קארדונער)?! ס'איז נישט שייך צו זאגן; "אמאל איז געווען א רבי ישראל!"* דער הייליגער רבי איז דא - - ווער עס וויל זיך מקרב זיין און ער זאל ארויסגיין פון די הבלי העולם הזה, פון די אלע חסרונות פון די עולם הזה, פון די אלע עוונות, פון די אלע תאוות!*

און אזוי איז דאס מיט די תורות, און מיט די תפלות, און מיט די מעשיות. מ'זיצט און מ'רעדט און מ'זוכט און מ'וויל - און מ'שלאפט! וויאזוי איז דאס? וויאזוי קען דאס זיין?! - -

אזוי זעה אויך מיט דעם צעטעלע, אז איך זעה עפעס אזעלעכס - וואלט איך באדארפט זיין ממש גאר אנדערש ווי די וועלט - נישט דער מענטש! נו, אזוי איז דער כח הבחירה, איך פאל אמאל אראפ אין עצבות, אין מרה שחורה, פארשידנס, מ'קען נישט דאווענען, מ'פאלט אראפ אין תאוות אכילה, אין שלאפן - - ווי האט מען צייט אויף צו עסן און אויף צו שלאפן!*

*

ומאיפוא לקח את זה? הכל מהדיבורים של רבינו! איך נעשה 'רבי ישראל' (- קרדונר)?! - אין שייך להגיד כן; "פעם היה רבי ישראל!"* רבינו הקדוש נמצא כאן! מי שרוצה להתקרב - ושיזכה לצאת מהבלי העולם הזה, מכל החסרונות של העולם הזה, מכל העוונות, מכל התאוות!*

וכן גם עם התורות, ועם התפלות, ועם המעשיות - - יושבים ומדברים ומחפשים ורוצים - וישנים! איך זה? איך זה יכול להיות?! - -

וכן אני רואה בענין הפתקא - אחר שאני רואה דברים כאלה, הייתי צריך להיות אחרת לגמרי מהעולם - לא אדם כזה! נו, ככה הוא כח הבחירה, אני נופל פעם לעצבות ובמרה שחורה וכדומה, אי אפשר להתפלל, נופלים לתאוות אכילה, בשינה - - איך לוקחים זמן בשביל לאכול ולישון!*

*

* עיי' ליקוטי הלכות הל' ברכות השחר ג' אות ו'; מה שרוב בני אדם טועים בעצמם, וסוברים שנפשו אינה קדושה משרשה, וקשה להם לשוב אל ה' להיות איש צדיק או איש כשר באמת כמו שאר צדיקים וכשרים. כמרגלא בפומא דאיניש לומר כשמספרין מאיש צדיק או מאיש כשר וירא באמת, ומתחיל להתעורר בהם הרהורי תשובה גם כן להתקרב להשם יתברך, כי כל ישראל מלאים מחשבות של הרהורי תשובה והתקרבות להשם יתברך תמיד, אך אחר כך תיכף אומרים מי יכול להתדמות לזה האיש צדיק וכו', כי היה נשמה קדושה מנעוריו, כאילו צדקת הצדיקים וכשרים הוא רק מצד הנשמה הקדושה שיש להם מתולדתם, אשר באמת אינו כן, כי עיקר צדקת הצדיק הוא רק על ידי יגיעתו וטרחתו בעבודתו יתברך כמה וכמה ימים ושנים הרבה, והתגבר והתחזק בכל פעם, ולא הניח את עצמו ליפול בשום אופן, והרבה בתפלה ותחנונים, עד שזכה למה שזכה, וכל אדם יכול להיות כמותם, כי הבחירה חפשית, כמאמר רבותינו ז"ל כתר שם טוב מונח וכו'.

* עיי' חיי מוהר"ן - אות ר"ל; ושמעתי מפיו הקדוש כמה פעמים, שהעיקר תלוי רק ביגיעות ועבודות וכו', ועל ידי זה יכול כל אדם לבוא למדרגות גדולות וכו'. ואמר אני יכול לעשות איש כשר שקורין "גיטר יוד" כמוני ממש.

רבי שלמה וועקסלער זצ"ל

איך האב געזעהן ביי רבי שלמה'ן (וועקסלער זצ"ל) - - כ'האב איהם מקנא געווען - כ'האב געזעהן וויאזוי ער עסט - אן א שום תנועה של שקר! עולה אמת! ער איז געזעצן איינער אליין אין שטוב און געגעסן בקדושה ובטהרה - - אזוי ווי א פייגעלע, א קליין שטיקעלע - ער האט עס אריינגענומען, און געהאלטן אין מויל ביז עס האט זיך צוואוייקט, און דערנאך עס אראפגעשלונגען, און אזוי נאכאמאל - - איך האב נישט פארשטאנען וויאזוי ער לעבט?! - -

*

- - אפילו איך אליין וואס איך האב באקומען די גאנצע זאך, איך וואלט געדארפט האבן א חיים טובים מיט דעם צעטל, אנדערש ווי די וועלט, און איך קוק מיר אהן - אזא עסן, מיט אזא שלאפן, מיט אזא דאווענען...

*

דער רבי שלמה - ער איז תמיד געזעצן בייטאג און ביינאכט און געדינט דעם אייבערשטן - תורה און תפלה!

ער איז נישט געווען קיין בעל משפחה - ער האט געהאט א ב"ב, און אויף דער עלטער האט ער געהאט צוויי אייניקלעך יתומים. דער רבי שלמה האט נישט געהאט קיין קינדער, האט ער געהאט בדרך נס - האט ער געהאט א טאכטער, און די טאכטער - געדענק איך - פלעגט קומען צו רבי שלמה'ן, זי איז געווען א גרויסע צדיקת, זי

רבי שלמה וקסלר זצ"ל

אני ראיתי אצל רבי שלמה (וקסלר זצ"ל) - - הייתי מקנא בו - ראיתי איך שהוא אוכל - בלי שום תנועה של שקר! אמת נקי! הוא ישב לבדו בביתו והוא אכל בקדושה ובטהרה - כמו ציפור, חתיכה קטנה - הכניס אותו ושהה אותו בפה עד שנמס, וכך בלע אותה, וכן עוד הפעם - - לא הבנתי איך הוא חי?! - -

*

- - אפילו אני בעצמי שאני קיבלתי כל הענין הזה, היה צריך להיות לי חיים טובים עם הפתק הזה, אחרת מן העולם, ואני מסתכל על עצמי - כזה אכילה, כזה שינה, כזה תפלה...

*

רבי שלמה הוא ישב תמיד יומם ולילה ועבד את השם יתברך - תורה ותפלה!

הוא לא היה בעל משפחה - היה לו ב"ב, ובזקנתו היה לו שני נכדים יתומים. לא היה לו ילדים, אז בדרך נס נולד לו כשכבר היה מבוגר - נולדה לו בת, והבת - זכור לי - שבאתה אצל רבי שלמה, היא

פלעגט שטיין אויף די פיס איבער א ספר, זי פלעגט דאווענען און לערנען, זי איז געווען געראטן אין רבי שלמה'ן... על כל פנים, די טאכטער האט חתונה געהאט, און האט געהאט א צווילינג, און זי איז ל"ע נפטר געווארן אין קימפעט, איז געבליבן די צווילינג.

אז איך פלעג קומען קיין ירושלים, - אז איך בין אריינגעקומען צו רבי שלמה'ן - איז ביי איהם געווען א שמחה פון א חתונה, וויאזוי דער רבי שלמה האט זיין פנים געלויכטן - די שמחה - אז ס'איז געווען אזעלעכ'ס! וואס איז? איך האב געקענט רבי ישראל'ן! ער האט געהערט וואס מיט מיר האט זיך אפגעטוהן...

האב איך געגעסן מיט איהם ביים טיש, [- זי האט נישט געגעסן קיינמאל ביים טיש, זי האט געגעסן אליין - זי איז נישט געווען קיינמאל ביים טיש]. האט ער גענומען אזעלכע קליינע שטיקעלעך - ווארן מ'וויל פיהלן א טעם פון קייען... - האט ער אריינגענומען א קליין שטיקל חלה און א קליין שטיקעלע פיש, און האט נישט געקייעט! * ס'איז געליגן אין מויל, און מ'האט גערעדט, און ס'איז געליגן אין מויל - און אראפגעשלינגען, און האט גענומען א אנדער שטיקל, און אזוי איז געווען עטליכע מאל. איך האב געטראכט צו מיר וויאזוי קען דער גוף האבן א קיום?!... ער האט אפגעוואוינט דעם מאגן, דער מאגן זיינע איז שוין געווען געוואוינט צו אזא מין אכילה...

היתה צדיקת גדולה, היתה עומדת על הרגלים עם ספר, והתפללה ולמדה, היתה דומה לרבי שלמה... על כל פנים, היא נישאה, ונולדה לה תאומים, והיא נפטרה בעת לידתה ל"ע, ונשארו התאומים.

כשהייתי מגיע לירושלים, כשנכנסתי לרבי שלמה - היה לו שמחה כמו חתונה, איך שהפנים שלו האיר - שמחה כזו! מה יש? הכרתי את רבי ישראל! הוא שמע מה שנעשה עמי...

אכלתי איתו בשולחן, [היא אף פעם לא ישבה עמו בשולחן, היא אכלה בלבדה, אף פעם לא ישבה אצל השולחן]. הוא לקח חתיכות קטנות כזה, כי לא רצה להרגיש טעם בלעיסה - הוא הכניס חתיכה קטנה של חלה וחתיכה קטנה של דג, ולא לעס! * היה מונח ככה בפה, ודיברנו, ובלע. ואחר כך לקח עוד חתיכה, וכן כמה פעמים. ואני חשבתי לעצמי איך יכול להיות קיום לגוף הזה?!... הוא הרגיל את המעינים, המעינים שלו כבר היו רגיל לאכילה כזה...

* עיי' שיחות הר"ן אות רמ"ו; הייתי מסתכל על אכילתו, והיה מתכוין שלא להכניס הדבר שאוכל לתוך הפה והחיוך, רק היה מכניס בין שיניו, והיה לועסו שם בלי סיוע החיך, ומי שאוכל כך כמעט שאין מרגיש שום טעם באכילתו, ואי אפשר לצייר ענין זה בכתב, אך המעיין יבין זאת מעצמו. ומי שרוצה לשבר תאות אכילה בתכלית, שלא יקבל שום תענוג מאכילתו, על ידי עצה זאת בנקל יזכה לזה.

זיין צורה אנקוקן, זיין דיבור - - רבי חיים זונענפעלד (גאב"ד העדה החרדית) האט פאר איהם דרך ארץ געהאט! רבי חיים איז דאך געווען א ליטוויק (אשכנז), און ביי א ליטוויק - ווער עס קען מער לערנען, ווער ס'איז מען בקי, מער למדן - און רבי שלמה איז געווען א למדן, ער האט זיך נישט געהאט וואס צו שעהמען פאר רבי חיימ'ען...

דער רבי חיים זונענפעלד פלעגט דאווענען ותיקין אין די בתי מחסה, און רבי שלמה האט אויך געדאוונט ותיקין, זיי האבן זיך געזעהן אלע טאג, און דער רבי חיים האט געהאלטן פון רבי שלמה'ן - - ער (רבי חיים) איז דאך געווען דער ראש פון דער אגודה, ס'איז געווען רבי משה בלוי (מראשי האגודה) מיט נאך - - רבי שלמה איז ביי איהם געווען א חד בדרא! רבי שלמה איז ביי איהם געווען - קודש קדשים! ער האט נישט געהאט א צווייטן ווי רבי שלמה!

רבי שלמה האט פאר איהם נישט קיין דרך ארץ געהאט... מ'האט זיך געקריגט אויף רב קוק, און מ'האט בעדארפט אז ער זאל ארויסגיין שארף, טאמער איז ער נישט ארויס אזוי שארף ווי עס דארף צו זיין - האט רבי שלמה קיין שום דרך ארץ געהאט פאר רבי חיימ'ען...

*

רבי ישראל איז געווען אן אנדער עולם, רבי ישראל איז געווען - - זיין מסירות נפש, און זיין שכל הישר, זיין התבודדות. אז רבי שלמה פלעגט קרעכצן - רבי שלמה פלעגט מיר זאגן; "ווי נעמט מען רבי ישראל'ס עבודה?!"

רק להסתכל על הפנים שלו, הדיבור שלו - - רבי חיים זוננפלד (גאב"ד העדה החרדית) היה לו דרך ארץ מלפניו! רבי חיים היה ליטאי (אשכנז), ואצל ליטאי העיקר הוא מי שלומד יותר, בקי יותר, למדן יותר - ורבי שלמה היה למדן, לא היה לו מה להתבייש מרבי חיים...

רבי חיים זוננפלד היה מתפלל ותיקין בבתי מחסה, ורבי שלמה גם כן התפלל ותיקין, הם נתראו יחד בכל יום, ורבי חיים החשיב את רבי שלמה - - הוא (רבי חיים) היה הראש של האגודה, היו שם רבי משה בלוי (מראשי האגודה) ועוד - - אבל רבי שלמה היה אצלו חד בדרא! רבי שלמה היה אצלו - קודש קדשים! לא היה לו אחר כמו רבי שלמה!

ורבי שלמה, לא היה לו דרך ארץ לפניו... אז היה המחלוקת על רב קוק, והיו צריכים לצאת נגדו בתוקף, ואם לא היו יוצאים נגדו כמו שצריך - אז לא היה לו לרבי שלמה שום דרך ארץ לפני רבי חיים...

*

רבי ישראל היה עולם אחר, רבי ישראל היה - - המסירות נפש שלו, השכל הישר שלו, ההתבודדות שלו. שרבי שלמה היה מתאנח לפני; "איך לוקחים עבודה כזה של רבי ישראל?!"

* * *

[חזור לענין המכתב מרביז"ל]

אלעס - אז מ'קוקט זיך צו מיט אן אמת'דיג אויג, פונעם אנהויב אהן פון דעם צעטעלע, פון דעם ערשטן ווארט אן, און ווייטער אזוי כסדר - איז דא וואס מ'קען זיך ארויסלערנען לימודים.

אין אמת'ן, כ'האב שוין גערעדט אסאך דערפון, און וואס נאכאמאל און נאכאמאל - - א חוט השערה מעהרער איז שוין גאר עפעס אנדערש!

*

אין צעטעלע - איז דא נאר איין אל"ף וואס שרייעט אויס אויף "רב ותלמיד", "אליך" - אזא אל"ף, די ווא"ו מיט די צוויי נקודות* שרייעט עפעס אויס א קול, א כרוז...

ביים רבי'ן איז שייך צו זאגן?! - וואספארא שייכות האט אזא מענטש ווי איך ביים רבי'ן?! מ'זעהט ארויס וויאזוי דער הייליגע רבי קען שרייבן צו ישראל בער'ן; "תלמידי היקר" - שטעקט אין דעם אזא מין התחזקות! "תלמידי היקר" - די צוויי ווערטער, ס'וואלט געקענט זיין אהן די צוויי ווערטער!

* * *

[חזור לענין המכתב מרביז"ל]

הכל כשמסתכלים בעין האמת, מהתחלתו של הפתקא, מהמילה הראשונה, וכן להלן כסדר - יש מה שיכולים לקבל לימודים.

באמת, כבר דיברתי הרבה מזה, ומה עוד ועוד - - אלא ש'חוט השערה' יותר זה כבר ענין אחר לגמרי!

*

בהפתק - יש רק אל"ף אחד שצוּעק על ענין "רב ותלמיד", "אליך" - אל"ף כזה, הוא"ו עם השתי נקודות* צועק בכזה קול, כרוז...

אצל רבינו האם שייך להגיד?! - מה שייכות יש לאדם כמוני אצל רבינו?! רואים איך שרבינו הקדוש יכול לכתוב לישראל בער; "תלמידי היקר" - יש בזה כזה אור של התחזקות! "תלמידי היקר" - שני המילים, יכול לכתוב בלי שני המילים האלו!

* עי' ליקוטי מוהר"ן תו"ו אות ה'.

"לרדת אליך להגיד לך כי נהנתי מאד מעבודתך!" "נהנתי מאד", דער "מאד" -
 ס'שטייט נישט קיין איבריגע ווערטער אזוי ווי א בריוועלע וואס איינער שרייבט זיך
 וואס ער וויל, דאס איז נישט דאס! יעדעס ווארט איז א נחל נובע! ס'שטעקט אין דעם
 געוואלדיגע זאכן! נאר אז מ'גייט מיט אמת, מ'איז נישט קיין חכם בעיני עצמו, ווארן
 אז מ'איז א חכם בעיני עצמו קען מען מאכן דערפון א ליצנות - -

אז מ'קוקט זיך צו זעהט מען - למשל; **"ועליך אמרתי מיינ פייעריל וועט טליען ביז**
משיח וועט קומען - חזק ואמץ בעבודתך", די כתיבה פון דער **"בעבודתך"** איז נאך
 שייך צו דער פריערדיגע שורה, און דער **"חזק ואמץ"** איז אן אנדער עולם, ס'איז אן
 ענין מיוחד.

*

עס איז דא מענטשן וואס זיי זעהען אזא זאך, קענען זיי מיינען אויף מיר אז דאס
 איז עפעס מצדי - דאס טאר נישט זיין דא! דאס טאר נישט זיין! דאס צעטעלע איז
 נישט פון מיינ פרומקייט, פון מיינ צדקות, פון מיינ חכמה! דאס איז אזעלעכס וואס
 דער הייליגער רבי - **"מאד היה קשה לי לרדת אליך"** - דאס איז א לימוד פאר יעדן
 איינעם! ווארן ווען דער הייליגער רבי שרייבט דאס נאר פאר מיר אליין וואלט
 געשטאנען איך זאל דאס נישט מגלה זיין לזר, און דאס שטייט נישט - וויזט אויס אז
 דער רצון פון רבי'ן אז מ'זאל יא וויסן, ווער עס וויל - **השומע ישמע והחדל יחדל!**

"לרדת אליך להגיד לך כי נהנתי מאד מעבודתך!" "נהנתי מאד", "מאד" - לא כתוב מילים
 יתירים כמו מכתב שאחד כותב כפי מה שרוצה, זה לא ככה! כל מילה הוא נחל נובע! רמוז בו ענינים
 עצומים! רק כשהולכים עם אמת, לא להיות חכם בעיני עצמו, כי אם נעשים חכם בעיני עצמו יכולים
 לעשות מזה ליצנות - -

אם מסתכלים היטב רואים - למשל; **"ועליך אמרתי מיינ פייעריל וועט טליען ביז משיח וועט**
קומען - חזק ואמץ בעבודתך", הכתיבה של **"בעבודתך"** הוא שייך עוד לשורה הקודמת, וה**"חזק**
ואמץ" הוא עולם אחר, הוא ענין מיוחד.

*

יש אנשים שכשהם רואים דבר כזה, יכולים לחשוב עלי שזה מצדי - זה אסור להיות ככה! זה
 אסור להיות! הפתקא הזו הוא לא מחמת חסידותי, מצדקתי, מחכמתי! זה דבר כזה שרבינו הקדוש -
"מאד היה קשה לי לרדת אליך" - זה לימוד בשביל כולם! כי אם רבינו הקדוש כותב את זה רק
 בשבילי היה כותב שלא אגלה אותו לזר, ואם לא כתוב - משמע שרצון רבינו שאכן ידעו, מי שרוצה -
השומע ישמע והחדל יחדל!

דא שטעקט א געוואלדיגע אור פון א התגלות אלקות וואס איז אין לשערה! וואס איז פון רבי'נס חידושים! דאס איז דאך אזא חידוש מ'האט נאך אזא זאך נישט געהערט פון קיינעם!

*

איך בין געווען ביי רבי ישראל'ן - רבי ישראל האט געוואוסט אלע איבערגיינעכצער פון אונזערע מענטשן וואס זענען מקורב געווארן צום רבי'ן - אלעס. אזא זאך האט ער נישט געהערט...

איך וואונדער זיך נאר וויאזוי איך זעה אויס נאך אזא התגלות - א התגלות אלקות, וואס אן אנדערער ווייסט נישט וואס איך ווייס. איך ווייס דאך די אלע סיבות, איז דאך גאר עפעס אנדערש - -

*

- - אז כ'האב עס געוויזן פאר רבי שלמה'ן (וועקסלער זצ"ל), און רבי שלמה איז געווען אן איש אמת, אזעלעכס וואס איז א חידוש! און ווען ער האט עפעס ספיקות אין דעם וואלט ער מיר געזאגט: "נעם דיר ארויס פון אזעלכע זאכן, זאלסט דיר נישט אריין נעמען צו דיר אזעלכע זאכן!" און ער האט עס אנגענומען בדחילו ורחימו! מיט אמת! און ער האט עס געליינט ווייס איך וויפיל מאל, און ער האט אויסגעפונען אז דער ערשטער נו"ן איז עפעס אנדערש, דאס האט ער מיר געזאגט. אצינדער האב איך משים לב געווען, האב איך געזעהן אז די אלע נו"ן - יעדער נו"ן איז אן אנדער מין נו"ן! יא, די דריי נו"ן זענען נישט איינס.

רמז בזה אור עצום של התגלות אלקות שאין לשערה! מהחידושים של רבינו! זה חידוש כזה שעדיין לא שמענו כזה מאף אחד!

*

הייתי אצל רבי ישראל - רבי ישראל ידע כל המעברים של אנשי שלומינו שנתקרו לרבינו - הכל. דבר כזה הוא עוד לא שמע...

אני רק מתפלל איך שאני נראה אחר התגלות כזה - התגלות אלקות, שאחרים לא יודעים מה שאני יודע. הלוא אני יודע כל הסיבות, זה ענין אחר לגמרי - -

*

- - כשהראיתי אותו לרבי שלמה (וקסלר זצ"ל), ורבי שלמה היה איש אמת, חידוש כזה! ואם הוא היה לו איזה ספקות בזה היה אומר לי: "כלך מדברים כאלו, אל תכניס בך דברים כאלו!" והוא קיבל את זה בדחילו ורחימו! ועם אמת! והוא קרא אותו פעם אחר פעם, ומצא שהנו"ן הראשונה הוא ענין אחר, ככה הוא אמר לי. עכשיו שמת לי לב, וראיתי שכל הנו"ן - כל נו"ן הוא מין נו"ן אחר! כן, שלש הנו"ן הם לא אותו דבר.

*

למעשה, וואס איז דא אין דעם נאמען - פשוט כפול משולש מרובע - דאס איז נישט צו פארשטיין! מ'האט נישט געהערט אז א בשר ודם זאל זיין גע'חתמ'עט אזוי, מיט א פשוט כפול משולש מרובע - נאר אין דעם בריוועלע שטייט אזוי!

און דא איז דא צעהן אותיות - דעם רבי'נס נאמען פשוט כפול משולש מרובע איז פונקט צעהן אותיות, דאס איז מרמז אויף די עשרה מיני נגינה,* און אויפ'ן תיקון הכללי,* און כדומה וכדומה - -

אבער בכלל, א בשר ודם געפונען מיר נישט מיום בריאת העולם א צדיק זאל זיין גע'חתמ'עט מיט אזא מין 'פשוט כפול משולש מרובע', דאס איז נאר ביי די שמות הקדושים פון השם יתברך*!

*

למעשה, מה שיש בשם הזה - פשוט כפול משולש מרובע - זה אי אפשר להבין! לא שמענו שבשר ודם יחתום עצמו ככה, עם פשוט כפול משולש מרובע - רק בהמכתב הזה כתוב ככה!

ויש פה עשרה אותיות - שמו של רבינו פשוט כפול משולש מרובע הוא בדיוק עשרה אותיות, זה רומז על העשרה מיני נגינה,* ועל התיקון הכללי,* וכדומה וכדומה - -

אבל בכלל, לא מצינו מיום בריאת העולם שבשר ודם - איזה צדיק - שיהיה חתום עם 'פשוט כפול משולש מרובע', זה רק בשמותיו הקדושים של השם יתברך*!

* עי' ליקוטי מוהר"ן תו' מ"ט אות ה' וז"ל; וזה בחינת השיר שיתער לעתיד, והוא שיר פשוט כפול משולש מרובע, והם עשרה מיני נגונא וכו'. ועי' גם תו' כ"ד תניינא, והשייך לזה משיחות הר"ן אות רע"ג, [וז"ל; ועיין בסוף המעשה של השבעה בעטלירס, שם מרומז קצת מעלת הנגון, כי מבואר שם שעיקר רפואת הבת מלכה שנפלה חלשות הוא על ידי נגון, היינו על ידי עשרה מיני נגינה כמו שמבאר שם עי"ש. והבן מאד עד היכן הדברים מגיעים. כי גם הנשמה הקדושה של כל אחד מישראל, היא נקראת בת מלך כידוע, והיא מונחת במקום שמונחת אצל כל אחד ואחד, עיפה ויגעה וחלושה בעוונותיה, שהם העשרה מיני חצים שזרק וירה בה המלך שתפסה כמו שמבואר שם. וצריכין צדיק בעל כח גדול שיוכל לכנוס לתוך כל המקומות שנפלה לשם, ולהוציא ממנה כל העשרה מיני חצים, ולידע כל העשרה מיני דפיקין, כדי שידע איך צריכין לרפואתה, ולנגן כל העשרה מיני נגינה וכו'.]

* עי' ליקוטי מוהר"ן תו' ר"ה, ותו' צ"ב תניינא [וז"ל שם; כי עשרה קפיטל תהלים הם כנגד עשרה מיני נגינה שנאמר בהם ספר תהלים, שהם: ברכה, אשרי, משכיל וכו'. כי עשרה מיני נגינה הנ"ל יש להם כח לבטל כח הקלפה והפגם הנ"ל וכו'.]

* עי' ליקוטי מוהר"ן תו' מ"ט, ותו' ח' תניינא [וז"ל; וזהו "הרם כשופר קולך", כשופר' דייקא, כי זה הקול המשקה את הגן, שהוא בחינת "ונהר יצא מעדן", הוא בחינת קול הניגון של השיר שיתער לעתיד כשיחדש את עולמו, שהוא בחינת שיר פשוט כפול משולש מרובע. וזהו 'כשפר' ראשי תבות 'פשוט כפול שלוש רבוע' שהוא בחינת השיר שלעתיד וכו'. ושם בתו' ס"ז; 'נהר יוצא מעדן' זה בחינת 'צדיק יסוד עולם' וכו'. כי כשהו הצדיק נתגלה ונתפרסם בעולם, זה בחינת 'שם', דהיינו שנתפרסם ויש לו שם בעולם, ובתוך זה השם של הצדיק האמת מלובש ומשותף שמו יתברך, כי 'שמו משותף בשמנו' (עי' תו' ס"ו), נמצא כשנתגדל שם הצדיק, נתגדל שמו יתברך, וכל מה שנתגדל יותר שם הצדיק, נתגדל יותר שמו יתברך כביכול, כי שמו משותף בשמנו כנ"ל. ועי' כוכבי אור חלק חכמה ובינה אות ל'; כי הוא אשר זכה לאחוז ולהתאחד בהכסא הנוראה אשר תשיר את שיר נעימות השגת אלקותו על שבעים ושנים נימין פשוט כפול שלוש רבוע וכו'. ורצ"ל עפ"י המבואר בחי' מוהר"ן אות ש"מ; שמעתי בשמו שאמר בראש-השנה האחרון: יש לי ניגון לזמר לעתיד לבוא, שהוא יהיה העולם הבא של כל הצדיקים והחסידים, וזה יש לו שייכות לשיחה הנ"ל ששמעתי בעצמי. ועי' בהתורה "תקעו תוכחה" בלקוטי תנינא (סימן ח') שאמר סמוך להסתלקותו, שם מדבר מהניגון של שבעים ושנים נימין וכו'. ועי' בהמעשה של יום הששי מהשבעה בעטלירס.]

רביה"ק; "אני סוד מכל העולם"

אוי וויי - מ'דארף זיך אויפועקן, מ'דארף דערציילן איינער דעם צווייטן פונעם ענין פון דעם הייליגן רבי'ן - פונעם ענין פונעם אור פונעם הייליגן רבי'ן, אז דער הייליגער רבי איז א סוד - א סוד פון דער וועלט! הייסט עס - מיר זענען נאכנישט אזעלכע גרויסע לייט אז פאר אונז איז ער נישט קיין סוד, נאר רבי נתן - רבי נתן ווייסט אביסל*, אבער מיר - - דער סוד איז פאר אונז אויכעט, מיר ווייסן נישט, ווארן אז מיר זאלן וויסן פון דעם סוד וואלטן מיר גאר עפעס אנדערש געווען! - -

רבי ישראל - ער איז געווען איינער אין די וועלט, א חד בדרא, ער איז געווען איינער צווישן ברסלב'ער חסידים! פארוואס'זשע?! ווייל ער האט געגראבן דעם סוד! ער האט זוכה געווען צו וויסן פון דעם סוד! מער פון אונז!

און אזוי איז עס פאר אונז א סוד, די תורות פונעם ליקוטי מוהר"ן איז פאר אונז א סוד, און דעם הייליגן רבי'נס גרויסקייט איז פאר אונז א סוד - כאטשיג מיר ווייסן (דערפון) - - און די ליקוטי תפלות איז א סוד. ווארן ווען ס'זאל נישט זיין א סוד וואלטן מיר גאר אנדערש געלערנט די תורות, און אנדערש געזאגט די תפלות, און ס'וואלט

אוי ווי - צריכים להתעורר, צריכים לספר זה לזה מהענין של רבינו הקדוש - מענין האור של רבינו הקדוש, שרבינו הקדוש הוא סוד - סוד מהעולם! דהיינו - עדיין אין אנחנו אנשים גדולים כאלה שאצלינו אין זה סוד, רק רבי נתן - רבי נתן יודע קצת*, אבל אנחנו - גם אצלינו זה סוד, אנחנו לא יודעים, כי אם היינו יודעים מהסוד הזה אז היינו נעשים ענין אחר לגמרי! - - -

רבי ישראל - הוא היה יחיד בעולם, חד בדרא, הוא היה יחיד בין חסידי ברסלב! למה?! כי הוא חתר את הסוד! הוא זכה לידע מהסוד הזה! יותר מאתנו!

וכן גם אצלינו הוא סוד, התורות של הליקוטי מוהר"ן הם סוד אצלינו, וגדולת רבינו הקדוש הוא סוד אצלינו - אף שאנו יודעים ממנו - - והליקוטי תפלות הוא סוד. כי אם לא היה סוד אז היינו

* עי' אבני"ה ברז"ל - שיחות וסיפורים מרביז"ל אות י'; רבינו זצוק"ל אמר "אזוי ווי די וואס קריגן אויף מיר ווייסן ניט פון מיר, אזוי די וואס האלטן פון מיר ווייסן אויך ניט פון מיר, נאר נתן נפתלי אביסל" [כמו שאלו החולקים עלי אין יודעם ממני, כך אלו שאוחזים ממני גם לא יודעים ממני, רק נתן נפתלי קצת]. ועי' מזה בהקדמת חיי מוהר"ן, ובספר עלים לתרופה - מכתבי מוהר"ת מיום א' ויקרא תקפ"ו, ובהקדמת עלים לתרופה [וז"ל; ואעפ"כ מגודל ההעלמה וההסתרה שהיה עליו בזה העולם, על דרך (בראשית א') "וירא אלקים את האור כי טוב" - 'לגנוז' (חגיגה י"ב), על כן גם תלמידיו המקורבים אליו לא זכו לידע ולהשיג גם מקצת מן המקצת ממנו זכרונו לברכה, עד היכן הגיע נוראות נשגבות מעלת קדושתו והשגתו זכרונו לברכה. כ"אם על אחד מתלמידיו המובהקים הוא מורינו הצדיק הקדוש וכו' הרב רבי נתן זכרונו לברכה לחיי העולם הבא, עליו העיד רביז"ל בעצמו שהוא יודע ומשיג קצת מגדולת מעלתו, כמבואר קצת מזה במקום אחר.]

געווען אזא מין אור - אז די גאנצע וועלט וואלט אונז נאכגעלאפן! נאר וואס דען?! מ'שלאפט! מ'זעהט נישט דעם סוד!*

דער הייליגער רבי האט געזאגט; **"איך בין א סוד פון דער וועלט!"*** ווער ס'הארעוועט מעהרער, און ווער ס'לייגט אוועק זיין שכל, און זוכט דעם אמת, און האט מסירות נפש, ער קוקט נישט אויף זיין כבוד און אויף זיין געלט - אזוי ווי עס דארף צו זיין - ווען ס'זאל זיך געפונען היינט אזעלעכס, וואלט די גאנצע וועלט נאכגעלאפן נאך אזא רבי! יא! ס'וואלט געמאכט א רעש אין דער וועלט! איינער, איינער אויף די גאנצע וועלט וואלט געמאכט א רעש!...

און פאר אונז איז עס אויך א סוד - - פאר די וועלט איז עס נאך מער סוד, אבער פאר אונז איז עס אויך א סוד! ווארן ווען דאס זאל נישט זיין קיין סוד, און מיר זאלן נעמען דעם ליקוטי תפלות, און מ'זאל גיין האבן התבודדות, און מ'זאל האבן מלחמות מיט עקשנות - אז מ'זאל ארויסגיין פון דער וועלט, פון די תאוות עולם הזה!! - - אז

לומדים התורות באופן אחר, והיינו אומרים הליקוטי תפלות באופן אחר, והיה נעשה אור כזה - שכל העולם היו רצים אחרינו! רק מה? ישנים! לא רואים את הסוד!*

רבינו הקדוש אמר; **"אני סוד מכל העולם!"*** מי שיגע יותר, ומי שמשליך את שכלו, ומבקש את האמת, ויש לו מסירת נפש, ולא מסתכל על כבודו ועל ממונו - כמו שצריך - אם היה בנמצא היום כזה, אז היה כל העולם רץ אחר רבי כזה! כן! היה נעשה רעש בעולם! אחד - אחד בעולם היה עושה רעש!...

ואצלינו הוא גם כן סוד - - אצל העולם זה סוד יותר, אבל גם אצלינו זה סוד! כי אם לא היה זה סוד, והיינו לוקחים את הליקוטי תפלות, וליך לעשות התבודדות, ולעשות מלחמות בעקשנות -

* עי' חיי מוהר"ן רמ"ו; וכן פעם אחת אני שמעתי ממנו בעצמו ז"ל שאמר ברתת וזיע, הלא אתם יודעים מהות העולם עתה, הלא אם לא היה עולם כזה הייתי חידוש. כלומר שאם לא היה גשמיות ועביות של מעשי העולם של עכשיו מעלימין ומסתירין אותו כל כך, היו הכל רואין הפלגת נוראות שלו שהוא חדוש נפלא נורא ונשגב.

* בחיי מוהר"ן אות תקע"ט; אבל מה הוא הענין שלי, זה אינו יודע שום אדם (ובלשון אשכנז: "אבער וואס מיין זאך איז, דאס ווייסט קיינער ניט").

ושם אות פ"ג; וכל מה שנמצא בדברינו איזה שבח על רבנו זכרונו לברכה הקדוש והנורא מאד, צריכין לידע שהכל נחשב כלא, ואינו אפילו כטיפה מן הים הגדול, כי אי אפשר לספר בשבחו כלל, כי היה נעלם בתכלית ההעלם משכל אנושי. ואפילו צדיקים גדולים אי אפשר להם להשיג מקצת מעלתו, ואין לנו שום השגה ותפיסה בו כלל, כי אם על ידי קצת התורות הנפלאים שגילה בספריו הקדושים, והמעשיות הנוראות המובאים פה, ומזה יכול כל חד כפום מה דמשער בלבי להבין קצת מעט מזעיר עד היכן מגיע רום תוקפו וקדושתו עד אין תכלית, אשרי ילוד אשה שזכה למעלה כזו העולה למעלה למעלה, מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב.

ובספר חיי מוהר"ן כת"י מוהר"ר נפתלי זצ"ל בהקדמה; והוכפל והושלש הדבר, שכל המבואר כאן אינו אפילו כטיפה מן הים הגדול משבחי הגדולים והנוראים, כי שבחי באמת נעלם מעין כל חי, כי היה סתום ונעלם בתכלית, והצדיק מתדמה ליוצרו וכו', על כן רשות לומר עליו מה שאמר אליהו להשי" לית דידע בך כלל, וכל מה שזכינו לידע ולהשיג קצת קצת מגדולתו ומשבחי ומעוצם הפלגת יקרת קדושת מעלתו, הוא רק בבחינת מטי ולא מטי וכו', והכריח עצמו בכל מיני כחות לגלות את עצמו קצת בעולם, למען יוכלו בני ישראל לינוק קצת ממנו, למען לא יהי האור נעלם לגמרי וכו'.

ס'איז דא אזעלכע תפלות מיט אזעלכע תורות - וויאזוי קען מען זיך [ציהען] צו דער וועלט?!

נו, רבי ישראל - יעדער טאג פון די פופציג יאר איז ער געווען א חידוש! פארוואס'זשע?! ווייל ער האט געפיהלט דעם סוד! ער האט געפיהלט דעם רבי'נס תורות, מיט די תפלות, מיט יעדן דיבור פון דעם רבין - ווייל ער האט אוועקגעלייגט זיין שכל לגמרי, און ער האט זיך מוסר נפש געווען אז ער זאל יונק זיין פונעם רבין!

(השואל; הכלל שצריכים לצאת מהבלי העוה"ז כדי שנוכל לזכות - -) אה! אה!!! יא! דאס איז שווערער פון אלסדינג!

(השואל; וואס האט רבי ישראל געמאכט אז ער זאל צוקומען צו דעם?) - אז ער זאל צוקומען צו דעם?! ער האט אוועקגעלייגט זיין שכל! ער האט זוכה געווען צו אזא מין אמונת חכמים צום הייליגן רבין אז ס'איז גאר עפעס אנדערש!*

*

שנצא מהעולם הזה, מתאוות העולם הזה!! - - כשיש תפלות כאלה ותורות כאלה - איך יכולים לימשך אחר העולם הזה?

נו, רבי ישראל - כל יום מחמישים שנותיו היה חידוש! למה?! כי הוא הרגיש את הסוד! הוא הרגיש את התורות של רבינו, ואת התפלות, וכל דיבור מרבינו - כי עזב את שכלו לגמרי, ומסר את נפשו שיוכל לינק מרבינו!

(השואל; הכלל שצריכים לצאת מהבלי העוה"ז כדי שנוכל לזכות - -) אה! אה!!! כן כן! זהו הכי קשה מהכל!

(השואל; מה עשה רבי ישראל שיזכה לכל זה?) - שיזכה לכל זה?! הוא עזב את השכל! הוא זכה לאמונת חכמים ברבינו הקדוש שהיה ענין אחר לגמרי!*

*

* עיי חיי מוהר"ן - אות ש"כ; אמר כל מי שיציית אותי ויקיים כל מה שאני מצוה, בודאי יהיה צדיק גדול יהיה מה שיהיה. והעיקר להשליך שכל עצמו לגמרי, רק כאשר יאמר הוא, יקיים הכל כמאמרו. ואמר אז ענין עם נבל ולא חכם, כמבואר בספר לקוטי א' בסימן קכ"ג.

מזהרנ"ת זצ"ל

דער הייליגער רבי האט געהאט אסאך תלמידים, גדולי עולם. ביים רבי'נס תלמידים זענען געווען בעלי מקובלים, זיי זענען געווען צדיקים וקדושים, אנשי אמת, שונאי בצע! דאס זעהט מען נישט - דאס זעהט מען נאר ביים הייליגן רבי'ן! ער קען מאכן אזעלעכס! אבער פונדעסטוועגן איז אנטקעגן רבי נתן - - קיינער איז נישט צוגעקומען צו רבי נתן'ען!

דער רבי האט געהאט א תלמיד "רבי אהרן ברסלב'ער" - רבי אהרן דער רב פון ברסלב, וואס דער הייליגער רבי האט געזאגט אויף איהם אזעלכע גדולות - אבער צו רבי נתן איז קיינער נישט צוגעקומען! דאס איז געווען א "רבי" מיט א "תלמיד" מששת ימי בראשית - וואס אזא רבי מיט אזא תלמיד איז נאכנישט געווען אין דער וועלט!*

דער הייליגער רבי האט געהאט תלמידים - - רבי יודל (מ'דאשיב זצ"ל) איז געווען א איש מופת, ער איז געווען א בעל מקובל, אבער רבי נתן איז געווען - -

וואס מיר לערנען פון דעם ארויס - אז רבי נתן האט אונז געראטעוועט, ער האט געוואוסט פון רבי'ן מער ווי פון אלע תלמידים, ס'איז איבערגעגאנגען אויף איהם אזעלעכס, און ער האט זוכה געווען אז ער האט געמאכט אזעלכע ספרים - יעדער דיבור זיינער ראטעוועט אונז! - - די מכתבים, דער 'עלים לתרופה' - אז איך נעם דעם

מזהרנ"ת זצ"ל

לרבינו הקדוש היה לו הרבה תלמידים, גדולי עולם. אצל רבינו היה תלמידים שהיו בעלי מקובלים, הם היו צדיקים וקדושים, אנשי אמת, שונאי בצעו זה לא רואים - זה רואים רק אצל רבינו הקדוש! הוא יכול לעשות כזה! אבל אף-על-פי-כן לעומת רבי נתן - - אף אחד לא היה כמו רבי נתן!

לרבינו היה תלמיד "רבי אהרן ברסלב'ר" - רבי אהרן הרב של ברסלב, שרבינו הקדוש אמר עליו גדולות כאלה - אבל אף אחד לא היה כמו רבי נתן! זה היה "רבי" עם "תלמיד" מששת ימי בראשית - שרבי כזה עם תלמיד כזה עדיין לא היה בעולם!*

לרבינו הקדוש היה תלמידים - - רבי יודל (מדאשיב זצ"ל) הוא היה איש מופת, הוא היה בעל מקובל, אבל רבי נתן היה - -

מה שאנו רואים מכל זה - שרבי נתן הציל אותנו, הוא ידע מרבינו יותר מכל התלמידים, ועבר עליו הרבה, והוא זכה שהוא עשה ספרים כאלה - כל דיבור שלו מציל אותנו! - - המכתבים, העלים

* עי' כוכבי אור חכמה ובינה מ"א ובחכמה ותבונה סוף סי' כ"א; כי הוא הרב והתלמיד שהביטו והסתכלו עליהם מיום בריאת העולם עד הנה וכו'.

'עלים לתרופה' קען איך מיר נישט איינהאלטן - איך נעם צום מויל און קוש, און האלט אין איין קושן... דאס ראטעוועט מיר! יעדן דיבור - פון יעדן מכתב!*

* * *

(רבי ישראל בער שואל את אחד הנוכחים; אייער ברודער - האט איר עפעס גערעדט מיט איהם? ס'איז געווארן ביים איהם עפעס א שינוי אינעם התקרבות צום הייליגן רבי'ן? - השואל; עפעס יא, מסתמא עפעס יא) - נו, ס'גייט נישט מיט איין מאל! אז דער מוח איז פאר'סמ'ט - אז דער מוח איז פאר'סמ'ט, מיר זענען פאר'סמ'ט מיט התנגדות - אזעלעכס.

איך האב געהאט נסים - איך בין נתגדל געווארן פון קליינערהייט אהן אין קארלין, ביי מיר איז געשטאנען קארלין העכער פון אלסדינג - רבי מאטל (קסטלניץ - סלונמער זצ"ל, הדיין ומנהיג חברת חסידי סלונים בטבריא) איז געווען ביי מיר ווי א טאטע, איך האב געהאלטן פון איהם ווי א מלאך, ער איז אויך געווען א חידוש, ער איז אויך געווען א גרויסער למדן, א ירא שמים. זיין עסן איז נישט געווען ווי א פראסטער מענטש. און זיין שלאפן - תמיד אז ער האט זיך אויפגעכאפט פון שלאף האט ער געמאכט קולות צו השם יתברך אז ער זאל אויפשטיין.

ער האט נאר געלערנט, ער האט נישט געוואוסט פון רבי'ן, ער איז נאך געווען א מתנגד. נו, האב איך געהאט נסים - - -

* * *

לתרופה' - כשאני לוקח את ה'עלים לתרופה' אני לא יכול להתאפק - אני לוקח אל הפה ונושק ונושק.... זה מציל אותי! כל דיבור - מכל מכתב!*

* * *

(רבי ישראל בער שואל את אחד הנוכחים; האח שלכם, דיברת עמו משהו? האם נעשה עמו איזה שינוי בהתקרבות? ומשיב; קצת, מסתמא איזה משהו קצת) נו, זה לא הולך בפעם אחד! כשהמח מורעל - אנחנו מורעלים עם התנגדות - כזה.

אני היה לי נסים - אני נתגדלתי מקטנותי בקרלין, אצלי היה קרלין עולה על הכל - רבי מוטל (קסטלניץ - סלונמער זצ"ל, הדיין ומנהיג חברת חסידי סלונים בטבריה) היה לי כמו אבא, ואני החזקתי אותו כמו מלאך, הוא ג"כ היה חידוש, הוא היה למדן גדול, ירא שמים. האכילה שלו לא היה כאדם פשוט. השינה שלו - תמיד כשהתעורר מהשינה הוא צעק עם קולות להשם יתברך - כדי שיתעורר.

הוא רק למד, לא ידע מרבינו, הוא עדיין היה מתנגד. נו, היה לי נסים - -

* * *

* עיי במכתב מיום י"א תשרי תקצ"ג שכתב לבנו; ותהיה מראה אלו האגרות לאנשי שלומנו החפצים באמת, ותחזור ותצניעם אצלך, כי הם דברים יקרים וצריכים לשמורם, כי יהיו נצרכים בעזרת השם יתברך להחיות נפשות רבות בחסדו הגדול יתברך. וכן במכתב מיום א' קדושים תקצ"א; כי קוית לה' שמכתבינו יהיו יקרים בימים הבאים בעזרת השם יתברך, כי כולם סובבים על מרכז נקודת האמת לאמתו, להשתוקק ולכסוף לה' ולתורתו ולצדיקים האמתיים ולדרכיהם הקדושים וכו'.